Küresel Polis Devleti

William I. Robinson

İngilizceden Çeviren: Akın Emre Pilgir

AYRINTI

WILLIAM I. ROBINSON

California Üniversitesi'nde sosyoloji profesörü olup, çalışmaları politik ekonomi, küreselleşme, Latin Amerika ve tarihsel materyalizme odaklanmaktadır. Ayrıca 1980'lerde Nikaragua'da savaş muhabirliği yapmıştır. Birçok kitabın yanı sıra çeşitli dergilerde ve haber sitelerinde akademik yazıların yanı sıra makaleler kaleme almaktadır.

Ayrıntı: *1590*
İnceleme Dizisi: 339

Küresel Polis Devleti
William I. Robinson

Kitabın Özgün Adı
The Global Police State

Dizi Editörü
Güven Gürkan Öztan

İngilizceden Çeviren
Akın Emre Pilgir

Yayıma Hazırlayan
Güven Gürkan Öztan

Son Okuma
Hazal Uzuner

© The Global Police State.
Copyright William I Robinson, 2020. First published by Pluto Press, London.

Bu kitabın Türkçe yayım hakları Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Arslan Kahraman

Dizgi
Esin Tapan Yetiş

Baskı ve Cilt
Ali Laçin - Barış Matbaa-Mücellit
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No. 286
Topkapı/Zeytinburnu - İstanbul - Tel. 0212 567 11 00
Sertifika No: 46277

Birinci Basım: *2022*

ISBN 978-605-314-585-1
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hocapaşa Mah. Dervişler Sok. Dirikoçlar İş Hanı
No: 1 Kat: 5 Sirkeci/İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi facebook.com/ayrintiyayinevi instagram.com/ayrintiyayinlari

Küresel Polis Devleti

William I. Robinson

Küresel Polis Devleti

William I. Robinson

İçindekiler

Kolektif Yazarlığa Kısa Bir Teşekkür 9
Kısaltmalar 11
Giriş: "George Orwell Yanlış Anladı" 13
1. Küresel Kapitalizm ve Krizi 23
2. Vahşi Eşitsizlikler: Toplumsal Denetim Mecburiyeti 75
3. Askerileşmiş Birikim ve Baskı Yoluyla Birikim 126
4. Gelecek İçin Savaş 195
Dizin 243

Kolektif Yazarlığa Kısa Bir Teşekkür

Teşekkür yaratıcı eserlerin kolektif doğasının kabulüdür. Entelektüel emek, diğer çalışma biçimlerinden farklı değildir: Kolektif bir şey, toplumsal emek sürecinin parçasıdır. Burada düzgün bir teşekkür, bu çalışmanın arkasındaki daha dolaysız nitelikteki kolektif emeğe referans yaparken üç düzeyi içermektedir. İlk ve en başta doğrudan geri bildirimlerde bulunarak ve diğer türden teşvikleriyle katkılar sunmuş kişiler gelmektedir. İkinci olarak, fikirlerime katkı sunmuş veya son yıllarda araştırmalarımı yaparken, önceki çalışmalarımda, özellikle kapitalist kriz ve küresel polis devleti üzerine yazarken şu veya bu şekilde bana yardımcı olmuş kişiler gelmektedir. Üçüncü sıradaysa, on yıllar içinde fikirsel ve politik gelişimime, yayınlarımın çıktıların katkıda

bulunmuş sayısız insan gelmektedir. Bu son kategorinin içinde kelimenin gerçek anlamıyla yüzlerce insan girmekte ve buraya sığmayacak kadar uzun bir liste ortaya çıkarmaktadır. Bu dostlar, yoldaşlar ve meslektaşlardan çoğunun bahsi önceki kitaplarımın ve makalelerimin teşekkür kısımlarında geçmiştir. Şu an tek yapabileceğim, ya mevcut çalışmaya destek ve yorumlarıyla daha doğrudan katkıda bulunmuş ya da önceki teşekkürlerimde yanlışlıkla eklememiş olabileceğim insanların bazılarından bahsetmek. Alfabetik sırayla isimleri şöyle: Victor Acuna, Paul Almeida, Myrna Alonso, Yousef Baker, Mario Barrera, Patrick Bond, Chris Chase-Dunn, Wilma Dunaway, Bill Fletcher Jr., Nathan Garrido, Felipe Gonzalez, Büyük Dönüşüm İnisiyatifi ve direktörü Paul Raskin, Jerry Harris, Hiroko Inoue, Rosemary Lee, Peter McLaren, Steven Miller, Marcela Orozco, Peter Phillips, Salvador Rangel, Juan Manuel Sandoval, Xuan Santos, Oscar Soto, Martin Vega ve müteveffa Immanuel Wallerstein. İstemeden dışarıda bırakmış olabileceğim herkesten özür dilerim. Tüm yazmayı okumuş ve yorumlar yapmış, proje boyunca bana destek olmuş eşim Venus Leung'a, Pluto Press'teki iki isimsiz hakeme, Pluto'daki yayıncım David Castle'a ve kopya editörüm Jeanne Brady'ye özel teşekkürlerimi sunarım.

Kısaltmalar

ABS Asset-Backed Securities [Varlığa Dayalı Menkullendirme]
ALEC American Legislative Exchange Council [Amerikan Yasama Müzakere Konseyi]
CCA Corrections Corporations of America
CIA Central Intelligence Agency
CIT Computer and Information Technology [Bilgisayar ve Enformasyon Teknolojisi]
DHS Department of Homeland Security [İç Güvenlik Bakanlığı]
GDP Gross Domestic Product [Gayri Safi Yurtiçi Hasıla]
ICE Immigration and Customs Enforcement [Göçmenlik ve Gümrük Muhafaza]
ILO International Labor Organization [Uluslararası Çalışma Örgütü]
IMF International Monetary Fund [Uluslararası Para Fonu]
MDG Millennial Development Goals [Milenyum Kalkınma Hedefleri]
MENA Middle East and North Africa [Ortadoğu ve Kuzey Afrika]

NSA National Security Agency [Ulusal Güvenlik Ajansı]
NATO North Atlantic Treaty Organization [Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü]
OECD Organization for Economic Cooperation and Development [Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü]
PMF Private Military Firm [Özel Askeri Firmalar]
RMA Revolution in Military Affairs [Askeri İşlerde Devrim]
TCC Transnational Capitalist Class [Ulus-Ötesi Kapitalist Sınıf]
TNC Transnational Corporation [Ulus-ötesi Şirket]
TNS Transnational State [Ulus-Ötesi Devlet]
WEF World Economic Forum [Dünya Ekonomik Forumu]
WSF World Social Forum [Dünya Sosyal Forumu]

Giriş
"George Orwell Yanlış Anladı"

Everything is Known [Her Şey Biliniyor] adlı romanında Liza Elliott, Ortaklıklar şeklinde adlandırılan beş küresel mega şirketin gezegeni yönettiği gelecek bir distopya tarifi yapar. "Kaçılması imkânsız gözetim endüstrisiyle istila edilmiş beş küresel Ortaklık, kâr amacıyla tüm insani faaliyetleri metalaştırması ve ticarileştirmesi için Büyük Verileri manipüle etmiştir." Ortaklıklar, devletleri kendi tahakkümleri altına almışlardır: "George Orwell yanlış anladı. Büyük Birader totaliter bir devletten değil devletsiz bir totaliterlikten geldi." Büyük Veri "sinsi gözleri ve dinleyen kulaklarıyla her şeyi, kıyafetlerinizi, arkadaşlarınızı gizlice gözetleyip konuştuğunuz veya yazdığınız her sözcüğü kayda alan acımasız

bir sibernetik efendidir. Piyasayı yani para ekonomisinin kalbini kontrol etmesi için gereken bilgi gücünü elde etmek adına bunların hepsini ve daha fazlasını hep kaydetmektedir." Dünya nüfusu birbirinden ayrılmış üç toplumsal kümeye bölünmüştü: Çekirdek üyeleri, Periferiler ve insanlığın çoğunluğunu oluşturan Uçtakiler:

> Uçtakiler ıskartaya atılmış insanlardı. Ortaklıkların yönettiği dünyada işlev görmezlerse kenara atılıyorlardı. Yaşamları ortaya çıkışları gibi kendi hatalarıydı. Asla sempatiyle bakılmazlardı. Uyuşturucularla otlakçı bir hayat sürdüren, her yeri istila etmiş, zengin Çekirdek ile katıksız Periferi'nin satın alınması imkânsız fazlalıklarıydı. Kimisi öngörülmez ve marjinal saha işlerinde çalışırken, diğerleri artıklar, hurdalar ve çöplerden geçimlerini sürdürüyorlardı.[1]

Elliott'un tarif ettiği dünya pekâlâ, pek de esnetilmeye ihtiyaç duymadan içinde yaşadığımız dünyanın portresi olabilir. Sermayenin küresel seviyede eşi benzeri görülmedik biçimde yoğunlaşmış olması, ekonomik gücünü politik nüfuz elde edip devletleri kontrol etmek için kullanan ulus-ötesi bir kurumsal elitin finansal gücüne çimento olmuştur. 2018'de sadece 17 adet küresel holding, birlikte 41,1 trilyon dolar yani tüm gezegenin GSH'sinin yarısından fazlasını yönetiyordu. Aynı yıl insanlığın en zengin yüzde 1'lik dilimi, 36 milyon milyoner ve 2400 milyarderin liderliğinde, dünyadaki toplam servetin yarısından fazlasını kontrol ederken en alttaki yüzde 80'lik kesim bu zenginliğin sadece yüzde 4,5'iyle geçinmek zorundaydı. Elliott'un Periferileri ve Uçtakilerini, sonraki sayfalarda "artık insanlık" olarak bahsedilen kişileri oluşturan, aşağıya atılmış bu insan kitlesidir.

Fakat 21. yüzyılın teknik altyapısı, içinde yaşadığımız küresel kapitalizmden çok farklı bir politik ve ekonomik sisteme ulaşılmasını sağlayacak kaynaklar üretmektedir. Srnicek

1. Liza Elliott, *Everything is Known*, Birmingham, AL: Red Camel Press, 2018, s. 9-10, 20-21.

ve Williams'ın bize hatırlattığı gibi, yeni teknolojiler politik olarak halk tarafından denetlenirse, dünyamızı kolektif olarak daha iyiye dönüştürmemiz mümkündür:

> Makineler, on yıl önce hayal dahi edilemeyecek işler yapmaktadır. İnternet ve sosyal medya, öncesinde sesi duyulmayan milyarlara ses vererek, küresel ve katılımcı demokrasiyi her zamankinden daha olası hale getirmektedir. Açık kaynaklı tasarımlar, telifsiz yaratıcılık ve 3B yazıcıların tümü, birçok üründe kıtlığın aşılabileceği bir dünyanın habercisidir. Bilgisayar simülasyonlarının yeni formları ekonomik planlamaları yenileyebilir ve bize ekonomileri eşi görülmedik yollarla, rasyonel bir şekilde idare etme becerisi verebilir. En yeni otomasyon dalgası, sıkıcı ve alçaltıcı onlarca işin kalıcı suretle ortadan yok olma ihtimalini yaratmaktadır. Temiz enerji teknolojileri, enerji üretiminin görünürde adeta sınırsız ve çevresel olarak sürdürülebilir formlarını mümkün kılmaktadır. Dahası yeni tıp teknolojileri sadece daha uzun, sağlıklı bir yaşamı mümkün kılmakla kalmamakta, toplumsal cinsiyet ve cinsel kimlikle yeni deneyler yapılmasını da mümkün kılmaktadır. Solun klasik taleplerinin çoğu (daha az çalışma, kıtlığa son verme, ekonomik demokrasi, toplumsal olarak faydalı malların üretimi ve insanlığın kurtuluşu), maddi anlamda tarihin diğer tüm dönemlerinden daha ulaşılabilir haldedir.[2]

Ancak kendimizi bu Dördüncü Sanayi Devrimi'nin yeni teknolojileriyle özgür kılacaksak, öncelikle küresel kapitalizmin baskıcı ve arkaik toplumsal ilişkilerini alaşağı etmemiz gerekecek. Dünya genelinde faşizmin de sosyalizmin de yeniden gündeme oturduğu bir dönemde, bize yakışan küresel kapitalist sistemi, kendi başına entelektüel bir egzersiz olarak değil onun yerine felaketlerden kaçınabilecek, insanlığın maddi ve ruhsal ihtiyaçlarına karşılık verebilecek bir sistemi koyma anlayışıyla, onun verdiği zararlara karşı mücadele etmek için incelemektir. Şu dönemde yeni teknolojiler insanlığın kurtuluşuna hizmet etmek yerine, bu

2. Nick Srnicek ve Alex Williams, *Inventing the Future: Postcapitalism and a World Without Work*, Londra: Verso, 2016, gözden geçirilmiş baskı, s. 1-2.

sistemin failleri tarafından küresel bir polis devleti yaratmak amacıyla kullanılmaktadır.

Polis devletinden ilk bahseden kişi ben olmasam da, bu kitapta genel olarak polis devletiyle ilişkilendirilen şu tür şeylerden çok daha fazlasını kastetmekteyim: Polis ve ordunun baskısı, otoriter yönetim, sivil özgürlüklerin ve insan haklarının bastırılması. Kuşkusuz bunlara ve daha fazlasına dünya genelinde tanıklık ediyoruz. Ancak bu çalışmada, mantığı ekonomik ve kültürel olduğu kadar politik de olan baskıcı bir bütünsellik olarak, küresel ekonomi ve toplumun yeni karakterini daha geniş hatlar içinde tanımlamak için küresel polis kavramını geliştirmek istiyorum. Küresel polis devletiyle birbiriyle ilişkili üç gelişmeye işaret ediyorum.

Birincisi, küresel işçi sınıfının ve artık insanlığın gerçek ve potansiyel isyanlarını sınırlamak için hâkim grupların öne çıkardığı, giderek her yere yayılan bir kitlesel sosyal denetim, baskı ve savaş sistemidir. Vahşi küresel eşitsizlikler politik açıdan patlamaya hazır haldedir ve sistem artık insanlığı içine katamadığı oranda çok daha şiddetli sınırlama formlarına yönelmektedir. Kontrol yöntemlerinin içinde sınırlar ve diğer sınırlayıcı duvarlar, sınır dışı edici rejimler, kitlesel hapisler ve mekânsal apartheid ile artık nüfusun kapatılması da var. Buna devlet ve özel gözetimin her tarafa yayılmış yeni sistemleri, yoksulların ve çalışan sınıfların suçlu hale getirilmesi eşlik etmekte. Ayrıca dijitalleşme ve Dördüncü Sanayi Devrimi teknolojilerinin uygulanmasıyla mümkün olmuş yeni ve ölümcül polislik ve baskı tarzlarını da içermektedir. Küresel polis devleti küresel toplumun tamamını, Pentagon jargonuyla artık insanlığın yarısından fazlasına ev sahipliği yapan mega kentlerde yoğunlaşmış bir "savaş alanına" sokmaktadır.

İkincisi, küresel ekonominin, basit haliyle kâr elde etmenin ve durgunluk karşısında sermaye biriktirmeye devam etmenin bir aracı olarak kendisini giderek bu savaş, sosyal denetim ve baskı sistemlerinin geliştirilmesine ve konuş-

landırılmasına dayandırmasıdır. Buna *askerileşmiş birikim* veya *baskı yoluyla birikim* adını vermekteyim. Eşi görülmemiş küresel eşitsizliklerin ancak her yere yayılmış sosyal denetim ve baskı sistemleriyle sürdürülebildiği ortadaysa, politik kanaatleri bir kenara ayrılacak olursa hâkim grupların birer birikim aracı olarak savaş, çatışma ve baskıda yerleşik çıkarları olduğu da eşit derecede belirginlik kazanmıştır. Savaş ve devlet destekli şiddet eylemleri giderek özelleştikçe, kapitalist grupların oluşturduğu geniş bir yelpazenin çıkarları politik, toplumsal ve ideolojik iklimi, toplumsal çatışmaların üretilmesi ve sürdürülmesine (Ortadoğu'da olduğu gibi), savaş, baskı, gözetim ve sosyal denetim sistemlerinin genişletilmesine kaydırmaktadır. Bugün sahici bir küresel savaş ekonomisi içinde yaşıyoruz.

Nitekim üçüncüsü, 21. yüzyıl faşizmi olarak nitelendirilebilecek veya çok daha geniş bir tabirle totaliter denebilecek politik sistemlere yöneliştir. Dünya genelinde neo-faşist, otoriter ve Birleşik Devletler'de her şeyden çok Trumpçılıkla sembolleşmiş sağcı popülist partiler ile hareketlerin artan etkisi, faşizmin tekrar yükselişte olup olmadığıyla ilgili heyecanlı bir tartışma başlatmıştır. Dünyanın her yerinde bir yanda isyankâr sol ve popüler güçler arasında, diğer yanda ise uçlarında açık açık faşist eğilimler barındıran isyankâr aşırı Sağ arasında keskin bir kutuplaşma olmuştur. 21. yüzyıl faşizmine ait proje dünya genelinde birçok ülkenin sivil toplumlarına yükseliş halindedir. Proje son yıllarda, devlet iktidarını kazanma rekabeti içinde önemli atılımlar yapmış ve bazı örneklerde kapitalist devlet içinde bir tutunma noktası yakalamıştır. Aynı zamanda militarizm, kadın düşmanlığı, aşırı erillik ve ırkçılık üzerinden neo-faşist bir kültür açığa çıkıyormuş gibi görünmektedir. Bu kültür genelde ırksal düzlemde baskı altına alınmış, etnik zulme uğramış, kadın, yoksul ve savunmasız topluluklara yöneltilen kitlesel şiddet olaylarının önünü açan bir iklim yaratmaktadır. Fakat faşist bir sonuç kaçınılmaz değildir. Faşist bir projenin katılaşmayı

başarıp başaramayacağı, tamamen gelecek yıllarda toplumsal ve politik güçler arasındaki mücadelelerin nasıl seyredeceğine bağlıdır.

Bu küresel polis devleti, dünya kapitalizminin büyüklüğü, küresel boyutları, ekolojik tahribatla toplumsal bozulmanın ölçeği, bugün dünya genelinde uygulanan şiddet araçlarının katıksız boyutuyla eşi görülmedik bir krize girdiği dönemde ortaya çıkmaktadır. İlk noktada küresel polis devleti, yoksulların ve çalışan sınıfların kontrolü ve baskısına ilişkin bir öyküdür. Küresel polis devletinin sayısız dışavurumuna (kitlesel hapislere, polis şiddetine, ABD'nin dünya genelinde yönettiği savaşlara, göçmenlere ve sığınmacılara yapılan zulümlere, çevre adaleti aktivistlerine uygulanan baskılara) karşı büyüyen hareketler vardır. Ne var ki bu hareketler çoğu kez, sosyal adalete yapılan ahlaki bir çağrıya dayanmaktadır. Nitekim bu da en iyi haliyle ılımlı reformlara yol açmaktadır. Şayet bu hareketler, küresel polis devletinin şah damarına darbe indirecekse, küresel kapitalizmi mücadele ettikleri baskı ve sosyal denetim sistemlerinin itici gücü olarak tanımlamak zorundadırlar. Bu kitap tam da bunu yapma girişimidir. Kapitalist dönüşümün çağdaş dinamiklerini ve ortaya çıkan yeni formları tanımlamaya çalışmaktadır. Bu küresel polis devleti kavramı, küresel kapitalist dönüşümün ekonomik boyutlarının, yeni yollarla bu dönüşümün politik, ideolojik ve askeri boyutlarıyla nasıl kesiştiğini belirtmemize olanak tanımaktadır.

Metodolojik anlamda bu öyküdeki sebep sonuç sıralaması, küresel kapitalizmin ve yaşadığı krizin eleştirisiyle, özellikle son dönemlerde dünya kapitalizminde yaşanan yeni dönüşümlerle başlamaktadır. 1. Bölüm "Küresel Kapitalizm ve Krizi" dünya kapitalist sisteminin süre gelen ve açık uçlu evriminde yeni bir çağ olarak küreselleşme teorimi özetlemektedir. Ardından küresel polis devletinin, sistemin doğal çelişkilerinden kaynaklanan bir krize tepki olarak nasıl ortaya çıktığını göstermekteyim. Odak noktası krizin altında yatan

yapısal düzlem yani aşırı birikim denen şeydir. Bu 1. Bölüm'de ortaya atıp 2. Bölüm'de açacağım bir kavram. Bölüm küresel kapitalizmin finansallaşması ve dijitalleşmesini inceleyip, bu süreçlerin krizi çözmek şöyle dursun onu ağırlaştırmaya mahkûm olduğunu iddia ederek sona ermekte.

Bu başlangıç noktasından hareketle, küresel polis devletini besleyen sosyal, politik ve kültürel-ideolojik şartların izini, sonraki üç bölüm boyunca sürmekteyiz. Bu bölümler teori ve analizi, küresel polis devletiyle ilgili ampirik ve çoğu kez şoke edici verilerin bolluğuyla birleştiriyor. "Vahşi Eşitsizlikler: Sosyal Denetim Mecburiyeti" adlı 2. Bölüm'de, ekonomik gücün ulus-ötesi kapitalist sınıfın ellerinde toplanmasının, sadece ulus-ötesi sermayenin diktatörlüğü olarak ele alınabilecek bir politik güç yoğunlaşması yarattığına bakacağız. Bu ulus-ötesi kapitalist sınıfı giderek baskıcı ve cebri yönetim formlarını dayatmaya mecbur kılan şey dünya genelinde ezilen ve sömürülen halkların isyanıdır. Küresel polis devleti temel olarak artık insanlığın *zorla dışlanmasını* hedeflemektedir. Bölüm kapitalist birikimin altında yatan, birkaç milyar insanın dışlanmasına yol açmış ve kapitalist ekonomide çalışmayı çok daha belirsiz kılmış süreci tanımlamaktadır. Ayrıca bilişsel emeğin, milyonlarca başka insanı yerinden edebilecek ve emeksiz üretimle sonuçlanabilecek bir dijitalleşme sürecinde nasıl güvencesizleştiğini keşfetmektedir. Dünyanın yeni mega kentleri, dışlanmış ve ezilmişlerin küresel polis devletiyle yüz yüze geldiği savaş alanlarıdır.

3. Bölüm "Askerileşmiş Birikim ve Baskı Yoluyla Birikim", ulus-ötesi sermayenin küresel bir savaş ekonomisine giderek nasıl daha bağımlı hale geldiğini, bu ekonominin de sürekli devletin örgütlediği savaşlara, sosyal denetime ve baskılara dayandığını göstermektedir. Askerileşmiş birikim çevrimleri dünya genelinde sermaye birikimi için zorla fırsatlar açmaktadır. Dünya genelinde çatışmaların ortaya çıkışı, sosyal hareketlerin ve savunmasız insanların baskı altına alınması, kâr elde etmeyi politik hedeflerle birleştiren, hat-

ta bu hedefleri askerileşme ve baskının itici güçleri olarak koza dönüştürebilen bir stratejiye dönüşmektedir. 11 Eylül 2001 olayları savaş, istihbarat, baskı ve gözetimin giderek ulus-ötesi sermayenin özelleştirilmiş alanlarına dönüştüğü bitmek bilmez bir küresel savaş çağının başlangıcına işaret etmiştir. Artık insanlığın suçlu hale getirilmesi, ulus-ötesi kapitalist sınıf için yeni kâr yapma fırsatları yaratan devlet destekli baskıyı harekete geçirmektedir. Bölüm dünya genelinde toplumsal arındırmaya ve askerileşmiş birikime yapılan genel bir bakışla sona ermektedir.

"Gelecek için Savaş" adlı 4. Bölüm'de, 21. yüzyıl faşizminin yarattığı tehdidi ve kapitalizmi kendisinden kurtarmaya dönük küresel reform projesini ele almaktayım. Oradan dünya genelinde özgürleştirici projelerin yenilenme ihtimalleri ve ekolojik bir sosyalist geleceğin kurulmasına katkıda bulunabilecek bir Solu yeniden canlandırma meselesi üzerine kafa yormaktayım. Küresel kapitalist eşitsizlikler ve sömürüyle dolu bu vahşi dünyayı ifşa ettiğimizde, en acil görev daha büyük bir toplumsal adalete nasıl ilerleyebileceğimizdir. Fakat bu sonuçta uzun uzadıya ele aldığım şey değildir. Bunun sebebi kısmen benim şahsen bu soruların yanıtlarına sahip olmamamdır. Bu yanıtlar kolektif mücadelenin kendisiyle verilmek zorundadır. Diğer kısmi sebebi ise bu çalışmaya yaptığım katkının, insanların gözünü açacak ampirik teşhirleri analizler ve teorik görüşlerle yan yana getirerek küresel polis devleti denen bu ucube şeyi açığa çıkarmak olmasıdır.

Bu amaçla son derece okunabilir kısa bir kitap içinde yeni ortaya çıkan küresel polis devletinin "büyük resmini" sunuyorum. Takip eden sayfalar birçok okuru ürkütebilir ve kızdırabilir. Çalışmamın, üzerimizdeki distopik gelecek hakkında bize uyarı niteliğinde olacağına güveniyorum. Daha önemlisi bu kontrolden çıkmış sistemin doğasını ve dinamiklerini açığa sererek, insanların özgürlüğü ve kurtuluşuna dayalı alternatif bir geleceğin kurucusu olacak mücadelelere katkı yapacağını umuyorum. Bir *insanlık* kriziyle karşı karşı-

yayız. Küresel kapitalizm altında toplumsal dokunun dünya genelinde yıkıma uğraması ve emeğin yani tam da *türsel varlığımızın* uğradığı aşırı yabancılaşma, insan olmanın ne anlama geldiği ve insanlığımızı nasıl kurtaracağımızla ilgili temel soruları gündeme getirmektedir. Kolektif varlığımızı garanti altına almak için birlikte çaba sarf etmek türümüzün doğasında olan bir şeydir. Fakat içinden küresel bir polis devleti kusan kapitalist sistem, bu işbirliğini sağ kalmak için birbirimizle yarışır hale geldikçe insanlığın büyük kitleleri için bir yıkım sürecine dönüştürmektedir. Bunu değer, kimlik, anlam ve topluluklarda yaşanan krizler takip etmektedir. İnsanlığımızı kurtaracaksak (sermayeye karşı) kendimizi yeniden karşılıklı ilişkiler içine ve birbirimizin esenliğine hizmet edecek bir tutuma yerleştirmeliyiz.

Son olarak bir uyarıda bulunmak lazım. Çalışmayı politikayla eklemlenmiş kamuoyu ve toplumsal adalet aktivistleri için okunabilir olması, bir yandan da çalışmanın farklı sahalardan akademisyenleri tatmin etmesi için çok uğraştım. Eseri kısa tutmak ve erişilebilir olduğundan emin olmak, kaçınılmaz olarak her yere uygulanmayacak genellemelerin bulunması ve bazı ince farklılıkların terk edilmek zorunda kalınması demektir. Kitabın öne çıkardığı meselelerin peşinde koşmak, bu çalışmanın entelektüel veya politik olarak motive edeceği okurlara bırakılacaktır. Çalışmamı şekillendirmede bana yardımcı olmuş akademik literatürün ve teorik tartışmaların derinlerine gömülmek isteyenler, son notlara koyduğum kapsamlı referansları ve kaynakları takip edebilirler.

Los Angeles
Ekim 2019

1
Küresel Kapitalizm ve Krizi

"Zorluk yeni fikirler geliştirmekten ziyade eski fikirlerden kaçmakta yatmaktadır."
John Maynard Keynes

Tüm toplumsal düzenler bitmek bilmez bir gelişim, dönüşüm ve kaçınılmaz bir yok oluş hali içinde var olurlar. Kapitalizm de istisnası değildir. O insanlığın şimdiye dek gördüğü en dinamik sistemdir ve aynı zamanda en yıkıcısıdır. Kuşkusuz kapitalist sistemin içsel işleyişleri yüzyıllar boyunca sabit kalmıştır. Bunların arasında sınırsızca sermaye biriktirmeye (kârı azamiye çıkarmaya) ve dışa doğru yayılmaya duyulan amansız dürtüler vardır. Sistem Batı Avrupa'daki özgün

merkezinden dışarıya yayılıp gezegenin tümünü yuttukça, bu dürtüler yüzyıllar boyunca bitmek bilmez sömürgecilik dalgalarına ve emperyalizme yol açmıştır. Yüzyıllar içinde sürekli *değişmiş* olan şey, kapitalizmin faaliyetlerine aracılık eden toplumsal formasyonlar ve teknolojiler ile sistemi örgütleyen kurumlar ve sınıfsal ilişki kümeleridir. Fakat bugün dünya kapitalizmi ağır bir krizin ortasındadır. Sistem sağ kalacak mı? İnsanlık bu krizin yıkımlarından sağ çıkacak mı? Yüzyılları saran varlığı süresince ardı ardına krizlerle yüz yüze gelmiş olsa da, kapitalizm, yaklaşan ölümüyle ilgili tahminleri hiçe sayarak ve her büyük krizden yenilenmiş bir şekilde çıkarak oldukça dirençli olduğunu kanıtlamıştır. Aslına bakılırsa küresel kriz karşısında, sistem şu dönemde yeni dönüşümlerden geçmekte olup bunlardan biri küresel polis devletinin inşasıdır. Gerek faşizmin gerekse sosyalizmin küresel gündemde tekrar belirdiği bir dönemde, bu dönüşümleri incelemek acil görevimizdir.

Dünya kapitalizmi, bitmek bilmez ve açık uçlu evrimi içinde birkaç tarihsel aşamadan veya çağdan geçmiştir. Sosyal bilimcilerin "dönemselleştirme" olarak bahsettiği şeyi kurgulamak, bir sistemin tarihsel gelişim ve dönüşüm sürecini anlamlandırmamızı sağlar. Bu önceki aşamaların ortadan kaybolduğu anlamına gelmez, içerideki dönüşümlerle yerlerini başka aşamalara bıraktıkları anlamına gelir. Dünya kapitalizminde, 1492'de Amerika kıtasının kanlı fethiyle sembolleşmiş ilk aşama Marx'ın "kapitalist üretim çağının toz pembe şafağı" dediği *merkantilist ve ilk birikim* çağıdır. Dünya pazarının ortaya çıkışı, sömürgeci sistem, trans-Atlantik ekonomisinin oluşması ve Batı ile Doğu arasındaki ticaretin yoğunlaşması bu döneme damga vurmuştur. İkincisine yani *rekabetçi veya klasik kapitalizme*, Sanayi Devrimi, burjuvazinin yükselişi ve modern ulus-devletin oluşması damga vurmuş, esas noktaları 1776 Amerikan Devrimi ile 1789 Fransız Devrimi olmuştur. Ticari dönem 1492'den 1789'a uzanan sembolik bir dönemi kapsarken, klasik kapitalizm

çağı 19. yüzyılın sonlarında yerini üçüncü aşamaya, *ulusal kurumsal* ("*tekelci*") *kapitalizme* bırakmıştır. Bu aşama yeni bir emperyalist fetih dalgasını, dünya pazarının sağlamlaşmasını ve ulusal düzeyde güçlü finansal ve endüstriyel kuruluşların açığa çıkmasını beraberinde getirmiştir.

Küreselleşme dünya kapitalizminde niteliksel anlamda yeni bir çağa yani *küresel kapitalizm* çağına geçişin belirleyicisidir. Burada küresel kapitalizm teorimi, başka yerlerde yaptığım gibi gözden geçirmeme izin verin.[1] Çığır açıcı değişimde dönüm noktası, 1970'lerde yaşanan ve aşağıda üzerinde daha fazla duracağım dünya krizinde yaşandı. Kapitalizm, küreselleşme süreçlerinden sonuna kadar yararlanıp dünya ekonomisini sınırsızca yeni bir yapılandırma ve entegrasyondan geçirerek yani "küreselleşerek" bu krizi aşabildi. Bu yeni ulus-ötesi aşamaya damga vuran, sistemde yaşanan bir dizi niteliksel kayma ve dünya genelinde toplumsal gücün özgün ifadeleriydi. Yeni çağın ayırıcı özelliği, gerçekten *ulus-ötesi bir sermayenin* açığa çıkması, tüm ulusların ve insanlığın büyük bölümünün entegre olduğu, küresel düzeyde birbiriyle eklemlenmiş yeni bir üretim ve finans sisteminin oluşmasıdır. Elbette kapitalizm her zaman bir *dünya* sistemi olmuştur. Hiçbir zaman ulusal veya bölgesel düzlemde kalmamıştır. Baştan bu yana genişlemiş, nihayetinde tüm dünyayı kuşatmış ve var olduğu her dönemde dünyaya yayılmış ticari ilişki ağlarına bağımlı olmuştur. Ulusal kalkınmanın koşullarını her zaman büyük ve dünya geneline yayılmış ticaret ve finans sistemi belirlemiş, bu kalkınma sömürgeciliğin yarattığı uluslararası iş bölümüne dayanmıştır.

1. Burada ortaya çıkan, özgün ve tikel özellikleriyle yeni bir çağ olarak kapitalist küreselleşme üzerine yazdığım kapsamlı yazıların çok kısa bir özetidir. Diğer eserlerin yanı sıra şunlara bkz. William I. Robinson, *A Theory of Global Capitalism: Production, Class, and State in a Transnational World*, Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 2004; Robinson, *Global Capitalism and the Crisis of Humanity*, New York: Cambridge University Press, 2014; Robinson, *Into the Tempest: Essays on the New Global Capitalism*, Şikago, IL: Haymarket, 2018.

Fakat bu durum 20. yüzyılın son dönemlerinde değişmeye başladı. Yüzyılın sonunda dünya ekonomisine göz gezdiren Britanyalı tarihçi Eric Hobsbawm şu gözlemde bulunmuştu:

> Altın Çağında [1945-73] dünya ekonomisi *ulus-ötesi* olmaktan ziyade *uluslararası* niteliğini korudu. Ülkeler birbirleriyle daha büyük ölçeklerde ticaret yaptılar ... Endüstriyel ekonomiler giderek birbirlerinin ürünlerini daha fazla alıp satar olmasına rağmen, ekonomik faaliyetlerinin büyük dilimi ülke merkezlerinde kalmayı sürdürdü. Her şeye rağmen özellikle 1960'lardan itibaren giderek *ulus-ötesi* bir ekonomi oluşmaya başladı. Devletlere ait toprakların ve devlet sınırlarının temel çerçeve oluşturmadığı, aksine sadece karmaşıklaştıran etmenler haline geldiği ... hatta çok büyük ve güçlü devletlerin bile yapabileceklerine sınırlar koyan bir sistem. 1970'lerin başlarında bu ulus-ötesi ekonomi etkin bir küresel güç haline geldi.[2]

Bu yeni ulus-ötesi aşama, *dünya ekonomisinden* çıkılıp *küresel ekonomiye* geçişi zorunlu kılmaktadır. Dünya ekonomisi içinde ülkeler ve bölgeler, birbirine eklemlenmiş uluslararası piyasalarda ticaret ve finansal akışlar üzerinden bağlıydılar. Yeni küresel ekonomide uluslar, üretim sürecinin, finansın ve sermaye birikim çevrimlerinin ulus-ötesi hale gelmesiyle daha organik bir şekilde ilişkilenmektedir. Birikim çevrimiyle kastettiğim şey, bir mal veya hizmet üretiminin önce (kapitalistlerce) planlanıp finanse edildiği, arkasından üretim dizisi içinde bileşen parçaların (emek, arazi, ham madde, binalar, makineler, vb) elde edilip bir araya getirilmesiyle takip eden, ardından nihai ürünün pazarlandığı süreçtir. Bu sürecin sonunda kapitalist koyduğu ilk sermaye masrafını kurtarmakla birlikte kâr elde eder ve dolayısıyla eline "birikmiş" sermaye geçer. Karl Marx'ın "sermaye çevrimi" olarak kastettiği şey işte budur. Önceki dönemlerde çevrimin büyük kısmı, tek bir ülkenin içinde "kendi kendine yeter" haldeydi.

2. Eric Hobsbawm, *The Age of Extremes*, New York: Vintage Books, 1994, s. 277; vurgular özgün metne ait.

Teknolojik gelişmeler, her şeyden önce bilgisayar ve enformasyon teknolojilerinin (CIT) hayata girmesi, ulaşımdaki devrimle ve yeni örgütsel-yönetimsel stratejilerle birlikte sermayenin küresel hareketliliğe kavuşmasına imkân tanımıştır. Kapitalistler 20. yüzyılın sonunda, kâr elde etme olanaklarını azamiye çıkarmak ve yerkürenin çalışan, halk sınıfları üzerinde daha büyük avantajlar elde etmek amacıyla dünya genelinde üretimi yeniden örgütlemeye koyuldular. Bu yeni keşfettikleri *küresel erişime* kavuşan kapitalistler artık, yeni bir küresel ekonomiyi inşa ettikçe ucuz emeği, düşük vergileri ve gevşek düzenlenmiş ortamları özgürce arayabilmektedirler. Gezegeni kuşatmış engin taşeron ve dış kaynak ağlarıyla örgütlenen, küresel düzeyde entegre ama mekânsal açıdan parçalanmış bir üretim ve finans sistemi oluşturmuşlardır. Ulusal üretim sistemleri parçalandıkça, dışsal bir şekilde yeni ve küreselleşmiş birikim döngülerine eklemlenmektedirler.

Sık anılan bir örneğe başvuracak olursak, öncesinde Birleşik Devletler'deki otomobil firmaları, bazı ham maddelerin yurtdışından satın alımı haricinde arabalarını baştan sona üretebiliyorlar ve ardından başka ülkelere ihraç edebiliyorlardı. Nihai ihracat ve yabancı ülkeden alınan ödeme hariç, birikim çevrimi ulusaldı. Şimdi bunun yerine bir arabanın üretilme süreci, merkezsizleşmiş ve dünya genelinde birçok ülkeye dağılmış olan düzinelerce farklı aşamaya ayrılmıştır. Çoğu kez tek tek parçalar birkaç farklı ülkede imal edilmekte, montaj başka ülkelere yayılabilmekte ve idaresi gerçek üretim sahalarıyla veya şirketin ikamet ettiği ülkeyle bağlantısı olmayan merkezi bir bilgisayar terminali üzerinden koordine edilmektedir.[3]

3. Küresel ekonominin anatomisi ve özellikle küresel üretim sistemi üzerine en iyi yazılmış eser hâlâ şudur: Peter Dicken, *Global Shift: Mapping the Changing Contours of the World Economy*, New York: Gilford, 2015, yedinci baskı.

Bu yeniden yapılanmanın içinden çıkan küresel ekonomi, küresel montaj hatlarının yükselişi ve dünya genelinde serbest ticaret bölgelerindeki modern terhanelerin [*sweatshops*] yayılması, paranın sorunsuzca ve hemen yerkürenin her yerinde hareket ettiği dijitalleşmiş bir küresel finans sistemi ile ticari markaların, tüketimciliğin, narsist bir bireyciliğin yarattığı küresel kapitalist kültür tarafından özetlenmektedir. Daha yakın zamanda hizmetler de ulus-ötesileşme sürecini yaşamışlardır. Buna farklı hizmet sınırları içinde tedarikin ademi merkezileşmesi de dahil olup dijital hizmetleri ve e-ticareti de kapsamakta, beraberinde sağlık hizmetleri, telekomünikasyon ve diğer servis sektörlerinin daha fazla özelleşmesini getirmiştir. Küresel olarak eklemlenmiş olan bu ekonomiyle, dünya genelinde toplumsal yaşam daha organik bir eklemlenme içine girmektedir. En uzak topluluklar bile bugün küresel ekonominin yeni çevrimlerine ve topluma, üretimin ve dağıtımın merkezsiz ve uçsuz ağlarıyla, küresel iletişim araçları ve diğer eklemleyici teknolojilerle, bu ağları sürekli besleyen kültürel akışlarla bağlanmaktadırlar.

Ulus-Ötesi Kapitalist Sınıf ve Ulus-Ötesi Devlet Aygıtları

Fakat küresel kapitalizm çehresiz değildir. Küresel kapitalizmin açık faili olarak, son yıllarda haklarında çokça şeyin yazıldığı ulus-ötesi bir kapitalist sınıf (bundan sonra TCC şeklinde kısaltılacaktır) ortaya çıkmıştır.[4] Ulusal kapitalist sınıfların önde gelen sektörleri, ulus-ötesi sınıfın oluşum süreci içinde sınırları aşarak birbirine eklemlenmişlerdir. Çıkarları, kaderleri belli başlı ulus-devletlere daha çok bağlı olan yerel ve ulusal kapitalist gruplarla yaptıkları rekabette,

4. UTS üzerine Robinson'un 1. notta alıntılanan eserlerindeki tartışmalara bakınız. Bu kavramın gelişimine ilişkin kısa bir özet ve akademik çalışmaların incelemesi için bkz. William I. Robinson ve Jeb Sprague, "The Transnational Capitalist Class", Mark Juergensmeyer, Saskia Sassen ve Manfred Steger (Ed.), *Oxford Handbook of Global Studies*, New York: Oxford University Press, 2018.

ulusal piyasalar ve birikim çevrimlerinden ziyade küresel çevrimleri öne çıkarmada yatmaktadır. Bu TCC *dünya ölçeğinde sermayenin hegemonik fraksiyonudur*. Dev ulus-ötesi şirketlerin (TNC'lerin) ve küresel ekonomiyi ileriye iten finans kuruluşlarının sahipleri ve yöneticilerinden oluşmaktadır.

Bu ulus-ötesi ticari holdingler, belli ülkelerin şirketleri olmaktan çıkmışlar ve giderek ulus-ötesi sermayeyi temsil eder olmuşlardır. TNC'ler kendilerini kuruldukları devletlerden ve topraklarından bağımsız kılarak, piyasaları ulusal ve bölgesel hudutları aşan kendi ağlarında içselleştirmişlerdir. TCC kökeni itibariyle "Atlantik'teki hâkim sınıftan" veya Kuzey Amerikalı ve Avrupalı kapitalistler arasından çıkmış olabilir. Fakat 21. yüzyılın ikinci on yılında, hâlâ orantısız bir şekilde dünya kapitalizminin Batı'daki geleneksel çekirdeğinde ve bugün Çin'de toplanmış olsa da birçok ülkeden ve her kıtadan gruplarla gerçekten küresel bir yönetici sınıfa dönüşmüştür.[5] Göreceğimiz gibi TCC ve kontrol ettikleri küresel ticari holdingler tedrici bir biçimde küresel polis devletine yatırım yapmaktadırlar.

TCC dünya genelinde çıkarlarını takip etmek için kendisini nasıl örgütlüyor? Küresel kapitalizmin sınıfsal ve toplumsal ilişkileri nasıl kurumsallaşıyor? Sistemin politik otorite yapısı nasıl? Piyasa köktenci retoriğe karşın, kapitalizm sistem yalnızca piyasa ilişkileriyle ayakta tutulamaz. Kapitalizm işlemek için devleti gerekli kılar. 1960'lı ve 1970'li yıllarda, yani kapitalist sınıfın tam olarak nasıl devletin kendi çıkar-

5. Bu konuda ayrıntılı tartışmalar ve veriler için, şuradaki çeşitli bölümlere bakınız: Robinson, *Into the Tempest*. En önemlisi sayılamasa da bu ilginç bir göstergedir: 2017'de dünyanın 2.158 milyarderinden 631'i Kuzey Amerika'dan (Meksika da dahil), 475'i Çin'in genelinden, 414'ü Batı Avrupa'dan, 295'i Güneydoğu Asya'dan, 163'ü Doğu Avrupa'dan, 84'ü Orta ve Güney Amerika'dan, 52'si Ortadoğu'dan ve Afrika'dan, 43'ü Okyanusya'dandır. Bkz. Rupert Neate, "World's Billionaires Became 20% Richer in 2017, Report Reveals", *The Guardian*, 26 Ekim 2018, erişim tarihi: 9 Nisan 2019, www.theguardian.com/news/2018/oct/26/worlds-billionaires-became-20-richer-in-2017-report-reveals.

larını temsil ettiğinden ve kapitalizmi yeniden ürettiğinden emin olabildiğini açıklamaya dönük teorilerin altın çağında, kapitalist devleti anlamak için iki genel yaklaşım ortaya çıkmıştır. Yaklaşımlardan birine göre devlet, doğrudan politikaları çıkarlarına göre biçimlendirmek isteyen hâkim gruplar tarafından, mesela devlet pozisyonlarına kendi aktörlerini yerleştirmeleri, lobicilik yapmaları veya seçim kampanyalarını finanse etmeleriyle "araçsallaştırılmıştır". Diğerine göre hâkim gruplar devleti illa doğrudan araçsallaştırmamış, aksine kapitalist toplumun kendi yapısı devleti, bu hâkim grupların çıkarlarını öne çıkaran politikaları hayata geçirmeye zorlamıştır.

Bu ikinci görüşte devlet yapısal olarak sermayeye bağımlıdır. Örneğin istihdamla gelir yaratmak için sermayenin ekonomiye yatırım yapmasına ihtiyaç duyar ve bundan dolayı kapitalistler için avantajlı yatırım iklimini güvence altına alan politikaları uygulamak zorundadır. Küresel kapitalizmde bu süreçlerden ikisinin de işler halde olduğu açıktır. TCC dünya genelinde devletleri doğrudan araçsallaştırırken, ülkelerin her biri ve küresel ekonominin tamamı yapısal olarak ulus-ötesi sermayeye bağımlıdırlar. Devletler ulus-ötesi sermaye birikiminin koşullarını yaratmak zorundadırlar ve bu sadece kâr elde etmeye elverişli bir iklimin garantiye alınması değil, sermayenin hâkimiyetine tehdit oluşturan her şeyin baskı altına alınması demektir. Devletin ulus-ötesi sermayeyle kurduğu bu ilişkiyi görmek çok önemlidir. Birçok direniş ve toplumsal adalet hareketi devletleri, küresel polis devletinin görünür başları olarak hedeflerine oturtmaktadırlar ama devletin arkasında, sivil topluma gömülmüş ulus-ötesi sermayeyi görmekte başarısızdırlar. Nitekim göreceğimiz gibi sivil toplum, küresel polis devletinin en güçlü sahasıdır.

Ancak küreselleşme çağında ulusal hükümetlerin, küresel kapitalizmin şart koştuğu ulus-ötesi politik otoritelerle hareket etmedikleri ortadadır. TCC küresel ekonominin yapısal gücünü ulus-üstü politik otoriteye dönüştürmeye

ve ulus-ötesi devlet (TNS) aygıtlarıyla kendi sınıfsal gücünü dünya genelinde uygulamaya çalışmıştır. TNS aygıtları, var olmayan ve belki hiç var olmayabilecek küresel bir yönetimle karıştırılmamalıdır. Metodolojik açıdan, TNS diye bir şey yoktur. Çağdaş gelişmeleri anlamlandırmamıza yardımcı olan analitik bir soyutlamadır. Bu TNS, ulus-ötesi ve üstü örgütlenmelerle, ulus-ötesi yönelimleri olan politika üreticileri ve devlet idarecilerinin eline geçmiş ulusal devletlerin yarattığı gevşek bir ağdan oluşur. TNS aygıtları dünya genelinde koşulları ulus-ötesi birikim için örgütleme işlevini oynar. Yani dünya genelinde kaynakları ve emeği ulus-ötesi ticari aktörlerin talanına açma işlevini yerine getirir. Dünyanın her yerinde TCC ve politik aktörlerinin küresel sermaye birikimi için gereken koşulları yaratmaya ve yeniden üretmeye çalıştığı kurumsal bir ağ oluştururlar. Fakat bu ulus-devletlerin kaybolduğu anlamına gelmez. Aksine, sonrasında ele alacağım gibi, küresel kapitalizmin en patlamaya hazır çelişkilerinden biri, ulusal yönetimlerin sahip olduğu çelişkili yetkidir. Aynı anda kendi topraklarında küresel sermaye birikiminin koşullarını teşvik ederken, "ulus" üzerinden onların meşruiyetini güvence altına almak zorundadırlar.

Sermayenin TCC'lerde ne derece ulus-ötesi bir eklemlenmeden, yoğunlaşmadan ve merkezileşmeden geçtiğini hafife almak zordur. İsviçre Federal Teknoloji Enstitüsü'nün 2011'de hazırladığı ve sık zikredilen bir raporu, 43.000 ulus-ötesi ortaklığın hisse sahipliklerinin analizini yapmıştı. Bunların içinde birbirine kenetli sahiplikleri olan 1318 TNC'lerden oluşmuş bir çekirdeğin tanımını yapmaktaydı. Bu çekirdek TNC'lerden her biri başka şirketlerden iki veya daha fazlasıyla bağlar kurmuştu ve ortalama 20'siyle bağlantı içindeydi. Küresel faaliyet gelirlerinin sadece yüzde 20'sini temsil etmesine rağmen, bu 1318 TNC hisseleri sayesinde kolektif olarak dünyanın en büyük ve birinci sınıf imalat firmalarının çoğunluğuna sahip olup, küresel gelirlerine ilaveten yüzde 60'lık bir kesitini yansıtmaktadırlar. Yani toplamda dünya

gelirlerinin yüzde 80'ine karşılık gelmektedir.[6] Fakat araştırma biraz daha derinleri kazınca, bu 1318 TNC'den birbirine çok daha sıkıca bağlanmış ve küresel hisse senedi stokunun sadece yüzde 1'ini temsil edip ağdaki toplam servetin yüzde 40'ını kontrol eden 147 adet "süper yapının" izini sürdüler. Beklendiği gibi bu şirketlerin en tepede yer alan 50'si küresel finans kuruluşlarıydı. TCC dünya ölçeğinde sermayenin hegemonik fraksiyonu ise, TCC içinde *ulus-ötesi finansal sermayenin* hegemonik olduğu açıktır. Ulus-ötesi finansal sermayenin dünya geneline yaydığı ağın, küresel ekonominin her köşesinde dokunaçları vardır ve gezegendeki herkesin yaşamına şekil vermektedir. Göreceğimiz üzere küresel polis devletiyle iç içe geçmiş haldedir.

2018 tarihli ustalıklı çalışması *Giants: The Global Power Elite*'de [Devler: Küresel İktidar Eliti] sosyolog Peter Phillips, TCC'nin küresel ekonomik denetimini dünya genelinde ne derece merkezileştirdiği ve yoğunlaştırdığını anlatan sersemletici bir portre sunmaktadır. İktidar seçkinlerine dönük çalışmaların geleneği içinde, küresel iktidar yapısının zirvesinde bulunan ve önceki dönemde ulusal iktidar ağları olarak sayılan şeylere ulus-ötesi yapıların nüfuz etmesini sağlamış, TCC'nin üst kesimlerine ait ve 389 bireyden oluşan bir iç çekirdeği ortaya sermiştir. Finansal sermayenin eşi görülmedik bir şekilde yoğunlaşması ve bu ekonomik denetimin devletlerle TNS kurumları üzerinde sahip olduğu politik etki sayesinde, küresel düzlemde politik ve ekonomik iktidarın bu ulus-ötesi elitler içinde güçlendiğini görüyoruz. Kısaca 2018'de sadece 17 küresel finans holdingi, toplamda 41,1 trilyon doları "yerküreyi saran ve kendine yatırım yapmış birbirine kenetli bir sermaye ağı içinde" kontrol etmekteydi.[7]

6. Stefania Vitali, James B. Glattfelder ve Stefano Battiston, 2011. "The Network of Global Corporate Control", *PLOS ONE*: 1-36, erişim tarihi: 12 Mart 2019, www.scribd.com/doc/70706980/The-Network-of-Global-Corporate-Control-by-Stefania-Vitali-James-B-Glattfelder-and-Stefano-Battiston-2011.
7. Peter Phillips, *Giants: The Global Power Elite*, New York: Seven Stories Press, 2018, s. 35.

Ayrıca bu 17 kuruluşun birbirlerine yaptıkları çapraz yatırımlar öyle bir noktaya gelmişti ki, birbirine kenetlenmiş koca bir küresel finansal sermaye bloku gibi görünmekteydiler. 41,1 trilyon dolar aslında yanıltıcı derecede düşük bir rakamdır; çünkü çalışmanın da gösterdiği gibi, bu holdinglerin küresel ticari yapıya ait şubelerin tümünde tuttukları sermaye stokunun değerini dahil etmemektedir. Bu birleşmiş ulus-ötesi finans sermaye kütlesi, medyaya, endüstriye, ticarete ve küresel askeri-endüstriyel-güvenlik kompleksine büyük paralar yatırmaktadırlar.[8]

Ekonomik gücün bu şekilde muazzam biçimde yoğunlaşmış olması, TCC'lerde dünya genelinde politika yapma etkisinin merkezileşmesini beraberinde getirmektedir. Phillips, TCC'lerdeki üst kesimlerin ve küresel iktidar elitinin, TNS'in küresel politika planlama kurumlarında etkin roller oynadığını belirtmektedir. Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, Uluslararası Yerleşim Bankası, Grup 7 (G-7) ve Grup 20 (G-20) isimli zengin ülke kulüplerine danışman olarak hizmet vermekte, ulusal hükümetlerde, özellikle maliye ve hazine bakanlıklarında, merkez bankalarında, ticarette, dış işlerinde ve sık sık savunma bakanlıklarında kilit pozisyonlar almakta, yönetimin diğer kabine düzeyindeki pozisyonlarında ve devlet başkanlarına danışmanlık yapan rollerde bulunmaktadırlar. Küresel iktidar eliti aynı zamanda küresel sermayeyi yönetmeye ve korumaya, dünya genelinde birçok özel politika üretme forumu üzerinden borçların toplanmasını zorlamaya dönük politikalara kafa yormaktadır. Bunların içinde Dünya Ekonomik Forumu, Üçlü Komisyon, Grup 30, Atlantik Konseyi ve Bilderberg

8. Kapitalizmin tarihinde sermayenin küresel ölçekte böylesine uç bir yoğunlaşma ve merkezileşme yaşadığı benzer bir dönem kesinlikle olmadığı gibi daha önce böyle bir hıza da rastlanmamıştır. 1998'den 2018'e kadar TNC'ler devralmalara 44 trilyon dolar harcamıştır. Birleşik Devletler'de ticari kârlar 1978'de GSYH'nin yüzde 1,9'undan 2018'de yüzde 4,5'e çıkmıştır. Bkz. Patrick Foulis, "An Age of Giants", *The Economist*, 17 Kasım 2018, özel rapor eki, s. 4-5.

grubu yer almaktadır. Aynı zamanda TCC üyeleri ve politik vekilleri bu politikaları, bireylerini tek tek devletlerin ve TNS kurumlarının içine yerleştirerek dayatmaktadır. Ekonomik (sınıfsal) gücün devlet iktidarıyla kurduğu bu ilişki, TCC'nin devlet görevlilerine buyruklar verdiği bir ilişkidir. Küresel elitlerden bir üyenin belirttiği gibi, bu görevliler "uçaklarımızı uçuran pilotlardır." Phillips'in sözleriyle küresel iktidar eliti "tavsiyeler değil takip edilmesi beklenen talimatlar üretirler."[9]

Dev küresel holdingler arasında rekabet yoğun olmasına rağmen, TCC'nin üst kademeleri bir bütün olarak TCC için sınıf bilinci geliştirmiş, iyi örgütlü ve politikleşmiş bir önderlik oluşturmaktadır. 1978'de kurulmuş olan ve daha az bilinen Grup 30 (G-30) ulus-ötesi elitin en tepedeki bankacılarını, finansçılarını, politika üreticilerini ve akademisyenlerini bir araya getirmektedir. Kendileri devletler ve TNS kurumlarında resmi pozisyonları olan Grup üyeleri, dünyanın her yerinden devletlere ve TNS kurumlarına periyodik raporlar göndermektedirler. G-30 ve TCC'nin politikleşmiş iç çevresiyle onlara hizmet eden entelektüellere ait diğer özel kuruluşlar şu tarz yerlerdir:

> ...TCC iktidar elitlerinin küresel sermaye ve güvenlik mevzuları üzerine açıkça konuşabildikleri, gerekli politikalar ve uygulamaları hakkında ortak bir kavrayışın geliştirildiği yerlerdir. Bu toplantılar TCC iktidar elitindeki bireylere, kişisel olarak birbirleriyle özel ve yüz yüze etkileşim kurma fırsatları, kişisel yakınlıkların, güvenin ve arkadaşlıkların açığa çıkmasına olanak veren kayıt dışı ortamlar sunmaktadır. Bu etkileşimler TCC'nin sınıf bilincinin ve ortak çıkarlara dönük toplumsal farkındalığın temelleridir. TCC iktidar elitinin merkezi faaliyeti küresel sermayenin yönetimi ve korunmasıdır. Bu anlayışla ulus-ötesi yapılar, güvenlik kurumları (asker/polis ve istihbarat kuruluşları) ve ideolojik örgütler (medya ve halkla ilişkiler firmaları) tarafından uygulanacak geniş bir politika yelpazesi oluşmaktadır.[10]

9. Phillips, *Giants*, s. 153.
10. Phillips, *Giants*, s. 162.

Özetle dünya genelinde ekonomik yönetim, denetim ve karar alma gücünün, çok daha güçlenmiş bir avuç TNC'de şaşılacak bir biçimde merkezileşmiş ve yoğunlaşmış olması, küresel ekonominin planlı bir oligopol karakterine büründüğüne, merkezi planlamanın TNC düğüm noktalarından, TNS aygıtlarından ve Phillips ile diğerlerinin belgelediği küresel elit forumlarından oluşan bir iç ağ içine yerleştirildiğine işaret etmektedir. Özellikle TCC, küresel ticari çıkarlar için verdiği mücadelede devletler ve politik süreçler üzerinde devasa bir yapısal güce kavuşmuştur. Şaşırtıcı derecede küçük bir grup insanlığın kaderi üzerinde kontrol sahibiyse, küresel kapitalizmle ilişkili geniş süreçler içinde küresel toplumda eşitsizliğin, tahakkümün ve sömürünün yarattığı daha kapsamlı ve özgün ilişkiler de yer almaktadır. Buna Kuzey-Güney eşitsizlikleriyle veya coğrafi ve teritoryal anlamda ele alınabilecek eşitsizlikleriyle bağlantılı ulus-ötesi, toplumsal ve sınıfsal eşitsizliklerin artan önemi de dahildir. Aynı ülkeler arasındaki kişi başı GSYH eşitsizliklerinde olduğu gibi geleneksel yollarla ölçülen Kuzey-Güney eşitsizlikleri, aslında büyümektedir ve öykünün hayati bir unsuru olmayı sürdürmektedir ama sebep-sonuç ilişkilerinin açıklanması küresel kapitalizmin altındaki ulus-ötesi sınıfsal ilişkilerde saklıdır. Bu sınıfsal eşitsizlik, tahakküm ve sömürü ilişkileri küresel bir polis devleti üzerinden vuku bulmaktadır.

İnsanlık Krizi

Küreselleşme 20. yüzyılın sonu ve 21. yüzyılın başlarında 1970'lerdeki kriz ve durgunluk döneminden sonra dünya genelinde birikimi yeniden canlandırdı. Ulus-ötesi sermayenin 1980'lerden yeni yüzyılın ilk on yılına dek süren genişlemesi, başta CIT olmak üzere yeni teknolojiler, neoliberal politikalar (aşağıda daha fazla ele alınmaktadır) ve küresel emek gücünü harekete geçirmeye ve sömürmeye dönük yeni yöntemlerle aşırı bir birikim sürecini içine almaktaydı. Ayrıca yüz milyonlarca insanı köklerinden ve yerlerinden eden yeni ve de-

vasa bir ilkel birikim dalgası da buna dahildi. "İlkel birikim" insan kitlelerinin genellikle zor yoluyla üretim araçlarından, özellikle de araziler ve diğer ortak mülkiyet formlarından koparıldığı, bu üretim araçlarının kapitalistlerin kontrolü altına girdiği ve insanlara zihinsel ve fiziksel emeklerini kapitalistlerle kapitalist sistemin kurumlarına satmak dışında sağ kalma yolu bırakmayan bir sürece karşılık gelir. İlkel birikimin ilk dalgası önceki yüzyıllarda İngiltere'nin kırsal kesiminde *çitleme* şeklinde bilinen bir süreçle gerçekleşmişti. Geçmiş yüzyıllarda, sömürgecilik ve emperyalizmle dünya genelinde yüz milyonlarca insan, insanlığın hep daha büyük bir kısmını sermayenin tahakkümüne sokmuş süre gelen ilkel birikim dalgaları içinde vahşice mülksüzleştirildi. İleride ele alacağım üzere, küreselleşme bünyesinde dünya genelinde yeni ve kitlesel bir ilkel birikim dalgasını barındırmış, yüz milyonlarca kişiyi genişleyen bir küresel polis devletinin kontrolüne tabi kılınmış artık insanlığın saflarına sokmuştur.

Fakat 20. yüzyılın sonu ile 21. yüzyılın başındaki küreselleşme dalgası kısa ömürlüydü. 2008 yılındaki küresel finansal erime, küresel kapitalizmin yeni ve yapısal, onu sistemli değişim olasılığına açan bir krizin başlangıcında olduğuna işaret etmekteydi. Karl Marx, krizleri kapitalizme içkin şeyler olarak tanımlamış ilk kişidir ve kapitalist kriz üzerine uçsuz bucaksız bir literatür vardır.[11] Burada üç kriz türünü tanımlamaktayım. Çevrimsel krizler veya durgunluklar kapitalist sistemde yaklaşık her 10 yılda bir gerçekleşir ve genelde 18 ay kadar sürer. Bunlar "iş döngüsü/konjonktür dalgalanması" denilen şeyleri içerir. 1980'lerin başında, 1990'ların başında

11. Burası bu literatürü inceleyecek yer değildir. Fakat yeri gelmişken şunlara bakınız: Özet tartışma ve referanslar için Robinson, *Global Capitalism and the Crisis of Humanity*, 4. Bölüm Andrew Kliman, *The Failure of Capitalist Production: Underlying Causes of the Great Recession*, Londra: Pluto, 2011; ve "Radical Perspectives on the Crisis", Marksist kriz teorisi ve çağdaş kriz üzerine düzinelerce makalenin olduğu bir web site. Erişim adresi: https://sites.google.com/site/radicalperspectivesonthecrisis/finance-crisis. Michael Roberts, Marx 200, Londra: Lulu, 2009.

ve 2000'li yılların başlarında durgunluklar olmuştur. Krizden çıkışın tek yolu sistemi yeniden yapılandırmaktan geçtiği için "yapısal kriz" denen hadiseler yaklaşık olarak her 40-50 yılda bir olur. Yeni sömürgecilik ve emperyalizm dalgası, 1870'ler ve 1880'lerde kayda geçmiş ilk yapısal krizi çözmüştür (yani yerinden etmiştir). Sonraki yapısal kriz yani 1930'lardaki Büyük Buhran, Fordizm-Keynesçilik, sosyal demokrasi, Yeni Düzen [New Deal] kapitalizmi ve başka şeylerin (aşağıda daha ayrıntılı ele alınacaktır) oluşturduğu "sınıfsal uzlaşmaya" işaret eden yeniden dağıtımcı kapitalizmin yeni bir türüyle aşıldı. Gördüğümüz gibi sermaye sonraki yapısal krize yani 1970'lerde yaşananlara küreselleşerek yanıt verdi.

Bu önemli yapısal kriz hadiselerinin her biri bu sistemli değişim potansiyelini ortaya sermiştir. Tarihsel açıdan hepsi devlet meşruiyetinin çöküşünü, sınıfsal ve toplumsal mücadelelerin tırmanışını ve askeri çatışmaları beraberinde getirmiştir. Geçmişte yapısal krizler, nihayetinde sistemin yeniden istikrara kavuşmasıyla ve kapitalist yayılmanın yenilenmesiyle sonuçlanmış yeni kurumsal düzenlemeler, sınıfsal ilişkiler ve birikim faaliyetlerini içine alan bir yeniden yapılanmaya neden oldu. Ancak bu sefer dijitalleşme yoluyla çok daha kapsamlı bir yeniden yapılanmanın yaşandığı yeni bir dönemin önümüzde olduğu görülüyoruz. Bu yeni yapılandırma dalgasına dönmeden önce, 1880'ler, 1930'lar ve 1970'lerde sistemin tamamını sarmış eski yapısal krizlerin belli yönleriyle ortaklaşan mevcut krizin doğasına odaklanalım. Bana göre bu ortaklığa karşın, mevcut krizde onu eskilerden ayıran ve sistemde yapılacak basit bir yeniden yapılandırmanın onu yeniden istikrara kavuşturmayacağı, yani sağ kalmamız için bugün küresel kapitalizme karşı devrim yapmamızı gerektiren, birbiri içine geçmiş birkaç boyut vardır.

Her şeyden önce sistemin yeniden üretimine konmuş ekolojik sınırların dayattığı varoluşsal bir kriz söz konusudur. İklim değişikliğinde, nitrojen çevriminde ve çeşitlilik kaybında şimdiden kritik eşikleri geçmiş bulunmaktayız. Tarihte

ilk kez insanların davranışı, yeryüzündeki sistemlerle öyle kesişmekte ve onu öyle temelden değişime uğratmaktadır ki, altıncı toplu imhaya yol açma tehdidini barındırmaktadır.[12] Ekolojik krizden sadece kapitalizm sorumlu tutulamayacak olsa da, sermayenin gemlenmesi imkânsız biriktirme dürtüsü ve doğayı hızla metalaştırdığı düşünülürse çevresel tahribatın kapitalist sistem içinde çözülebileceğini hayal etmek zordur. Küresel krizin ekolojik boyutları küresel gündemin ön planına, dünya geneline yayılmış çevresel adalet hareketiyle taşınmıştır. Dünya genelinde topluluklar, ulus-ötesi ticari kuruluşların çevrelerini yağmalamalarıyla karşılaştıkça ve iklim felaketinden kaçınmak için devletleri hareket etmeye çağırıp çevresel adalet taleplerinde bulundukça küresel polis devletinin tırmanan baskılarına maruz kalmışlardır. Dahası iklim değişikliğinden kaçan ve önümüzdeki yıllarda muhtemelen yüz milyonları bulacak sığınmacılar, ırkçı ve neo-faşist güçler tarafından karalanmakta, küresel polis devleti tarafından baskı altında tutulmaktadır.

Doğanın böyle ivme kazanmış halde metalaştırılması, mevcut krizin bir başka temel boyutuna işaret etmektedir. Artık dünya kapitalizmine eklemlenecek yeni ve önemli toprak parçalarının kalmadığı, metalaştırılacak yeni alanların giderek tükendiği düşünüldüğünde kapitalizmin geniş çaplı yayılmacılığının sınırlarına ulaşıyoruz. Kapitalist sistem doğası gereği yayılmacıdır. Eski yapısal krizlerin her birinde, sistem yeni bir geniş çaplı yayılma (yani yeni toprakların ve nüfusların kendisine katılması) döneminden geçti. Daha önceki yüzyıllarda bunlar sömürgeci fetih dalgalarından, 20.

12. Küresel ekolojik kriz üzerine engin ve çok hızlı büyüyen bir literatür vardır. Yeri gelmişken bakınız: John Bellamy Foster, Richard York ve Brett Clark, *The Ecological Rift: Capitalism's War on the Earth*, New York: Monthly Review Press, 2011; Jason W. Moore, *Capitalism in the Web of Life: Ecology and the Accumulation of Capital*, Londra: Verso, 2015; Naomi Klein, *This Changes Everything: Capitalism Versus the Climate*, New York: Simon & Schuster, 2015; Elizabeth Kolbert, *The Sixth Extinction: An Unnatural History*, New York: Picador, 2015.

yüzyılın sonu ile 21. yüzyılın başlarında eski sosyalist bloku ülkelerinin, Çin'in, Hindistan'ın ve sistemin dışında marjinal konumda kalmış başka alanların dahiline kadar uzanmıştır. Artık dünya kapitalizmine eklemlenecek yeni toprak parçaları kalmamıştır. Aynı zamanda eğitim, sağlık, kamu hizmetleri, temel hizmetler ve kamu arazilerinin özelleştirilmesi, küresel toplumda sermayenin doğrudan kontrolü dışında kalmış olan bu alanları, "sermayenin alanlarına" dönüştürmekte, böylece yoğun yayılma süreci (yani eskiden metalaşmamış kaynakların ve faaliyetlerin metalaştırılması) daha önce hiç görülmemiş derinliklere ulaşmaktadır. Metalaştırma insanları, insanların ürettiği şeyleri ve doğayı özel mülke dönüştüren, parasal değere sahip ve alınıp satılabilecek şeylere dönüştürme sürecidir. Kapitalizm doğası gereği sürekli, dünyanın hep daha büyük kısmını metalaştırarak yoğun bir genişlemeden geçmek zorundadır. Geriye metalaştıracak ne kaldı? Sistem şimdi nereye yayılabilir? Yeni alanların zorla açılması gerek ve bu alanlardaki insanlar küresel polis devletiyle baskı altına alınmak zorundalar. Fakat kapsamlı ve yoğun bir yayılmaya uygun alanların tükenmesi, sistemin yeniden üretimi açısından nelere işaret ediyor?

Şiddet ve sosyal kontrol araçlarının ulaştığı büyüklüğün eşi benzeri görülmediği gibi aynısı küresel iletişim araçları, semboller, imgeler ve bilginin üretimi ve dolaşımını sağlayan araçlarla birlikte şiddet araçları üzerindeki muazzam ve yoğunlaşmış (ve giderek özelleşmiş) kontrol için de geçerlidir. 2. ve 3. Bölümlerde daha ayrıntılı bir şekilde ele alacağım gibi, bilgisayarlı savaş, dron savaşları, robot askerler, sığınakları yok eden bombalar, uydu gözetimi, siber savaş, uzamsal kontrol teknolojisi ve diğerleri savaşın çehresini ve daha genel olarak toplumsal denetimle baskı sistemlerini değiştirmiştir. Panoptik bir gözetim toplumuna ulaşmış durumdayız. Nitekim bu husus ABD Ulusal Güvenlik Ajansı'ndan (NSA) kaçmış Edward Snowden'ın, NSA'nın neredeyse gezegendeki iletişimlerin tümünü gözet-

lediğini ifşa etmesiyle gözler önüne serildi. Bugün küresel iletişim, bilgi ve sembolik üretim akışını kontrol edenlerin yürüttüğü bir düşünce kontrolü çağında yaşadığımızı söylemek abartı olmaz. Fakat en korkutucusu, yeni nesil nükleer silahların üretilip konuşlandırılması ve "sınırlı" nükleer savaş tehdididir.[13] Küresel kriz yeni bir dünya savaşına yol açarsa, oluşacak yıkımın eşi benzeri olmayacaktır. Ekolojik erimeyle birleştiğinde, insanlığın böyle bir felaketten nasıl sağ çıkabileceğini düşünmek zordur.

Küresel kapitalizm, uluslar *arasındaki* gerilimleri, büyük devletler arası çatışmalara dönüşme potansiyeline ulaşacak şekilde tırmandırmaya yatkındır. Fakat bu gerilimleri, modası geçmiş, onları uluslararası ekonomik denetim için ulusal kapitalist sınıflar arasında yapılan rekabetlere ve ulusal çekişmelere atfeden ulus-devlet/devletler arası analiz tarzı üzerinden açıklamamalıyız. Daha ziyade bu gerilimler, her şeyden önce küresel kapitalizm içinde hemen yukarıda işaret ettiğim keskin bir politik çelişkiden türemektedir: Ekonomik küreselleşme politik otoritenin ulus-devlete dayalı sistemi içinde gerçekleşmektedir. Ulus-devletler topraklarında ulus-ötesi sermaye birikimini teşvik etme ihtiyacı ile politik meşruiyetlerini kazanma ihtiyacı arasında çelişkili bir durumla karşı karşıyadırlar. Kapitalist küreselleşme çağında hükümetler, ulusal topraklarına ulus-ötesi ticari ve finansal yatırımları çekmek zorundadırlar. Nitekim bu da sermayeye çalışan sınıflar ve halk için eşitsizliği, yoksulluğu, güvensizliği ağırlaştıran neoliberalizmle bağlantılı tüm teşviklerin (ücretler üzerindeki aşağıya dönük baskı, deregülasyon, düşük vergiler veya hiç vergi alınmaması, özelleştirme, mali kemer sıkma ve diğerleri) sağlanmasını gerektirir. Sonuç olarak dünya genelinde devletler giderek tırmanan meşruiyet krizleri yaşamaktadırlar. Daha teknik terimlerle ifade edilecek olursa,

13. Bu tehdit üzerine bkz. Marek Hrubec, "Threat of Limited Nuclear War", *Critical Sociology,* 19 Eylül 2018, çevrimiçi baskı, erişim tarihi: 15 Mart 2019, adres: https://journals.sagepub.com/eprint/R48PdvKxqIVIQTvnbveb/full.

ulus-devletlerin birikim fonksiyonu ile meşruiyet fonksiyonu arasında bir çelişki vardır.

Bu durum şaşırtıcı, istikrarsız ve görünüşte çelişkili politikalar üretmektedir. Birleşik Devletler'deki Trump yönetimi gibi, neoliberalizmi destekleseler bile milliyetçilik ve korumacılığın retoriğini benimseyen ve bazılarının kafasını karıştırıp eski ulusal korumacılık dönemine dönmekte olduğumuzdan "deglobalizasyonun" yaşandığına inandıran, aşırı sağ ve neo-faşist güçlerin yükselişini açıklamaya yardımcı olmaktadır. Aslında 20. yüzyılın "eski korumacılığı" gümrük tarifeleri ve sübvansiyonlarla ulusal ürünleri ve onları üreten ulusal kapitalist grupları korumayı hedefliyordu. Yeni korumacılık (terim son derece yanıltıcı olduğundan ve çok kafa karışıklığına yol açtığından şayet ona böyle diyebilirsek) ulus-ötesi sermayeyi ulusal topraklara çekmenin koşullarını yaratmayı hedeflemektedir. Örneğin korumacı retoriğine rağmen, Trump yönetimindeki Beyaz Saray, yabancı yatırımcıların kapı dışarı edilmesi için değil dünya genelinde ulus-ötesi yatırımcıların Birleşik Devletler'de yatırım yapmaları için çağrıda bulunmuştur. Bunu da azalan oranlı bir vergi reformuyla, eşi görülmedik deregülasyonlarla ve dünyanın neresinden olursa olsun onların arkasında faaliyet yürüten grupların faydasına olacak şekilde gümrük engellerini sınırlayarak yapmıştır. 2018'de Dünya Ekonomik Forumu'nun (WEF) İsviçre, Davos'ta yaptığı yıllık mecliste toplanmış küresel elitler karşısında Trump "Amerika'nın iş yapmaya açık olduğunu" ilan etmişti. "Şimdi işletmenizi, işlerinizi ve yatırımlarınızı Birleşik Devletler'e getirmenin tam zamanı."[14] Dahası Trump'ın 2018'de ithal çeliğe koyduğu gümrük tarifesinin en büyük yararlanıcısı, merkezi Hindistan'da bulunan ve U.S. Steel'de çoğunluk hisselerine sahip ArcelorMittal'di.[15]

14. Joah Bierman, "A Sales Pitch for Davos Globalists", *Los Angeles Times*, 26 Ocak 2018, s. A3.

15. "Güçlü bir ABD sahamız var" diye açıklamıştır Arcelor Mittal'den bir yönetici. "Ticari eylemlerin net kazananlarından biriyiz." Jeff Stein, "Trump

Ayrıca ileride göreceğimiz gibi, dünya genelinde sanki jeopolitik bir rekabet içindeymiş gibi görünen ülkelerin TCC grupları, sadece küresel polis devletine değil başka gruplara ve birbirlerine de yoğun yatırımlar yapmaktadırlar.

Burada daha önemlisi, devletler arası sistem içinde açığa çıktığı haliyle ekonomik küreselleşmenin, biriken uluslararası ve jeopolitik gerilimleri büyütmesi ve bu oranda krizin meşruiyet sorununu ağırlaştırıp, ulusal politik sistemlerle elitlerin kontrolünü istikrarsızlaştırmasıdır. Ulusların arasındaki gerilimler, küresel kapitalizmin uluslara hapsolmuş işçileri birbirine düşürdüğü ve TCC'nin devlet meşruiyetinde yaşanan krizleri manipüle ettiği ulus-devlet/devletler arası sistem çerçevesi içinde ulus-ötesi sermayenin gerilimi ile bu çelişkinin yarattığı uluslararası gerilimlerin arasındaki çatışmanın türevi olarak görülmelidir. Bu karşıtlığın yarattığı politik gerilimler jeopolitik rekabet görünümünü alabilmektedir ve almaktadır da.[16] Bu karşıtlığın ürettiği merkezkaç

Cozies Up to Steel", *Los Angeles Times,* 8 Ekim 2018, s. A12. Trump'ın retoriği "yabancı" araba ithalatçılarını karşısına alıp "ABD arabalarından" yana çıksa da, aslında Birleşik Devletler'deki otomobil sektörü fabrikaların, tedarik zincirleri ve uluslararası piyasaların oluşturduğu küresel ağa yakından bağlıdır. Ayrıca farklı otomobil TNC'lerde sermaye öyle bütüncül bir şekilde iç içe geçmiştir ki uluslararası düzlemde birbiriyle rekabet eden ulusal araba firmalarının var olduğunu söyleyen görüşü çürütmektedir. Honda Birleşik Devletler'de General Motors'tan daha fazla araba üretip satmakta, General Motors da arabalarının çoğunu Birleşik Devletler dışında üretip satmaktadır. Bu ayrıntılar için bkz. Thomas Suh Lauder, "Can Trump's Plans Rev Up the U.S. Auto Industry?", *Los Angeles Times,* 20 Şubat 2017, s. A8.

16. Çoğu gözlemci, devletin merkezi konumda olduğunda ve küresel politik dinamikleri ulus-devletler arasındaki kapitalist rekabete atfeden ulus-devlet/devletler arası analiz çerçevesine çok sabit olduklarından, meşruiyet krizinin yarattığı politik karşıtlıkların ekonomileri nasıl geri beslediklerini görememektedir. *The Economist*'in 26 Ocak 2019 tarihli raporu "Kartopulaşma'da" aktardığı gibi, ABD merkezli TNC'ler şirketler arasındaki rekabetten dolayı değil, Başkan Donald Trump'ın Çin'le ilgili politik retoriğinin onlara politik eleştiriler getireceğinden korktukları için Çin merkezli firmalarla kurul koltuklarını değiştirmekten çekindiler. Bu yolla politikalar üstten belirlenmiş olmaktadır. Devlet merkezci yaklaşımlar Marksizmin temel metodolojik öğretisini ihlal etmektedir ki onun için öykü devlet formlarının türemesini sağlayan üretim tarzı ve sınıfsal ilişkilerle başlar.

baskılar, ekonomik küreselleşmenin merkezcil baskılarını kıracak mı? Bu merkezkaç baskılar, devletler arasında açık uçlu ve geniş çaplı savaşlara dönüşecek mi?[17] Jeopolitik gerilimler, TCC'nin ticari çıkarlarını "üstten belirleyecek mi?"

Burada küresel krizin aldığı bu boyutu kavramak için, özellikle bunun ele alınması küresel polis devletinin öyküsü açısından merkezi konumda olduğundan ulus-ötesi politikalar ve TNS analizinin kapsamını genişletmemiz gerek. Ulus-ötesi seçkinler, kısmen ekonomik küreselleşme

17. Burada ayrıntılarına giremesem de eleştirmenlerin (genellikle dogmatik Marksistler) küresel kapitalizm teorime ve jeopolitika, Trumpçılık, vb konulardaki görüşlerime karşı koydukları savlar üç hataya düşmektedir (yani eleştirel sosyal bilimci sorgulamaların üç kuralını ihlal etmektedir): 1) Yüzeyde görünenleri temelde yatan özden ayırt etme ihtiyacını görememeleri yani yüzeydeki görünümü olduğu gibi kabul etme; 2) burada ele aldığım anomaliler gibi çelişkileri gerçekliğin içsel yönleri olan gibi değil de savlarımı yalanlayan şeyler olarak görmeleri; 3) iddialarımı burada onları desteklemek için sunduğum verilerden bahsetmeden ve genelde hiç karşı veri sunmadan eleştirmeleri. Bu üçüncü hata üzerine bir örnek verilecek olursa, ABD-Çin rekabeti ABD'li ve Çinli kapitalist gruplar arasındaki rekabetle ilişkili olmak zorundaymış gibi *görünebilir* ama popüler jargonla "ABD'li" ve "Çinli" şirketler olarak görülen şeylerin ulus-ötesi düzlemde eklemlendiğini gösteren, çok sayıda, sürekli büyüyen ve bu noktada ezici niteliğe gelmiş bulgular vardır. Bu noktada Çinli kamu iktisadi teşebbüslerinin (KİT'ler) kendi başına dünyanın her yerinden TCC gruplarına çapraz yatırımlar yaptığını belirtmek yeterlidir. Borsalarda A hisseleri sıralayan KİT'lerin tam tamına yüzde 86'sında yüzde 20'den az bir kamu sahipliği vardır ve dünya genelinden ticari yatırımcılar bu KİT'lere yoğun yatırımlar yapmaktadır (örnek olarak şu rapora bkz. Daniel H. Rosen, Wendy Leutert ve Shan Guo, "Missing Link: Corporate Governance in China's State Sector", *Asia Society/ Rhodium Group*, Kasım 2018, erişim tarihi: 7 Mayıs 2019 ve adresi https://asiasociety.org/sites/default/files/inline-files/ASNC_Rhodium_SOEReport.pdf). Nitekim Jerry Harris'in gösterdiği gibi içinde Blackrock, J.P. Morgan, Barclays ve UBS'nin olduğu dev küresel finans kuruluşlarının yanı sıra Avrupa Yatırım Bankası ve Dünya Bankası Uluslararası Finans Kuruluşu gibi özel ve kamusal yatırım bankaları Çinli kamu-özel bankalarına büyük yatırımlar yapmaktadırlar. Bkz. "Who Leads Global Capitalism?: The Unlikely Rises of China", *Class, Race and Corporate Power*, 6 (I), 2018, erişim tarihi: 7 Mayıs 2019 ve adres: https://digitalcommons.flu.edu/cgi/viewcontent.cgi?-referer=https://www.google.com/&httpsredir=I&artcile=1119&context=c-lassracecorporatepower).

ile politik otoritenin ulus-devlet sistemi arasında yaşanan bu kopmayı çözmek amacıyla daha etkili TNS kurumları talep etmektedirler. Ancak TNS aygıtlarının parçalı ve son derece ivedi yapısı, gerek birçok ulus-devlette resmi politik otoritenin çözülmeye uğradığı gerekse hiçbir merkezleri veya resmi anayasaları olmayan TNS aygıtlarının gevşek doğası dikkate alındığında bu çabayı sorunlu hale getirmektedir. TCC'nin daha "aydınlanmış" seçkin temsilcileri bugün, küresel piyasalara kurallar dayatabilen ve dizginsiz küresel birikim üzerinde belli denetimler kurabilen daha güçlü bir TNS'nin gelişmesine dönük yollar aramaktadırlar. Küresel yönetici sınıfın, küresel kapitalizmi kendisinden ve aşağıdan gelen radikal meydan okumalardan (hem isyankâr soldan hem de aşırı sağdan) kurtarma adına sistemin anarşik yapısını dizginlemesini sağlayacak ulus-ötesi "yönetişim" mekanizmaları aramaktadırlar.

Ulus-ötesi seçkinlerin politikleşmiş tabakaları, TCC ve meşhur yıllık toplantılarını Davos'ta yapan ulus-ötesi elitler için "ağların ağı" olan WEF'in faaliyetlerinde diğer tüm forumlardan daha çok bir araya gelmektedir. Doğrusu yeni küresel hâkim sınıfı tanımlamak için "Davos İnsanları" denmesi boşuna değildir. WEF kurucusu ve Yönetim Kurulu Başkanı Klaus Schwab, 2008'de TCC'nin "küresel liderliğini" yeniden canlandıran formlar için çağrıda bulunmaktaydı:

> İster Afrika'daki yoksulluk isterse Güneydoğu Asya'daki Pus olsun, sayıları giderek artan bir dizi problem iki taraflı, bölgesel veya küresel çözümleri şart koşmakta olup çoğu örnekte tek bir devletin sıralayabileceğinden çok daha fazla kaynağın seferber edilmesini gerektirmektedir. ... Politik iktidarın sınırları giderek belirginlik kazanmaktadır. Küresel liderliğin olmayışı, özellikle mevcut küresel yönetişim kurumları kimi örneklerde II. Dünya Savaşı sonunda geliştirilmiş arkaik gelenekler ve prosedürlerle aksaklığa uğratıldığı için çok belirgindir. Egemen güç hâlâ ulusal hükümetlerdedir ama sahici ve etkin bir küresel liderlik henüz oluşmamıştır. Bu esnada yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası

seviyelerde kamusal yönetişim zayıflamıştır. En iyi liderler bile başarısız bir sistemde başarılı faaliyetler yürütemezler.[18]

Fakat ulus-ötesi seçkinler, TCC'nin iktidarını sağlamlaştırmak ve sistemi istikrarlı hale getirmek için daha güçlü bir TNS isteseler de, TNS'ye teslim ettikleri çelişkili yetkiye çözüm getirememişlerdir. Bir yanda TNS kapitalist küreselleşmenin koşullarını geliştirmeye girişir, diğer yanda ise küreselleşmenin yarattığı sayısız sorunu çözmeye çalışır: Ekonomik kriz, yoksulluk, çevresel tahribat, kronikleşmiş politik istikrarsızlık ve askeri çatışmalar. TNS resmi politik otorite birden çok ulus-devlete dağıldığı için bu sorunların çözümünde büyük güçlükler yaşamıştır. Tekrarlayacak olursak TNS aygıtları parçalıdır. Bir merkez veya resmi anayasa olmadığı gibi, kesinlikle ulus-ötesi bir uygulama kapasitesi de mevcut değildir. Bu TNS aygıtları ulus-ötesi sermayeye kurallar dayatmak bir kenara, sistemi örgütlemeye ve istikrarlı hale getirmeye yetecek iktidar ve otoriteyle, önde gelen bir ulus-devletin (uluslararası ilişkiler literatürünün tabiriyle "hegemon" bir gücün) yerini alamamışlardır.

TCC'nin politikleşmiş tabakaları ve ulus-ötesi yönelimlere sahip seçkinlerle içinde TNS kurumlarında personel olarak çalışan organik aydınlar, sistemin uzun vadeli çıkarlarını tanımlama ve bu çıkarları koruyacak politikalar, projeler, ideolojiler geliştirme çabasındadırlar. Küresel iktidar blokuna ait çeşitli bileşenlerin özel çıkarları birbirinden farklı olduğundan, dünya genelinde sömürülen ve ezilen sınıfların tehdidi karşısında uzun vadeli politik çıkarlarını savunmak için çeşitli sınıfları ve fraksiyonları *birleştirme* ve *örgütleme* rolü TNS'lerindir. Fakat TNS'nin ulus-ötesi birikime uyum getirme ve kurallar dayatmaktan, sisteme istikrar getirmekten aciz olmasının bir diğer sebebi, sınıfsal bir grup olarak kendi içsel bölünmüşlükleri ve hizipleşmelerinin yanı sıra körü

18. Klaus Schwab, "Global Corporate Citizenship: Working with Governments and Civil Society", *Foreign Affairs*, Ocak-Şubat 2008, s. 108-109.

körüne hemen birikim yapma, yani sınıfın uzun vadeli veya genel çıkarlarından ziyade acil ve özel kâr elde etme derdiyle hareket etmeleri bakımından TCC'nin kırılganlığıdır.

Elbette küresel krizin ciddi bir toplumsal boyutu da vardır. Dünya genelinde eşi görülmemiş eşitsizliklerin görüldüğü bu dönemlerde, kapitalist kriz toplumsal dokuyu parçalamakta ve her yerde toplulukları yıkıma uğratmaktadır. Dünyanın her yerinde milyarlarca insan, ertesi güne sağ salim ulaşma mücadelesiyle karşı karşıyadırlar ve bu mücadelede başarılı olacaklarının hiçbir garantisi yoktur (doğrusu çoğu başarılı olmamaktadır ve başarılı olmayacakların sayısı daha da fazladır). Akademik terimlerle buna toplumsal yeniden üretim krizi de diyebiliriz; fakat bu ifade yoksulluk, hastalık, işsizlik ve eksik istihdam, gıda güvensizliği, toplumsal dışlanma, ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve diğer toplumsal şiddet formlarının milyarları her gün içine savurduğu sefaletin derinliklerini ve birer göçmen, sığınmacı, artık emek, vs olarak karşılaştıkları zulmü anlatma adına hiçbir şey yapmamaktadır. Sonraki iki bölüm bu konuları ele alacaktır. Fakat toplumsal krizin kesinlikle sermaye için bir kriz *olmadığını,* hatta hâkim grupların denetimini tehdit eden kitlesel bir isyana yol açacağı ana kadar (ve açmadığı sürece) onun hâkimiyetini yeniden üretmede yardımcı dahi olabileceğini belirtmemiz gerekir.

Aşırı Birikim: Kapitalizmin Aşil Topuğu

Küresel polis devletine yönelişin yapısal kökenleri, belki de kapitalizmin *temel* çelişkisinde saklıdır: *Aşırı birikim.* Son yıllarda küresel birikimin yörüngesi, yukarıda ele alınan küresel krizin diğer boyutlarıyla iç içe geçmiş aşırı birikimle şekillenmiştir. Peki, aşırı birikimle kastedilen nedir? Sermaye birikim dinamiklerinde içkin olan kâr oranlarının düşme eğilimidir çünkü sermayedarlar birbiriyle rekabet ettikçe, emeği kontrol etmek için çabaladıkça ve emek maliyetlerini düşürdükçe, verimliliği üretim sürecinde örgütsel ve

teknolojik yeniliklerle yükseltirler. Bu da daha fazla servet yaratmak için daha az emeğe ihtiyaç duyulması demektir. Fakat emek tüm artık emeğin yani kârın kaynağıdır. Aşırı birikim, sermayenin nasıl devasa miktarlarda biriktiğine ama bu sermayenin kârlı bir şekilde yeniden yatırıma dönüşmediği ve durağanlaştığına işaret eder. Yahut Marx'ın sözleriyle, "Kapitalist girdiği onca zahmet sonucunda, sermayesinin değerini artırmak için koşulların çok daha zorlaşmış olduğu bir dünyada aynı emek süresine daha fazla şey ekleme yükümlülüğünden başka hiçbir şey elde etmez."[19]

Sonraki bölümde aşırı birikimin analizini daha da geniş-leteceğim. Burada aşırı birikimin "aşırı üretim" veya "eksik tüketim" sorunu olarak ifade edildiğini (veya piyasa düzeyinde böyle *göründüğünü*) belirtelim. Marx *Kapital*'de toplumsal kutuplaşma ve eşitsizliğin kapitalist sistemin doğasında olduğunu çünkü kapitalistlerin servet üretme araçlarına sahip olduğu, dolayısıyla toplumun kolektif şekilde ürettiği servetten mümkün oldukça fazla kâr elde ettiğini analiz etmiştir. Fakat bu eşitsizlikler nihayetinde sistemin istikrarını zayıflatır hale gelir çünkü çalışan insan kitlesi kapitalist ekonominin içinden akan zenginliği, kapitalistlerin ve zenginlerin emeğe giden gelire kıyasla toplam gelirden çok daha fazlasını kazanmasını sağlayacak şekilde satın alamazlar. Üretilen (veya üretilebilen) şeylerle piyasanın soğurabileceği şeyler arasındaki uçurum büyür. Kapitalistler büyük çiftliklerinin, fabrikalarının ve ofislerinin ürünlerini gerçekten satamazlarsa (veya "boşaltamazlarsa") kâr elde edemezler ("gerçekleştiremezler"). Eleştirel politik ekonomide kapitalizmin altındaki içsel çelişkiyi veya aşırı birikim sorununu meydana getiren şey işte budur. Kapitalistler devasa miktarda artıklar biriktirirler ama (yinè tekrarlarsak) bu artığı kârlı şekilde yatırmaya devam edebilecekleri çıkış noktaları bulamazlar. Böylece kontrol edilmediğinde kapitalizmin her yerine sirayet etmiş, büyü-

19. Karl Marx, "Wage Labor and Capital", Robert C. Tucker (Ed.), *The Marx-Engels Reader*, New York: W. W. Norton, 1978, s. 214.

yen toplumsal kutuplaşma krizle sonuçlanır: Durağanlıklar, durgunluklar, toplumsal kargaşalar ve savaşlarla.

Küreselleşme aşırı birikimi feci halde ağırlaştırmıştır. Bunu anlamlandırmak için öyküyü 20. yüzyılın başlarına geri sarmak zorundayız. 1930'lardaki Büyük Buhran'dan sonraki dönemlerde şekillenen özgün kapitalizm formu veya Fordizm-Keynesçilik şeklinde adlandıracağımız toplumsal düzen, yüksek büyüme oranlarını, işçi sınıfının ciddi kesimlerinde yaşam standartlarının yükselişini ve dünya kapitalizminin gelişmiş çekirdeğinde eşitsizliklerin azalmasını içeriyordu. Peki, neden "Fordizm-Keynesçilik"? Yeni kitlesel ve standartlaşmış üretim sisteminin ("Fordizm") kitlesel, standartlaşmış bir tüketim olmadan sürdürülemeyeceğini ilk fark etmiş kişi ABD'li sanayici Henry Ford'tu. Bu da işçi sınıfının ciddi bir kesimi için istikrarlı bir istihdam düzenlemesinin (veya sermaye-emek ilişkisinin) kurulması ve işçi sınıfı için sermayeye itaat etme karşılığında emekleriyle ürettikleri mallarla hizmetleri gerçekten satın almalarına yetecek yükseklikte ücretlerin verilmesi demekti. Diğerine gelince, Britanyalı iktisatçı John Keynes Büyük Buhran'ın zenginliğin yoğunlaşması sonucunda yetersiz talep nedeniyle yaşandığını analiz etmişti. Keynes'in bakışına göre devletin, piyasaları düzenlemek (özellikle finans piyasalarını) için ekonomiye müdahale etmesi ve altyapıyla sosyal hizmetler gibi kamusal projelere yapılacak kamu harcamalarının yanı sıra, asgari ücretin, işsizlik sigortasının, emekliliğin ve benzeri şeylerin getirilmesiyle talebi canlandırması gerekiyordu.[20]

20. Fordizm ve Keynesçilik üzerine ciddi sayıda iyi literatürler vardır. David Harvey'in *The Condition of Post-Modernity*, Cambridge, MA: Blackwell, 1990, eseri biraz eskimiş olsa da hâlâ konuyla ilgili önemli bir açıklama olmayı sürdürmektedir. Ayrıca bkz. Ash Amin (Ed.), *Post-Fordism: A Reader*, Cambridge, MA: Blackwell, 1994, Robert W. Cox, *Production, Power, and World Order: Social Forces in the Making of History*, New York: Columbia University Press, 1987; William I. Robinson, *Global Capitalism and the Crisis of Humanity*, New York: Cambridge University Press, 2014.

Bu Fordist-Keynesçi düzenlemeler kapitalistlerin iyi niyetinin değil, çalışan sınıfların ve halk kesimlerinin 1800'lerin sonundan 1930'lara kadar verdikleri kitlesel mücadelelerin sonucuydu ve içlerinde işçi, popülist, sosyalist hareketler, Bolşevik Devrimi, Üçüncü Dünya'daki sömürgecilik karşıtı ve ulusal kurtuluş mücadeleleri vardı. II. Dünya Savaşı'ndan sonra merkez ülkelerin refaha kavuştuğu dönem, bunu büyük oranda Fordist üretimle düzenlenmiş sermaye-emek ilişkilerinin ve Keynesçi para, bütçe ve düzenleme politikalarının birleştirilmesine borçluydu (sömürge dünyasında, zenginliğin yeniden dağıtılacağı merkez ülkelerine akmasını sağlayan talanlarla birlikte). Devletin kapitalist piyasaya müdahalesi ve yeniden dağıtım bileşeni 20. yüzyılın ortasında ilk olarak Birinci Dünya'da, ardından sömürgelerin bağımsızlığa kavuşmasıyla Üçüncü Dünya'da ekonomik politikaları tanımlar oldu. Bu yeniden dağıtımcı ulus-devlet kapitalizmi, bundan ötürü sermayenin iki Dünya Savaşı ve Büyük Buhran'la yaşadığı krizlerden sonra tabandan gelen kitlesel isyanları uzlaştırma çabalarıyla evrildi. Piyasaya getirilen devlet düzenlemeleri, yeniden dağıtım politikaları ve işçi sınıfının gücü, aşırı birikim eğilimi karşısında "karşıt eğilimler" dediğimiz bir işlev gördüler yani aşırı birikimin engellenmesine yardımcı oldular.

Fakat bir sonraki büyük krizin darbe indirmesiyle yani 1970'lerde, yeni ortaya çıkan ulus-ötesi sermaye TCC'nin birikime getirilmiş ulus-devlet baskılarından kurtularak toplumsal gücünü yeniden inşa etme, Fordist-Keynesçi düzenlemeleri kenara atma ve Üçüncü Dünya'daki devrim dalgasını yenilgiye uğratma stratejisi olarak küreselleşmeye gitti. II. Dünya Savaşı'ndan sonraki "sınıfsal uzlaşı" on yıllar boyunca sermayeye iyi hizmet etmişti. Ticari kârlar 1945'ten 1968'e kadar keskin bir şekilde yükselmiş, ardından 1980'lerin başlarına kadar gerilemişti ve yeniden hızlı bir şekilde yükselmişti ama bu sefer küreselleşmenin sonucunda

olmuştu.[21] Ticari sınıf ve aktörleri halkla çalışan sınıfların kitlesel mücadeleleri ve talepleriyle devlet düzenlemelerini, 1970'li yıllarda kâr oranları geriledikçe, kâr yapma ve servet biriktirme özgürlüklerine engel olarak tanımladılar. TCC katılaştıkça, "Washington Konsensüsü" olarak bilinecek şeyi veya yeni bir ulus-ötesi ticari düzen yerleştirmek, çalışan sınıflar ve halka karşı verdikleri sınıf savaşında hücuma geçmek için dünyanın tüm ekonomilerini neoliberalizmle yeniden yapılandıran bir anlaşmayı yaptılar. 20. yüzyılın sonundaki küreselleşme çağında milyar dolarlık servet elde etmiş, dünyanın en zengin adamlarından Warren Buffet bu konuda oldukça dürüsttü. Buffet 2011'de "son 20 yıldır bir sınıf savaşı yürütüldüğünü" söylüyor ve ekliyordu: "ve benim sınıfım kazandı".[22]

Kapitalist küreselleşmeyle yeniden yapılanma, küresel sermayenin serbestçe akışının önündeki tüm engellerin yıkılmasını, gezegenin kaynaklarına engelsizce erişim sağlanmasını ve yayılmak için sürekli yeni alanlar açılmasını içeriyordu. Süreç piyasaların deregülasyonunu ve ulus-ötesi sermayenin faaliyetlerine getirilmiş kuralların kaldırılmasını da içermekteydi. Bu faaliyetlere açık yatırım rejimleri ve serbest ticaret anlaşmalarının geçirilmesi yani ulus-ötesi sermayenin dünya genelinde özgürce hüküm sürmesini sağlayan koşulların yaratılmasını da içeriyordu. Ayrıca kamusal varlıkların genel bir şekilde özelleştirilmesini, toplumsal kemer sıkma politikalarını, refah devleti gibi sosyal güvenlik sistemle-

21. Thomas Piketty kâr oranlarındaki bu kaymaları *Capital in the Twenty-First Century*'de göstermektedir, Cambridge, MA: Harvard University Press, 2014, Şekil 6.8, s. 227. Dünya genelinde ticari kârın mutlak hacmi, sadece 2019'un ilk çeyreğinde on yıl öncekinin yaklaşık iki katı bir miktarla 2 trilyon dolara tekabül etmekteydi. Bkz. "Corporate Earnings: Earnings Reprieve", *The Economist*, 20 Temmuz 2019, s. 52.

22. Greg Sargent, "There's Been Class Warfare for the Last 20 Years, and My Class has Won", *Washington Post*, 30 Eylül 2011, erişim tarihi 15 Mart 2019, www.washingtonpost.com/blogs/plum-line/post/theres-been-class-warfare-for-the-last-20-years-and-my-class-has-won/2011/03/03/gIQApaFbAL_blog.html?utm_term=.486co85504e7.

rinde kesintiler yapılmasını hatta bunların kaldırılmasını ve ulus-devletlerin ulus-ötesi sermaye üzerinde kurdukları denetimleri kaldırıp küresel ekonomik eklemlenmeyi teşvik eden başka önlemlerin alınmasını içine katıyordu. Küresel ekonomi 20. yüzyılın sonunda, eski sosyalist ülkeler küresel piyasaya girince ve sermaye ulus-devletin kısıtlamalarından kurtulup dünya genelinde yeni bir birikim dalgası başlatınca bir yükseliş yaşadı. TCC artıkları boşalttı ve yeni açığa çıkan, küresel olarak üretim ve finans sistemlerini eklemlemiş yapı içinde, özelleştirilmiş varlıkların satın alınması, kırdan yüz milyonlarca insanın yersiz kalmasından ve CIT devriminin yardımcı olduğu yeni endüstriyel yayılma dalgasından hemen sonra madencilik ve tarım endüstrisinde yapılan yatırımların gelişmesi sayesinde kâr elde etmeye devam etti. Devletler serveti doğrudan ve dolaylı yollarla çalışan insanlardan alıp TCC'ye aktardıkça kamu politikaları kemer sıkmalar, kurtarmalar, ticari sübvansiyonlar, devletin borçlanması ve küresel tahvil piyasasıyla yeniden biçimlendirildi.

20. yüzyılın sonu ve 21. yüzyılın başındaki küreselleşme dalgasını besleyen bir diğer şey, dünya genelinde kendi başlarında tırmanan toplumsal kutuplaşmalar ve eşitsizliklerin ürünü olan yeni üst tüketim pazar dilimlerinin yükselişiydi. Küresel kapitalizmi savunanlar, Çin'de, Hindistan'da ve eski Üçüncü Dünya'nın başka yerlerinde sayıları birkaç yüz milyonu bulan yeni orta sınıftan müşterilerin ortaya çıkışından övgüyle bahsetmektedirler. Ancak bu yeni müreffeh tabakaların küresel piyasalara getirdikleri olumsuz yön, bu ülkelerde küresel bereketten dışlanmış çoğunluklar için eşitsizlikler ve yoksulluğun tırmanmasıdır.[23] Birleşik Devletler'de gelir açısından hane halklarının en üstteki yüzde 5'lik kesiti, 1992'de yapılan toplum tüketim harcamalarının yaklaşık yüzde 27'sinden sorumluyken, bu oran 2012'de yüz-

23. Yükselen yoksullaşmayla ilgili bir değerlendirme için bkz. Gary Leech, *Capitalism: A Structural Genocide*, Londra: Zed, 2012.

de 38'e çıkmıştır.[24] Daha 2005'te Citigroup'ta çalışan borsa analizcilerinden bir ekip, Birleşik Devletlerin büyümenin itici gücünü küçük yüksek gelirli kümeler tarafından aldığı bir "plütokrasiye" dönüşmekte olduğuna dair uyarıda bulunmuşlardı. Zengin yatırımcıların kitlesel tüketime mal üreten endüstrilerde stok alımlar yapmaktan kaçınmalarını ve bunun yerine zenginler için lüks mallar ve hizmetler üreten şirketlere yatırım yapmalarını tavsiye ediyorlardı.[25] Aşağıda göreceğimiz gibi seçkinlerin dışında tüketim harcamaları, büyüyen ve sürdürülmesi imkânsız borçlarla yapılmaktadır.

Küreselleşme bundan ötürü ulus-ötesi sermayenin dünya genelinde devletler ve halk sınıfları üzerindeki yapısal gücünü arttırmıştır. Halk kesimleri ve çalışan sınıflar, sermayenin yeni sahip olduğu küresel hareketlilik karşısında ücretlerini savunmada etkinliklerini kaybetmişlerdir. Dahası devletler kamusal varlıkların özelleştirilmesi, daha çok azalan oranlı vergi sistemleri, kurumsal vergilerden kaçınma ihtimallerinin artması, ulus-ötesi finansal sermayeye biriken borçlar, ulus-ötesi sermayeyi çekmek için verilen devletler arası rekabet, TCC'nin yeni ve dijital finans çevrimleriyle parayı aniden dünyanın her yerine aktarma becerisi düşünüldüğünde artıkları ele geçirme ve yeniden dağıtma becerilerinin aşındığını gördüler. Sözüm ona bu "devlet egemenliğinde yaşanan kaybın" arkasında, kapitalist küreselleşme dünyanın her yerinde sınıfsal güçlerin ilişkisini TCC lehine değiştirdi. Ulus-ötesi sermaye devletler ve belli toprakların içine hapsolmuş halklarla çalışan sınıflar üzerinde, yeni bulduğu yapısal gücünü hayata geçirebilmiştir. Küresel yatırım yönetim firmalarından biri tüm açıklığıyla "dünya genelinde şirketlerin aynı anda, emeğin pazarlık gücündeki geniş tabanlı gerilemeden, artan küreselleşmeden, tekelcilik karşıtı uygulamaların azalma-

24. Martin Ford, *The Rise of the Robots*, New York: Basic Books, 2015, s. 198.
25. Robert Cox ve Eliza Rosenbaum, "The Beneficiaries of the Downturn", *New York Times*, 28 Aralık 2008, erişim tarihi 9 Nisan 2009 ve adres: www.nytimes.com/2008/12/29/business/29views.html.

sından, teknolojinin daha büyük ölçeklere ve daha düşük marjinal maliyetlere imkân tanımasından, kurumlar vergisi, faiz vergileri ve tarifelerin düşüklüğünden yararlandığına" işaret etmişti. "Bu etmenler tarihte küresel açıdan en şirket dostu ortamı yaratmaktaydı."[26]

Fakat sermayeyi, ulus-devlet seviyesinde toplumsal kutuplaşma eğiliminin karşıt eğilimi olarak yeniden dağıtımdan kurtararak küreselleşme baş döndürücü hızla tırmanan bir toplumsal kutuplaşmaya ve 2008'deki Büyük Durgunluk'tan bu yana azalmak şöyle dursun, dudak uçuklatıcı şekilde tırmanan, eşi görülmedik küresel eşitsizliklere yol açtı. 2015'te bir uluslararası kalkınma ajansı olan Oxfam'a göre insanlığın sadece yüzde 1'i dünyadaki zenginliklerin yarısından fazlasına sahipti ve en üstteki yüzde 20'lik kesit bu zenginliğin yüzde 94,5'ine sahipken geri kalan yüzde 80'lik kesim sadece yüzde 4,5'lik bir dilimle idare etmek zorundaydı.[27] Küreselleşme bu kutuplaşmayı ve eşitsizliği tırmandırarak kronik aşırı birikim sorununu daha da ateşledi. Gezegendeki servetin aşırı bir şekilde birkaç kişinin ellerinde toplanması ve çoğunluğun yaşadığı yoksullukla mülksüzleşmenin ivme kazanması, TCC'nin biriktirdiği devasa artık miktarını boşaltmak için verimli çıkış notaları bulmada giderek zorlanması demekti. 1990'ların sonlarında durağanlık bir kez daha ortaya çıktı ve sistem özelleştirilecek şeyler tükendikçe, fethedilen ve yeniden fethedilen bölgeler sisteme sokuldukça, küresel piyasalar doygunlaştıkça ve yeni teknolojiler sabit sermaye yayılımının sınırlarına ulaştıkça yeniden krizle yüz yüze geldi.

---

26. Bkz. Greg Jensen, Atul Narayan, Daniel Crowley ve Sam Green, "Peak Profit Margins? A Global Perspective", *Bridgewater Associates*, 27 Mart 2019, erişim tarihi 24 Nisan 2019 ve adres: www.bridgewater.com/research-library/daily-observations/peak-profit-margins-a-global-perspective/?fbclid=IwARofnkRcMxDcG30UaDCgRUz5UIE44vhHrfqy3011zNXYOQvMJMDFlNKyTRXo.

27. Oxfam, Londra, *Wealth: Having It All and Wanting More*, çevrimiçi rapor, erişim tarihi 4 Mart 2018; Oxfam'ın web sitesi: http://policy-practice.oxfam.org.uk/publications/wealth-having-it-all-and-wanting-more-338125.

1995'teki Meksika pesosunun krizinden, 1997-99 yıllarındaki Asya finans piyasalarındaki erimeye ve birtakım başka bölgelere sıçramasına, 2000-2001 yıllarında internet şirketlerindeki iflaslar ve küresel durgunluğa küresel ekonomiye darbe indirmiş bir dizi ufak şok, küresel finans sisteminin 2008'de yaşadığı çöküşün peşrevleriydi. 2008'deki Büyük Durgunluk aşırı birikimin yeni yapısal krizinin başlangıcına işaret etmekteydi. Böylesine aşırı bir gelir ve servet kutuplaşmasının varlığı dikkate alındığında, küresel piyasalar küresel ekonominin çıktılarını içine alamaz. Şirketler yeni yüzyılın ikinci on yılında, ticari yatırımların azaldığı dönemle aynı günlerde rekor kâr düzeylerine ulaşmışlardır.[28] 2017'de ABD merkezli en büyük şirketler yatırıma dönüşmemiş 1,01 trilyon dolar gibi sıra dışı bir nakdin üzerinde otururlarken,[29] dünya genelinde işletmelerin nakit rezervleri 12 trilyon dolarla zirve yaparak dünyanın merkezi devletlerinin döviz rezervlerinin bile üzerine çıkmıştır.[30] Ulus-ötesi şirketler kârlarını verimli bir şekilde yeniden yatırıma sokacak fırsatlar bulamamaktadırlar.[31] Yatırıma dönüşmemiş sermaye biriktikçe, artığı boşaltmak için çıkış noktaları bulma adına muazzam baskılar oluşmaktadır. Kapitalist gruplar devletlere kâr elde etmek amacıyla yeni fırsatlar yaratmaları için baskı yapmaktadırlar. 21. yüzyılda TCC aşırı birikim karşısında küresel birikimi

28. *The Economist,* "The Problem with Profits", 26 Mart 2016, erişim tarihi 2 Şubat 2018 ve adres: www.economist.com/news/leaders/21695392-big-firms-united-states-have-never-had-it-so-good-time-more-competition-problem.

29. Anaele Pelisson ve Graham Rapier, "This Chart Shows the 17 US Companies with the Biggest Piles of Cash", *Business Insider,* 4 Aralık 2017, erişim tarihi 2 Şubat 2018 ve adres: www.businessinsider.com/chart-us-companies-with-largest-cash-reserves-2017-8.

30. *Nikkei Asian Review,* "Asia's Multinationals are Hoarding Cash Like Never Before", 28 Eylül 2017, erişim tarihi 15 Nisan 2019 ve adres: http://asia.nikkei.com/Economy/Asia-s-multinationals-are-hoarding-cash-like-never-before2.

31. William I. Robinson, "Accumulation Crisis and Global Police State", *Critical Sociology,* Mart 2018, çevrimiçi baskı, adres: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0896920518757054.

sürdürmek için yönünü birkaç mekanizmaya çevirmiştir ve içlerinde finansal spekülasyonlar, kamu finans kaynaklarının yağması, borç temelli büyüme ve devletin örgütlediği askerileşmiş birikim vardır.

Ulus-ötesi Finansal Sermayenin Yırtıcı ve Asalakça Dünyası

Son dönemlerde finans endüstrisinin deregülasyonu ve küresel düzlemde entegre bir finans sisteminin yaratılması, TCC'nin trilyonlarca doları spekülasyona boşaltmalarına imkân tanımıştır. 1980'lerden bu yana küresel kumarhanede yapılan spekülatif dalga dizisinin içinde, semt semt mülk değerlerini alabildiğine arttıran yeni küresel mülk piyasasındaki gayrimenkul yatırımları, periyodik büyümelere ve iflaslara yol açan büyük borsa spekülasyonları, en belirginlerinden 2001'de internet şirketlerindeki balonun patlaması, koruma fonu akışlarının fevkalade tırmanışı, kur spekülasyonu ve akla gelebilecek her tür türev de vardı (aşağıya bakınız). 2008'de konut piyasasında yapılan spekülasyonların tetiklediği çöküşten sonra ABD hazinesinin Wall Street merkezli bankaları kurtarması, dünya genelinde bireysel ve kurumsal yatırımcıların kurtarılmasıyla devam ederken, ABD'nin borcu da yine dünyanın her yerinden aynı yatırımcılar tarafından finanse edildi. ABD devletinin Genel Muhasebe Bürosu'nun 2011 tarihli bir raporuna göre, ABD Federal Rezervi [Merkez Bankası] 2007 ve 2010 yılları arasında dünyanın çeşitli yerlerinden bankaları ve şirketleri kurtarmak için 16 trilyon dolar gibi okkalı bir meblağ ayırmıştı.[32] Fakat bankalar ve kurumsal yatırımcılar ardından kurtarma paralarıyla aldıkları trilyonlarca doları yeniden çevrime sokup küresel emtia piyasalarında, kripto paralarda ve dünyanın her yerinden arazilerde yeni spekülatif aktivitelere yatırdılar ve böylece yeni bir küresel "arazi talanını" körüklediler (sonraki bölüme

32. U.S. General Accounting Office (GAO), "Federal Reserve System: Opportunities Exist to Strenghten Policies and Processes for Managing Emergency Assistance", Washington, DC: GAO-11-696, Temmuz 2011.

bakınız). Sektörlerden birinde spekülatif yatırım fırsatları kalmayınca, TCC basitçe yönünü artığını boşaltacağı başka bir sektöre çevirmektedir.

Ulus-ötesi finansal sermayenin bu sersemletici dünyası, bizi küresel kapitalizmi, krizlerini ve onlara direnme olasılıklarını yeni şekillerde düşünmeye zorlamakta. Bu "finans devrimindeki" önemli yeniliklerden biri genelde ABS şeklinde kısaltılan varlığa dayalı menkul kıymetleştirmenin gelişmesiydi. Piyasaların ve finansın dijitalleşmesi ve küresel düzeyde daha fazla eklemlenmesiyle mümkün olmuş ABS, esasında borcu yatırımcıların alıp satabileceği ve ardından spekülasyon yapabileceği bir metaya dönüştürmeyi içermektedir. Mevcut *veya gelecek* her tür gelir akışı (kâr payı, faiz, ipotekli krediler, kredi kartı ödemeleri, kamu ve özel tahvil vadeleri, mal teslimatları ve benzeri), ABS ile kolay alınıp satılabilen bir sermaye varlığına dönüştürülür. 1970'lerin başında ortaya çıkmıştır ama yükselişi 1990'ların sonlarında, ortaya çıktığı Birleşik Devletler'den hızlı küreselleşme bağlamında küresel ekonominin tamamına yayıldığı ana dek olmamıştır. Menkul kıymetlendirme yoluyla münferit borçlar, paketlenip "borç senedi" denen şeyler halinde toplanmaktadır. Diğer bir deyişle binlerce hatta milyonlarca ipotekli kredi, öğrenci kredisi ve kredi kartı borçlarıyla başka tür borçlar (devlet borçları gibi) bir finans kuruluşu tarafından "paketler" halinde "toplanmaktadır". Böylece likit olmayan münferit borçlar, dünyanın her yerinden bireysel ve kurumsal yatırımcıların alıp satacağı hareketli, pazarlanabilir menkul kıymetlere dönüşmektedir. Örneğin geçmişte bir aile bankadan ipotekli kredi aldığında, ailenin borcunu elbette faiziyle yavaş yavaş ödediği dönem boyunca, o banka yıllar veya on yıllar boyunca ipoteği kaldırmıyordu. Bankanın ipotekli krediyi başka finans kurumlarına satması duyulmuş bir şey değildi. Ancak ABS ile ipotekli krediyi veren ilk kuruluş, onu bir finans kuruluşuna, kimi zaman ipotekli kredinin çıkarılmasından saatler veya günler sonra "satabilmektedir"

ve bunu neredeyse her zaman yapmaktadırlar. Ardından bu ipotekli kredilerden milyonlarcası spekülatif yatırımlar olarak satılıp yeniden satılmak üzere "toplanmaktadır."

Basit terimlerle başını ABS'nin çektiği bu finans devrimi, menkul kıymetlendirme yoluyla her tür finansal yeniliğin yapıldığı son yirmi otuz yıllık yükseliş dönemini içine katmıştır. İçinde ucu bucağı olmayan ve dudak uçuklatıcı yelpazede türev, takaslar, vadeli işlemler piyasaları, koruma fonları, kurumsal yatırım fonları, ipotek destekli menkul kıymetler, teminata bağlanmış borç yükümlülükleri, Ponzi şemaları, varlıkların piramitlendirilmesi ve daha çok fazlası vardır.[33] Bu yenilikler küresel bir kumarhaneyi veya spekülasyon ve metalara yahut üretime hiç dayanmadan dolaşıma sokulan paralara karşılık gelen kurgusal sermayenin sürekli yayılmasına dayanan ulus-ötesi finans çevrelerini mümkün kılmaktadır. Sermaye, metalaşmanın davullu zurnalı ilerlemesiyle tüm alanları ele geçirip iç ettikçe, finansal birikim çevrimleri durmadan kapitalist sistemde üstünlüğü ela alır çünkü parasal sermaye her yerde sermayenin diğer meta formlarından birine dönüştürülebilir. Elbette bu "paradan para kazanma" kavramı bir illüzyondur. Bu "finansal araçların" olağanüstü derecede büyümesi, sadece emekle yaratılabilecek yeni bir değerin oluşmasını değil kurgusal sermayenin yayılmasını yansıtır. Bir tarafta gelir bu "finansal araçlarda" finansal spekülasyonun yarattığı gelir akışları, küresel ekonominin (fabrikalar, büyük çiftlikler, madenler ve hizmet merkezleri) üretim alanında yaratılmış değerleri dolaşım alanında finansal spekülatörlere yeniden dağıtır.[34] Öte tarafta finansal

33. Yeni finansal sistemin ve tüm "araçlarının" ince ayrıntıları şurada iyi bir şekilde açıklanmaktadır: William K. Tabb, *The Restructuring of Capitalism in Our Time*, New York: Columbia University Press, 2012.

34. Burası ayrıntılara girilecek yer değil ama bu yorumun etkisi kırılmak zorundadır. Bir anlamda kredi yeni servetin üretilmesine katkıda bulunur. Örneğin bir banka müşterinin inşaat firmasıyla sözleşme yapıp bir binanın inşasını finanse ederken kullanacağı ipotekli krediyi çıkarabilir. Ama bu senaryo, içinde trilyonlarca doların özgün servetin yaratılışından bağımsız

spekülasyonun yarattığı gelirin büyük bölümü kurgusaldır yani (burada basitleştirilmiş haliyle) kâğıt üzerinde olup dünyada gıda, kıyafet, ev ve benzeri gerçek zenginliklere karşılık gelmemektedir. Spekülasyon üzerinden kurgusal sermayenin birikmesi, krizi zamansal açıdan geleceğe veya mekânsal açıdan yeni dijital coğrafyalara ve yeni nüfus gruplarına öteleyebilir ama uzun vadede sadece altta yatan aşırı birikim sorununu daha da ağırlaştırır. 2008'deki finansal çöküşü tetikleyen şey tam da milyonlarca ipotekli kredinin ABS'ye dönüştürülmesi ve bu piyasadaki yaygın spekülasyonlardı. Kredi kartlarında, öğrenci kredilerinde ve diğer benzeri piyasalarda kademe kademe büyüyen temerrütler, muhtemelen devlet borçlarının temerrüdü gibi yeni finansal krizlerin tetikleyicisi olacaktır.

Uluslararası finans sermayesinin hegemonya kuracak bir konuma yükselmesi, küreselleşme çağının önemli tarihsel gelişmelerindendir. 1980'ler ve 1990'larda dünyanın her yerinde finansal piyasaların deregüle edilip serbestleştirilmesi ve CIT'ın gelişiyle, ulusal finansal sistemler giderek birbirine eklemli küresel bir finans sistemiyle kaynaştılar. Bu, o güne dek bilinmeyen bir toplumsal gücün yoğunlaşmasına olanak sağlayan, devletlere ve diğer birikim çevrimlerine emirler verme becerisine de sahip müthiş bir küresel komplekstir. Finansal şirketlerin (bankalar, sigorta şirketleri, hisse senedi şirketleri, vb) görevlileri, müdürleri ve sahipleri genelde ticari ekonominin birbirine geçmiş yönetim kurullarının merkezindedirler. Ancak finansal sermaye kavramı sadece finans sektöründeki bireylere veya kurumlara karşılık gelmez. Finansal sektörün, kapitalist ekonominin tamamı üzerindeki baskın ağırlığına da işaret eder. Finans sektörü bugün dünya genelindeki birikim çevrimlerinin neredeyse hepsinin tam kalbinde olduğu gibi küresel kumarhanedeki

hale geldiği ve türevlerdeki spekülasyonun çoğu kez ikincil olduğu yani spekülasyon üzerinden spekülasyon yapıldığı mevcut küresel kumarhaneden fersah fersah uzaktır.

finansal spekülasyonların da çekirdeğidir. "Bugün finansal ekonomi her yana yayılmıştır yani tüm ekonomik çevrime yayılmış, tabiri caizse başlangıçtan bitişe onunla birlikte yaşamaktadır" diye gözlemlemiştir Marazzi. "Bu da finansın meta ve hizmet üretimiyle *eşit önemde* olduğu bir tarihsel dönemdeyiz demektir."[35] Burada bizi ilgilendiren ulus-ötesi finans sermayenin, göreceğimiz üzere küresel polis devletiyle evli olmasıdır.

Bu esnada TCC yönünü aynı zamanda kamusal finans kaynaklarının soyulması ve yağmalanmasına çevirmiştir. Nitekim bu kaynaklar kemer sıkmalar, kurtarmalar, ticari sübvansiyonlar, devlet borçları ve küresel tahvil piyasalarıyla yeniden biçimlendirilmiştir; çünkü devletler doğrudan ve dolaylı yollarla serveti çalışan insanlardan TCC'ye aktarmaktadır. Küresel tahvil piyasası (dünya genelinde toplam devlet borcunun göstergesidir) 2003 ile 100 trilyon doları geçtiği 2017 yılları arasında iki kattan fazla artmıştır.[36] Devletler kamu bütçesindeki açıkları kapatmak ve ekonomiyi ayakta tutmak adına özel birikimi teşvik etmek için yatırımcılara tahviller çıkarmaktadırlar. Ardından çalışan sınıfların o gün kazandıkları ve gelecek ücretlerinden vergiler alarak bu tahvilleri (faizleriyle birlikte) ödemek zorundadırlar. Daha 20. yüzyılın başında, devletin tahvillerle edindiği gelirler doğrudan alacaklılara gidiyordu. Böylece kamusal finansın

35. Christian Marazzi, *The Violence of Finance Capital*, Bellinzona, İsviçre: Edizioni Casagrande, 2011; vurgular özgün esere ait.

36. Securities Industry and Financial Markets Association (SIMFA), *Simfa Fact Book 2018*, s. 51, tablo "Global Bond Market Outstanding - Value", erişim tarihi 15 Nisan 2019 ve adres: www.sifma.org/wp-content/uploads/2017/08/US-Fact-Book-2018-SIFMA.pdf. Ayrıca bkz. "$100 Trillion Global Bond Bubble Poses 'Systemic Risk' to Financial System", *GoldCore*, 31 Mart 2015, erişim tarihi 17 Mart 2018 ve adres: www.goldcore.com/us/gold-blog/100-trillion-global-bond-bubble-poses-systemic-risk-to-financial-system/. OECD, OECD ülkelerindeki merkezi devlet borçlarındaki yaygın büyümeye GSYH oranlarıyla işaret etmiştir. Bkz. Saskia Sassen, *Expulsions: Brutality and Complexity in the Global Economy*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 2014, s. 21.

yeniden biçimlendirilmesi, zamanla servetin küresel emekten ulus-ötesi sermayeye aktarılmasına, ulus-ötesi sermayenin gelecek ücretler üzerinde kurduğu iddiaya ve krizin yükünün çalışan sınıflarla halka yüklenmesine karşılık gelmektedir. Başka bir şekilde ifade edilecek olursa, kapitalist devletin finansı, devletin toplumsal yeniden üretimde oynadığı rolü azaltmak, hatta yok etmek için ve ulus-ötesi sermaye birikimini kolaylaştırma rolünü arttırmak için yeniden biçimlendirilmiştir.

Yırtıcı ulus-ötesi finansal sermayenin bu sapkın dünyasında, devlet borçları ve açıkları kendi başına aşırı birikim krizini (geçici suretle) engellemeye yardımcı olan yeni finansal spekülasyon kaynaklarına dönüşmektedir. Büyük Durgunluk'tan sonra aciziyetle karşı karşıya kalan hükümetler, gemiyi yüzdürmek için yönlerini tahvil çıkarmaya çevirmişlerdir. Bu da ulus-ötesi yatırımcıların artıklarını, kendilerinin yaratılmasına yardımcı oldukları bu egemen borç piyasalarına boşaltma imkânı vermiştir. Aynı ABS'de olduğu gibi bu tahvillerin alınıp olgunlaşıncaya tek tutulduğu günler geride kalmıştır. 24 saat boyunca çılgınca süren dünya ticareti için bireysel ve kurumsal yatırımcılar tarafından alınıp satılmakta, değerlerini değiştiren ve tahvil piyasalarını yatırımcılar için oynaklığı ve riski yüksek büyük kumarlara dönüştüren kredi temerrüt takasları gibi mekanizmalarda sürekli üzerlerine bahisler oynanmaktadır. Bu küresel kapitalizm çağında kamu finansı ve özel ulus-ötesi finansal sermayenin zehirli karışımı, küresel zenginlerin küresel yoksulluğa ve çalışan sınıflara savaş açtığı yeni bir cephe yaratmaktadır. Dünya genelinde bu finansal yapmaya direnç büyüdükçe, bu durum küresel polis devlete ait öykünün kritik bir unsuru olmaktadır. Ulus-ötesi finansal sermayenin yapısal şiddeti, dünya genelinde yeni ve kitlesel mülksüzleştirme dalgalarının çekirdeğinde yatarken, gerçek mülksüzleştirme mahkemelerin, devletlere ait ve özel orduların, polisin ve paramiliter baskıların (sonraki iki bölüme bakınız) doğrudan şiddetiyle

hayata geçirilmektedir. Aynı zamanda finansal denetim, kredi sahipleri ve devletlerin yeni ve genelde gaddar baskı formlarına tabi kalan bu sınıflar üzerindeki artmış disiplinci baskıların öyküsü açısından da hayatidir.[37] Finansallaşma toplumsal refahtan toplumsal denetim devletlerine geçişte temel kaldıraçtır. Sonraki iki bölümde göreceğimiz gibi yoksullar giderek ulus-ötesi finansal sermayenin finansal kazanç elde etme çabalarına (temel olarak borç ve bağımlılıkla dolandırarak) hedef olmaktadırlar. Bunlar devletin onları suçlulara dönüştürmesini sağlayan süreçler içinde yaşanmaktadır ve bu suçlu sayılma hali, askerileşmiş birikim ve baskı yoluyla birikime bir dolu yeni olanak sağlamaktadır.

Fakat finansal talan aşırı birikim krizini çözememekte ve uzun vadede işçilerden TCC'ye yapılan servet aktarımı piyasayı iyice daralttıkça onu daha da ağırlaştıran bir noktaya gelmektedir. Son dönemlerde ve özellikle 2008'den bu yana büyüme; devlet, ticari ve tüketici borçları dahil olmak üzere dev gibi büyüyen bir kamu ve özel borçlarla sağlanmaktadır. Uzun süre küresel ekonominin "son çare piyasası" olmuş Birleşik Devletler'de, hane halkı borçları 2017'de savaştan sonraki tarihinin neredeyse tüm dönemlerinden daha yüksekti. ABD hane halkı öğrenci borçlarına, kredi kartı borçlarına, otomobil kredilerine ve ipotekli ev kredilerine yaklaşık 13 trilyon dolar borçludur.[38] Soderberg'in

37. Küresel ekonomiyle bağlantılı yeni finansal süreçler aracılığıyla mülksüzleştirme üzerine sayısız eser vardır. Yeri gelmişken önceki çalışmama bakınız: William I. Robinson, *Global Capitalism and the Crisis of Humanity,* Saskia Sassen, *Expulsions: Brutality and Complexity in the Global Economy*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 2014. David Harvey "mülksüzleştirme yoluyla birikim" kavramını (aslında Rosa Luxemburg'un iddialarının güncellenmesinden fazlası değildir) şu iki kitabında popülerleştirmiştir: *The New Imperialism*, New York: Oxford University Press, 2003 ve *A Brief History of Neoliberalism*, New York: Oxford University Press, 2005.

38. Akin Oyedele, "Americans Have $12.58 Trillion in Debt - Here's What It Looks Like", *Business Insider,* 17 Şubat 2017, erişim tarihi 2 Şubat 2018 ve adres: www.businessinsider.com/us-household-debt-credit-ny-fed-a4-2016-2017-2.

tabiriyle bu "kredi önceliğiyle birikim" dediği şeydir.[39] Bu toplam içinde ABD'deki kredi kartı borçları 2017'de kredi kartı ihmalleri hızla artarken tüm zamanların rekorunu kırıp 1,02 trilyon dolara ulaşmıştı.[40] Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'ne (OECD) üye ülkelerin hemen hemen her birinde, gelirin hane halkı borcuna oranı tarihsel açıdan yüksek seviyededir ve 2008'den bu yana istikrarlı bir şekilde kötüleşmiştir.[41] Hane halkı borcunun GYSH'ye oranının 2011 ile 2017 yılları arasında iki kattan fazla arttığı Çin'de, hane halkının ipotekli ev kredileri ve kredi kartı borçları balon gibi şiştikçe, tüketicilerin borç temerrüdüne gireceğine ilişkin korkular büyümüştür.[42] Aynısı Hindistan, Brezilya,

39. Susan Soederberg, *Debtfare States and the Poverty Industry*, New York: Routledge, 2014.

40. 1 trilyon dolarlık kredi kartı borcu için bkz. Jennifer Surane, "U.S. Credit-Card Debt Surpasses Record Set at Brink of Crisis", *Bloomberg*, 7 Ağustos 2017, erişim tarihi 2 Şubat 2018 ve adres: www.bloomberg.com/news/articles/2017-08-07/u-s-credit-card-debt-surpasses-record-set-at-brink-of-crisis. İhlaller üzerine bkz. Pedro Nicolaci da Costa, "Americans are Having Trouble Paying Off Their Credit Cards - And it Could Spell Trouble for the Economy", *Business Insider*, 21 Kasım 2017, erişim tarihi 2 Şubat 2018 ve adres: www.businessinsider.com/credit-card-delinquencies-a-red-flag-on-consumer-spending-2017-11.

41. Rakamlar için OECD web sitesindeki "Hane Halkı Borcu" tablosuna bakınız, erişim tarihi 2 Şubat 2018 ve adres: https://data.oecd.org/hha/household-debt.htm ve tartışma için yakın tarihli tasniflenmemiş OECD raporuna bkz., Christophe Andre, "Household Debt in OECD Countries: Stylized Facts and Policy Issues", OECD, Economics Department Working Papers No. 1277, 1 Şubat 2016, erişim tarihi 2 Şubat 2018 ve adres: www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentedpdf/?cote=ECO/WKP(2016)1&docLanguage=En.

42. Tom Hancock ve Wang Xueqlao, "China's Millenials' Love of Credit Cards Raises Debt Fears", *Financial Times*, 5 Ağustos 2018, erişim tarihi 12 Nisan 2019 ve adres: www.ft.com/content/bb3166ea-8b1f-11e8-b18d-0181731a0340. 2010'larda Çinli hane halkı ülkede çıkarılan yedi milyardan fazla kredi kartıyla dünyanın en büyük kredi kartı kullanıcısı toplumu oldu. Bkz. Leanne Whalen ve Gerry Shih, "Beijing's Blockade of U.S. Credit Card Companies May Finally End - Now That Chinese Companies Dominate", *Washington Post*, 21 Ocak 2019, erişim tarihi 12 Nisan 2019 ve adres: www.washingtonpost.com/business/economy/beijings-blockade-of-us-credit-card-companies-may-finally-end--now-that-chinese-companies-domi-

Güney Afrika ve diğer eski Üçüncü Dünya ülkeleri için de geçerlidir.[43] Belirtildiği gibi, küresel tahvil piyasası (toplam devlet borcunun dünya genelindeki göstergelerinden biridir) 2017'de 100 trilyon doları geçerken, toplam küresel borç 2016'da afallatıcı bir rakamla 215 trilyon dolara ulaşmıştır.[44]

Finansal talan ve borç biriktikçe, üretici ekonomi ve "kurgusal sermaye" arasındaki uçurum finansal spekülasyonlar denetimden çıktığı için daha da açılmaktadır. Doug Henwood 1986'da faiz oranı takaslarında ana paranın 400 milyar dolar olduğunu ve kur takaslarında ayrı bir 100 milyar doların olduğunu aktarır. Sadece dört yıl sonra yani 1990'ın sonunda, rakamlar sırasıyla 2,3 trilyon ile 578 milyar dolara ulaşmıştı ve buna yatırım fonlarında, tabanlarda, tasmalarda ve "swaption" denilen sabit faiz karşılığında değişken faiz alma işlemlerinde 561 milyar dolar daha eklenmiştir. 1997'de bu rakamlar toplandığında dudak uçuklatıcı bir sonuçla 24 trilyon dolara ulaşılmaktaydı.[45] Dahası stok ve türev piyasaları arasındaki ilişki göz önüne alındığında, 2008 sonu itibariyle dünya hisse senedi piyasasının boyutu tahminlere göre yaklaşık 37 trilyon dolarken dünyanın toplam türev piyasası 791 trilyon dolar gibi kavranması imkânsız bir rakama çıkarak tüm dünya ekonomisinin on bir katına ulaşmıştı.[46] 2017'ye ileri sardığımızda ve dünyanın gayri safi üretimine

---

nate/2019(01/20/d52d8ad4-1354-11e9-803c-4ef28312c8b9_story.html?utm_term=.aob9593aboa9.

43. Sameer Bhardwaj, "Indian Households' Debt Doubles in FY17-18", *Economic Times*, 28 Ocak 2019, https://economictimes.indiatimes.com/wealth/borrow/indian-households-debt-doubles-in-fy17-18-what-are-we-borrowing-for-and-how-much/articleshow/67700374.cms?from=mdr.

44. David Scutt, "Global Debt Has Hit an Eye-Watering $215 Trillion", *Business Insider*, 4 Nisan 2017, erişim tarihi 2 Şubat 2018 ve adres: www.businessinsider.com/global-debt-staggering-trillions-2017-4?&platform=bi-androidapp.

45. Doug Henwood, *Wall Street*, Londra: Verso, 1998, s. 36.

46. Fakat bu farazi (gerçek değil) bir değerdir (dahası türevlerin büyük çoğunluğu birbirlerini "iptal" ederler çünkü belli bir olayın yaşanma ihtimaline konan "bahis" onun olmayacağına konan benzer bir türevsel "bahisle" engellenir).

veya dünya genelinde üretilen mal ve hizmetlerin toplam değerine bakıldığında bu rakam 75 trilyon dolarken,[47] tek başına kur spekülasyonları o yıl günde 5,3 trilyon dolara tekabül etmekteydi[48] ve küresel türev piyasaları tahminlere göre 1,2 katrilyon dolar gibi parmak ısırtan bir miktardaydı.[49]

Buradan çıkarılacak sonuç şu ki, 21. yüzyılda ilerledikçe ulus-ötesi finansal sermayedeki devasa birikimler sistemin istikrarını bozmuştur ve küresel kapitalizm finansal onarımların sınırına gelmiş durumdadır. Sonuç küresel ekonomide çok daha temel bir istikrarsızlığın oluşmasıdır. İstikrarsızlık ve krizler artık istisnadan ziyade bir norma dönmüş gibidir. Ulus-ötesi seçkinler arasında daha ileri görüşlü olanlar, küresel ekonomideki bu kırılganlığa ve kronik uzun dönemli durağanlığın hayaletine giderek daha çok kaygıyla baktıklarını ifade etmişlerdir. Eski Dünya Bankası ve ABD Hazinesi görevlisi Larry Summers, 2016'da herkesi "keşfedilmemiş tehlikeli topraklara" girmiş küresel ekonomide "kalıcı durağanlığa" karşı uyarmıştı.[50] Fakat bu seçkinler küresel ekonomik rahatsızlıkların daha büyük zeminlerine yani kapitalizmin çözülmesi imkânsız aşırı birikim sorununa dokunmaya hazır değillerdir. Özetle finansal spekülasyon, devletin yağmalanması ve borç temelli büyüme aşırı birikim krizini çözemez. Bunlar kriz yönetiminde hesaplaşma gününü sadece geciktirmeye yarayan "ufak düzeltmelerdir". Küresel ekonomi 2008'deki Büyük Durgunluk'tan yani 1930'lardan

47. Dünya Bankası, Dünya Kalkınma Göstergeleri veri tabanı, 15 Aralık 2017, s. 1, erişim tarihi 2 Şubat 2018 ve adres: http://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf.

48. Gregory McLeod, "Forex Market Size: A Traders Advantage", *DailyFX*, 23 Ocak 2014, erişim tarihi 2 Şubat 2018 ve adres: www.dailyfx.com/forex/education/trading_tips/daily_lesson/2014/01/24/FX_Market_Size.html.

49. J.B. Maverick, "How Big is the Derivatives Market", *Investopedia,* 22 Ocak 2018, erişim tarihi 2 Şubat 2018 ve adres: www.investopedia.com/ask/answers/052715/how-big-derivatives-market.asp.

50. Larry Summers, "The Age of Secular Stagnation", *Foreign Affairs,* 15 Şubat 2016, erişim tarihi 2 Şubat 2018 ve adres: http://larrysummers.com/2016/02/17/the-age-of-secular-stagnation/.

bu yana yaşanan en kötü ekonomik krizden önemli ölçüde toparlanmış olsa da, finansal çöküşü tetiklemiş temel yapısal koşullar yerli yerindedir. Büyüme ağır aksak şekilde 21. yüzyılın ikinci on yılına girerken, TCC görünüşe göre bahislerini, küresel ekonominin daha fazla dijitalleşmesine ve küresel bir polis devletine dayanan yeni bir kapitalist yayılmacılıkla kâr yapma anlayışına yatırmıştır.

Küresel Kapitalizmin Dijitalleşmesi

Karl Marx ve Friederich Engels *Komünist Manifesto*'da* herkesin bildiği gibi, kapitalizmin getirdiği baş döndürücü değişimler altında "katı olan her şeyin buharlaştığını" ilan etmişlerdi. 18. yüzyıldaki Sanayi Devrimi'nden bu yana, dünya küreselleşmenin öncülük ettikleri kadar hızlı ve ciddi değişimlerden geçmedi. Fakat bugün bakıldığında sistem, dijitalleşmeye ve Dördüncü Sanayi Devrimi teknolojilerine dayanan yeni bir yeniden yapılanma ve dönüşüm sürecinin eşiğindeymiş gibidir. Teknolojik değişime genelde kapitalist kriz çevrimleri ile toplumsal ve politik kargaşalar eşlik eder. Dijital ekonominin yükselişi kapitalist gelişim ve krizin önceki çevrimlerine, özellikle 1970'lerde küreselleşmeye giden yolu ilk kez açan gerilemelere, ardından 1990'larda yaşanan ani büyümeye, arkasından gelen internet sitesi iflaslarına, 2000-2001 küresel durgunluğuna ve 2008'deki küresel finansal çöküş ile sonrasında yaşananlara karşılık gelmektedir. Bunların her biri dijitalleşmede temel dönüm noktalarını yansıtır. CIT 1980'lerde hayata geçip küreselleşmenin önünü açarken, sonraki dönemde internet sitelerinin yayılması interneti metalaştırmış ve dijital ekonominin altyapısal temelini kurmuştur.

1980'lerde CIT'ın yükselişiyle ilişkilendirilmiş teknolojik devrimin kendisi, kapitalistler açısından aşırı birikim krizine, gerileyen kâr oranlarına ve 1960'larla 1970'li yıllardaki iyi

* Friedrich Engels ve Karl Marx, *Komünist Manifesto*, Çev. Nail Satlıgan, Yordam Kitap, 2015. (y.h.n.)

örgütlenmiş işçi sınıfı hareketleriyle toplumsal hareketlere verilmiş bir yanıttı. CIT ulaşımdaki devrimle (intermodal taşımacılık, buz dolabı, vb) ve özgün örgütsel, yönetimsel stratejilerle birlikte, sosyolog Manuel Castells'in üçleme çalışması *Ağ Toplumu*'nda* "gerçek zamanlı bir birim gibi çalışma veya zamanı gezegen ölçeğinde seçme kapasitesine sahip bir ekonomi" olarak tanımladığı küresel ekonomi için teknolojik temel sağladı.[51] Bu teknolojiler sermayenin küreselleşmesine izin verdi ve iş yerini yeniden örgütlemesine, yoğunlaşmış ve iyi örgütlü işçi kitlelerine duyduğu bağımlılığı azaltmasına ve bunun yerine dışarıdan işçi çalıştırıp esneklik dayatmasına, böylece daha avantajlı bir sermaye-emek ilişkisi kurmasına olanak tanıdı (sonraki bölüme bakınız).

Fakat dijital temelli teknolojilerin ikinci nesli bugün dünya genelinde yeni bir ekonomik ve toplumsal yapılanmaya öncülük ediyor. Aynı CIT ve internetin 20. yüzyıl sonunda dünya kapitalizmini ciddi dönüşümden geçirmesinde olduğu gibi, süregelen dijitalleşmenin bugün küresel ekonomi, toplum ve yönetimlerin yapısı üzerinde ayrı bir dönüştürücü etki bıraktığı dikkate alındığında, dijital teknoloji sistematik önem kazanmaktadır. Yeni baştan yapılanma sürecinin kalbinde, daha ileri bilgi teknolojilerine, verilerin toplanması, işlenmesi ve analizine, savaş ve baskı da dahil olmak üzere küresel toplumun her yönüyle dijitalleşmeye tabi tutulmasına dayalı bir dijital ekonomi vardır. İçine bilgisayar ve elektronik ürün imalatını, telekomünikasyonu, veri işlemeyi, yer sağlayıcılığı ve diğer enformasyon hizmetlerini, platformlarını ve bilgisayar bilimi tasarımlarıyla bağlantılı hizmetleri alan teknoloji sektörü, bugün kapitalist küreselleşmenin en ileri noktasındadır ve tüm küresel ekonomiyi dijitalleşmeye yöneltmektedir.

---

* Manuel Castells, *Ağ Toplumunun Yükselişi*, Çev. Ebru Kılıç, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013. (y.h.n.)

51. Manuel Castells, *The Rise of the Network Society,* Cilt I, New York: Black-well, 1996, s. 101-102.

1980'lerden bu yana yaşanan kapitalist küreselleşmenin ilk kuşağı, küresel açıdan entegre bir üretim ve finans sisteminin yaratılmasını içermişken, daha yakın gelişmeler olan dijitalleşme ve "platformların" yükselişi hizmetlerin çok hızla ulus-ötesi hale gelmesini kolaylaştırmıştır (elektronik ortamda üretimin ülke dışına kaydırılması, üretim tesislerinin deniz aşırı konumlara taşınmasının aksine, neredeyse pürüzsüz bir süreçtir ve ulaşım veya gümrük ücreti gibi başka yan maliyetler getirmez). Platformlar iki veya daha fazla grubun etkileşime girmesini sağlayan dijital altyapılara karşılık gelmektedir. Ekonomik faaliyetlerin platformlara bağımlılığı arttıkça, teknoloji sektörü küresel kapitalizm için çok daha stratejik hale gelmiştir. 2015'te CIT ürünlerindeki ticaret Birleşmiş Milletler (BM) verilerine göre 2 trilyon doları aşarken, CIT hizmetlerinin ihracı 2010 ve 2015 yılları arasında yüzde 40 arttı. O yıl CIT malları ve hizmetlerinin üretimi küresel GSYH'nin yüzde 6,5'ini temsil etmekteydi ve CIT hizmet sektöründe 100 milyon kişi istihdam edilmişti. Ayrıca küresel e-ticaret satışları 25 trilyon dolara çıkmıştı; çünkü 380 milyon insan deniz aşırı web sitelerinden alımlar yapmaktaydı.[52] 2009'dan 2019'a kadar sınırları geçen verilerin hacmi 64 kat arttı.[53] 2017'de hizmetler toplam gayri safi dünya üretiminin yaklaşık yüzde 70'ine tekabül ediyordu[54] ve içinde iletişim araçları, bilişim araçları, dijital ve platform teknolojisi, e-ticaret, finansal hizmetler, profesyonel ve teknik işler, film veya müzik gibi bir dolu başka somut olmayan ürün vardı. Hizmetlerin dijitalleşmesi ve ulus-ötesileşmesi (bu da yukarıda ele alındığı gibi dünya genelindeki finansallaşmayla bağlantılıdır) küresel kapitalist gündemin merkezine taşın-

52. BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD), *Information Economy Report, 2017*, UNCTAD: Cenevre, 2017, s. 17.
53. *The Economist*, "The Global List", 26 Ocak 2019, s. 20.
54. Thomas Marois, "TiSA and the Threat to Public Banks", Transnational Institute, Amsterdam, Nisan 2017, erişim tarihi 2 Şubat 2018 ve adres: www.tni.org/files/publication-downloads/tisa_and_the_threat_to_public_banks.pdf.

mıştır. Basın ve sosyal medya dijital ekonominin yükselişini adlandırmak için bol sayıda slogan bulmuştur: "Platform ekonomisi", "paylaşım ekonomisi", "talebe bağlı ekonomi", "esnek [gig] ekonomi", "uygulama ekonomisi" ve dahası.

The Economist dergisinin "Küresel Ticaretin Geleceği" üzerine hazırladığı 2019 tarihli özel bir rapor, küresel ekonomide dijitalleşme, veri ve ulus-ötesi hizmetler üzerinden yaşanan dönüşümleri şöyle anlamlandırıyordu:

> Ticaret 20. yüzyılda, metaller, et ve yünle dolu gemilerden, arabalar ve transistörlü radyolarla dolu gemilere ve tedarik zincirlerini besleyen bileşenlerin taşındığı konteynırlara üç kez dönüşümden geçmiştir. Şimdi büyük fırsat hizmetlerdir. Fikirlerin akışı ekonomik bir yumruk indirebilir. 2004-2014 yılları arasında yeni ortaya çıkan ekonomilerdeki verimlilik artışlarının yüzde 40'tan fazlası bilgi akışlarından gelmiştir. Fakat iktisatçı Richard Baldwin, uzaktan yurtdışında çalışan işçilerin şirketlerin operasyonlarında daha etkin hale geleceği bir "globotik devriminin" yaşanacağını öngörüyor. Hindistan'daki dış kaynak firmaları Batı'daki bordro sistemleri gibi işlevler yürütmekten, yeni Walmart süper marketlerini biçimlendirmek gibi daha yaratıcı projelere kayıyorlar. Kasım'da Hindistan'ın en büyük firması TCS, Londra'da dijital tasarım yapan W12 adlı bir stüdyoyu satın aldı. Sınırlar arasında e-ticaret de büyüyor. Alibaba Çinli müşterilerinin 2023'te en az 40 milyar dolar harcayacağını bekliyor. Netflix ve Facebook birlikte farklı sınırlardan bir milyarı aşkın tüketiciye sahip.[55]

Dijitalleşme de bizi robotiğe, 3D yazıcılara, Şeylerin İnternetine, yapay zekâya (YZ) ve makine öğrenimine, biyo ve nanoteknolojiye, kuantum ve bulut bilgisayımına [*cloud computing*], enerji depolamanın yeni biçimlerine ve otonom taşıtlara dayanan "Dördüncü Sanayi Devriminin" eşiğine taşımış yeni bir teknolojik gelişme dalgasının önünü açmaktadır.[56] Bugün fiziksel, dijital ve biyolojik dünyalar arasında

55. *The Economist*, "The Global List", 26 Ocak 2019, s. 21.
56. Dördüncü Sanayi Devrimi üzerine yazılmış literatür hayli büyüktür ve

bir teknoloji kaynaşması söz konusudur (aynı canlı hücreler barındıran materyallerle 3D yazıcıların kullanılmasına karşılık gelen biyo-baskıda olduğu gibi). Bu yeni devrimi ileriye iten teknoloji sektörü dünyanın gayri safi hasılasının sadece küçük bir dilimini oluştursa da dijitalleşme imalattan finansa ve hizmetlere, gerek formel gerek informel sektörleriyle tüm küresel ekonomiyi kapsamaktadır. Şirketler artık işlerinin her aşaması için dijital iletişim araçlarına ve verilere bağımlıdır. "Teknoloji firmaları" diye belirtmektedir Foulis, "insanların dünyayla etkileşim kurdukları kanala dönüşmektedir. Teknoloji sektörü ekonominin tamamına oturan bir katman olmaktadır."[57]

Teknolojideki değişim devasa miktarda veriyi toplamayı mümkün kılmıştır. Siyaset bilimci Nick Srnicek *Platform Kapitalizmi* adlı çalışmasında şu gözlemde bulunur: "İmalattaki verimlilikte uzun süreli bir gerileme sonucunda, kapitalizm ağırlaşmış üretim sektörü karşısında ekonomik büyümeyi ve canlılığı korumanın yollarından biri olarak yönünü verilere çevirmiştir." Platform, Srnicek'in sözleriyle "muazzam miktarda veri çıkarma ve onları kontrol etme becerisine sahip" yeni bir işletme modeli olarak açığa çıkmıştır.[58] Basit faaliyetleri kayıtlı verilere dönüştürmek için gereken teknoloji hızla ucuzlaşırken, dijital tabanlı iletişim araçlarına geçişin kayda almayı büyük oranda basitleştirip potansiyel verilerin devasa oranda yeni sınırlara genişlemesinin önünü açtığını belirtmektedir Srnicek. "Aynı petrol gibi" diye başlar gözle-

---

hızla genişlemektedir. Lafı gelmişken bkz. Klaus Schwab, *The Fourth Industrial Revolution*, Cenevre: World Economic Forum, 2016; Ford, *The Rise of the Robots*.

57. Patrick Foulis, "An Age of Giants", *The Economist*, 17 Kasım 2018, özel rapor eki, s. 7.

58. Nick Srnicek, *Platform Capitalism*, Cambridge: Polity, 2017, s. 6. Dijital kapitalizmin üretim, dolaşım ve tüketim alanlarında İnternet (çevrimiçi) gözetimi nasıl ürettiğiyle ilgili daha teorik bir inceleme için bkz. Thomas Allmer, *Toward a Critical Theory of Surveillance in Information Capitalism*, Frankfurt: Peter Lang GmbH, 2012.

mine Srnicek, "veri de çeşitli yollarla çıkarılan, rafine edilen ve kullanılan bir malzemedir."[59] Maddi metalar içlerinde verilerin itici gücüyle giderek daha fazla bilgi taşımaktadırlar. Eğer rekabetçi kalmayı sürdüreceklerse veri giderek işletmeler için temel bir kaynağa dönüşmektedir ve işçilerin denetlenip dış kaynak kullanımından, üretim süreçlerinin esnekliğine, küresel finansal akışlara, küresel tedarik zincirlerinin eşgüdümüne, alt taşeronlara ve dış kaynaklara iş aktarılmasına, kayıtların tutulmasına, pazarlamaya ve satışa, savaş ve baskıya varıncaya dek küresel ekonomiyle bağlantılı tüm süreçlerin merkezine oturmuştur. 3. Bölüm'de büyük bir netlik ve bol sayıda bulguyla göreceğimiz üzere, Silikon Vadisi küresel polis devletiyle birleşmiştir. Veri madenciliği ve analizler daha yaygın hale geldikçe, toplumsal denetime uçsuz bucaksız yeni potansiyeller açarlar ve küresel polis devletinin gelişiminde merkezi bir unsura dönüşürler.

2008'deki Büyük Durgunluk'tan sonra teknoloji sektörü ve büyük veri, durağanlık karşısında artık biriktirmiş sermaye için önemli bir yeni çıkış noktası oldu. Daha öncesinde, 1995'ten 2000'e kadar teknoloji şirketlerine ait hisselerin NASDAQ'taki değeri, 2001'deki internet sitelerinin iflasına giden süreçte beş kat artmıştı.[60] Fakat çok geçmeden kurumsal yatırımcılar, özellikle spekülatif koruma ve yatırım fonları, milyarlarca doları teknoloji sektörüne akıtmaya devam etti. BT sektörüne yapılan yatırımlar 1970'lerde 17 milyar dolarken sıçrayıp 1990'larda 175 milyar dolara geldi ve 2000'de yani yüzyılın başındaki internet balonunun patlama arifesinde 496 milyar dolara fırladı. Ancak sonra 2008'den sonra çıtayı yeni seviyelere yükseltip, 2018 sona ererken 800 milyar doları aştı.[61] 2008'de teknoloji sektörü Birleşik Devletler'de

59. Nick Srnicek, *Platform Capitalism*, Cambridge: Polity, 2017, s. 40.
60. Yasar Levine, *Surveillance Valley: The Secret Military History of the Internet*, New York: Public Affairs, 2018, s. 103.
61. St. Louis Federal Rezerv Bankası, "Private Fixed Investment in Information Processing Equipment and Software" (ABD Ekonomik Analizler Büro-

ekonominin tamamına yapılan tüm yeni yatırımların yüzde 20'sine karşılık gelmekteydi.[62] Göreceğimiz gibi finans ve BT sektörü birbiriyle kaynaşıyor ve küresel polis devletinde merkezi roller oynuyor gibi görünmektedirler. Veri üreten, çıkaran ve işleyen ABD ve Çin merkezli bir avuç teknoloji şirketi, yana yakıla yeni yatırım fırsatları arayan finansçılardan muazzam miktarda nakit topladı. 2017'de Apple'ın yedeklerinde, 262 milyar dolar, Microsoft'un 133 milyar dolar, Alphabet'in (Google'ın ana şirketi) 95 milyar dolar, Cisco'nun 58 milyar dolar, Oracle'ın 66 milyar doları vardı.[63] Çin merkezli devlerden Alibaba o yıl yedeklerinde 32 milyar dolar, Tencent ise 52 milyar dolar tutuyordu[64] fakat her iki şirket de kazançlarını dünya genelinde büyük satın almalar için kullanmışlardı.

Dijitalleşme uzun vadeli aşırı birikim ve durağanlık sorunlarına çözüm getirebilir mi? Dijitalleşmenin yeni bir kapitalist yayılmacılığın zincirini çözmesi kesinlikle akla yatkındır. Sistemin içine gömüldüğü yapısal krizin "ölümcül kriz" olduğunu düşünmek aptalca olacaktır. Kapitalizm yeniden üretimine konan ekolojik sınırlara dayanıyor olabilir ama kaçınılmadığı takdirde çöküşün gerçekleşmesi on yılları veya daha fazlasını alabilir. Yine de teknoloji sektöründe birikmiş devasa nakit rezervler ve kârlar, yeni değer üretimini dijital kapitalistlerin rantlar yoluyla artık değerin aslan payına el koyması kadar yansıtmamaktadır. Birer aracı olarak platformlar, dijitalleşmiş veri üretimi, çıkarımı ve analizleri üzerinde denetim kurarak değerlerin üretim ve dolaşım

---

su'ndan derlenmiş grafik), 2018, erişim tarihi 15 Nisan 2019 ve adres: https://fred.stlouisfed.org/series/A679RC1Q027SBEA.

62. *The Economist*, "Briefing: Business Under Trump", 26 Mayıs 2018, s. 24.

63. Pelisson ve Rapier, "This Chart Shows the 17 US Companies with the Biggest Piles of Cash."

64. *Nikkei Asian Review*, "Asia's Multinationals are Hoarding Cash Like Never Before", 28 Eylül 2017, erişim tarihi 15 Nisan 2019 ve adres: https://asia.nikkei.com/Economy/Asia-s-multinationals-are-hoarding-cash-like-never-before2.

çevrimlerine müdahale etmekte, "fikri mülkiyet" formuyla bu değerin ciddi kısmını kendisine ayırmaktadır. Bu önde gelen dijital ve platform şirketlerinin nasıl aşırı büyüdüklerini anlamamıza yardımcı olmaktadır. 2018'de dünyanın en büyük teknoloji şirketleri, trilyonlarca doları bulan bir piyasa değerine sahip olduklarını kaydetmekteydiler. Rakamlar hiçbir zaman istikrarlı olmasa da, Apple yaklaşık 1 trilyon dolar gibi sersemletici bir piyasa değeriyle ilk sıradaydı. Onu Microsoft (855 milyar dolar), Samsung (765 milyar dolar), Alphabet (757 milyar dolar), Alibaba (457 milyar dolar), Berkshire Hathaway (Apple, IBM ve diğer teknoloji şirketlerinde büyük hisseleri olan 433 milyar dolarlı şirket), Amazon (402 milyar dolar), Facebook (435 milyar dolar) ve Tencent (357 milyar dolar) takip etmektedir.[65] Karşılaştırma yapacak olursak onlara en yakın sanayi şirketi Exxon Mobile'in aynı yıl piyasa değeri 344 milyar dolardı.[66] Ekonominin tüm alanları dijital tabakayla daha da bütünleştikçe, dijital altyapıyı denetleyen şirketler aşırı güçlenmekte ve önemli ölçüde rant olduğu görülen toplam ticari karların daha büyük bir dilimini elde etmektedirler. Finansallaşma ve dijitalleşme vampir gibi küresel ekonomiden giderek daha fazla değer emmektedir. Google ve Apple'ın neredeyse tüm gelirleri reklamlardan gelirken, hiçbir araca veya konuta sahip olmayan Uber ve

65. Melissa Parietti, "The Top 10 Technology Companies", *Investopedia,* 8 Kasım 2018, erişim tarihi 15 Nisan 2019 ve adres: www.investopedia.com/articles/markets/030816/worlds-top-10-technology-companies-aaplgoogl.asp.

66. Kenneth Kiesnoski, *CNBC*, 8 Mart 2017, erişim tarihi 2 Eylül 2017 ve adres: www.cnbc.com/2017/03/08/the-top-10-us-companies-by-market-capitalization.html#slide=10. *The Economist*'in belirttiğine göre "titanlar" (dünya piyasasını kontrol eden bir avuç teknoloji şirketi için kullandığı terim) "dijital ekonominin çoğuna altyapı (veya 'platform') sunarak piyasanın kendileridirler. Hizmetlerinin çoğu bedavaymış gibi görünür ama kullanıcılar onlara verilerini vererek 'ödeme yaparlar'. Şimdiden çok güçlü olsalar da devasa hisse senetlerindeki değerlenmeler yatırımcıların onlara sonraki on yılda iki hatta üç kat daha fazla dayanacaklarına işaret etmektedir." *The Economist,* 20 Ocak 2018, "Taming the Titans", s. 11.

Airbnb değeri şoförlerin, ev sahiplerinin ve müşterilerinin emeğiyle kaynaklarından sıyırıp almaktadır.

Ancak dijitalleşme ve Dördüncü Sanayi Devrimine ait teknolojilerin beslediği yeni dönüşüm dalgasının krizi bertaraf edip edemeyeceği sorgulamaya açıktır. Kısa vadede dijitalleşme birikim fırsatlarını genişletebilir ve yeni bir sabit sermaye yayılımına olanak verebilir. Fakat küresel kapitalizmdeki genel dijitalleşme göreli artık değerin mutlak artı değer üzerindeki ağırlığına ivme kazandırmaktadır. Artık değer kapitalistlerin elde ettiği ve işçiler tarafından yaratılan ama onlara ücret olarak ödenen miktarın üzerinde ve ötesindeki değere karşılık gelir. Yani emeğin yarattığı servetin bir kısmı sermaye tarafından artık değer veya kâr olarak elde edilir. Artık değer iki yolla artabilir. Basit terimlerle birincisi, teknolojik içeriği veya üretim sürecindeki sabit sermaye bileşenini (makineler, teknoloji), emek bileşenine karşı arttırarak (Marksist politik ekonomide bunlara sırasıyla "sabit sermaye" (veya makinelerle teknoloji) ve "değişken sermaye" [emek] denir) işçilerin verimlilik seviyesini arttırarak yapılır. İkincisi ise ücretler sabit tutulurken ve/veya ücretler düşürülürken tüm işçilerin çalışma süresinin arttırılmasıyla yapılır. Genel dijitalleşme TCC'nin toplum hakkında "genel bilgiler" edinirken, işçilerden göreli artık değer çıkarılmasını örgütleyen yeni tarzlar geliştirmesine imkân vermektedir.

Krizler sermayeye, daha az işçiden daha fazla verimlilik elde etme sürecini yapılandırma ve hızlandırma fırsatı verir. Bu dijitalleşmeyle katlanarak artabilecek bir süreçtir. Günümüzdeki yönetim düzenini savunanlar, dijital ekonominin yüksek becerikli ve ücretli işler sağlayacağını, toplumsal kutuplaşma ve durağanlık sorunlarını çözeceğini iddia etmektedirler. Fakat sonraki bölümde göreceğimiz üzere, bulgular dijitalleşmenin birçok işi vasıfsızlaştırabileceğini veya tamamen yok edebileceğini, eşitsizlikle toplumsal kutuplaşmayı katbekat ağırlaştırabileceğini göstermektedir. Nihayetinde dijitalleşme emeğin yerine teknolojiyi koyduğu oranda mali-

yetleri sıfıra düşürme baskısı yapmaktadır. Aslında ulus-ötesi ticari kârların mutlak hacmi kar topu gibi büyüse de, kâr oranları 2005-2007 yıllarında ortalama yüzde 10'ken 2017'de yüzde 6'ya gerilemiştir.[67] Bu da belki yukarıda bahsi geçen ve yatırıma dönüşmemiş büyük miktarda atıl artığa kıyasla, aşırı birikim krizinin daha güçlü bir göstergesidir. Kapitalizmin tüm çelişkileri şiddetlenmiştir. Kâr oranları azalmaktadır. Gerçekleşme sorunu ağırlaşmaktadır. Bundan ötürü yeni beliren dijital ekonominin aşırı birikim sorununu çözme olasılığı düşüktür. TCC sermayenin biriktirdiği ve sürekli artan artık miktarlarını boşaltmaya devam etmek için yönünü nereye çevirebilir? Savaş ve küresel polis devleti sistemin ikilemini çözebilir mi?

67. *The Economist*, "The Global List", 26 Ocak 2019, s. 20.

2
Vahşi Eşitsizlikler: Toplumsal Denetim Mecburiyeti

> Bugünlerde çok zengin insanlardan bolca işittiğim şeylerden biri [2016'da Donald Trump'ın seçildiği ABD'deki] seçimlerden bu yana hepsinin kaçış planına sahip olduğu. Zengin insanlar geldiğinde felaketten bir şekilde kurtulabileceklerini sanarak Yeni Zelanda'da çiftlikler almakta ve Bahamalar'da veya gittikleri yer her neresiyse orada sığınaklar yapmaktadırlar. New York'ta faaliyet yürüten böyle bir işletme bile var. Görünüşe göre önden bilet alabileceğiniz, politik kriz veya tehlikeli bir durum yaşandığında gelip sizi alacak ve Hudson'dan sizi hızla çıkaracak bir tekne var.
>
> Rana Foroohar'la röportaj, *Financial Times*'ın yardımcı editörü ve *CNN*'de ekonomi analizcisi[1]

1. Röportajın transkripti, *Real News Network,* 9 Mayıs 2018, erişim tarihi 17 Haziran 2018 ve adres: https://therealnews.com/stories/the-rich-have-escape-plan.

2015'te Monako'daki "Lüks İşletmeler Zirvesinde" konuşma yaparken, lüks mücevher şirketi Cartier'in milyarder sahibi Johann Rupert, dinleyicilere robotların işçilerin yerini alma ihtimalinden ve baş kaldıran isyanların "geceleri onu uyutmadığından" bahsetmişti. Devamında söylediği gibi aynı derecede korkutucu olan, yaklaşan toplumsal altüst oluş karşısında orta sınıfların artık servetlerini ifşa etme korkusuyla lüks eşya almak istememesidir.[2] Rupert'in ait olduğu TCC'nin korkmak için sağlam sebepleri vardır. Küresel eşitsizlikle ilgili veriler şu ana dek geniş bir kesime yayılmıştır. Kapitalist küreselleşme önceki bölümde gördüğümüz gibi, dünyada eşi görülmemiş bir toplumsal kutuplaşmayla sonuçlanmıştır. Küresel eşitsizliklerin boyutu ve aldığı ivmenin oranı hayal gücüne meydan okur cinstendir. 2015'te 2016 Oxfam raporunda sunulan bulguları tekrarlayacak olursak, insanlığın sadece yüzde 1'i dünya servetinin yarısından fazlasına sahipken ve en üstteki yüzde 20'lik dilim bu servetin yüzde 94,5'ini elinde tutarken, geriye kalan yüzde 80 sadece yüzde 4,5'le geçinmek zorundadır.[3]

Fakat bu kutuplaşma adeta katlanarak büyüyen bir oranla yoğunlaşmaya devam etmektedir. 2017 ve 2018 arasında her iki günde bir yeni bir milyarder ortaya çıkmıştır ve dünyanın en zengin 26 insanı Oxfam'ın 2019 raporuna göre en yoksul yüzde 50'lik kesimle aynı servete sahiptir. Yerküre genelinde 2200'den fazla milyarderin serveti 2018'de 900 milyar dolar daha artmıştır. O yıl çok zenginlerin servetindeki yüzde 12'lik artışın karşısında, dünya nüfusunun en yoksul yarısında yüzde 11'lik bir servet kaybı yaşanmıştır.[4] Diğer bir

2. Adam Withnall, "Cartier Boss with $7.5bn Fortune Says Prospect of the Poor Rising Up 'Keeps Him Awake at Night'", *Independent,* 10 Haziran 2015, erişim tarihi 12 Haziran 2018 ve adres: www.independent.co.uk/news/business/cartier-boss-with-75bn-fortune-says-prospect-poor-rising-up-keeps-him-awake-at-night-10307485.html.

3. Oxfam, Londra, *Wealth: Having It All and Wanting More,* çevrimiçi rapor, erişim tarihi 4 Mart 2018 ve adres Oxfam web sitesi, http://policy-practice.oxfam.org.uk/publications/wealth-having-it-all-and-wanting-more-338125.

4. Oxfam, "Billionaire Fortunes Grew by $2.4 Billion a Day Last Year as Po-

deyişle o yıl insanlığın en yoksul yarısından gezegendeki en zengin milyarderlere doğrudan 900 milyar dolarlık bir servet aktarımı olmuştur. Bu esnada Britanya Avam Kamarası 2018'de, insanlığın en zengin yüzde 1'lik diliminin 2030'da dünya servetinin üçte ikisini denetleme yolunda olduğu uyarısında bulunan bir rapor yayınladı.[5] Dahası aynı yıl İsviçre bankası UBS'nin hazırladığı raporda şöyle bir gözlem vardı: "Günümüzün süper zenginlerine ait servetler, Rothschildlar, Rockefellerlar ve Vanderbiltlerin uçsuz bucaksız servetleri kontrol ettiği 20. yüzyıl başına kıyasla çok daha yüksek bir oranda artmaktadır."[6]

Bu vahşi eşitsizlikler TCC'yi gece uykusuz bırakıyorsa, her gün sağ kalma mücadelesiyle ve belirsiz geleceklerle karşı karşıya gelen milyarlarca insana anlatılmaz zorluklar dayatmaktadır. Fakat küresel kapitalizmde yapısal olduğu *kadar politik* bir krizin de yansımasıdır. Küresel ekonomi büyümeye devam etmesine ve sermaye Büyük Durgunluk'tan sonraki yıllarda disiplinini yeniden dayatmasına rağmen, 2008'deki fiyasko kapitalist hegemonyanın kırılmasında politik bir dönüm noktasıydı. Uç dereceye varmış eşitsizlik aşırı şiddet ve baskı gerektirmekte, bu da küresel bir polis devletiyle 21. yüzyıl faşizmine ait projelere yardımcı olmaktadır. Önceki bölümde gördüğümüz gibi kapitalist küreselleşme, 1930'lardaki Büyük Buhran'dan sonra ortaya çıkmış yeniden dağıtım politikalarını yıkmıştı. Bu politikaların kendisi

---

orest Saw Their Wealth Fall", *Oxfam International*, 21 Ocak 2019, erişim tarihi 14 Mart 2019 ve adres: www.oxfam.org/en/pressroom/pressreleases/2019-01-18/billionaire-fortunes-grew-25-billion-day-last-year-poorest-saw.

5. Michael Savage, "Richest 1% on Target to Own Two-Thirds of All Wealth by 2030", *The Guardian*, 7 Nisan 2018, alındığı tarih 9 Nisan 2018 ve adres: www.theguardian.com/business/2018/apr/07/global-inequality-tipping-point-2030.

6. Rupert Neate, "World's Billionaires Became 20% Richer in 2017, Report Reveals", *The Guardian*, 26 Ekim 2018, erişim tarihi 9 Nisan 2019 ve adres: www.theguardian.com/news/2018/oct/26/worlds-billionaires-became-20-richer-in-2017-report-reveals.

tabandan yükselip kapitalist devletlere bu yeniden dağıtımı zorlayan yaygın toplumsal ve sınıfsal mücadelelerin sonucuydu. Küresel eşitsizlikler yayıldıkça, dünya piyasası o kadar daralmakta ve sistem yapısal aşırı birikim kriziyle o kadar çok yüzleşmektedir. Yine de toplumsal kutuplaşmanın bu uç düzeylere gelmesi, hâkim gruplar için toplumsal denetim kurma güçlüğünün tırmanmasına da yol açmaktadır. İlk aşamada küresel polis devletini öne çıkaran şey bu toplumsal denetim mecburiyetidir.

Küresel İşçi Sınıfının Genişlemesi: Prekarya ve Artık İnsanlık

Öncesinde gördüğümüz gibi küreselleşme dünyanın her yerinde sermaye ve emek arasındaki güç ilişkilerinde bir değişim doğurmuştur. Küresel sermayenin küresel emek üzerinde bulduğu yeni göreli güç, yeni sermaye-emek ilişkilerinin etrafında dönmektedir. Kapitalizmin özü piyasada kâr karşılığında üretilen şeyleri yani metaları alıp satmak için, belli bir toplumsal etkileşim formu, sermaye-emek ilişkileri veya kapitalist üretim ilişkileri üzerinden işleyen bir üretimdir. Kapitalist üretimin gerçekleşmesi için kendilerine ait hiçbir üretim aracı olmayan bir insan kategorisine yani işçi sınıfına ihtiyaç vardır. Bu sınıf, söz konusu üretim araçlarının mülkiyetini elinde tutan ve bu araçları metalar üretilebilsin ve kâr elde etme amacıyla satılabilsin diye kullanmak için emek arzına ihtiyaç duyan bir insan kategorisiyle yani kapitalist sınıfla ilişkiye girer. Sermaye ve emek (kapitalistler ve işçiler) sadece birbirleriyle ilişki içinde var olurlar. Onlar, aynı kutbun birbirine karşıt uçlarıdır. "Sermaye ücretli emeği varsayar, ücretli emek de sermayeyi" diye açıklar Marx. "Karşılıklı olarak birbirlerinin varlıklarını koşullarlar, karşılıklı biçimde birbirlerini doğururlar."[7]

7. Karl Marx, "Wage Labor and Capital", Robert C. Tucker, *The Marx-Engels Reader*, New York: W. W. Norton, 1978, s. 209-210.

Kapitalist üretim sürecinin çekirdeğinde, işçiler ve kapitalistler arasındaki ilişkilere tekabül eden bu sermaye-emek ilişkisi yatar (veya daha kesin ifadeyle bu ilişkinin *formu*) çünkü bu ilişkileri yeniden üreten toplumsal süreçler, kurumlar ve normlarla birlikte insanların ihtiyaç duyduğu veya arzuladığı malların üretilme sürecinde bir araya gelirler. Sermaye ve emek birbirine kenetlenirken (sadece birbirleriyle ilişki içinde var olurlar), bir araya gelmelerini sağlayan özgün biçim tarihsel olarak sayısız etmen tarafından belirlenir ama bunlar için de belki en önemlisi kapitalistler ve işçiler arasındaki sınıf mücadelesinin şartları veya daha geniş bir ifadeyle hâkim gruplarla büyük halk kitleleri arasındaki toplumsal mücadelelerdir.[8] Kapitalizmin içindeki dinamikler, yayılma ve kriz çevrimleri toplumsal güçlerin çatışmasına ve belli tarihsel dönemlerde ayrı sermaye-emek ilişkilerini ayrı şekillerde biçimlendiren bitmek bilmez yeniden yapılanmalara yol açar.

Kapitalist küreselleşme *esnek birikim* olarak bilinen yeni bir ekonomik model yaratmıştır. Üretimin dikey çözülmesi, "tam zamanında" küçük partili üretimler, ucu bucağı olmayan taşeron zincirleri, yerküreyi saran dış kaynak kullanımları ve dijital teknolojinin kullanımıyla üretimde yeni alt ayrımlarla uzmanlıklara gitmeyi mümkün kılan formel ve informel ulus-ötesi ticaret ittifakları gibi yeni idari formları içine almaktadır.[9] Fakat esnek birikimin çekirdeğinde (bizi en çok

8. Sermaye-emek ilişkisinin tarihsel belirlenimine bakan ve birbiriyle çakışan iki araştırma ekolü (Düzenleme Okulu ve Birikimin Toplumsal Yapıları yaklaşımı) sermaye-emek ilişkilerinin özgün tarihsel koşullar içinde nasıl şekillendiğini anlamak için önemli teorik ekoller sunmuşlardır. Birikimin Toplumsal Yapıları için bkz. David M. Kotz, Terrence McDonough ve Michael Reich, *Social Structures of Accumulation: The Political Economy of Growth and Crisis*, New York: Cambridge University Press, 1994. Düzenleme Okulu için bkz. Alain Lipietz, *Mirages and Miracles: Crisis in Global Fordism*, Londra: Verso Books, 1987. Her iki okul da genişleme dalgalarını ve dünya ekonomisindeki krizleri, bu ilişkilerin oluşma zemini olarak bakmaktadırlar ama genelde belli ülkelere veya bölgelere odaklanmaktadırlar. Oysa ben bir bütün olarak küresel kapitalizme odaklanıyorum.

9. Bu değişimlerin özeti William I. Robinson'da bulunabilir, *A Theory of*

ilgilendiren şey) dünyadaki yeni sermaye-emek ilişkileridir. Post-Fordist esnek birikimle bağlantılı bir şekilde emek sürecinin yeniden yapılandırılması, çalışmanın yaygın düzlemde geçicileşmesi veya informel hale gelmesiyle emeğin parçalanmasını ve ucuzlaştırılmasını içermiştir. Bu düzenlemelerin içlerinde emeği kontrol etmeye dönük alternatif sistemler ve bugün en sık kullanılan *güvencesiz emek* terimiyle ifade edilen birbirinden ayrı ve tesadüfi emek kategorileri vardır. Güvencesiz emek içinde geçici ve yarı zamanlı işler rastgele, mevsimsel, çağrı üzerine çalışma, sendikasız sözleşme ve parça başı işler gibi istikrarsız ve tesadüfi çalışma koşullarının tümünü barındırmaktadır.[10]

Küresel ekonomide işçiler bu esnek düzenlemeler altında giderek işveren kuruluşların demirbaşları olmak yerine alt taşeronlara yüklenmiş bileşenleri olarak değerlendirildikçe (yani bir ham maddeymiş gibi basit girdilere indirgendikçe), biriktirilip gerekli olduğunda birikim sürecine atılıp artık ihtiyaç duyulmadığında kenara atıldıkça dünya genelinde emek piyasaları kuralsızlaşmıştır. İşçiler bu düzenlemeler altında kullanılıp atılabilir hale geldikçe, sadece istikrarlı bir istihdam şansını değil, düzenli emekle sık ilişkilendirilen askeri ücret garantisi, işsizlik sigortası, sosyal refah yardımlarına erişim, sağlık sigortası, ücretsiz tatiller ve benzeri sosyal korumaları da kaybetmektedirler. Bu düzenlemeler devletin emeği koruma görevinden sürekli geri çekilmesini ve devletle sermaye açısından emeğe karşı yüklendikleri sorumlulukların, hatta işçinin toplumsal üretimini emek sözleşmesinin parçası kılan her tür kavramın aşınmasını içermiştir. Bu karşılıklı

Global Capitalism: Production, Class, and State in a Transnational World, Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 2004, 1. Bölüm Daha ayrıntılı ifşalar şurada bulunabilir: Peter Dicken, *Global Shift: Mapping the Changing Contours of the World Economy*, New York: Gilford, 2015, yedinci baskı.

10. Güvencesiz emek üzerine birçok çalışma arasında bkz. Adrian Sotelo Valencia, *The Future of Work: Super-Exploitation and Social Precariousness in the 21st Century*, Şikago, IL: Haymarket, 2018, yeniden baskı.

yükümlülüklerin yerini sermayenin tek taraflı hâkimiyeti alır. Bu yeni sermaye-emek ilişkileri TCC'nin kolektif gücü kapitalist küreselleşmeyle zayıflatılmış küresel çalışan ve halk sınıflarına karşı başlattığı sınıf mücadelesinin sonucudur.

İşçiler "esnek" hale geldikçe bu istikrarsız, güvencesiz çalışma düzenlemeleri altında emek veren proletaryanın yeni ve küresel bir "prekaryasının" saflarına katılmaktadırlar. Prekarya kavramı Standing'in 2011 tarihli araştırması *The Precariat: The New Dangerous Class* [Prekarya: Yeni Tehlikeli Sınıf] ile popülerleşmiş olsa da,[11] prekarya Standing'in ısrar ettiği gibi ayrı bir sınıf olarak görülmek yerine, kapitalist küreselleşme karşısında küresel işçi sınıfının giderek daha büyük kısmına dayatılan bir koşul (güvencesizlik) ve bir dönemdir gerçekleşmekte olan Fordist birikimden esnek birikime geçiş sürecidir. Prekarya (kavram kullanışlı olduğu oranda) küresel işçi sınıfının bir parçasıdır. İşçi sınıfının yüzüdür. Güvencesizlik yüzyıllar içinde kapitalist ekonomiye dahil edilmiş çoğu insanın koşulu olsa da, bugün prekaryalaşma görünüş itibariyle büyüyen bir proleterleşme dalgasıyla birleşmekte ve dünya genelinde sermaye-emek ilişkileri içinde kurumsallaşmaktadır. Ayrıca içine beyaz ve mavi yakalı işleri, hizmet işlerini ve profesyonel, idari işleri (aşağıya bakınız) katmaktadır. Emek piyasalarının parçalara

11. Guy Standing, *The Precariat: The New Dangerous Class*, New York: Bloomsbury, 2011, bu terimi popülerleştirmiş ama icat etmemiştir. Standing'in demokratik kavramsallaştırması ciddi derecede kusurludur. Prekaryanın işçi sınıfı içinde giderek çalışan sınıfların daha büyük bir kısmının karşılaştığı bir koşulla yüz yüze gelmiş bir diliminden ziyade "yeni bir sınıf" olduğunu iddia etmektedir. Bunun sermaye-emek ilişkisinin bir kertesi olduğunu kavramamaktadır. Küresel prekaryaya ilişkin Birinci Dünyacı/Avrupa-merkezci bir bakışa sahiptir (buna "metodolojik Batıcılık" demekteyiz) ve sınıfı ırksal, etnik, kültürel analizlerle birleştiremiyormuş gibidir. Liberal yönelimi *sermayeyi* prekaryanın yükselişinde en az piyasaya ve toplumsal sonuçlarına yeterince kural koymayan devlet kadar pay sahip bir unsur olarak eleştirmemektedir. Tartışma için diğerlerinin yanı sıra, "Roundtable on the Precariat", *Great Transition Initiative*, Ekim 2018, www.greattreansition.org/publication/roundtable-precariat.

ayrılması kısmen öncesinde uzamsal ademi merkeziyetçiliği, emek sürecinin yeniden örgütlenmesini ve yeni değer çıkarma biçimlerini kolaylaştırdığını gördüğümüz dijitalleşmeyle mümkün olmuştur.

Küreselleşme sermayeye emek üzerinde, bu yeni sermaye-emek ilişkilerine dayatacağı büyük bir güç vermişse, diğer hayati faktör küresel işçi sınıfının çarpıcı genişlemesidir. Proleterleşme dünya genelinde, milyonlarca insanın köklerinden söküldüğü, topluluklarından zorla koparıldığı ve giderek tıka basa dolup kursalsızlaşan küresel bir emek piyasasına atıldığı yeni ilk birikim dalgalarıyla ivme kazanmıştır. İlk birikim insanların şiddet zoruyla üretim araçlarından (örneğin araziden) koparıldığı ve üretim araçlarına zorla el koyan kişilere yani kapitalist sınıfa emeklerini satmaktan başka sağ kalma şansın bırakılmadığı sürece karşılık gelir. Marx *Kapital* 1. Cilt'in son bölümünde ilk birikimin tarihini şu meşhur ifadelerle tarif etmiştir:

> Sermaye birikimi artıdeğeri varsayar; artıdeğer ise kapitalist üretimi varsayar; kapitalist üretim de hatırı sayılır bir sermaye ve emek-gücü kütlesinin meta üreticilerinin elinde önceden varolmasını varsayar. Dolayısıyla tüm hareket adeta kısır döngü içine girmiş gibi görünür ve buradan sadece kapitalist üretimden önde gelen bir ilk birikimin varsayımına ulaşabiliriz. Gerçek tarih içinde, fetihlerin, köleleştirmelerin, soygunların, cinayetlerin ve zor gücünün büyük rol oynadığı herkesin malumudur. İlk birikim yöntemlerinin sakinlikle ve huzur vericilikle hiçbir alakası yoktur. Tarih insanlığın kayıtlarında kan ve ateşten sözcüklerle yazılır. Amerika'da altının ve gümüşün keşfi, kıtanın yerli nüfusunun imhası, köleleştirilmesi ve madenlerde diri diri gömülmesi, Hindistan'ın fethi ve talanı, Afrika'nın kara tenlilerin ticari amaçlarla avlandığı özel bir alana dönüştürülmesi ve kapitalist üretimin o tozpembe şafak vaktini niteleyen her şey. Bu huzur verici işlemler ilk birikimin başlıca anlarıdır. Dizleri altında Avrupa uluslarının ticari savaşları gerçekleşirken tüm dünya sahneleri olmaktadır. Bu yöntemler kısmen kaba güce yani sömürgeci sisteme dayanır. Güç yenisine gebe tüm eski toplumların ebesidir. Kendisi ekono-

mik bir güçtür. Para İncil'de geçen pasajlardan birine göre, dünyaya insanın yanağında doğuştan gelen bir kan lekesiyle varmışsa, sermaye de tepeden tırnağa ve her gözenekten kan ve kirin akmasıyla varmıştır.[12]

Fakat ilk birikimin tarihi, İngiltere'deki çitlemeler ve dünya kapitalizmini harekete geçiren sömürgeci sistemle sona ermemiştir. Süreç yüzyıllar içinde asla son bulmamış ve kapitalist küreselleşmeyle ivme kazanmıştır. Küresel ücretli emek gücü 1980'de 1,5 milyarken Çin, Hindistan ve eski Sovyet bloku ülkelerinin küresel emek havuzuna girmesiyle 2006'da iki katına çıkıp 3 milyar civarına gelmiştir[13] ve ardından 2018 yılında 500 milyon daha artmasıyla küresel emek gücü kayıtlı tarih içinde en yüksek boyuta ulaşmıştır.[14] Yüz milyonlarca belki milyarlarca insan, neoliberal politikaların yanı sıra, toplumsal temizlik ve "uyuşturuculara savaş" ile "teröre savaş" gibi örgütlü şiddet faaliyetleriyle yaşanan yeni ilk birikim dalgalarıyla Üçüncü Dünya'nın kırsal kesimlerinden koparılmıştır. Her iki savaş da ilk birikimin araçları olmuşlar ve ülkelerle bölgelerin yeni küresel ekonomiye eklemlenmesine ve zorla yeniden yapılandırılmalarına hizmet etmiştir.[15] Bankalar, kurumsal yatırımcılar ve ticari tarım işletmeleri,

12. Karl Marx, *Capital,* Cilt I, Eser: Robert C. Tucker, *The Marx-Engels Reader*, New York: W. W. Norton, 1978, s. 431, 433-434.

13. Richard Freeman, "The Great Doubling: The Challenge of the New Global Labor Market", *The Globalist* çevrimiçi dergi, 5 Mart 2010, www.theglobalist.com/StoryId.aspx?StoryId=4542. ILO 2017'de küresel işçi sınıfını 3.2 milyar sayı olarak vermiştir. International Labor Organization, *World Employment and Social Outlook 2017: Sustainable Enterprises and Jobs: Formal Enterprises and Decent Work*, Cenevre: ILO, 2017, erişim tarihi 29 Mayıs 2019 ve adres: https://ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_579893.pdf.

14. International Labor Organization, "World Employment and Social Outlook: Trends 2019", Cenevre: ILO, 2019, s. 5, erişim tarihi 10 Ekim 2019 ve adres: https://www.ilo.org/wcmspr/groups/public/---dgreports/---dscomm/---publ/documents/publication/wcms_670542.pdf.

15. Örnek olarak bkz. Dawn Paley, *Drug War Capitalism*, Oakland, CA: AK Press, 2014.

2000'lerde dünyanın her yerinde yeni bir küresel çitleme hamlesine tekabül eden yeni arazi alımları başlattı. Çin'de birkaç yüz milyon köylü son dönemlerde ülkenin küresel kapitalizme eklemlenmesiyle topraklarından koparıldılar. Eski Üçüncü Dünya ülkelerinin genelinde, devletin baskısı ve arazi sahiplerinin özel şiddetiyle birlikte ulus-ötesi devlete ait (TNS) finansal kuruluşların dayattığı tarım ve ticaret politikalarıyla yatırım serbestliği, milyonlarca çiftçinin kırdan kovulması ve ulus-ötesi ticari tarım işletmelerinin arazilerine el koymalarıyla sonuçlanmıştır. Hindistan'da birkaç yüz bin çiftçi son yıllarda, topraklarını kredi alacaklılarına kaybettikten sonra intihar etmiştir. Meksika'da birkaç milyon aile, 1994'te Birleşik Devletler ve Kanada ile imzalanmış Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'ndan (NAFTA) sonra arazilerini kaybedip, iç ve ulus-ötesi göçmenlere dönüştüler. Benzer bir öykü Sahra-altı Afrika'da ve Orta-Güney Amerika'da da yaşanmıştır.[16]

Geleneksel geçim kaynaklarından koparılmış olan bu insanlar, giderek dünyanın uçsuz bucaksız kenar mahallelerde, *favelalarda* ve gecekondu mahallelerinde yoğunlaşmaktadır. Küresel ekonomi adeta birbirine telekomünikasyon araçları, finans ve ticaretin mega-kentlerin ağı içinde akışıyla iç içe geçmiş bir dünya gibi görünmektedir. Mike Davis *Planet of Slums*'ta [Gecekondu Gezegeni] "İnsanlık tarihinde Neolitik veya Endüstri devrimlerine benzer bir dönüm noktasının" yaşandığını belirtir. "İlk kez yeryüzünün kent nüfusu kırsal nü-

16. Dünya genelinde modern ilk birikim süreçlerine ilişkin engin bir literatür vardır. Lafı gelmişken bkz. Mike Davis, *Planet of Slums*, Londra: Verso, 2006; Garry Leech, *Capitalism: A Structural Genocide*, Londra: Zed, 2012; Jan Breman, Kevan Harris, Ching Kwan Lee ve Marcel van der Linden (Ed.), *The Social Question in the Twenty-First Century: A Global View*, Berkeley: University of California Press, 2019; Saskia Sassen, *Expulsions: Brutality and Complexity in the Global Economy*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 2014. 200 milyon akrelik rakam şuradan alınmıştır: Sassen, s. 80. Hindistan'daki çiftçilerin intihar öyküsü Leech'de bulunabilir.

fusu geride bırakacak."[17] 2016'da 31 iken, 2030'da 41 kentin 10 milyondan fazla sakini olacak ve dünya nüfusunun yüzde 66'sı 2050'de kentsel alanlarda yaşayacak.[18] Amin'in tahminlerine göre 2000'lerin başlarında halk kesimleri (bununla kastettiği ister işi olsun ister işsiz, formel veya informel ekonomide emek sarf eden çalışan sınıfları kastetmektedir) dünyanın kent nüfusunun dörtte üçü civarına denk gelmekteydi ve güvencesizin oluşturduğu alt kategori dünya ölçeğinde halk kesimlerinin üçte ikisini meydana getirmekteydi. Davis, "20. yüzyılın ikinci yarısını niteleyen temel toplumsal dönüşüm tek bir istatistikle özetlenebilir: Güvencesiz halk kesimlerinin oranı, küresel kent nüfusunun dörtte birinden azken yarısından fazlasına ulaşmıştır ve bu yoksullaşma fenomeni gelişmiş merkezlerde de ciddi boyutlarda yeniden karşımıza çıkmıştır" diye aktarıyordu gözlemlerini. "Bu istikrarsız kent nüfusu yarım yüzyıl içinde çeyrek milyardan azken 1,5 milyar bireyin üzerine çıkmış, ekonomik genişlemeyi, nüfus artışını veya kentleşme sürecinin kendisini niteleyen oranları aşan bir yükseliş oranına ulaşmıştır."[19]

Yeni ilk birikim dalgaları, prekaryanın ve yapısal anlamda marjinalleşmiş kişilerin saflarını doldurmuş muazzam bir iç ve ulus-ötesi göçmen ordusu yaratmıştır. 2015'te Uluslararası Göç Örgütü'ne göre 232 milyon uluslararası göçmen, 740 milyon iç göçmen vardı.[20] Köklerinden sökülmüş milyonların bazıları güvencesiz emek olarak küresel fabrikalara, çiftliklere ve ofislere dahil edilerek yoğun bir sömürüye maruz bırakılırken, diğerleri marjinalleşmekte ve artık insanlığa

17. Mike Davis, *Planet of Slums*, s. 1.
18. *National Geographic*, "Why Cities are Leading the Way", Şubat 2018, s. 5.
19. Samir Amin, "World Poverty, Pauperization and Capital Accumulation", *Monthly Review* (çevrimiçi), 1 Ekim 2003, erişim tarihi 10 Nisan 2019 ve adres: https://monthlyreview.org/2003/10/01/world-poverty-pauperization-capital-accumulation/?utm_source=Tricontinental+English&utm_campaign=8c9cb47e-EMAİL_CAMPAIGN_2019_02_01_02_25&utm_medium=email&utm_term=0_9fbe43b65-8c9cb1b47e-190488593.
20. *World Migration Report 2015*, Cenevre: IOM, 2015, s. 2.

dönüşüp gecekondular gezegeninde marjinal bir varoluşa hapsedilmektedir. ILO'nun raporuna göre dünya genelinde 2009 yılı itibariyle 1.53 milyar işçi böyle "kırılgan" istihdam düzenlemeleri içindeydi ve küresel işgücünün yüzde 50'sinden fazlasını temsil etmekteydiler.[21] 2018'de ise dünyadaki 3.5 milyar işçinin çoğunluğu "maddi esenlikten, ekonomik güvenlikten, eşit olanaklardan veya insani gelişmişlik ölçeğinden yoksun bir yaşam deneyimlemekteydiler."[22] Dijitalleşme bugün dünyanın her yerinde geniş bir yeniden yapılandırma dalgasına itici güç oldukça, istihdam edilmiş işçilerin prekaryalaşma sürecini genişletme ve emek piyasasından dışlanmış artık insanlığın saflarını büyütme vaadinde bulunmaktadır. ILO da 20. yüzyılın sonlarında küresel emek gücünün üçte birine yakınının gereksiz hale geldiği ve küresel ekonomiden dışlandığını aktarmıştır.[23] CIA bile 2002 yılında şu uyarıda bulunmaya kendisini mecbur hissetmiştir: "1990'ların sonlarında dünya emek gücünün üçte birini temsil eden bir milyar gibi afallatıcı sayılara ulaşmış ve çoğu Güney yarımkürede toplanmış işçi kitlesi ya işsizdir ya da eksik istihdam edilmektedirler."[24]

Bundan ötürü küresel işçi sınıfı güvencesiz istihdamla daha yoğun şekilde sömürülen kişileri dışlanmış olanlarla yan yana getirmektedir. Güvencesiz istihdam formları üretmeye ilaveten dijitalleşmenin artık emek nüfusunu katlayarak arttırması beklenmektedir. Artık emeğin üretildiği süreçler küreselleşme döneminde ivme kazanmıştır. "Çalışmanın sonu", "işsiz gelecek" ve insan işçilerin yerini

21. International Labor Organization, *Global Employment Trends 2011: The Challenge of Job Recovery*, Cenevre: ILO, 2011.
22. International Labor Organization, "World Employment and Social Outlook: Trends 2019", Cenevre: ILO, 2019, s. 2, erişim tarihi 10 Ekim 2019 ve adres: www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_670542.pdf.
23. International Labor Organization, *World Employment Report 1996-97*, Cenevre: ILO/United Nations, 1997.
24. Şurada alıntılandığı gibi, Mike Davis, *Planet of Slums*, s. 199.

alacak "robotların yükselişi" akademisyenler, gazeteciler ve politikacılar arasında sık söz geçen konulardır.[25] Formel istihdamdan kovulmuş milyonlarca insan, enformel ve "kendi işinde çalışan" işçiler olarak Uber ve diğer "platform şirketleriyle" kıt kanaat geçinmeyi başarmaktadırlar. Fakat 2016'da Uber, bir milyon şoförün yerine otonom kullanılan araçlar koyacağını duyurmuştur.[26] O yıl kamyon taşımacılığını otomatikleştirmeye dönük planlar hayata geçirilmek üzereydi.[27] Foxconn, iPad'lerin ve diğer elektronik aygıtların montajını yapan Tayvan merkezli holding 2012'de Çin'deki işçilerin grev dalgalarını takiben bir milyon işçinin yerine robot koyacağını duyurdu. Birkaç yıl sonra Walmart ABD'deki mağazalarında envanter ve bakım işlerini yürütmek için robotlar getirdi.[28] Dijital teknolojiler hayata girdikçe, verimliliği artırmaktadırlar ve sistem daha fazla işçiyi atmaktadır. ABD Ulusal Ekonomik Araştırmalar Bürosu'nun hazırladığı bir raporun bulgularına göre, yerel bir noktaya konan her yeni robot 3-5,6 işin kaybıyla sonuçlanmaktadır.[29] 1990'da Detroit'in en büyük üç araba

25. Diğerlerinin yanında bkz., Jeremy Rivkin, *The End of Work: The Decline of the Global Labor Force and the Dawn of the Post-Market Era*, New York: Putnam, 2004, güncellenmiş baskı; Stanley Aronowitz ve William DiFazio, *The Jobless Future*, İkinci Baskı, Minneapolis: University of Minnesota Press, 2010; Martin Ford, *The Rise of the Robots*, New York: Basic Books, 2015; ve Martin Ford, *The Rise of the Robots*, New York: Basic Books, 2015; ve son zamanlarda Nick Srnicek, *Inventing the Future: Postcapitalism and a World Without Work*, Londra: Verso, 2016.

26. Russ Mitchell ve Tracey Lien, "Rides in Uber Robot Vehicles at Hand", *Los Angeles Times*, 19 Ağustos 2016, s. A1.

27. Natalie Kitroeff, "An Acceleration in Automation", *Los Angeles Times*, 25 Eylül 2016, s. A1, A14, A15.

28. Tom Huddleston Jr., "Walmart Will Soon Use Hundreds of A.I. Robot Janitors to Scrub the Floors of US Stores", *CNBC*, 5 Aralık 2018, erişim tarihi 19 Nisan 2019 ve adres: www.cnbc.com/2018/12/05/walmart-will-use-hundreds-of-ai-robot-janitors-to-scrub-store-floors.html.

29. Daron Acemoğlu ve Pascual Restrepo, "Robots and Jobs: Evidence from US Labor Markets", *NBER Working Paper Series*, Working Paper 23285, National Bureau of Economic Research, Mart 2017, erişim tarihi 17 Nisan 2019 ve adres: www.nber.org/papers/w23285.pdf.

imalatçısının 36 milyar dolarlık piyasa değeri ve 1.2 milyon çalışanı vardı. 2014'te Silikon Vadisi'nin 1 trilyon doları aşan piyasa değerlerine sahip en büyük üç firmasının sadece 137.000 çalışanı vardı.[30]

Küresel işçi sınıfının iki boyutu (marjinalleşmiş ve fazlalığa dönüştürülmüş kişiler ile emek sürecine sokulup sömürülenler) ayrı gruplar değildir. Küresel işçi sınıfının birleştirilmiş iki kategorisidir. Ulus-ötesi sermayeye karşıt ilişkileriyle bir birlik oluşturmaktadırlar. Artık insanlık ulus-ötesi sermayenin *doğrudan* kullandığı bir şey değildir, birincil sömürüye tabi değillerdir. Fakat büyük resme bakıldığında, artık emek ikincil sömürü formlarına ek olarak, her yerde ücretlere aşağı dönük bir baskı uyguladığı sürece ve ulus-ötesi sermayenin emek piyasasında aktif durumda olanlara daha fazla disiplin dayatmalarına imkân verdiği, hatta bazı durumlarda büyüyen küresel seks ticareti için kadınların köleleştirilmesi de dahil, 21. yüzyılın yeni kölecilik sistemlerini mümkün kıldığı sürece küresel kapitalizm için hayati öneme sahiptir.[31] "İşçi sınıfının istihdam edilmiş kesiminin aşırı çalıştırılması yedek işçi ordusunun saflarını kabartırken" diye belirtir Marx, "tersine ikincisinin rekabet ederek getirdiği daha güçlü baskı ilkinin

30. "A Giant Problem", *The Economist,* 17 Eylül 2016, s. 9.

31. Bu mübalağa *değildir*. Dünya genelinde köle emeğinin yeniden yayıldığına ilişkin raporlar bugün çok fazladır. Brezilya örneği için örnek olarak bkz., Thais Lazzeri, "Investigation Reveals Slave Labor Conditions in Brazil's Timber Industry", *Mongabay,* 13 Mart 2017, erişim tarihi 16 Nisan 2017 ve adres: https://news.mongabay.com/2017/03/investigation-reveals-slave-labor-conditions-in-brazils-timber-industry/. Asya'daki deniz gıdası köleleri üzerine bkz. Robin McDowell, Margie Mason ve Martha Mendoza, "Stranded and Enslaved", *Associated Press* (çevrimiçi), 25 Mart 2015, erişim tarihi 16 Nisan 2019 ve adres: https://interactives.ap.org/2015/seafood-from-slaves/. Ayrıca şu kitabın tamamına bakınız. Kevin Bales, *Disposable People: New Slavery in the Global Economy*, Berkeley: University of California Press, gözden geçirilmiş baskı, 2004. Küresel seks ticareti için kaçakçılığı yapılıp köleleştirilen kadınlar üzerine ödül kazanmış şu belgesele bakınız: *Nefarious: Merchant of Souls,* yönetmen Benjamin Nolot; ne var ki belgeselin sonunda kölecilikten kurtuluşun (buna karşı küresel bir hareketten ziyade) İsa'da yattığını söyleyen sonucu görmekten gelmek isteyenler çıkabilir.

üzerine biner, onları aşırı çalışmaya ve sermayenin emirlerine boyun eğmeye zorlar." Şöyle devam eder:

> Eğer artık işçi nüfusu, kapitalist zeminde birikimin veya servet gelişiminin zorunlu bir ürünüyse, bu artık nüfus tersine sermaye birikiminin manivelasına da dönüşür ve aslında kapitalist üretim tarzının varolma koşulu olur. Yeri doldurulabilir bir endüstriyel yedek işgücü ordusu yaratır ve o sermayeye sanki ikincisi onu kendi maliyetleriyle üretmişçesine mutlak bir şekilde aittir. Nüfusun gerçek artışı üzerindeki sınırlardan bağımsız olarak, sermayenin kendi değişen değerlenme gereksinimlerine ait menfaatlere göre, her an sömürülmeye hazır devasa bir insan malzemesi yaratır.[32]

Ancak dünya kapitalizminin küreselleşme yoluyla yeniden yapılandırılması, Marx'ın bahsettiği geleneksel yedek işgücü ordusunun katbekat ötesine çıkan yeni ve küresel bir gereksiz emek ordusuna yol açmıştır. Aşırı birikim krizine yeniden bakalım ve onu dünyadaki artık emek miktarında görülen bu genişlemeyle ilişkilendirelim. Kapitalist rekabet ve sınıf mücadelesi, sermayenin organik bileşimini artırarak sermayeyi maliyetleri azaltmaya ve/veya verimliliği artırmaya iter; bu da kâr oranlarının düşme eğilimini doğurur.[33] Önceki bölümde ele alındığı gibi politik ekonominin "en temel yasası" olan bu eğilim aşırı birikim krizi şeklinde ifade edilir. Bu artık nüfusun yaratılması ve genişlemesi dünya genelinde eşi görülmedik boyutlara gelmiş eşitsizlikleri, küresel kapitalizmin dijitalleşmeye dayalı yeni bir baştan yapılanmayla artık insanlığın genişlemesi ve yaklaşan küresel krizi anlamak için arka plandaki en temel etmen olduğu için kapitalist ihtiyaç üretiminin nasıl "endüstriyel yedek işgücü ordusunu" veya "artık nüfusu" sürekli yeniden yarattığı meselesinde Marx'tan uzun uzadıya alıntı yapmak kıymetli olacaktır:

32. Karl Marx, *Capital, Volume I*, Tucker (Ed.), *The Marx-Engels Reader*, s. 423, 425.
33. Karl Marx, *Capital, Volume III* (seçilmiş pasaj), Tucker (Ed.), *The Marx-Engels Reader*.

> Emekçilerden oluşan görece fazlalık bir nüfusu yani sermayenin kendisini genişletmek için duyduğu ortalama ihtiyacı aşan ve bundan ötürü artık denen nüfusu üreten ve bunu kendi enerjisiyle ve ölçeğiyle doğrudan orantılı bir şekilde yapan kapitalist birikimdir. Emek veren nüfus bundan dolayı, onunla üretilen sermaye birikiminin yanında, kendisini görece lüzumsuz hale getirilen, görece artık bir nüfusa dönüştüren ve bunu her zaman artan ölçeklerde yapan araçları da üretir. ... Bu artışa neden olan şey, emekçilerin bir kısmını artan üretime kıyasla istihdam edilen emekçi sayısını azaltan yöntemlerle sürekli "serbest bırakan" basit bir süreçtir. Modern endüstrinin tüm hareket etme biçimi, bundan ötürü emekçi nüfustan bir bölümün sürekli işsiz veya yarı işsiz ellere dönüştürülmesine dayanır. ... Fakat bu yedek işgücü ordusu aktif emek ordusuna oranla büyüdükçe, sefaletleri çalışma eziyetiyle ters oranla artan sağlamlaşmış artık nüfus kitlesi de o kadar büyük olur. Son olarak işçi sınıfının ve endüstriyel yedek işgücü ordusunun beş parasız tabakaları ne kadar çok genişlerse, resmi yoksulluk da o kadar artar. *İşte bu kapitalist birikimin mutlak genel yasasıdır.*[34]

Sermaye birikiminin nabzına göre sürekli yenilenen yedek işgücü ordusu, bundan dolayı Marx açısından "kapitalist birikimin genel yasasının" sonuçlarından biridir. Marx, artık emeğin üç türünü açıklayarak devam eder: Dalgalı, örtük ve durağan. İlk ikisinin, sermaye birikim çevrimlerine ve iş bölümündeki değişimlere göre üretim sürecine girip çıkan kişiler olduğu görülür. Fakat üçüncüsü yapısal olarak üretim sürecinin dışına itilmiş bir gruptur yani tüm tarihsel çağlarda sermayenin *doğrudan* kullanmayacağı bir gruptur. Marx bu son kategoride bulunanları lümpen-proletarya şeklinde karalama eğiliminde olmuştur. Fakat emeğin yerine teknolojiyi koyduğu oranda, dijitalleşmenin emeğe (Marx'ın sözlüğüyle "değişken sermaye") duyulan ihtiyacı sert bir şekilde azaltma ve maliyetleri sıfıra çekme potansiyeline sahip olduğu düşünüldüğünde, dünya genelinde artık insanlığın saflarındaki

34. Karl Marx, *Capital, Volume I,* Tucker (Ed.), *The Marx-Engels Reader,* s. 422, 424, 429-430; vurgular özgün esere aittir.

artış, yeni birikim çevrimlerine çekilmeyi bekleyen geçici bir bozulmadan ziyade küresel kapitalizme ait kalıcı bir yapısal fenomen olabilir.

Lümpen-proletarya kavramının kapitalizm tarihi içinde önemli bir etiyolojisi vardır. Marx lümpen-proletaryayı ilk olarak bir *declasse* ve proletaryanın bozulmuş bir unsuru (fahişeler, serseriler, küçük suçlular), sınıf bilincine sahip olmayan bir alt-sınıf ve "gerici entrikaların rüşvetle satın alınmış araçları" olarak hizmet vermeye hazır kişiler olarak kötüleyici tabirlerle ele almıştır. *Louis Bonaparte'ın On Sekiz*inci *Brumaire*'inde,* lümpen-proletaryayı "serseriler, terhis edilmiş askerler, salınmış mahkûmlar, kaçmış kalyon köleleri, üçkâğıtçılar, şarlatanlar, lazzaroniler, yankesiciler, hilekârlar, kumarbazlar, pezevenkler, kerhaneciler, hamallar, edebiyatçılar, laternacılar, paçavracılar, bileyiciler, tenekeciler, dilenciler, kısaca" kapitalizm tarafından "oraya buraya atılmış koca, belirsiz ve parçalı bir yığın" olarak tanımlar.[35] Fakat lümpen-proletaryanın olumsuz çağrışımlarından bazıları, 20. yüzyılın ortalarında ırkçılık, sömürgecilik ve emperyalizmin milyonlarca insanı yerinden olmuş, işsiz ve dışlanmış kişilerin saflarına düşürüp kurban hale getirdiği açıklık kazanınca kaybolmuştur. Lümpen-proleter koşullar bugün tesadüfi bir politik faille dünya kapitalist sistemdeki marjinallik ve informelliğin yapısal (ve kimi zaman hukuki) bir konumu olarak karşımıza çıkmıştır. *Yeryüzünün Lanetlileri*'nde* Franz Fanon, lümpen-proletaryadan sömürgeci sisteme karşı potansiyel açıdan devrimci bir gücü meydana getiren yerinden olmuş köylüler olarak bahseder ama öngörülemez oldukları ve sömürgecilerin kiralık askerlerine

* Karl Marx, *Louis Bonaparte'ın On Sekiz Brumaire'i*, Çev. Tanıl Bora, İletişim Yayınları, 2016. (y.h.n.)

35. Karl Marx, *The Eighteenth Brumaire of Louis Napoleon*, 1952, s. 38, Marksist İnternet Arşivindeki İnternet baskısının pdf'si, erişildiği adres: www.marxists.org/archive/marx/works/download/pdf/18th-Brumaire.pdf.

* Franz Fanon, *Yeryüzünün Lanetlileri*, Çev. Şen Süer, İletişim Yayınları, 2021. (y.h.n.)

de pekâlâ dönüşebilecekleri uyarısında bulunur.[36] Birleşik Devletler'de Kara Panterler siyah lümpen-proletaryayı kitlesel bir toplumsal taban olarak örgütlemeye çalışmıştır; ne var ki bu stratejinin kendi sınırlılıkları ve eleştirmenleri de yok değildir.[37]

Fakat bugün bu kapitalist küreselleşme çağında, artık insanlık, sistemin kenarlarına fırlatılmış insan kitlesini anlamlandırmak açısından analitik olduğu kadar politik açıdan da üstün bir kavram olabilir. Küresel sermayenin istikrarsızlıklarıyla "şuraya buraya atılmış" insan kitlesi içinde kuşkusuz kabahatli bir unsur da vardır ama artık insanlık, ivme kazanmış yeniden yapılanmalar ve küresel sermaye birikimin daha ileri aşamasıyla kenara atılmış yapısal bir kategori olarak karşımıza çıkmaktadır. Artık insanlığın içinde, uzun vadeli yapısal işsizlik ve eksik istihdamdan mustarip olanlar, dünyanın mega kentlerindeki gecekondu mahallelerinde ve enformel ekonomi içinde yaşam mücadelesi veren (ve bunu da başaramayan) kitleler, uluslararası sığınmacıların yanı sıra savaşlar, baskılar ve doğal afetlerden ötürü kendi ülkelerinde yerinden olanlar, yer altına girmeye zorlanan, resmi emek piyasasına giremeyen göçmen işçiler, diğerleriyle birlikte Bradleyve Lee'nin "dünyanın mekânsız yerleri" dediği yerlerde varolanlar vardır. Bu bakımdan artık insanlık prekaryayla beraber var olmaktadır ve formel ama güvencesiz istihdam koşullarına girip çıkabilmektedirler. "Marx'ın doğumundan 200 yıl sonra, lümpen-proletarya bileşenlerinin 'serseriler, suçlular, fahişeler', paryalar ve dokunulmazlardan güvencesiz

36. Franz Fanon, *The Wretched of the Earth*, New York: Grove Press, 1963. Fanon şöyle yazar: "Yani kendilerini sağlam işçi insanlarla mücadeleye atmış pezevenkler, holiganlar, işsizler, küçük suçlular ... İntihar ve delilik arasında gidip gelen, yine ileri yürüdüklerinde ve uyanmış ulusun büyük ilerleyişinde gururla yürüdüklerinde dengelerini bulacak fahişeler ve ayda iki pound kazanan hizmetçiler de" (s. 130).

37. Bkz. Chris Booker, "Lumpenization: A Critical Error of the Black Panther Party", Charles E. Jones, *The Black Panther Party Reconsidered*, Baltimore, MD: Black Classic Press, 2005, s. 337-362.

işçilere, çalışan yoksullara, sözleşmeli personele, gündüz personeline, sıfır saatli sözleşmelerle çalışanlara ve en umutsuzu altsınıflara veya kalıcı altsınıflara dönüştüğü ortadadır" diye gözlemlemektedir Bradley ve Lee. Yaptıkları politik değerlendirmeye katılıyorum: "Marx'ın devrimci emekçi yoksullar ve gerici lümpen-proletarya arasında yaptığı ayrım artık küresel çağdaş sömürü koşullarında geçerliliğini yitirmektedir."[38] *Lümpen-prekarya,* prekaryayı artık insanlıkla yan yana getiren küresel işçi sınıfı fikrini özetleyen bir tabirdir.[39]

Dünya genelinde lümpen-prekaryanın büyüyen safları, atomizasyonları ve emeğin parçalanmasıyla bağlantılı bireyselleşmiş bilinçler küresel işçi sınıfını örgütlemeyi veya öz-örgütlenmesini sorunlu hale getirse bile ortak çıkarlar ve deneyimler konusunda olasılıklarla dolu bir dünyanın kapılarını açmaktadır. Ayrıca son yıllarda mücadelelerini arttırmış "geleneksel" bir endüstriyel işçi sınıfının hâlâ var olduğunu akılda tutmamız gerek.[40] Fakat lümpen-prekarya koşulları, mücadelelerinin şartlarını ve işçi sınıfı bilinciyle kolektif eylem kapasitesini yeniden canlandırma sorununu değiştirmektedir. Kesinlikle bunların başarılmasına dönük tüm özgürleştirici projeler, artık emeği ve uç kenarlarda,

38. Joff P.N. Bradley ve Alex Taek-Gwan, "On the Lumpen-Precariat-To-Come", *TripleC,* 16(2), 2018: 639-646, alıntı, s. 641.

39. Artık emeğin, prekaryanın ve lümpen-prekaryanın rastlantısal kategoriler olduğunu belirtmek önemlidir. Emeği artık olan kişiler kendilerini daha sonra formel anlamda istihdam edilmiş halde ve tam tersi halde bulabilirler. Artık ve güvencesiz emek arasında hiçbir gerçek kategorik ayrım yoktur. Marx'ın durağan emeği sermaye çevriminin dışında kalan uzun vadeli artık emek olarak gören kavramın kendisi bile bu sorunla karşı karşıyadır. Bu emek uzanıp ölmeyecekse, o günü sağ atlatmak için formel veya enformel, meşrû veya değil bir şeyler yapmak zorundadır ve bu faaliyet şu veya bu şekilde bireyi en katı anlamıyla "dışlanmış" halde kalmaktan kurtarmaktadır. Kısmen Marx sorunu (tatmin edici olmayan) lümpen-proletarya kategorisiyle çözmüştür. Bunlar sağlam kategoriler değil kaygan tanımlardır. Her şeyden öte küresel sermaye ve küresel emeğin yeniden yapılandırılmasını anlamlandırmamızı sağlayan bulgusal kavramlardır.

40. Diğerlerinin yanı sıra bkz. Emmanuel Ness, *Southern Insurgency: The Coming of the Global Working Class*, Londra: Pluto, 2015.

küresel sermaye çevrimlerine formel olarak güvencesiz iş düzenlemelerinde dahil edildikleri toplumsal yeniden üretim noktalarında verdikleri mücadeleleri birleştirmek zorundadırlar. Aronowitz'in bize hatırlattığı gibi, Marx'ı takiben "sınıf oluşumunun temel kriteri bir toplumsal formasyon kapasitesi veya kendilerini örgütleyip temsil etmeleri için kümelenme olanağıdır"[41] yani, bir anlamda ortak bir kimlik ve topluluk yaratma becerisidir.

Sadist Kapitalizm: Yoksulluğu ve Dışlanmayı Birikimin Kaynaklarına Çevirmek

Prekaryanın ve artık insanlığın büyümesi, TCC'nin karşısına çifte güçlük çıkarmaktadır. Bu insanlık kitlesi kontrol altında tutulmalıdır ve her tür isyan kalkışması bastırılmalıdır. Aynı zamanda kapitalistler sonraki bölümde keşfedeceğimiz gibi, baskının kendisine ait kârlılıktan ayrı olarak yeni birikim yöntemleri geliştirecek şekilde ait oldukları konumdan yararlanmanın yollarını aramaktadır. Artık insanlık sermayenin sömürebileceği gecekondular gezegeninin enformel dünyada her tür sağ kalma stratejisiyle emek sarf etmektedirler.[42] Bu enformel sektör sayısız yolla her zaman formel sektörle işlevsel bağlar kurmuştur ve buna toplumsal yeniden üretimin kalesi olarak formel sektöre hizmetler sunmak da dahildir.[43] Fakat küreselleşme altında, formellik ve enformellik arasındaki çizgiler çok daha bulanıklaşmıştır. Swidler'ın belirttiği gibi sermaye giderek artık emeği çıkarmak için ücret ilişkilerinin dışında kalan yöntemlere bel bağlar olmuştur ve bunların arasında ailedeki ve topluluktaki toplumsal yeniden üretim, parça başı işler, stajyerlik ve hapishane emeği gibi ücretsiz

41. Aronowitz, *How Class Works*, s. 58.
42. ILO, *World Employment and Social Outlook 2017: Sustainable Enterprises and Jobs: Formal Enterprises and Decent Work.*
43. Diğerlerinin yanında şuradaki tartışmaya bkz. Manuel Castells ve Alejandro Portes (Ed.), *The Informal Economy: Studies in Advanced and Less Developed Countries*, Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 1989.

emek ve gölge çalışmalar bulunmaktadır.[44] Özellikle yırtıcı finans sektörü, işçilerin ve yoksulların formel ücret ilişkileri dışında sömürülmesi için sermayeye yeni olasılıklar açmıştır. Yoksulların yerküre genelinde çeşitli kredi düzenlemelerine giderek daha bağımlı hale gelmesi, Soederberg'in ikincil sömürü dediği, finansallaşma sayesinde mümkün olan ve küresel polis devletin baskıcı araçlarıyla desteklenen şeyin özgün bir mekanizmasıdır.

TCC, Soederberg'in gösterdiği gibi,[45] bugün işçilerin ve artık insanlığın yoksulluğu ve borçluluğu sayesinde muazzam kârlar elde edebilmektedir. Birincil sömürü servetin üretildiği noktada yani kapitalistlerin doğrudan kârların kaynağı olan artık emek değerine el koyduğu yerdeki sermaye-emek ilişkilerinde gerçekleşen sömürüye işaret eder. Artık insanlık doğrudan sömürülemez yani birincil sömürüye maruz kalamaz. Fakat sessiz sedasız açlıktan ölüp gitmeyeceklerse, temel ihtiyaçlarını karşılamak için dağıtım alanında piyasaya ne yapıp edip girmek zorundadırlar. İkincil sömürünün yaşandığı yer işte bu dağıtım alanıdır. İkincil sömürü üretim alanında gerçekleşen aktarımın ötesinde yaşanan ve söz konusu değer ilk başta birincil sömürüyle üretilmiş olsa bile işçilerden (istihdam edilmiş olsun olmasın) sermayeye yapılan ilave değer (servet) aktarımına karşılık gelir. Örneğin kiracılar zenginliği o servetin üretiminde hiçbir rol oynamamış ev sahibine, evin veya apartmanın geçici kullanımı karşılığında aktarmak zorundadırlar. Doğrusu birçok ülkede ticari mülk sahipliği, birikmiş artık sermaye için önemli ve yeni bir çıkış noktasına dönüşmektedir. Birleşik Devletler'de içinde koruma fonları, özel sermaye şirketleri ve küresel bankaların olduğu kurumsal yatırımcılar, milyonlarca ailenin evine haciz kon-

44. Eva Swidler, "Invisible Exploitation: How Capital Extracts Value Beyond Wage Labor", *Monthly Review,* 1 Mart 2018, https://monthlyreview.org/2018/03/01/invisible-exploitation/.
45. Susan Soederberg, *Debtfare States and the Poverty Industry*, New York: Routledge, 2014.

masıyla sonuçlanmış, 2008 krizinden bu yana mülkleri kapıp onları kira kaynaklarına dönüştürmek için on milyarlarca dolar harcamışlardır.[46]

Fakat her şeyden öte ikincil sömürü, faizle geri ödenmesi zorunlu borcun daralmasıyla gerçekleşir. Öncesinde ücretleri ihtiyaçlarını karşılamaya yeterli değilse veya güvenceli istihdam sözleşmeleri yapamıyorlarsa temel ihtiyaçlarını güvence altına almak için yüksek borç düzeylerine mecbur kalan çalışan sınıflarla artık insanlık arasında tüketici kredilerin yaygınlaştığını görmüştük. Soederberg'in "kredi kaynaklı birikim" dediği şey, 1990'lardan bu yana kapitalistlerin "komisyonlar ve ücretlerin yanı sıra yüksek faiz oranları karşısında düşük gelirli işçilere kredili paranın yaratılması ve yaygınlaştırılması" yoluyla "aşırı birikimin gerilimlerini soğurmak" için kullandığı hâkim stratejidir.[47] Aynı zamanda bu borç esareti, yoksulları ve artık insanlığı ücreti ne olursa olsun iş bulmaya ve en eziyetli koşullarda bile çalışmaya zorlayan güçlü bir disiplin mekanizmasına dönüşmektedir. Yükselen borç döngüsü ve daha baskıcı bir disiplin, borçların toplanması için bir dizi cezai hukuki önlemle "borca batmış devletin" zorladığı şeylerdir. Bu önlemlerden bazıları borcu ibra etmeyi imkânsız kılmasa da zorlaştıran iflas kanunlarındaki değişiklikler, tefeciliğe izin veren yasalar, tüketicileri koruyan yasaların kaldırılması, varlıklara el konmasına yetki veren ve borçluları suçlulaştıran yasalardır (bu sonuncusu sonraki bölümde ele alınacaktır).

Bu yoksulluk endüstrisi özellikle prekarya içinde göçmenler, ırksal anlamda baskı altındaki topluluklar, bekar anneler, engelliler, enformel sektördeki işçiler, işsizler ve eksik

46. Örnek olarak bkz. "The Corporate Landlord: The Institutionalization of the Single-Family Rental Market and Potential Impact on Renters", raporu hazırlayan: Homes for All Campaign of Right to the City Alliance, Temmuz 2014, erişim tarihi 7 Mayıs 2019 ve adres: https://homesforall.org/wp-content/uploads/2014/07/corp-landlord-report-web.pdf.
47. Soederberg, *Debtfare States*, s. 27.

istihdamdakiler gibi "marjinalleşmenin getirdiği acılardan kaçınmak, azaltmak ve en azından bunları ertelemek için borcun son umuda dönüştüğü" çok savunmasız durumdaki grupları ağına düşürmektedir.[48] Birleşik Devletler'de bankalar, düşük ücretli işçiler ve yoksullaşmış toplulukları avlayan kredi odaklı, yırtıcı bir birikim stratejisi takip ettiğinden, geçinmek için kredi kartları borçlarına duyulan bağımlılık çok hızlı artmıştır. 1989 ve 2001 yılları arasında düşük gelirli aileler içinde kredi kartı borçları yüzde 184 oranında artarken, hane halkının yüzde 40'ı temel ihtiyaçlarını karşılamak için kredi kartlarına bağımlı hale gelmiştir; çünkü kazançları bu ihtiyaçları karşılamaya yetersizdir veya eksik istihdama veya işsizliğe düşme söz konusudur.[49] Hatta finans sektörü (kendi sözcükleriyle) evraksız göçmenleri de içine alan "bankasız" insanlar kategorisi yaratmıştır.[50] İpotekli ev kredileri ve araba kredileri teminatlıyken (varlıklarla desteklenmiştir) maaş günü kredileri, öğrenci ve kredi kartı borçları, kullanmak için kira ödenen tesisler ve Meksika, Bangladeş veya Güney Afrika'daki yoksullara verilen mikro finans borçları teminatsızdır. Ancak fahiş faiz oranları, oluşturma ücretleri, gecikme ücretleri ve diğer ücret odaklı yükler, borçlular düzenli istihdama sahip olmasalar ve borçlar geri ödenmese bile yoksulluk endüstrisini muazzam derecede kârlı hale getirmektedir.[51]

48. Soederberg, *Debtfare States,* s. 1.
49. Soederberg, *Debtfare States,* s. 78.
50. Soederberg, *Debtfare States,* s. 92.
51. Birleşik Devletler'de maaş günü borç çıkışlarının sayısı 2000'de 10.000'den 2004'te 21.000'e çıktı. Yüzyılın ikinci on yılında, yaklaşık 12 milyon insan kendisini her ayı atlatmak için maaş günü kredisi almak zorunda bulmuştur. Bu borçluların yüzde 70'i kredileri temel hizmetleri ve kredi kartı borçlarını ödemek, kira veya ipotekli kredi ödemelerini yapmak yahut gıda almak için harcarken, diğer yüzde 15'i onları beklenmedik acil durum masrafları için kullanmaktadır. Kullanıcılar yüzde 300'ü geçen yıllık faiz oranları ödemektedirler. Bu ayrıntılar için bkz. Nick Bourke, Alex Horowitz ve Tara Roche, "Payday Lending in America: Who Borrows, Where They Borrow, and Why", PEW Charitable Trusts, Temmuz 2012, erişim tarihi 15 Nisan 2019 ve adres: www.pewtrusts.org/~/media/legacy/uploadedfiles/pcs_assets/2012/pewpaydaylendingreportpdf.pdf.

"Kredi sistemi kapitalist üretimin devindirici saikini yüzde yüz saf ve muazzam bir kumarbazlıkla üçkâğıtçılık sistemine dönüştürmektedir" diye belirtir Marx. "Üçkâğıtçı ve peygambere ait ikili bir karakteri" dışa vurur.[52]

Bu esnada mikro finans eski Üçüncü Dünya'nın birçok ülkesinde çoğalmıştır. "Finansal katılım" 1990'lardan itibaren, dünya genelinde kredi odaklı birikimin yayılması ve artık insanlığın ulus-ötesi finansal sermaye çevrimlerine kapatılması için yeni bir moda sözcük olmuştur. Ulus-ötesi seçkinler "mikro-kredileri" yoksulluğun hafifletilmesinde ileriye atılmış önemli bir adım olarak göklere çıkarmışlardır ve bu iddia çok sık bir şekilde kalkınma akademisyenleri, liberaller, hatta uluslararası sivil toplum örgütlerinde çalışan solcular tarafından da tekrarlanmıştır. Fakat Soederberg'in gözlemlediği gibi, "bu cilanın altında, sınıf odaklı projenin hedefi 2.5 milyar artık işçinin enformel kredi sahiplerine olan bağımlılığını resmi (yasal olarak tanınan) ve ticari kredi sahiplerine kaydırmaktır".[53] Mikro finans sektörüne hâkim olmuş küresel finans şirketleri, borçlular temel geçim kaynakları için bu özel kredi piyasalarına giderek daha bağımlı hale geldikçe "yoksulluk kredisini" kredi odaklı birikimin yeni ve önemli fırsatına dönüştürmüşlerdir.

Sermaye yoksulluğu ve eşitsizliği kâra dönüştürüyorsa, bazı örneklerde küresel kapitalizmin yarattığı acıları ve yoksunlukları da estetik bir haz, boş zaman uğraşı ve eğlence kaynağına dönüştürmeyi, yani zenginlere büyülü bir gösteri olarak satmayı başarmıştır. Örneğin Güney Afrika Emoya Lüks Otel ve Kaplıcası ancak sadist kapitalizm şeklinde adlandırılabilecek bir yaklaşımla, 2015'te verdiği reklamda turistlere "eşsiz Gecekondu Mahallemizde kalma ... ve özel korunaklı bir ortam içinden geleneksel kent yaşamını deneyimleme" fırsatı sunuyordu. Şirketin Bloemfontein dışında inşa ettiği yapmacık gecekondu kümesinin, "ekip oluşturma,

52. Marx, alıntılandığı yer: Soederberg, *Debtfare States*, s. 33-34.
53. Soederberg, *Debtfare States*, s. 171.

barbeküler, bekarlığa veda [partileri], tematik partiler ve ömürlük bir deneyim için ideal" olduğu yazıyordu reklamda. Dışarıdan baraka gibi görünen lüks konaklama yerlerinde, gaz lambaları, mumlar, mumla çalışan bir radyo, bir dış tuvalet, yemek pişirmek için bir davul fırın ve şöminenin yanı sıra zeminden ısıtma, klima ve kablosuz İnternet erişimi vardı. Arka planda dalga dalga teneke barakaların olduğu bir arazide birbirine sarılmış iyi giyimli, genç ve beyaz bir çiftin resmi vardı. Sterilize edilmiş alanlar ve büyülü yoksullukla dolu bu fantezi dünyasında eksik olan tek şey yoksulluk içinde yaşayan insanların kendileriydi.[54]

Geniş resme bakıldığında, küresel polis devleti bu bakımdan sadece geminden çözdüğü doğrudan baskı nedeniyle, örneğin protestoculara karşı kullandığı polisler ve paramiliter şiddet, göçmenlere yapılan zulümler, toplu hapisler veya savaşlar nedeniyle cebri değildir. Aynı zamanda zenginliği TCC'ye aktarmak ve küresel işçi sınıfıyla artık insanlığa baskıcı bir disiplin dayatmak için kuşanılmış bir yapısal şiddet aracıdır. Önceki bölümde TCC'nin nasıl finansal spekülasyona, kamu finansının yağmasına ve aşırı birikim baskıları karşısında borç odaklı büyümeye dönüştüğünü görmüştük. Aşırı birikmiş sermayeye bir çıkış noktası sunmasıyla, kamusal ve özel borcun daralması TCC için muazzam derecede kârlıdır. Borcun metalaşması, güvencesiz emeği ve artık emeği sömürmenin yeni yöntemlerini üretirken, aynı zamanda küresel işçi sınıfını disiplin altına sokmanın güçlü bir aracına dönüşmüştür. Kamu açıkları finanse edilmeli ve borç zenginliğin toplumsal refahta yapılan kesintiler, gelir ve katma değerli satış vergileri, azalan oranlı gelir vergisi, kamu istihdamındaki kesintiler, kamu hizmetlerinin ücretlerindeki artışlar, kamu sağlığı, eğitimi ve yaşlılık maaşlarına ayrılan

54. Ayrıntılar için bkz. William I. Robinson, "Sadistic Capitalism: Siz Urgent Matters for Humanity in Global Crisis", *Truthout*, 12 Nisan 2016, erişim tarihi 9 Mayıs 2019 ve adres: https://truthout.org/artciles/sadistic-capitalism-six-urgent-matters-for-humanity-in-global-crisis/.

fonların kesilmesi, kamusal varlıkların özelleştirilmesi ve benzeri sosyal kemer sıkma önlemleriyle işçiden alınarak tahvillere yatırım yapanlara geri ödenmelidir. 2013'te yapılan araştırmalardan birine göre 5.8 milyara yakın insan yani küresel nüfusun yüzde 80'i bu kemer sıkma önlemlerinden etkilenmiştir.[55] Sonraki bölümün ilerleyen kısımlarında göreceğimiz gibi, devletin işçilerden geliri doğrudan askerileşmiş bir finans birikimiyle alarak TCC'ye servet aktarımı yaptığı sayısız örnek vardır.

Prekarya ve Bilişsel Emek

20. yüzyılın sonunda dünya kapitalizminin küreselleşme ve CIT ile bağlantılı bir şekilde yeniden yapılandırılmasının, işçi sınıfı içinde emekleri vasıfsız ve rutin hale gelenler ile "bilgi işçileri" denen ve yüksek vasıflı (ve sözde yüksek ücretli) emek sarf eden saflara geçmiş kişiler arasında bir kutuplaşmayı öne çıkardığı çoktan belirginlik kazanmıştı. Bu işçiler, Robert Reich'ın "sembolik analizciler" dediği kişilerdir ve başkaları onlardan gayri maddi emek sarf eden kişiler şekliden bahsetmişlerdir.[56] Küresel kapitalizmin savunucuları iyi ücretli bilişsel emek sarf edenlerin sayısının artacağını iddia etmiş olsa da, dijitalleşme tam tersine bu bilişsel emeğin metalaşmasını artırmakta, bu emeği gerçekleştiren kişilerin proleterleşme ve prekaryalaşma süreçlerini büyütmekteymiş gibi görünmektedir. Bu süreç bilişsel emeğin gerçek boyunduruk altına alınmasını içerir. Biçimsel boyunduruk, insanların sağ kalma veya üretim araçlarından, örneğin araziden veya küçük işletmelerden koparıldığı, böylece sermaye için çalışmanın yollarını bulmaya zorlandığı sürece karşılık gelirken,

55. Bir IMF raporundan alınmış olan bu verinin alıntılandığı yer: Sassen, *Expulsions*, s. 24.

56. Robert Reich, *The Work of Nations: Preparing Ourselves for 21st Century Capitalism*, New York: Vintage, 1992; Michael Hardt ve Antonio Negri, *Empire*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 2001; Stanley Aronowitz, *How Class Works: Power and Social Movement*, New Haven, CT: Yale University Press, 2003.

gerçek boyunduruk fabrikalarda, büyük çiftliklerde, hizmet sektöründe doğrudan kontrol edilmelerinde olduğu gibi veya eldeki örnekte olduğu gibi İnternette gayri maddi emek üzerindeki kontrol gibi işçilerin kapitalist üretim sürecine tabi kılınmasına işaret eder. Gerçek boyunduruk emeğin topyekûn bir şekilde bedensel disiplin altına alınmasını, baskı ve tahakküme sokulmasını içerir. Böylece kişi, bireysel gücü ve özerkliğinden geriye kalan ne varsa hepsini kaybeder ve Marx'ın sözleriyle üretim sürecine "yaşayan bir eklenti" olarak dahil edilir.

(Özel olarak burada odaklandığım bilişsel emeğin ötesine çıkıp daha genel bir açıyla bakıldığında, dijitalleşme dünya genelinde sermayenin emek üzerindeki gerçek boyunduruğunu derinleştirmektedir. Örneğin küçük çiftçiler biçimsel açıdan piyasalara ve kredilere, giderek tohumlara ve diğer girdilere bağımlı hale gelerek sermayenin boyunduruğuna giriyorlarsa, sermayenin biçimsel boyunduruğu altında oldukları söylenebilir. Yeni teknolojiler ilk birikime ivme kazandırdığı ve küçük bağımsız üreticileri [tüccarlar, çiftçiler, bağımsız meslek sahipleri] yerinden ederek işçi sınıfının saflarını çarpıcı bir şekilde genişlettiği oranda gerçek boyunduruk alanını genişletirler. Bilişsel emeğin gerçek boyunduruğu, dijitalleşmenin bu sürece nasıl ivme kazandırdığını gösteren en çarpıcı göstergeden başka bir şey değildir.)

Yeni sermaye-emek ilişkilerinde önemli bir kuşak boyutu da vardır çünkü "milenyum kuşağı" güvencesiz çalışmanın norma dönüştüğü ve prekaryalaşmaya karşı sınıf bilincine sahip bir hareketin yokluğunda *normalleşebildiği* dijital dünya içinde doğmuş ilk nesildir. 20. yüzyılda çalışmayı düzenleyen toplumsal sözleşme birçok kişi için, küresel işçi sınıfının giderek küresel bir gençler ordusunu andırmaya başladığı bir dönemde, belki de 1980 ve yüzyılın sonu arasında doğmuş milenyum kuşağının çoğu ve daha ziyade kimilerinin "Y Kuşağı" dediği sonraki nesil[57] için mazide

57. Bkz. "The Trials of Generation Y", *The Guardian*, Mart-Nisan 2016'da

kalmış bir şeydir. 2016 tarihli bir raporda, "Avrupa ve Doğu Asya genelinde ülkeler azalan doğum oranları ve yaşlanan nüfuslarla boğuşurken, Ortadoğu, Afrika ve Güney Asya'daki toplumlar gençlerin sayısında sersemletici oranları bulan patlamalar yaşamaktadır" diye aktarılmaktadır. "Mısır'ın işgücünün yarısından fazlası 30 yaşının altındadır. Nijerya'nın 167 milyonluk nüfusunun yarısı 15 ile 34 yaşları arasındadır. Afganistan, Çad, Doğu Timor, Nijer, Somali ve Uganda'da nüfusun üçte ikisinden fazlası 25 yaşının altındadır" ve 300 milyon Hintli 15 yaşından küçüktür.[58] Küresel gençlik, emeğin yerini alan bir teknoloji dalgasıyla ve gerçekten de emeksiz bir üretim ihtimaliyle karşı karşıyadır. Aynı zamanda küresel pazarlamalar gençliği bitmek bilmez ürün ve hizmet akışıyla boş umutlara boğmaktadır. Bugün gençler politik olarak bu her yere yayılmış tüketimcilik kültür-ideolojisinin rüzgârına kapılmanın ve işsizlikle yoksulluk gerçekliğinin yarattığı çelişkiye nasıl tepki verecekler?

Özellikle genç bilgi işçileri, giderek yoksullaşan ve yabancılaşan dijital proletaryanın saflarını doldurmaya koyulmuş haldedir. Bu proletaryanın büyüyen bir dilimi, kimi zaman "insan bulutu" adıyla anılan çevrimiçi dijital hizmetleri "talep edildikleri" anda sunarak geçimlerini sağlamaktadırlar. Neoliberal ekonomistler ve politika üreticileri onlardan "kendi işlerinde çalışan girişimciler" şeklinde bahsetseler de, aslında hiçbir iş güvencesinin veya güvenli gelirin olmadığı koşullarda, tamamen onlarla sözleşme yapan kişilerin isteklerine

---

yayınlanan dizi, çok yazarlı, erişim tarihi 17 Haziran 2018 ve adres: www.theguardian.com/world/series/millenials-the-trials-of-generation-y. Kuşakların harfle adlandırılmasının kafa karıştırıcı olduğunu; çünkü dolaşımda aynı nesil için birden fazla harf olduğunu belirtmek gerek. Başka bir makalede 1995'ten sonra doğanlar "Z Kuşağı" olarak anılmaktadır. Bkz. Trevon Austin, "New Poll Shows American Youth are Increasingly Supportive of Socialism", *World Socialist Website*, 13 Mart 2019, erişim tarihi 8 Nisan 2019 ve adres: www.wsws.org/en/artciles/2019/03/13/you-m13.html.

58. Kristin Lord, "Here Come the Young", *Foreign Policy*, 12 Ağustos 2016, erişim tarihi 16 Haziran 2018 ve adres: http://foreignpolicy.com/2016/08/12/here-comes-the-young-youth-bulge-demographics/.

göre emek veren dış kaynaklı sözleşmeli işçilerdir. "Paylaşım ekonomisi" kavramı, söz konusu iş daha güvencesiz ve disiplinli olsa bile bir kontrol ve özerklik hissi vermektedir. Freelancer.com ve UpWork gibi firmalar 2017'de çevrimiçi ortamda uzaktan çalışmaları için beş milyondan fazla insanla sözleşme yapmışlardır. Amazon'un işlettiği bir hizmet olan Mekanik Türk [*Mechanical Turk*] gibi "mikro-iş" siteleri, yerine getirilen her görev için birkaç sent kazanan 500,000'ye yakın "Türkçüyle" [*Turkers*] sözleşme yapmaktadır.[59] Emekleri tamamen kurallardan azade bırakılmış bu bilişsel proletaryanın dünyasında, Amazon hizmetlerinin reklamını "her görev için işçilere ne kadar ödeyeceğinize siz karar verin" ilanlarıyla yapmaktadır.[60] Starzmann ise şöyle belirtmektedir: "Dünyanın her yerinde, sayısız yalnız insan kendisini ekranlarının karşısında geçen bir yaşama kapatmıştır ve parmakları durmadan klavye etrafında gezinmektedir; düşünmekte, yazmakta ve üretmektedir."[61] Nitekim Bradley ve Lee de şu uyarıda bulunmaktadır: "[Bu genç dijital proletaryanın] devrimci enerjisi başka yerlerde, bilgisayar oyunlarında, pornolarda, kumarda, iş gününün gerçekliğinden kaçmaya yarayan sonsuz sayıda sarhoş olma yolunda harcanmaktadır."[62]

Burada böyle bir değişimin özne oluşumu, bilinç ve Pierre Bourdieu'nun "habitus" diye adlandırdığı ve verili toplumsal koşullar kümesine uyumlu "edinilmiş bir üretken şemalar sistemi" için ne tür çıkarımlar doğuracağını keşfetmemiz gerek.[63] Öznelerarasılık ve sınıf bilincinin gelişimi, birçok

59. Bu ayrıntılar için bkz. "Digital Labor: The Human Cumulus", *The Economist*, 26 Ağustos 2017, s. 5.
60. *The Economist*, "The Changing Labor Market", 6 Ekim 2018, s. 65.
61. Maresi Starzmann, "Academic Alienation: Freeing Cognitive Labor from the Grip of Capitalism", *ROAR Magazine*, 2 Haziran 2018, erişim tarihi 15 Haziran 2018 ve adres: https://roarmag.org/essays/academic-alienation-cognitive-labor-capitalism/.
62. Bradley ve Taek-Gwan, "On the Lumpen-Precariat-To-Come", s. 642.
63. Pierre Bourdieu, *Outline of a Theory of Practice*, Cambridge: Cambridge

bilişsel emek türünün bireyselleşmiş ve yalıtılmış doğası nedeniyle ketlenmektedir. Çalışma süreci dışında politik seferberlikten yoksun olan bu çalışmadan ne tür bir dünya görüşü çıkabilir? Bilişsel işçiler çoğunlukla ait oldukları küresel işçi sınıfından çok kendilerini orta sınıfla ve profesyonel tabakalarla özdeşleştirme eğiliminde olabilmektedir. Emek süreci ve çalışmanın, emek gücünün dağılmış ve düzensiz anlarına ayrılması, işçi sınıfının örgütlenmesine ve işçi sınıfı bilincinin geliştirilmesine yeni güçlükler yaratmaktadır. Buna bilincin şekillendirilmesinde küresel ticari medyanın ve sosyal medya sermayesi eliyle yapılan sömürgeleştirmenin rolü de eklenmek zorundadır. Sosyal medya genç insanlar arasında olağanüstü derecede popülerdir ve zamanlarının muazzam bir miktarını işgal etmektedir. Fakat insanları özgürleştirici projeler etrafında bir araya getiren geniş bir örgütlü hareket olmayınca, özünde kolektif bir varlık olan şeyi parçalama ve bireyselleştirme eğilimindedir. Kolektif bilincin gelişimini ve toplumsal eylem formlarını zayıflatan sonsuz sayıda mikro alan üretmektedir (ayrıca sonraki bölümde ele aldığım gibi şirketlerin ve devletlerin gözetim kurması için korkutucu ve yeni yöntemler kullanmasını mümkün kılmaktadır).[64]

CIT'ın getirmeyi vaat ettiği dönüşümler, otomasyonla bulundukları sektörlerden koparılan emeğin yeni ekonomik faaliyetlere alındığı önceki teknolojik değişim dalgalarından farklıdır. Örneğin otomobil endüstrisinin yükselişi atla ulaşıma adanmış sektörleri yok etmiştir ama otomobil

---

University Press, 1977, s. 95. Dijital çağda çalışma, toplumsal örgütlenme, kültür ve bilinç üzerinde burada ele alamadığımız büyüyen bir literatür vardır. Ama diğerlerinin yanında Michael Betancourt'un çok önemli çalışmasına bkz. *The Critique of Digital Capitalism: An Analysis of the Political Economy of Digital Culture and Technology*, New York: Punctum Books, 2016; Bernard Stiegler, *Automatic Society: The Future of Work*, Cilt I, Cambridge: Polity, 2017.

64. Bu konulara ilişkin mükemmel bir teorik değerlendirme için bkz. Thomas Allmer, *Critical Theory and Social Media: Between Emancipation and Commodification*, New York: Routledge, 2017.

endüstrisinde çok sayıda yeni endüstriyel ve idari istihdam olanakları yaratmıştır. Nitekim ilk bilgisayarlaşma süreci yüksek vasıflı bir dolu bilgi işi yaratmıştır. Fakat bugün insanın bilgi birikimi makine öğrenimi ile makinelere aktarıldıkça, makineler birden çok düzeyde insanların yerini alan değerli ikamelere dönüşmektedir.[65] Her yeni üretken faaliyet getirdiği faydalardan tam olarak yararlandıkça ve bunu yaparak oyuna büyük veriyi soktukça CIT (örneğin elektrik gibi) bir temel hizmet gibidir. "Büyük veri devrimi" işyerlerinde bilgiye dayalı mesleklerde yapılan çalışmalardan elde edilmiş veriler, belli görevler ve işlerde doğrudan otomasyona yol açabilir demektir. Büyük verilerin yarattığı algoritmalar bilişsel emeği tıbbi teşhislerden hukuki tavsiyelere varıncaya dek bir dizi faaliyette gereksiz kılmaya yetecek kadar öngörülebilir hale geldikçe, eğitim ve becerilerin artık insanları işlerin otomasyonundan korumayacağı açıklık kazanmaktadır.

Birçok genç insan, prekaryanın kaderinden kaçmak için yüksek eğitime bel bağlamaya devam etmektedir ama eğitim giderek gelirden ayrılmaktadır. Birleşik Devletler'de yüksek eğitim, özellikle 2008'deki mali çöküşten bu yana işsizliği erteleme stratejisine dönüşmüştür. 2001 ile 2008 yılları arasında üniversite kayıtlarında beş milyonu aşkın eşi görülmemiş bir artış yaşanmıştır ve kayıt sayılarının sonraki yıllarda bir yüzde 15 kadar daha artacağı beklenmiştir. Bu dönemde harçlar ve ücretlerin miktarı özel kurumlarda yüzde 157, kamu okullarında yüzde 237 fırlamıştır.[66] 44 milyondan fazla borçlunun aldığı öğrenci kredileri 2019'da 1,5 trilyon doları aşarak ABD'deki toplam kredi kartı borcunun iki katından da yüksek bir noktaya gelmişti.[67] Bu borç o öğrencilerin ge-

65. Martin Ford, *The Rise of the Robots*, New York: Basic Books, 2015.

66. Bu veri için bkz. Maresi Starzmann, "Academic Alienation: Freeing Cognitive Labor from the Grip of Capitalism", *ROAR Magazine*, 2 Haziran 2018, erişim tarihi 15 Haziran 2018 ve adres: https://roarmag.org/essays/academic-alienation-cognitive-labor-capitalism/.

67. Zack Friedman, "Student Loan Debt Statistics in 2019: A $1.5 Trillion Crisis", *Forbes*, 25 Şubat 2019, erişim tarihi 9 Nisan 2019 ve adres: www.

lecek ücretlerine konmuş bir hak iddiasıdır ve en azından 20 eyalette borç ödemelerini yapmazlarsa borçluların ehliyet ve mesleki lisanslarını alma başvuruları reddedilebilmektedir. Güvencesiz durumları gelecekte güvencesiz işçiler olarak sürdürecekleri yaşam koşullarını yaratmaktadır. Bunun, 2019 itibariyle üniversitelerdeki tüm derslerin yüzde 70 kadarını veren ve büyüyen bir "akademik prekarya" ordusu yaratan sözleşmeli (misafir) profesörlerdeki kayma kadar net görüldüğü başka hiçbir yer yoktur. Bu öğretim üyeleri genelde en yüksek resmi eğitim düzeyini tamamlayıp doktora diploması almaktadırlar ama çoğu kez geçinme seviyesinin altında kalan ücretlere çalışmaktadırlar.

Emeksiz Üretim mi?

Fakat bilişsel emeğin büyük kısmı yerini yapay zekâya bırakabilir. Artık insanlığın ve güvencesizliğin genişlemesi dijitalleşmenin sonucu olmaktan ziyade kapitalizmin "olağan" gelişimi içinde yaşadığı sorunun ifadesidir. Marx *The Grundrisse*'de,* üretimin gelişimi içinde belli bir noktada, bilim ve teknolojinin giderek "canlı" insan emeğinden bağımsız bir değer üretebilecek niteliksel üretim güçlerine dönüşeceğini (örneğin otomasyonla) ileri sürmüştü. Krizler ulus-ötesi sermayeye, daha az sayıda işçiyle daha fazla verimlilik sağlamayı zorlayan bu süreci hızlandırma olanağı verir. Birleşik Devletler'de en büyük işverenler, "ekonominin korkunç gerileyişi içinden, işsizliği çift hanelere taşıyan ve maliyetleri derinlemesine aşağıya çeken hamleler sayesinde cepleri para dolu ... ve işçi verimliliğinde büyük kazançlar elde etmiş halde çıktılar." 2008 krizinden sonra yazılmış raporlardan biri işte bu gözlemi aktarıyordu.[68] Sömürü oranını arttırma

forbes.com/sites/zackfriedman/2019/02/25/student-loan-debt-statistics-2019/#4623941133fb.

* Karl Marx, *Grundrisse*, Çev. Sevan Nişanyan, Birikim Yayınları, 2018. (y.h.n.)

68. Tom Petruno, "Corporate Giants Awash in Cash as Economy Picks Up", *Los Angeles Times*, 24 Mart 2010, s. A1, A8.

ve/veya işçilerin direncini kırma niyetiyle sabit sermayeye yapılan yatırımla sermayenin organik bileşimindeki süre gelen artış, neticede değer üreten teknolojinin işçi sınıfının geniş kesimlerine ait emek gücünü sadece ucuzlaştırıp vasıfsızlaştırmakla kalmayıp tümüyle gereksiz hale getirip artık insanlığın saflarına fırlatan, niteliksel açıdan yeni bir koşul yarattı.

Şimdiden telefonu her açtığımızda, telefon operatörlerinin, müşteri hizmet temsilcilerinin ve diğerlerinin yerini almış bilgisayarlara alışmış durumdayız. Hâkim düzeni savunanların ortaya attığı ve dijital ekonominin yüksek vasıflı, yüksek ücretli işler getireceğini söyleyen iddiaya rağmen, her şeyin tam tersine işaret ettiğini görmüş durumdayız: Dijital ekonomi, güvencesiz istihdam formlarıyla birlikte toplu işsizlikler ve eksik istihdamlara yol açan eğilimleri güçlendirmeye devam edecek. Dijital ve platform ekonomisi, aynı anda işçi sınıfını çözerken ve sermayeyi toplarken işçileri koordine etmeyi ve dış kaynak kullanımını kolaylaştırmaktadır. Önceki bölümde belirtildiği gibi, küresel ekonominin önemli sektörlerindeki dijital kırımı görmeye hazırız. Her şey dijitalleştirilebilir ve bu her geçen gün içine neredeyse her şeyi katar hale gelmektedir. Otomasyon bugün endüstriden finansal, hizmet ve tarım sektörlerine kaymakta, hatta avukatlık, finansal analizcilik, doktorluk, gazetecilik, muhasebecilik, sigorta komisyonculuğu ve kütüphanecilik gibi mesleklerin yerini alması beklenmektedir.[69] Ekonominin neredeyse her alt kolunda, emeğe bağımlı olduğu varsayılan ve eskiden otomasyona tabi olmayan alanlarda bile otomasyonun yaşandığını anlatan anekdotlar boldur. Örneğin 2017'de *Los*

69. Klaus Schwab, *The Fourth Industrial Revolution*, Cenevre: World Economic Forum, 2016, s. 38. Schwab birçok kişinin çoktan gözlemlediği bir şeyi tekrar etmektedir: ABD'deki toplam istihdamın yaklaşık yarısı, kapitalizm altında eski endüstriyel/teknolojik devrimlerde yaşanan benzer kaymalardan çok daha hızlı bir şekilde istihdamı yok etmesiyle nitelenen bir otomasyon riskiyle karşı karşıyadır.

Angeles Times'da çıkan bir öykü Körfez Bölgesi'nde Zume isimli tamamen robotikleşmiş ilk pizza restoranı şirketinin açıldığını aktarıyordu. Öyküye göre tüm pizza restoranı endüstrisi ve daha genel olarak hazır gıda sektörü yakın zamanda onları takip edebilirdi.[70]

Tam otomasyon noktasına gelmediğinde, sermayenin organik bileşiminin giderek yükselmesi (yani canlı emeğe oranla makine ve teknoloji gibi sabit sermayenin artması) daha az ve daha güvencesiz işçiyle çok daha fazla şeyin üretilmesine yol açmaktadır. Birleşik Devletler'de 2005'ten bu yana istihdamdaki net artış neredeyse tamamen istikrarsız ve çoğunlukla düşük ücretli çalışma düzenlerinde olmuştur. 230.000 kişilik işgücü ve on binlerce mevsimlik işçisiyle Amazon, depolarında ve "düşük ücretli işlerin geleceği" olarak tarif edilen lojistik ağlarında vahşi terhane tipi çalışma koşullarıyla nam salmıştır.[71] (Bu esnada Amazon CEO'su Jeff Bezos 2017'de 100 milyar doları geçkin net değeriyle dünyanın en zengin adamı olmuşken, binlerce Amazon çalışanı ihtiyaçlarını karşılamak için gıda pullarına ihtiyaç duymaktadır.) Doğrusu dijitale dayalı üretim ücretleri, sermayeyi ve sabit maliyetleri düşürmeye, nihayetinde Nike Şirketinin "emeği mühendislikle üretimden çıkarma" olarak tabir ettiği şeye ulaşmaya çalışır.[72]

ABD emek piyasasının 2005 ve 2015 yılları arasında 9.4 milyon yeni istihdam eklediği, bunlardan 9.1 milyonunun güvencesiz işler olduğu ve 2005'ten bu yana istihdamdaki

70. Tracy Lien, "Serving Pizzas Made by Robots", *Los Angeles Times,* 6 Temmuz 2017, s. C1, C5.

71. Örnek olarak bkz. Dave Jamieson, "The Life and Death of an Amazon Warehouse Temp", *Huffington Post,* 21 Ekim 2015, erişim tarihi 2 Eylül 2017 ve adres: http://highline.huffingtonpost.com/articles/en/life-and-death-amazon-temp/; Jim Edwards "Brutal Conditions in Amazon's Warehouses Threaten to Ruin the Company's Image", *Business Insider,* 5 Ağustos 2013, erişim tarihi 2 Eylül 2017 ve adres: www.businessinsider.com/brutal-conditions-in-amazons-warehouses-2013-8.

72. Şurada aktarıldığı gibi, Ford, *The Rise of the Robots,* s. 12.

net artışın yalnızca bu istikrarsız istihdam düzenlemelerinde yaşanması yeterince açıklayıcıdır.[73] 2011'de Apple'ın Kuzey Carolina'da inşa ettirdiği bir milyar dolarlık veri merkezi sadece 50 tam zamanlı pozisyon yaratmıştır.[74] 1979'da istihdamın doruk noktaya çıktığı dönemde General Motors tek başına 840.000'e yakın bir istihdama sahipti ve kazançlarının 11 milyar dolar olduğunu aktarıyordu. Buna karşın 2012'de Google sadece 38.000 kişi istihdam ediyor ama 14 milyar dolar kâr elde ediyordu. Ford şöyle aktarmaktadır:

> YouTube 2005'te üç kişi tarafından kuruldu. İki yıldan az sürede şirket yaklaşık 1,65 milyar dolara Google tarafından satın alındı. Satın alındığı dönemde YouTube, sadece 65 kişi çalıştırıyordu ve bunların çoğu yüksek vasıflı mühendislerdi. Hesaplandığında çalışan başına 35 milyon doları aşkın bir değerlenme söz konusudur. Nisan 2012'de Facebook, 1 milyar dolar karşılığında fotoğraf paylaşılan start-up firması Instagram'ı satın aldı. Şirket 13 kişi çalıştırıyordu. Bu da kabaca işçi başına 77 milyon dolar demektir. İki yıl ileri sarıp Şubat 2014'e gelindiğinde, Facebook bu sefer mobil mesajlaşma şirketi WhatsApp'ı 19 milyon dolara satın almak için kollarını sıvamıştı. WhatsApp'ın 55 kişilik bir işgücü vardı ve bu da değerini çalışan başına 345 milyon dolar gibi dudak uçuklatan bir seviyeye getiriyordu.

Dünya Ekonomi Forumu'nun kurucusu ve başkanı Klaus Schwab, başka isimlerle birlikte Birleşik Devletler'deki tüm istihdamın yarısına yakınının otomatikleşme riski içinde olduğunu ve işlerdeki azalmanın kapitalizm altında yaşanan eski endüstriyel-teknolojik devrimlerde deneyimlenmiş kaymalardan çok daha süratli bir şekilde yaşanacağını tahmin etmekteydi.[75] Filipinler'de 100.000 dış kaynaklı işçi, saldırgan görselleri kaldırma amacıyla Google ve Facebook gibi sosyal medya platformlarıyla buluttaki içerikleri araştırma

73. Nick Srnicek, *Platform Capitalism*, Cambridge: Polity, 2017, s. 79.
74. Ford, *The Rise of the Robots*, s. 107.
75. Schwab, *The Fourth Industrial Revolution*, s. 38.

karşılığında ayda birkaç yüz dolar kazanmaktadırlar.[76] Fakat onlar da dünya genelindeki milyonlarca çağrı merkezi çalışanı, veri girdisi yapan kişi ve yazılım işçileri gibi yerlerini imalat ve diğer hizmet sektörü işlerde çalışanlarla birlikte dijital teknolojiye bırakma durumdadırlar.[77] 2017 tarihli bir Birleşmiş Milletler (BM) raporunun tahminine göre, yüz milyonlarca olmasa bile on milyonlarca iş olanağı önümüzdeki yıllarda dijitalleşmenin sonucunda kaybolacaktır. Örnek olarak raporun tahminine göre Endonezya ve Filipinler'deki perakende işçilerinin yüzde 85'inden fazlası risk altındaydı. Ayrıca çevrimiçi emek platformlarının yayılmasıyla "güvencesizliğin sürekli arttığı çalışma koşullarındaki dibe doğru yarışın" ivme kazanacağı söyleniyordu.[78]

Eskiden otomasyona bağışık olduğu düşünülen inşaat ve tarım gibi işler bile otomasyona girmektedir. Dünya genelinde kapitalist tarıma harcanan emeğin büyük kısmı iç ve ulus-ötesi göçmenler tarafından verilmektedir. Dünyanın her yerinden göçmen işçiler ulus-ötesi tarım işletmelerine, saldırgan ırkçı ve yabancı düşmanı kampanyalara maruz kalan, son derece sömürüye açık ve aşırı denetlenen savunmasız bir emek havuzu sunmaktadır. Ancak bugün "[robotik tarımın] etkisi eskiden çok sayıda tarım işçisini istihdam eden alanların bazılarında şimdiden belirginlik kazanmıştır" diye belirtmektedir Ford. "Kaliforniya'da makineler basitçe ağacın tümünü kavrayıp sertçe sallayarak tek tek bademleri toplamak gibi göz korkutucu bir işten uzak durmaktadır. Genele bakıldığında, otomatik çiftçilik tekniklerine uygun badem

76. Adrian Chen, "The Laborers Who Keep Dick Pics and Beheadings Out of Your Facebook Feed", *Wired*, 23 Ekim 2014, erişim tarihi 2 Eylül 2017 ve adres: www.wired.com/2014/10/content-moderation/.

77. UNCTAD raporlarından birinin tahminine göre (s. 62) Endonezya ve Filipinler'deki tüm perakende ve hizmet çalışanlarının yüzde 85'inden fazlası dijital otomasyon yüzünden işlerini kaybetme riski içindediler: United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), *Information Economy Report, 2017* (UNCTAD: Cenevre, 2017).

78. UNCTAD, *Information Economy Report, 2017*, s. 62.

gibi mahsullerin toplam üretimi patlama yapmış olsa da, Kaliforniya'daki tarımsal istihdam 21. yüzyılın ilk on yılında yüzde 11 civarında düşmüştür."[79] Driscoll's bugün Kaliforniya tarlalarında robot çilek toplayıcı Agrobot'ları kullanmaktadır ve Kaliforniya şarap endüstrisi üzüm bağlarının büyük kısmını, makinelerin bağları tek bir ray gibi kapsaması ve onları üzüm kümeleriyle yapraklarından sıyırmasını sağlayacak şekilde yeniden düzenlemiştir.[80]

Ne var ki ekonomik çöküş, toplumsal anlaşmazlıklar, askeri çatışmalar ve iklim değişikliğinden kaçan milyonlarca sığınmanın yersiz kalması, göçmen ve sığınmacı dalgasının önümüzdeki yıllarda tsunamiye dönüşme ihtimaline işaret etmektedir. "Yoksulluk, şiddet ve iklim değişikliğinin yıkıcı birleşiminin" önümüzdeki 20-30 yıl içinde tahmini 700 milyon iklim sığınmacısı yaratacağını yazar Parenti. Pentagon'daki planlamacıların iklim değişikliğini, sert hava şartları, su kıtlığının alevlenmesi ve mevcut toplumsal çatışmaların tırmanması gibi "uygarlığın yaşadığı şiddetli çözülmenin askeri şekilde idaresine" yol açan bir "tehdit çarpanı" olarak adlandırdıklarını belirtmektedir.[81] BM'nin bir raporu, "dünyanın geri kalanı ıstıraplarıyla bir başına bırakılırken zenginlerin aşırı ısınmadan, açlıktan ve çatışmadan kaçmak için para ödedikleri" yeni bir "iklim apartheid'inin" oluştuğu uyarısında bulunuyordu. Raporun uyarısına göre "böyle bir ortamda", "sivil ve politik haklar son derece kırılgan hale gelecektir."[82] Peki, emekleri lüzumsuz hale gelince, dünyanın en güvencesiz nüfusu içinde yaşayan en savunmasız insanlara, göçmenlere ve sığınmacılara, şimdiden toplumsal denetimin

79. Ford, *The Rise of the Robots*, s. 26.
80. Geoffrey Mohan, "A New Generation of Farmworkers: Robots", *Los Angeles Times*, 25 Temmuz 2017, s. A1, A10.
81. Christian Parenti, *Tropic of Chaos: Climate Change and the New Geography of Violence*, New York: Nation Books, 2012, s. 47.
82. "World faces 'climate apartheid' risk, 120 more million in poverty: UN expert", *UN News*, 25 Haziran 2019, burada erişim tarihi 26 Haziran 2019 ve adres: https://news.un.org/en/story/2019/06/1041261.

ve küresel polis devletine ait baskıların başat hedefi olmuş kişilere ne olacak? Bu sorunsal pekâlâ genelleştirilebilir: İnsan kitlelerine uzun vadede, hatta kalıcı düzlemde ihtiyaç duyulmadığında, bu genişlemiş artık insanlık kitlesinin kontrolüne dönük sistem için politik bir sorun açığa çıkmaktadır.

Küresel Toplumsal Apartheid: Yeşil Alan ve Gri Alan

Sistem üretken ekonominin dışına itilmiş, kenarlara atılmış ve sürekli daha kötü sefaletle yıkım döngülerine tabi tutulan, *ölümcül bir mülksüzleşme-sömürü-dışlanma döngüsüne* giren o büyük artık nüfusu nasıl kontrol edecek? Dünyanın en zengin ülkesi olan Birleşik Devletler'de bile işçilerin yüzde 78'i şimdiden maaş çekinden maaş çekine yaşar olmuştur.[83] Avrupa'da 2016 yılında 27 AB üyesi devletin dörtte birlik nüfusu yoksulluk riski altındaydı, maddi açıdan ciddi yoksunluklar içindeydi veya çalışma yoğunluğunun çok düşük olduğu hanelerde yaşıyordu.[84] Dünya genelinde tüm insanların yüzde 50'si günde 2,50 doların altında gelirle yaşamakta ve tamı tamına yüzde 80'i günde 10 doların altıyla geçinmektedir. Gezegendeki her üç insandan biri bir şekilde kötü beslenmekten mustariptir, yaklaşık 1 milyarı her gece yatağa aç girmektedir fakat mevcut eğilim devam ederse BM 2050'de bu rakamın 2 milyara çıkacağını tahmin etmektedir. Ayrıca 2 milyar insan gıda güvensizliğinden mağdurdur. Her gün 25.000 insan açlık yüzünden ölürken, TCC tarım işletmelerini eskiden yerel çiftçiliğin koruduğu alanlara yaymaktadır. 2006'dan 2018'e dek küresel bankaların

83. Emmie Martin, "The Government Shutdown Spotlights a Bigger Issue: 78% of US Workers Live Paycheck to Paycheck", *CNBC*, 9 Ocak 2019, erişim tarihi 16 Nisan 2019 ve adres: www.msn.com/en-us/money/markets/the-government-shutdown-spotlights-a-bigger-issue-78percent-of-us-workers-live-paycheck-to-paycheck/ar-BBS1cbe.

84. Eurostat (AB İstatistik Kurumu), "People at Risk of Poverty or Social Inclusion", Ocak 2019 haber bülteni, erişim tarihi 29 Nisan 2019 ve adres:https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/People_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion.

finanse ettiği TCC'ler, yarım milyar akre civarında tarım arazisi satın almak için her kıtadan 78 ülkeye birkaç yüz milyar dolar yatırırken, ihracata dönük ticari tarım bu toprakların yerel gıda kaynağı olarak kullanılmasının yerini aldı ve açlık seviyesinin yükselmesine yol açtı.[85] Bir araştırmanın gözlemine göre Çin'de küresel kapitalizme geçiş "işsizliğin, ekonomik güvencesizliğin, eşitsizliğin, yoğun sömürünün ve sağlıkla eğitimde gerileyen koşulların artmasına yol açmaktadır. Emeklilik ve sosyal refah ödemeleri neredeyse yok denecek seviyelerdedir. İnsanlar sağlık bakımına para ödemek için mücadele etmektedirler: Klinikler ve hastaneler hastaların peşin ödeme yapmalarını şart koşmaktadır. Ciddi bir hastalık koca bir ailenin finansal yıkımı anlamına gelebilmektedir."[86] Grevler, protestolar, dilekçeler, eylemler, büyüyen krizler, etnik çatışmalar ve ayaklanmalar Çin genelinde tırmanış halindedir. Doğrusu Çin yönetimi 2011'de iç güvenliğe (111 milyar dolar) savunmadan (106 milyar dolar) daha çok para harcamıştır.[87] Aynı öykü dünyanın her

85. Açlık ve gıda güvensizliği üzerine bkz. BM Gıda ve Tarım Örgütü, "The State of Food Security and Nutrition in the World", 2019, Roma, erişim tarihi 20 Haziran 2019 ve adres: www.fao.org/3/ca5162en/ca5162en.pdf. Küresel toprak gaspları üzerine tartışma için bkz. Julie de los Reyes ve Katie Sandwell (Ed.), *Flexicrops: A Primer*, Amsterdam: Transnational Institute, Nisan 2018, erişim tarihi 30 Nisan 2019 ve adres: www.tni.org/files/publication-downloads/flexcropso6.pdf. Ayrıca bkz. Phillips, *The Global Power Elite*, s. 31-32; Sassen, *Expulsion*, 2. Bölüm "The New Global Market for Land." Birkaç yüz milyar dolar ve yarım milyar akre rakamlarını bu üç kaynakta verilen verilerden hareketle hesapladım. Son toprak gaspları araziyi genelde spekülatif metalara dönüştürme boyutu, ülkenin TCC yatırımcıları tarafından kapılan toplam arazi oranını gösteren verilerle öne çıkarılmaktadır. En çok etkilenen ülkelerden bazıları, yüzde 17,24 ile Filipinler, yüzde 5,83'le Liberya, yüzde 3,75 ile Endonezya, yüzde 6,88 ile Sierra Leone ve diğerleridir. Dünyada açlık ve yoksullukla ilgili veriler için bkz. Phillipps, çeşitli bölümler ve BM Kalkınma Programı. "Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience", *Human Development Report*, 2014, erişim tarihi 15 Nisan 2019 ve adres: http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14-report-en-1.pdf.
86. Alvin So, *Class and Class Conflict in Post-Socialist China*, Singapur: World Scientific Printers, 2013, s. 4-5.
87. So, *Class and Class Conflict in Post-Socialist China*, s. vii.

yerinde kendisini tekrar etmektedir: Büyük bir insan kitlesi sefil ve belirsiz bir gelecekle karşı karşıya geldikçe, her yerde isyanlar patlak vermektedir ve bunların çoğu kendiliğinden, örgütsüz isyanlarken bazıları yıkıcı ve kendilerine zarar verme eğilimindedir.

Hâkim gruplar artık insanlığın gerek gerçek gerekse potansiyel isyanlarını nasıl sınırlayacaklarını çözme meselesiyle karşı karşıyadırlar. Johann Rupert (bu bölümün başında alıntılamıştım) gibilerini ve TCC'yi bu kadar dehşete düşüren, küresel polis devletine itici güç veren şey bu tür isyanların çıkma olasılığıdır. Gerek sürülüp artık hale gelenler gerekse yeni süper sömürü rejimlerine dahil edilenler için daha çok disiplin uygulanması gerekmektedir. Bu da yeni toplumsal denetim ve zapt etme yöntemleri demektir. Vahşi küresel eşitsizlikler, politik açıdan patlamaya hazırdır ve sistem artık insanlığı basitçe dahil edemediği oranda yönünü sınırlamanın çok daha şiddetli formlarına çevirmektedir. Denetim yöntemlerinin içine artık nüfusun sınırlar ve diğer çevreleyici duvarlarla kapatılması, sınır dışına atan rejimler, toplu hapis cezası ve uzamsal apartheidın oluşturduğu sistemler girmektedir. Ayrıca dijitalleşmenin ve Dördüncü Sanayi Devrimi teknolojilerinin uygulamalarıyla mümkün hale gelmiş ölümcül ve yeni polislik yöntemleriyle baskı tarzlarını da içine almaktadır.

Küresel polis devletinin çifte işlevi (birikim ve toplumsal denetim), sivil toplumun askerileşmesinde ve silahlar, takip, güvenlik, gözetim ve başka kontrol sistemlerinin askeri ve sivil kullanımları arasında vuku bulur. Sonuç "sıcak savaşların" ve özellikle ırksal olarak baskı gören, etnik kökenleri nedeniyle zulme uğrayan ve diğer savunmasız toplulukların isyan etmiş topluluklarına karşı verilen kontrgerilla harekâtların yanı sıra kalıcı bir düşük yoğunluklu savaş halidir. Bir yandan çatışmaların gerçekleştiği sahneler aktif savaş bölgelerinden dünya genelinde biçimsel açıdan savaş bölgelerinin içine girmeyen kentsel ve kırsal yerellere yayılmaktadır. Küresel

bir polis devleti küresel toplumun tamamını, Pentagon jargonuyla "savaş alanı" denen şeye taşımaktadır. Dışlanmış ve ezilmişlere karşı verilen kalıcı küresel savaş türü, çoğu örnekte 20. yüzyılın dünya felaketlerindeki "topyekûn savaşları" içine katmaz.[88] Böyle topyekûn bir savaş bugün muhtemelen dünya uygarlığının sonu anlamına gelecektir. Fakat birçok açıdan küresel polis devleti çok daha totaliterdir ve bu kalıcı savaşı sonraki bölümde göreceğimiz gibi kamusal olduğu kadar özel bir hale sokma konusunda devletleri TCC'yle yan yana getirmektedir.

Dijitalleşme sermayeyi yoğunlaştırdıkça, kutuplaşmayı yükselttikçe ve artık emeğin saflarını doldurdukça, hâkim gruplar gerçek ve potansiyel direnişler karşısında yönlerini kitlesel toplumsal denetim ve baskı için yeni teknolojilerin uygulanmasına dönmektedir. CIT savaşı ve devletin örgütlediği şiddet yöntemlerini devrimcileştirmiştir (sonraki bölüme bakınız). Daha da ileriye gitmiş dijitalleşmeyle mümkün olan yeni savaş ve baskı sistemlerinin içinde, insansız saldırı ve ulaşım araçları gibi YZ idareli otonom silahlar, robot askerler, yeni nesil süper dronlar ve hızlı gemiler, hipersonik silahlar, hareketsiz hale getiren mikrodalga silahlar, siber saldırılar ve enformasyon savaşları, biyometrik kimlik saptama, devletin veri madenciliği ve her hareketin takibiyle denetlenmesini sağlayan küresel elektronik gözetim vardır. Bunlar marjinal grupların mekânsal açıdan sınırlanması ve denetlenmesine dönük yeni formların önünü açan yeniden yapılandırılmış mekânlarla birleşmektedir.

Dijitalleşmenin sağladığı kolaylıkla mekânın ciddi şekilde yeniden biçimlenmesini, küresel yeşil alanlar yaratma kavramı açıklamaktadır. "Yeşil alan" Bağdat'ın merkezinde

88. "Topyekûn savaşlar" olmasa bile 20. yüzyılın başında savaştaki kayıpların sadece yüzde 10-20'sinin sivil olduğunu, bu rakamın II. Dünya Savaşı'nda yüzde 50'ye fırladığını ve 21. yüzyılın başında yüzde 80'e çıktığını belirtelim. Aktarıldığı yer: Jeff Halper, *War Against the People: Israel, the Palestinians and Global Pacification*, Londra: Pluto, 2015, s. 21.

ABD'li işgal güçlerinin 2003'te Irak'ı işgal ettikten sonra kurdukları ve içine girmenin neredeyse imkânsız olduğu alana karşılık gelmektedir. Bu yeşil alanın içinde işgal güçlerinin komuta merkezi ve seçilmiş Iraklı elitler, ülkeyi kuşatan şiddet ve kaostan korunmuşlardı. Dünya genelinde kentsel alanlar bugün soylulaştırmalar, kapalı topluluklar, gözetim sistemleri ve kamusal veya özel şiddetle yeşil alanlara ayrılmıştır. Dünyanın yeşil alanlarında, seçkinler, ayrıcalıklı orta sınıflar ve profesyonel tabakalar, özelleştirilmiş sosyal hizmetlerin, tüketimin ve eğlencenin tadını çıkarmaktadırlar. Orduların, polisin ve özel güvenlik güçlerinin koruması altında kapatılmış bir halde, İnternet ve uydular aracılığıyla çalışıp iletişim kurabilmektedirler. Küresel yeşil alanların en tepesinde, kendilerine ait dünyalarda yaşayan ve birbirleriyle küresel kentlerin hepsini saran ağlarla bağlantılar kuran süper zenginler vardır. Monako, Şangay, Hong Kong, New York, Londra ve Paris gibi yerlerde lüks mülkler kaptıkça, emlak değerlerini astronomik düzeylere çıkartmaktadırlar ve bu durum yoksulların daha da sürülmeleri, mülk sahibi olanlarla olmayanlar arasındaki ayrımların katılaşmasıyla sonuçlanmaktadır. "Burada metropolitan mekânların baştan örgütlenmesiyle karşı karşıyayız ve buna zenginlerle yoksulların yaşamları arasındaki kesişmelerin sert şekilde azaltılması da dahil olup geleneksel toplumsal ayrımları ve kentsel parçalanmaları aşmaktadır" şeklinde uyarıda bulunur Davis.[89] İşte bu yeni *ulus-ötesi* mekândır. Küresel piyasalara eklemlenmiş orta sınıflar ve elitlerin kendilerini ayakta tutmak için "ulusal" ekonomilere hiç ihtiyaçları yokken, küreselleşen teknolojiler ve medyalar dünya genelinde akran topluluklarıyla toplumsal ve kültürel açıdan bağlar kurmalarına olanak vermektedir. Bu yeni metropolitan manzara Johnson'un gözlemiyle "Airbnb, Uber, yeni zenginler için helikopter pistleri, organik marketler, yenilikçi spor kulüpleri,

89. Davis, *Planet of Slums*, s. 119.

özel yollar ve bitmek bilmez apartman kulelerinin inşasıyla tanımlanır." Elbette madalyonun öteki yüzü, "yoksulların edilgenleşip ortadan kaldırılması, mimari yenilikler ve yeni kapatma formlarıdır."[90]

Yeşil alanların yaratılması her yerelde farklı biçimler alır. 2015'te aldığım ücretli izin sırasında, Filistin'de İsrail askerlerinin kontrol noktaları, Yahudi yerleşimcilere ayrılmış yollar ve apartheidçi duvardan oluşan benzer bir alana tanık oldum. Mexico'da lüks Sante Fe semtindeki en özel meskûn alanlara sadece helikopterler ve özel geçitli yollarla erişilebiliyor. Johannesburg'ta seçkin Sandton Kenti'ndeki gerçeküstü araba yolunda giderken, özel silahlı kuleleri, elektrikli ve dikenli telli çitleriyle askeri yerleşkeleri andıran sıra sıra dizilmiş malikanelere rastlanmakta. Kahire'de yoksul kent merkezinin etrafında halka gibi dizilmiş uydu kentleri ve ülkedeki elitlerin özlemleriyle fantezilerini gerçekleştirebildikleri iç banliyöleri turladım. Pırıl pırıl yeşil çimleri, özel boş zaman alanları ve alışveriş merkezleriyle kapalı meskûn komplekslerin, askeri kontrol noktaları ve özel güvenlik polislerinin koruması altındaki İngilizce eğitimli uluslararası okulların tadını çıkarıyorlar. Evime daha yakın bir noktada Silikon Vadisi'nde, dünyanın her yerinden gelecek vaat eden bilgi işçileri, yine dünyanın her yerinden binlerce yüksek teknoloji firmasında zengin olma hayallerinin peşinden koşuyorlar. Vadi'nin yüksek teknolojili işgücünün tam tamına yüzde 60'ı müreffeh ve birkaç örnek vermek gerekirse içlerinde Hindistan'la Çin'in yanı sıra Vietnam, Zimbabve ve Küba'nın olduğu düzinelerce ülkeden gelerek yükselmiş göçmenlerdir. Onlara yoksul (ve genelde göçmen) bir işçi ordusu hizmet etmektedir. Körfez Bölgesi teknolojinin teşvik ettiği soylulaştırmayla birlikte, yerlerinden olmuş yoksulların ve düşük gelirli toplulukların saldırgan bir polis denetimi altına sokul-

90. Cedric Johnson, "Who's Afraid on Left Populism?", *New Politics*, XVII(2), Kış 2019, erişim tarihi 7 Mayıs 2019 ve adres: https://newpol.org/issue_post/whos-afraid-of-left-populism/.

masına tanık olmuştur. Milyon dolarlık evler (yine milyon dolarlık güvenlik sistemleriyle korunurlar), çoğalan evsiz barınakları ve yol kenarında içinde koca ailelerin oturduğu karavanlarla birlikte peyda olmaktadır.[91]

Yeşil alanlar ve doğrudan savaşların yapıldığı yerler arasında, polisler ve diğer kapatma formları baskıcı disipline tabi tutulan lümpen-prekaryaya karşı normalleşmektedir. Buralar insanlığın büyük kısmının ikamet etmeye başladığı *gri alan* denilen yerlerdir. Küresel polis devleti gri alanlarda toplanır. Hapishane-endüstri komplekslerini, göçün ve sığınmacıların baskısıyla denetimine dönük sistemleri, toplu gözetimleri, dışlanmış toplulukların suçlu hale gelmesini ve her yere yayılmış, çoğu kez paramiliter hale gelmiş polisleri bulduğumuz yer işte burasıdır. Graham'a göre " 'yüksek yoğunluklu polislik' ile 'düşük yoğunluklu savaş' birleşme tehdidi taşımaktadır." "Batı güvenliği ve askeri doktrinleri, polislik, istihbarat ve ordu arasındaki hukuki ve operasyonel ayrımları, savaş ve barışın yanı sıra yerel, ulusal ve küresel operasyonlar arasındaki farkları alabildiğine bulanıklaştıracak şekilde hızla yeniden tahayyül edilmektedir."[92] Birleşik Devletler'de Pentagon yeni yüzyılın başlarında, milyarlarca doları ülkenin çeşitli polis departmanlarının askeri donanımlarına aktarmaya başlayıp "savaşçı polis" denilen yeni bir sınıf yaratmıştır.[93] Polis askerileştikçe ve ordular polisin işlevini daha çok üstlenir oldukça, ikisi arasındaki çizgi dağılıp Britanyalı bir generalin tabiriyle "halk içinde savaşa" dönüşmektedir.[94]

Mega kentler küresel polis devletinin geliştiği ve konuşlandığı yeni savaş alanlarıdır. Burada Graham küresel polis devletinin gri alanda nasıl harekete geçtiğini şöyle özetler:

91. Michelle Quinn, "Silicon Valley Grows Up (Sort of)", *National Geographic*, Şubat 2019, s. 125.
92. Stephen Graham, *Cities Under Siege: The New Military Urbanism*, Londra: Verso, 2011, s. 96.
93. Bkz. Radley Balko, *Rise of the Warrior Cop: The Militarization of America's Police Forces*, New York: Public Affairs, 2013.
94. Aktarıldığı gibi, Halper, *War Against the People*, s. 24.

> Her iki alanda da [Kuzey ve Güney yarımkürede] kentler ürkütücü benzerlikler göstermeye başlıyorlar. İkisinde de geniş ve daha açık bir kentin üzerine yukarıdan dayatılmış korunan yerleşkelerle "güvenlik bölgelerinin" etrafındaki sıkı, askeri tarzda sınır çitleri ve kontrol noktaları çoğalmaktadır. Beton bariyerli patlamaya karşı korumalı duvarlar, kimlik kontrolü yapılan noktalar, bilgisayarlı CCTV (kapalı devre kameralar), biyometrik gözetim ve askeri tipte erişim kontrolü, müstahkem toplumsal, ekonomik, politik veya askeri merkezlerden oluşan takımadaları dışarıdaki asi, yoksul veya tehlikeli sayılan şeylerden korumaktadır. En uç örneklerde bunlar yeşil alanları, askeri hapishaneleri, etnik ve mezhepçi mahalleleri ve askeri üsleri kuşatmaktadır. Stratejik finansal semtlerde, elçiliklerde, turistlere ve tüketime ayrılmış alanlarda, hava limanları ve liman komplekslerinde, spor arenalarında, kapalı topluluklarda ve serbest üretim bölgelerinde çoğalmaktadırlar.[95]

Kimi zaman yeşil ve gri alanlar duvarlarla kelimenin gerçek anlamıyla ayrılmaktadır. İsrail'in işgal edilmiş Filistin toprakları içinde yasadışı şekilde inşa edilen heybetli 450 millik apartheid duvarı, belki de duvar örmenin en kötü örneğidir. Fakat bu pratik dünyanın her yerine yayılmaktadır. Peru, Lima'da kentin en özel kapalı topluluklarından biri olan Casuarinas mahallesinin zengin sakinleri, komşuları San Juan semtinin yoksul sakinlerine karşı bariyer olsun diye 10 kilometrelik bir duvar sipariş etmişler ve bu duvar *Muro de la Verguenza* yani Utanç Duvarı olarak bilinir olmuştur. "On yıllar boyunca Casuarinas sakinleri, San Juan sakinleriyle yalnızca onları hizmetçi, dadı, güvenlik memuru ve bahçıvan olarak işe aldıkları oranda etkileşime girmişler ve onlara mahallenin Sucro tepesinin altındaki ön girişinden girmelerini şart koşmuşlardır" diye gözlemlerini aktarır Compoamor. "Orta sınıflı mahallelerin bile belli türden geçitlere sahip olduğu bir kentte, Casuarinas özellikle ayrıntılı güvenlik aygıtlarıyla tanınmaktadır. Üç ayrı kontrol noktası

95. Graham, *Cities Under Siege*, s. xxi.

(biri sakinler, biri ziyaretçiler, biri de yayalar için), sadece yetkili bireylerin giriş yaptığından emin olmaktadır."[96]

Yeşil alanlarda ve gri alanlardaki algı yönetiminin önemli bir unsuru vardır. Yeşil alanlar görünür halde veya kurumsal medya ile reklamlar eliyle görünür kılınmaktadır. Turizmi, üst kalite alışveriş imkânları, gösterişçi tüketim ve gayrimenkul gelişimiyle genel bir refah izlenimi verirlerken, gri alanlar görünmez hale getirilmekte olup kamunun algısından gizlenmektedirler. Bu izlenimlere, şurada işsizliğin azaldığını, burada kişi başı GSYH'nin arttığını gösteren ve Sassen'in ekonominin *de facto* yeniden tanımlanması olarak gördüğü şeye yol açan standart ölçütler kullanan resmi veriler yardımcı olmaktadır. Bu yeniden tanımlama "tabiri caizse 'ekonomiyi' sunulabilir hale getirmektedir" fakat "sahadaki gerçeklik sorunlu unsurların basitçe yok edilerek ortadan kaldırıldığı ekonomik bir etnik temizliğe daha yakındır."[97] Ekonomik alanda hâkim grupların ekonomilerini "rayına oturmuş" halde yansıtmalarına izin veren bu küçültme ve yeniden tanımlama, dünya genelinde "giderek çok daha fazla ülke için" geçerlilik kazanmaktadır. Bu yeniden tanımlama sayesinde işsizlik ve eksik istihdamın güçlükleri, yoksulluk, toplumsal kemer sıkma, kötü sağlık koşulları, açık ve gizli evsizlik, intiharlar ve gri alana sürülüp atılmış olan, küresel polis devletinin kamusal ve özel şiddetine maruz kalan herkes için gündelik hayatın parçası olmuş madde bağımlılığını maskelemektedir.

Artık insanlığı sınırlamak aynı zamanda, kültür endüstrilerinin harekete geçirilmesini ve küresel kapitalizmin kurbanlarını tehlikeli, başı bozuk, hiçbir şeyi hak etmeyen kişiler olarak insanlıktan çıkarırken küçük tüketimleri ve hayallere kaçışı telkin eden ideolojik devlet aygıtlarını da içerir. Ancak hâkim grupların doğrudan devletin baskıcı aygıtları ve özel

96. Leigh Campoamor, "Lima's Wall(s) of Shame", *NACLA Report on the Americas*, 51 (1), 2019: 30.
97. Sassen, *Expulsions*, s. 36.

şiddet organlarıyla baskıya dayandığı noktada hegemonyanın çöktüğünü hatırlamamız gerek. İtalyan komünist Antonio Gramsci, hâkim grupların tabi grupların "rızaya dayalı" tahakkümüne dayalı istikrarlı yönetim formlarına ulaşmasından bahsetmek için genel hegemonya kavramını geliştirmişti. Gramsci'nin hegemonya kavramı kısaca tahakkümün ayrı biçimlerini veya ilişkilerini varsayar: *Zorla tahakküm* ve *rızayla tahakküm*. Hegemonya sınıflar veya gruplar arasında, bir sınıf veya grubun diğer sınıflar ve gruplar üzerinde onların etkin rızalarını alarak liderlik yaptığı bir ilişki olarak görülebilir. Hegemonya bundan dolayı rızayla yönetim veya belli bir sınıfın, sınıfsal fraksiyonun, tabakanın veya toplumsal grubun daha geniş bir sınıfsal hâkimiyet veya tahakküm projesinin parçası olarak elde ettiği kültürel ve entelektüel liderliktir. Tüm toplumsal düzenler, rızaya ve zora dayanan boyutların birleşmesiyle sürdürülür. Gramsci'nin sözleriyle hegemonya "zor gücün zırhıyla korunan fikir birliğidir."[98]

Kitlesel kapitalist kültür halkın düşüncelerine ve tutumlarına ne kadar çok sirayet ederse, hâkim gruplar yönetimlerini sürdürmek için daha haşin zor güçlerine daha az başvurmak zorunda kalırlar. Bu kitle kültürü küresel polis devletinin mantığına dahil edildikçe, militarizm, kadın düşmanlığı, aşırı erilleşme ve ırkçılık üzerinden neo-faşist bir kültür ortaya çıkmaktadır. Bu kültür genelde ırksal olarak baskı gören, etnik açıdan zulme uğrayan kişilere, kadınlara, yoksullara ve savunmasız topluluklara yönelmiş toplu şiddet olaylarına vesile olan bir iklim üretir. Her yere yayılmış medya ve ticari ekonominin kültürel aygıtları, kapitalist okullaşma ile birlikte zihinleri sömürgeleştirmeyi, donuk bir tektiplik dayatmayı, duyuları hissizleştirmeyi, eleştirel veya hâkim bakış açısının dışında düşünme becerisini edilgen kılıp zayıflatmayı hedeflemektedir. Bu bakımdan tamamen totaliterdir. Savaşlar ve polisin çevreleme pratikleri yüceltildiği gibi, silahlı saldır-

98. Antonio Gramsci, *Selections from Prison Notebooks*, New York: International Publishers, 1971, s. 263.

ganlığın ve küresel polis devletinin doğrudan alıcısı olmayan taraflar için normalleştirilip sterilize edilir. "Askeri-militarist eğlence" (Hollywood filmleri ve televizyonlardaki polis şovları, bilgisayar oyunları ve ticari "haber" kanallarıyla savaş ve şiddettin eğlenceli gösteriler olarak resmedilmesi, hatta süslenmesi) sadist bir kapitalizmin simgesi olabilir. Beraberinde bir memnuniyet ve kayıtsızlık getirip, hâkim sistemin otoriterliğini meşru kılarak hisleri köreltmektedir.

Fakat meşruiyet krizi yayıldıkça ve kültürel hegemonya dünya genelinde çöktükçe, hâkim gruplar onları suçlu hale getirerek artık insanlığın toplumsal düzlemden temizlenmesine yönlerini çevirmiştir. Nitekim uyuşturucu ve teröre açılmış yapmacık savaşlarda durum böyledir. 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından 140 ülke, 2012 tarihli İnsan Hakları İzleme Örgütü raporuna göre genelde toplumsal hareketlerin ve politik muhalefetin baskı altına alınmasını yasalaştıran acımasız "anti-terörist" güvenlik yasaları geçirdi. "Yerküre genelinde uygulamaya geçmiş terör karşıtı yasalar, gücün barışçıl politik muhalifler de dahil insanların alıkonulup zulüm görmesine neden olacak şekilde tehlikeli bir biçimde genişletilmesini yansıtmaktadır" şeklinde uyarıda bulunuyordu. "İnsan haklarıyla ilgili ciddi kaygılara yol açan unsurların içinde aşırı geniş ve muğlak terörizm tanımlarının ('kamusal düzeni bozmak' gibi) yanı sıra izinsiz arama ve tutuklama yapmayı sağlayan geniş yetkiler, gizli kanıtların kullanılması ve yasaları ihlal eden polislerin dokunulmazlığı vardır."[99] 2011'de ABD hükümeti "terörizmden" şüphelenilen insanların suçlamasız ve mahkemesiz bir şekilde sınırsız bir askeri gözetim altına alınmasına yetki vermiştir.

İçine çok geniş bir yelpazeden sağ kalma ediminin suç haline getirilmesini de alan daha geniş çaplı bir suç tanımı, mülksüzlerin toplumsal denetimini sağlayan bir yöntem

99. Human Rights Watch, "Global: 140 Countries Pass Counterterror Laws Since 9/11", 29 Haziran 2012, erişim tarihi 9 Mayıs 2019 ve adres: www.hrw.org/news/2012/06/29/global-140-countries-pass-counterterror-laws-9/11.

olarak ceza sistemini genişletmek için gereklidir. Bauman'ın iddia ettiği gibi hapse atma giderek "istihdamın alternatifi" bir hizmet oynamaktadır: "Üretici olarak ihtiyaç duyulmayan hatırı sayılır büyüklükte bir nüfustan kurtulma veya onu etkisizleştirme yolu".[100] Birleşik Devletler'de hapse atılan insanlar, nüfusun en yoksul ve dışlanmış kesimlerinden oluşmaktadır. Tüm mahkûmların yarısından fazlası tutuklandıkları anda tam zamanlı bir işte çalışmıyorlardır. Üçte ikisi yıllık gelirleri yoksulluk sınırının yarısından azına tekabül ettiği hanelerden gelmişlerdir ve yarısından fazlası Latino veya siyahtır fakat bu gruplar genel nüfusun sadece yüzde 25'ini oluşturmaktadırlar. "Kitlesel hapis cezalarının ekonomik maliyeti dikkate alındığında" diye belirtir Jay, "toplumsal protestoları azaltan ve işçileri daha düşük ücretleri kabul etmeye zorlayan cezalandırıcı politikaların sermayeye sunduğu faydaları akılda tutmak çok önemlidir."[101] Birleşik Devletler'in ilk "Süpermax" hapishanesi olan Marion'un müdürü, bu konuda daha açık olamazdı: "Marion kontrol biriminin amacı hapishane sistemindeki ve genel olarak toplumdaki devrimci tutumları kontrol altına almaktır."[102]

Birçok örnekte suçlu hale getirme, artık insanlığı Birleşik Devletler'de göçmen işçilerin hukuken suçlu hale getirilmesinde olduğu gibi *hem* yapısal *hem* de yasal bir konuma dönüştürmektedir. Danimarka'da hükümet 2018'de yoksullara ve göçmen topluluklara uygulanan ayrımcılıkları, sakinlerinin yüzde 50'sinden fazlasının Batılı olmayan göçmenler olduğu, işsizliğin yüzde 40'ın üzerine çıktığı ve ortalama gelirin bölgedeki ortalamanın yüzde 55 altında olan "getto" toplulukları ayıracak bir yasa taslağıyla meşrulaştırma planını

100. Zygmunt Bauman, *Globalization: The Human Consequences*, Cambridge: Polity Press, 1998, s. 111-112, [*Küreselleşme*, Çev. Akın Emre Pilgir, Ayrıntı Yayınları, 2022].

101. Mark Jay, "Cages and Crises: A Marxist Analysis of Mass Incarceration", *Historical Materialism*, 27, 2019. Alıntı sayda 17'dedir ve üçte ikilik rakam sayfa 1'dedir.

102. Alıntılandığı yer Jay, "Cages and Circles", s. 21.

duyurmuştu.[103] BM Aşırı Yoksulluk ve İnsan Hakları Özel Raportörü Philip Alston, Birleşik Devletler'deki yoksulluk ve eşitsizlik üzerine hazırlanmış 2017 tarihli raporunda şu uyarılarda bulunuyordu:

> Birçok kentte evsiz insanlar kendilerini içinde buldukları koşullar yüzünden etkili bir şekilde suçlu durumuna sokulmaktadır. Dışarıda yatmak, kamusal alanlarda oturmak, dilenmek, kamusal alanda işemek ve sayısız başka kabahat evsizlik "belasına" saldırmak için tasarlanmıştır. Çok daha talepkâr ve müdahaleci yönetmelikler ihlal uyarılarına yol açmakta, onlar da hızla kabahatlere dönüşmektedir. Bunlar da emirlerin çıkarılması, hapis cezaları, ödenmesi imkânsız para cezalarının verilmesi ve neticede işe alınmayı ve çoğu konuta erişimi adeta önleyen bir cezai mahkûmiyet damgasına yol açmaktadır.[104]

Doğrusu Kaliforniya'da, evsiz insanların kamusal alanlarda durmasını, oturmasını, dinlenmesini, uyumasını, kamp yapmasını, dilenmesini veya gıda paylaşmasını kısıtlayan 592 kadar yasa vardır ve kamusal olmayan alanlarda kısıtlamalar getiren de 781 ayrı yasa bulunmaktadır.[105]

Özetlersek ve tekrarlarsak, burada artık insanlığın saflarına çok daha fazla işçiyi atan bir dijitalleşme ile sistemin çok daha büyük meblağlarla biriken artığı boşaltacak bir sistem ihtiyacı arasındaki çatışmada tehlikeli bir sarmal söz konusudur. İlaveten artık insanlık tüketemez ve bundan dolayı

---

103. "Denmark Plans Double Punishment for Ghetto Crime", *BBC News*, 27 Şubat 2018, erişim tarihi 16 Haziran 2018 ve adres: www.bbc.com/news/world-europe-43214596.

104. "Statement on Visit to USA, by Professor Philip Alston, United Nations Special Rapporteur on Extreme Poverty and Human Rights", *United Nations Human Rights, Office of the High Commissioner*, 15 Aralık 2017, erişim tarihi 15 Haziran 2018 ve adres: www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=22533.

105. Caitlin Yoshiko Kandil, "Anti-Homeless Laws Crop Up in Santa Ana, in Line with a Statewide Trend", *California Health Report*, 25 Ocak 2018, erişim tarihi 19 Nisan 2019 ve adres: www.calhealthreport.org/2018/01/25/anti-homeless-laws-crop-santa-ana-line-statewide-trend/.

safları büyüdükçe aşırı birikim sorunu daha da ağırlaşır. İnsan kitlelerine artık uzun vadeli, hatta kalıcı düzlemde ihtiyaç duyulmadığında, bu büyümüş artık insanlık kitlesinin nasıl kontrol edileceği gibi politik bir sorun hasıl olmaktadır. Gerek yeni güvencesiz istihdam ve süper sömürü rejimlerinde işlerini garantilemeyi başarmış kişiler için gerekse sürülüp artık hale getirilmiş kişiler için daha fazla disipline ihtiyaç vardır. Tüm toplumsal düzen gözetime sokulur. Kamusal ve özel gözetim sistemleri bugün, dünyanın her köşesini ve dikkatle gizlenemeyen her işlemi izleme becerisine sahiptir. Bir birlik olarak küresel düzen giderek baskıcı ve otoriter hale gelmektedir. 21. yüzyıl faşizmine ait projeler ilgi çekmektedir çünkü kaygıların ve arzuların manipülasyonunu içeren kültürel hegemonya mekanizmaları ile borç gibi yapısal (ekonomik) denetim mekanizmaları yükselmiş bir cebri kontrolle bir araya gelmektedir. Birleşik Devletler, İsrail ve Güney Afrika gibi ülkelerde kentlerin, politikaların ve kültürün askerileşmesi, Kuzey Amerika, Latin Amerika, Hindistan ve Avrupa'da neo-faşist hareketlerin yayılması, Türkiye, Filipinler, Honduras ve diğer yerlerde otoriter rejimlerin yükselişi, bu ülkelerin küresel savaşlar ve askerileşmiş küresel birikim ağlarına veya küresel savaş ekonomisine dahil olmasından ayrılamaz. Şimdi yönümüzü bu küresel savaş ekonomisine çeviriyoruz.

3
Askerileşmiş Birikim ve Baskı Yoluyla Birikim

> Yolsuzluk, yönetenler ve girişimciler arasındaki sıcak iş ilişkileri, ulusal kaynakların herkese açık şekilde talan edilmesi, ilgili tarafların yapacağı yüz milyonluk kârlar, yerel nüfusun baskı altına alınması ve yoksullaşması. Bunların hepsi Başkanlık Muhafızlarını, elit özel kuvvet birimleri, abartılı orduları, her yere yayılmış güvenlik güçlerini ve silahların akıtılmasını gerektiriyor... Kârlar orada elde edilmeyi bekliyor, iktidar yerleşik çıkarları olan insan gruplarının eline geçiyor. Bu dünya sistemini en iyi "Uluslararası savaş lordluğu" tarif ediyor. Ulus-ötesi şirketler, sahadaki ticari ve askeri failleri, yolsuz politikacılar ve hâkim sınıftaki işbirlikçileri, güvenlik güçleri ve yerel savaş lordlarından oluşan kapalı döngüsü, inleyen kitleleri baskı altında tutarken "düzeni" uygulatıyor ve her şeyi hareket halinde tutuyor.
>
> Jeff Halper, *War Against the People*[1]

1. Jeff Halper, *War Against the People: Israel, the Palestinians and Global Pacification*, Londra: Pluto, 2015, s. 231.

Ticari bir firmanın yatırım yapmaya girişmesi için istikrarlı bir ortama ihtiyacınız var. Diktatörlükler size bunu sağlayabilir.
Shell Oil yöneticisi[2]

1966 tarihli *Tekelci Kapitalizm** isimli klasik çalışmalarında Paul Baran ve Paul Sweezy, kapitalist sistemin giderek daha çok büyüyen birikmiş artığa çıkış noktası olarak daha yüksek düzeyde askeri harcamalara ihtiyaç duyduğunu iddia etmişlerdi. "En azından burada tekelci kapitalizm 'neye' sorusuna yanıt bulmuş gibi görünmektedir" diye yazıyorlardı yükselen Pentagon bütçesine işaret ederek. "Sistemin durağanlık batağına saplanmaktan alıkoymaya yetecek miktarı devlet nereye harcayabilirdi? Silaha, daha çok silaha ve çok daha fazla silaha."[3] II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde askeri Keynesçilik kavramı, bundan ötürü nasıl Keynesyen politikalar genel anlamda talep yaratmayı ve ekonomiyi uyarmayı amaçlamışsa, kapitalist ekonomide durağanlaşmayı önlemek için askeri bütçenin genişletilmesine karşılık gelmekteydi. ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower ilk kez "askeri-endüstriyel kompleks" terimini icat ederek, 1961'de yaptığı veda konuşmasında herkesin bildiği gibi insanları, ABD politikasında gizli bir güç olarak açığa çıkmış "yoğun bir askeri düzene ve büyük bir silah endüstrisine" karşı uyarmıştı.[4]

---

2. Yönetici Naemeka Achebe Shell'in Nijerya'daki genel müdürüydü, aktarıldığı yer: Daniel Faber, "The Unfair Trade-Off: Globalization and the Export of Ecological Hazards", Leslie King ve Deborah McCarthy (Ed.), *Environmental Sociology: From Analysis to Action*, Lanham, MD: Rowman and Littlefield, 2009, s. 186.

* Paul A. Baran ve Paul M. Sweezy, *Tekelci Kapitalizm*, Çev. Filiz Onarım, Doğan Yayınevi, 1970. (y.h.n.)

3. Paul A. Baran ve Paul M. Sweezy, *Monopoly Capitalism: An Essay on the American Economic and Social Order*, New York: Monthly Review Press, 1966, s. 213.

4. Dwight D. Esienhower, "Farewell Address - January 17, 1961", alındığı tarih 19 Nisan 2019 ve yer ABD başkanlık konuşmaları veri tabanı, "American History from Revolution to Reconstruction", adres: www.let.rug.nl/usa/presidents/dwight-david-eisenhower/farewell-address-january-17-1961.php.

Yarım yüzyıldan uzun bir süre sonra, askerileşme ve kapitalizm arasındaki ilişkiye ilişkin kavrayışımızı güncellemenin zamanı geldi. Askeri Keynesçilik devletin özel sermayeye yardım amacıyla endüstriyel alt-taşeronlardan silah sistemleri ve askeri ekipmanlar almasına karşılık geliyorsa, son yıllarda ve özellikle 11 Eylül 2001 olaylarından bu yana küresel kapitalist ekonomi ve toplumu çok daha geniş çaplı bir askerileşme içindedir. Savaştan çıkar sağlamak, yeni olmak şöyle dursun savaşın kendisi kadar eskidir. Tüm savaşlar en geniş anlamıyla artığa el konmak için verilir. Düpedüz talanların ötesinde savaşlar, artığın bazı gruplar tarafından üretilip diğer grup tarafından el konmasını mümkün kılan koşulların yaratılması, korunması ve yeniden üretilmesi içindir. Analiz edilmesi gereken şey, savaş ve şiddet yoluyla gerçekleşen bu el koyma tarzı ile genel politik ekonomi içinde oynadığı roldür. Nitekim burada buna *askerileşmiş birikim* ve *baskı yoluyla birikim* adını vermekteyim.

Eski tip askeri Keynesçilik hâlâ yerli yerinde dururken, askerileşmiş birikim kavramı, savaş çıkarmanın, baskıların ve ulus-ötesi toplumsal denetim sistemlerinin bugün küresel ekonominin tam kalbine yerleştikçe oynadığı daha kapsamlı role işaret etmektedir.[5] Küresel polis devleti, kitlesel hapis sistemlerini, göçmenlerin tutuklanıp sınır dışı edilmelerini, sığınmacıları kontrol eden sistemleri, sınırların ve çevreleyici duvarların inşasını, toplu gözetimi, kent polisliğini, paramiliter ve özel paralı asker ordularıyla güvenlik güçlerinin konuşlandırılmasını kapsayan bir olgudur. Bunların hepsi aşırı birikim baskılarının durdurulmasına yardımcı olmuş önemli kâr yapma kaynaklarına dönüşmüştür. Yatırıma dönüşmemiş sermaye biriktikçe artığın boşaltılacağı çıkış

5. Askerileşmiş birikim ve baskı yoluyla birikim aynı şeyler değildir. İkincisi daha özel olarak doğrudan baskı yoluyla, örneğin göçmenlerin veya toplumsal hareketlerin bastırılmasıyla kâr elde etmeye karşılık gelir. Askerileşmiş birikim daha kapsayıcı bir kategoridir ve çoğu kez ikisini ilk kavram altında toplamama yetecek kadar eş kapsamlıdır.

noktalarını bulma yönünde muazzam baskılar olmaktadır. Küresel kapitalizmin toplumsal denetime ve baskıya duyduğu politik ihtiyaç ile durağanlık karşısında birikimi devamlı kılmaya dönük ekonomik ihtiyaçları arasında bir yakınsama yaşanmaktadır. Eşi görülmemiş küresel eşitsizliklerin ancak her yere yayılmış toplumsal denetim ve baskı sistemleriyle sürdürülebildiği ortadaysa, politik değerlendirmelerden ayrı olarak TCC'nin birikim aracı olarak savaşlar, çatışmalar ve baskılarda yerleşik bir çıkar geliştirdiği de eşit şekilde ortadadır. Savaş ve devlet destekli şiddet eylemleri giderek özelleştikçe, kapitalist gruplardan oluşan geniş bir yelpazenin menfaatleri politik, toplumsal ve ideolojik iklimi (Ortadoğu gibi yerlerde) toplumsal çatışmaların üretilip sürdürülmesine ve savaş, baskı, gözetim, toplumsal denetim sistemlerini genişletmeye kaydırmaktadır.

Küresel polis devletinin yükselişi içine sermaye ve devletin daha sıkı bir şekilde eklemlenmesini almaktadır. İfadesi ekonominin temel sektörlerini askerileşmiş birikim etrafında kaynaştıran yeni yollarda bulmaktadır. Bu iç içe geçmiş büyük ulus-ötesi sermaye kümesi, devletin örgütlediği bitmek bilmez savaşlara, toplumsal denetimlere ve baskılara dayanan küresel bir savaş ekonomisine giderek daha çok dayanmaktadır. Trump yönetiminin ilk yıllarında ABD'deki haber başlıklarına üstünkörü bir bakış bu dinamikleri vurgulamaktadır. Donald Trump'ın seçimden zaferle ayrıldığı günün ertesinde, Birleşik Devletler'de göçmenlerin gözaltında tutulduğu merkezler ve hapishaneler işleten en büyük kâr amaçlı şirket Amerika Ceza İnfaz Şirketi'nin hisse fiyatları, Trump'ın milyonlarca göçmeni sınır dışı etme vaadiyle yüzde 40 yukarıya fırladı (aşağıya bakınız).[6] Raytheon ve Lockheed Martin gibi askeri müteahhitler, Ortadoğu'daki çatışmalarda

6. Van Le, "Private Prisons Are Making Millions By Helping to Deport Longtime Immigrant-Americans - And They're Positively Gleeful About it", *America's Voice*, 9 Ağustos 2017, erişim tarihi 26 Ekim 2017 ve adres: https://americasvoice.org/blog/private-prisons-see-future-profits/.

ne zaman yeni bir alevlenme olsa hisse değerlerinde artışlar olduğunu aktarmaktadırlar. 6 Nisan 2017 tarihinde ABD'nin Tomahawk füzeleriyle Suriye'yi bombalamasından birkaç saat sonra, bu füzeleri imal eden şirket Raytheon, hisse değerlerinde 1 milyar dolar artış olduğunu aktarmıştır. 2018'de Trump büyük bir tantanayla altıncı askeri hizmet alanı "uzay gücünün" yaratıldığını duyurdu. Pek aktarılmayan şeyse, perdelerin arkasından uydulara ve diğer uzay sistemlerine yapılan askeri harcamaları arttırma yöntemi olarak yaratılması için baskı yapmış uzay endüstrisiyle derin bağlara sahip eski hükümet yetkililerinden küçük bir gruptur.[7]

Sözde teröre ve uyuşturuculara açılan savaşlar, göçmenlere, sığınmacılara ve çetelere (ayrıca yoksullara, kara tenlilere ve genel olarak işçi sınıfına mensup gençlere) karşı ilan edilmemiş savaşlar ve dünya genelindeki sıcak savaşlar, askerileşme ve baskı yoluyla gerçekleşen küresel birikime dönük büyük programlardır. 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra başlatılan "teröre savaş", askeri ("savunma") harcamalarının tırmandırılmasını[8] ve güvenlik adına yeni ulus-ötesi toplumsal denetim sistemlerinin dayatılmasını meşrulaştırdı. Çoğu yorumcu bu sıcak ve düşük yoğunluklu savaşların stratejik ve jeopolitik boyutlarına odaklanmaktadır. Bu tür değerlendirmeler kritik öneme sahipken, altta askerileşmiş birikimi ileriye iten yapısal süreci gözden kaçırmak istemiyoruz: TCC ile politik ve devlet failleri, aşırı birikim ve durağanlık karşısında küresel toplumun daha fazla alanını savaş, top-

7. David S. Cloud ve Noah Bierman, "Lobby Effort Ignited Space Force", *Los Angeles Times*, 19 Ağustos 2018, s. A1, A14-15.

8. Bu arada kullandığımız dil, ezenler ve ezilenler arasındaki mücadelelerin ideolojik ve kültürel boyutunun bir unsurudur. Bugün Pentagon ile diğer ordu bütçelerinden "savunma harcamaları" şeklinde bahsetmek neredeyse evrenseldir. Fakat bu harcamada savunmayla alakalı hiçbir şey yoktur. ABD ordusu dünya halklarına karşı kullanılan *saldırgan* bir savaş aygıtıdır. Yüksek teknolojiyle birlikte ülke ekonomisinin ana dayanağı olan İsrail "savunma" endüstrisi, özgürlük mücadelesi veren Filistinlilere *saldırılar* yürütmekte ve dünya genelinde düzinelerce devlete halklarını baskı altına alacak silahlar arz etmektedir. Ve diğerleri de.

lumsal çatışma ve baskı da dahil olmak üzere metalaştırmak zorundadır. Ayrıca küresel işçi ve halk kesimlerinin gerçek ve potansiyel isyanlarını sınırlayabilecek toplumsal sistemleri geliştirmek de zorundadır. Askerileşmiş birikim çevrimleri, dünya genelinde ya askeri güç kullanımından sonra ya da devletlerin toplumsal denetimle savaşın üretimiyle uygulanmasını ulus-ötesi ticari sermayeye aktarmasıyla sermaye birikimine zorla yeni fırsatlar açmaktadır. Bundan ötürü dünya genelinde çatışmaların oluşması ve toplumsal hareketlerle savunmasız nüfusların baskı altına alınması, politik hedeflerle birleşen ve hatta bu hedeflere baskın çıkabilen bir birikim stratejisine dönüşmektedir.

11 Eylül 2001 saldırıları küresel polis devletinin inşasında bir dönüm noktasıydı. Kalıcı bir küresel savaş çağının başlangıcına işaret etmektedir. Avusturyalı iktisatçı Joseph Schumpeter kapitalizmin gelişim çevrimleri içinde nasıl sürekli "yaratıp yok ettiğine" işaret etmek işçin "yaratıcı yıkım" terimini bulmuştu.[9] Bugün "yaratıcı yıkım" askerileşmiş birikim mantığının itici gücüymüş gibi görünmektedir. Kalıcı savaş içine yeni döngüleri ve birikimi besleyen çevrimlerin her aşamasında bitmek bilmez yıkım ve yeniden inşa dalgalarını katmaktadır. Pentagon bütçesi 1998 ve 2011 yılları arasında reel anlamda yüzde 91 artmıştır ve özel savaş ödeneklerini ayırdığımızda bile bu dönemde reel olarak yüzde 50'ye yakın bir artış olmuştur. *Dünya genelinde* 2006'dan 2015'e kadar geçen sürede toplam savunma giderleri yüzde 50 artarak 1,4 trilyondan 2,03 trilyon dolara çıkmıştır[10] fakat bu rakam

9. Joseph A. Schumpeter, *Capitalism, Socialism and Democracy*, New York: Harper and Row, 1943.

10. Yukarıdaki ayrıntılar ve rakamlar için bkz. William I. Robinson, "Global Capitalist Crisis and Trump's War Drive", *Truthout*, 19 Nisan 2017, erişim tarihi 14 Nisan 2019 ve adres: www.truth-out-org/opinion/item/40266-global-capitalist-crisis-and-trump-s-war-drive. 11 Eylül'den sonra ABD ordusunun harcamalarındaki tırmanışın ne kadar eşi görülmedik boyutlarda olduğunu küçümsemek zordur. Savunma Alternatifleri Projesi 2010'da şunu belirtmekteydi: "Tam zamanlı askeri personel sayısına bölündüğünde, Sa-

gizli bütçeleri, muhtemel durum harekâtları ve "iç güvenlik" harcamalarını katmamaktadır.[11] Bir endüstri grubu olan İç Güvenlik Araştırma Şirketi'ne göre, iç güvenlikte küresel piyasa 2018'de 431 milyar dolara ulaşmıştır ve 2024'te 606 milyar dolara çıkması beklenmekteydi.[12] Saldırılardan hemen sonra özel askeri şirketlerin borsalarda listelenen hisse fiyatlarında yüzde 50'lik bir değer artışı oldu.[13] 2001'den 2011'e uzanan on yıl içinde, askeri endüstrinin kârları neredeyse dört katına çıktı.[14] Toplamda Birleşik Devletler Ortadoğu'da verdiği savaşlarda 2001'den 2018'e kadar geçen sürede yaklaşık 6 trilyon dolar gibi akıllara durgunluk veren bir kaynak harcamıştır[15] ve 2015 yılı itibariyle 4 milyona yakın insanı

---

vunma Bakanlığı bütçe otoritesi 1983-1998 arasındaki 25 yıllık dönem boyunca kayda değer bir istikrar göstermektedir. 1998'de Irak Savaşı'nın başlangıcıyla keskin bir ivme kazanarak artmaya başlamaktadır. 2007-2010 dönemi için üniformalı tam zamanlı kişi başına ortalaması 459,000 dolar şeklindeydi. Bu Reagan'daki tepe noktasından yüzde 78 daha yüksektir, 1989'dan yüzde 95 yüksektir ve Vietnam dönemindeki enflasyona uyarlanmış zirve noktasından neredeyse üç kat fazladır." Rapora bkz. "An Undisciplined Defense: Understanding the $2 Trillion Surge in US Defense Spending", Project on Defense Alternatives, 18 Ocak 2010, s. 2.

11. Örneğin *Spies for Hire: The Secret World of Intelligence Outsourcing*, New York: Simon and Schuster, 2008, adlı çalışmasında Tim Shorrock, Birleşik Devletleri'ndeki 16 istihbarat ve gizli operasyon kuruluşunun raporlarla aktarılmamış bütçesini yıllık 60 milyar dolar şeklinde konumlandırmaktadır.

12. CISION PR Newswire, "Global Homeland Security and Public Safety Market Report 2019 - Market is Expected to Grow from $431 Billion in 2018 to $606 Billion in 2014", 6 Şubat 2019, erişim tarihi 2 Mayıs 2019 ve adres: www.prnewswire.com/news-releases/global-homeland-security--public-safety-market-report-2019---market-is-expected-to-grow-from-431-billion-in-2018-to-606-billion-in-2024-at-a-cagr-of-5-8-300790827.html.

13. P.W. Singer, *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 2003, s. 232.

14. Yukarıdaki ayrıntılar ve rakamlar için bkz. Robinson, "Global Capitalist Crisis and Trump's War Drive".

15. Tim O'Connor, "U.S. Has Spent Six Trillion Dollars on Wars that Killed Half a Million People Since 9/11, Report Says", *Newsweek*, 14 Kasım 2018, erişim tarihi 9 Nisan 2019 ve adres: www.newsweek.com/us-spent-six-trillion-wars-killed-half-million-1215588. *Newsweek* makalesi Brown Üniversitesi Watson Uluslararası İlişkiler ve Kamusal İşler Enstitüsü'nün çıkardığı bir rapordan altını yapmaktadır.

öldürmüştür.[16] Bu askeri harcamaların yan etkileri küresel ekonominin açık damarlarına (yani küresel üretim, hizmetler ve finansal sistemlerin entegre olmuş ağ yapılarında) aktıkça, küresel savaş ekonomisinin askeri ve askeri olmayan boyutları arasında ayrım yapmak giderek zorlaşmaktadır.

Birleşik Devletler hâlâ açık ara farkla dünyanın en güçlü askeri devletidir ve dünyaya yaptığı müdahaleleri son yirmi-otuz yılda tırmanmıştır. 70 ülke ve bölgede 800'i aşkın askeri üssü vardır (BK, Fransa ve Rusya'nın her biri 30'a yakın yabancı üsle onu çok uzaktan takip etmektedir).[17] Başka yerlerde ABD müdahalesinin ve Birleşik Devletler'in küresel polis devletinde oynadığı baskın rolün, diğer devletler üzerinde tahakküm şeklinde anlamlandırılacak yeni bir ABD "hegemonyasının" kurulma girişiminden ziyade dünyanın yoksullarıyla çalışan insan yığınlarının sınırlanıp kontrol altına alınmasını, dünyanın TCC talanına daha çok açılmasını sağlayan küresel kapitalizmin cephanesindeki en güçlü araç şeklinde anlaşılması gerektiğini tartışmıştım.[18] TCC ile ABD devleti arasındaki temel sınıfsal ilişkilerin bu terimlerle anlaşılması gerekmektedir. Ulus-ötesi devletin (TNS) en güçlü bileşeni olarak ABD devlet aygıtı, ulus-ötesi yatırımcıların çıkarlarını ve sistemin tamamını koruma, dünya genelinde bu çıkarları şu veya bu şekilde tehdit eden ve ulus-ötesi süreçlerin istikrarını bozma riski taşıyan politik güçlerin karşısına çıkma çabasındadır. ABD yönetiminin

16. Nafeez Ahmed, "Unworthy Victims: Western Wars Have Killed Four Million Muslims Since 1990", *Middle East Eye*, 8 Nisan 2015, erişim tarihi 22 Nisan 2019 ve adres: https://www.middleeasteye.net/opinion/unworthy-victims-western-wars-have-killed-four-million-muslims-1990.

17. David Vine, "Where in the World is the U.S. Military?", *Politico Magazine*, Temmuz/Ağustos 2015, erişim tarihi 3 Şubat 2018 ve adres: www.politico.com/magazine/story/2015/06/us-military-bases-around-the-world-119321.

18. Özellikle "Emperyalizm Teorisinin Ötesinde" isimli 3. Bölüm'e bakınız, William I. Robinson, *Global Capitalism and the Crisis of Humanity*, New York: Cambridge University Press, 2014. Bu makalenin kısaltılmış versiyonu şurada bulunabilir: Robinson, *Into the Tempest: Essays on the New Global Capitalism*, Şikago, IL: Haymarket, 2018.

kıdemli bir görevlisinin belirttiği gibi, ABD'nin askeri güçleri ve istihbarat kuruluşları dünya genelinde "büyük küresel sistemlerin, ticaretin, finansal piyasaların, enerji arzının ve iklimin yaşama gücüyle istikrarını" garanti altına almak için konuşlandırılmaktadır.[19] Teorik terimlerle ABD devleti dünyada hâkim grupların küresel kapitalizmdeki zorlu sorunlara çözüm bulma baskılarının *yoğunlaştığı noktaya* dönüşmektedir.

2015'te Çin hükümeti içinde özel sermayenin başat rol üstleneceği, Birleşik Devletler'i model alan kendi askeri-endüstriyel kompleksini geliştirmeye koyulduğunu duyurdu.[20] Çin jeopolitik olarak diğer devletlerle rekabet edebileceği için bu hayati bir gelişmedir ama Çinli ulus-ötesi kapitalistler ve devlet-parti seçkinleri küresel finansal çevrimlerle derin bir eklemlenme içinde olup, ABD'nin yönettiği askeri-endüstriyel-güvenlik kompleksiyle iç içe geçen küresel bankacılık holdinglerine yatırımları vardır. Ayrıca çoğu askeri müteahhit ve özel güvenlik firması halka arz edilmektedir ve Çin'le dünyanın her yerinden yatırımcıları kendilerine çekmektedir. Dev küresel finans kuruluşları Batılı askeri-endüstriyel holdingleri Çin merkezli devlet bankalarıyla ve Çin ordusunun geliştirilmesinde rol oynayan şirketleri birbirine bağlamaktadır. Örneğin Blackrock'un Lockheed Martin, Northrop

19. Robert D. Blackwill, "Defending Vital U.S. Interests: Policy Prescriptions for Trump", *Foreign Policy*, 25 Ocak 2017, erişim tarihi 17 Nisan 2019 ve adres: https://foreignpolicy.com/2017/01/25/defending-vital-u-s-interests-policy-prescriptions-for-trump/. Blackwill ABD Başkanı George W. Bush'un Ulusal Güvenlik Danışmanıydı ve Uluslararası İlişkiler Konsey'inin kıdemli bir üyesi olarak makale yazmıştır. Pentagon analizcileri ABD ordusunun dünya genelinde yaptığı müdahalelerin, küresel kapitalizmin engelsiz işlemesi için gerekli koşulları yaratma konusunda oynadığı rol konusunda oldukça açıktır. Bu bakımdan en açık beyanlardan biri şuradadır: Thomas P.M. Barnett, *The Pentagon's New Map: War and Peace in the Twenty-First Century*, Berkeley, CA: Berkeley Publishers, 2005. Barnett ABD Naval War College'te "askeri jeostratejisttir".

20. Zi Yang, "Privatizing China's Defense Industry", *The Diplomat*, 7 Haziran 2017, erişim tarihi 17 Nisan 2019 ve adres: https://thediplomat.com/2017/06/privatizing-chinas-defense-industry/.

Grumman ve Boeing'te, ayrıca Çin Bankası'nda, Çin İletişim İnşa Şirketi, Çin İmar Bankası, Çin Demir Yolu Mühendislik'te, PetroÇin'de ve diğerlerinde büyük yatırımları vardır.[21] 1. Bölüm'de gördüğümüz gibi, küresel finansal çevreler öyle kapsamlı bir şekilde bütünleşip iç içe geçmiş haldedir ki, askerileşmiş birikim analizinde ulusal çevrimleri ayırmak neredeyse imkânsızdır. Nitekim bu jeopolitik gerilimlerin olmadığı anlamına gelmemekte (aslında *patlamaya hazır seviyelere ulaşmaktadır*), aksine bu gerilimleri açıklamak için, devlet meşruiyetinin krizi ve askerileşmiş birikimi gerçekleştirmek için çatışma üretme dürtüsü gibi alternatif yollar bulmamız gerektiğini göstermektedir.

Dünya genelinde askeri yayılmacılık paralel ve genelde çatışmacı süreçlerle gerçekleşmiştir ama hepsi devletin askerileşmesi ile küresel sermaye birikimi arasında aynı ilişkiyi göstermektedir. Birleşik Devletler'in öncülük ettiği küresel askeri konuşlanma, "dünyanın her yerinde güçlü-elit sermaye yatırımlarının korunmasına hizmet etmektedir" diye değerlendirmede bulunmaktadır Phillips. "Orduların ve istihbarat kuruluşlarının yürüttüğü savaşlar, rejim değişiklikleri ve işgaller, yatırımcıların doğal kaynaklara erişimine, sermayenin serbestçe akışına, borca, toplamaya ve dünya pazarında spekülatif avantajlara hizmet etmektedir."[22] 1961'te NATO üyelerinin güvenlik meselelerinde politik tavsiyeler hazırlamakla sorumlu özel bir teşkilat olarak kurdukları Atlantik Konseyi'nin yönetim kurulu ve mali bağışçıları, küresel finans kuruluşları ve teknoloji devleri de dahil olmak üzere üst düzey küresel şirketlerde kimin aslında kim olduğunu okumaya yaramaktadır. Ortadoğu'da süre gelen savaşlarla ilgili 2016 tarihli raporu, bölgeyi ulus-ötesi ticari yatırımlara açan neoliberal ekonomi politikalarını teşvik etmek için NATO güçlerinin ABD yönetiminde müdahale

21. Bu ayrıntılar için bkz. Peter Phillips, *Giants: The Global Power Elite*, New York: Seven Stories Press, 2018, Bölüm 2 ve 5.
22. Phillips, *Giants: The Global Power Elite*, s. 228.

etmesine dönük çağrıları muğlaklıktan uzaktı: "Bağlantılı görevlerden biri de daha büyük ticaretlerin, yatırımların ve ekonomik entegrasyonun önünü açmak için girişimcileri güçlendirmeye dönük özel bir odakla 'Büyük Patlamalı' Düzenleme Reformlarını desteklemek ve kolaylaştırmaktır."[23]

1. Bölüm'de kapitalist devletin kamusal finans kaynaklarının, toplumsal yeniden üretimde devletin rolünü azaltmak hatta yok etmek ve kemer sıkmalar, kurtarmalar, ticari teşvikler ve kamu borcuyla devletin serveti işçi sınıfından doğrudan veya dolaylı şekilde alıp TCC'ye aktarmasıyla yürüyen ulus-ötesi sermaye birikiminde oynadığı rolü büyütmek için nasıl yeniden şekillendirildiğini görmüştük. Devletler küresel askeri-endüstriyel-güvenlik kompleksinin aracılığını yapmaya indirgendikçe, bu yeniden biçimlenmede askerileşmiş birikimin nasıl merkezi bir rol oynadığını görmek hayatidir. Birleşik Devletler'de Eylül 2001'den önce kümülatif 5,6 trilyon dolar gibi bir bütçe fazlası öngörülüyordu. Fakat arkasından gelen devasa askeri bütçeler adeta bir gecede bu açığı, 2018 yılı itibariyle 21 trilyon doları geçen bir açığa çevirmişti. Tırmanan askeri harcamalar ulus-ötesi finans sermayedarlarından borç alınarak kapatılmaktadır. Para ardından askerileşmiş birikim çevrimlerini finanse etmek için harcanmakta ve ilk kredi sahiplerine faiziyle geri ödenmektedir. Finansal ve askerileşmiş birikimi kaynaştıran bu süreç, Irak ve Afganistan savaşlarını sürdürmek için alınan borçların *sadece faiz ödemelerinin* tahminlere göre 2050'de 7,5 trilyon doları geçeceğini dikkate aldığımızda tüm netliğiyle karşımıza çıkmaktadır.[24]

23. Madeline K. Albright ve Stephen J. Hadley, "Middle East Strategy Task Force: Final Report of the Co-Chairs", New York: Atlantic Council, 2016, s. 5. Rapor 2020-25 dönemi için deniz aşırı bölgelerde daha fazla güç bulundurulmasını, birimlerin kent operasyonlarında, deniz aşırı alanlarda ve karşı dron sistemlerinde eğitilmesini tavsiye etmekteydi. 2040 ve ötesi için orduda bağımsız küçük mobil savaş şirketleri, özel askeri şirketlerin yanı sıra sanal gerçeklik, savaş robotları ve yapay zekâyla eğitim yapılması için çağrıda bulunuyordu.

24. Bu tahmin şuradandır: Neta C. Crawford, "The Iraq War: Ten Years in

Bu işleyiş şekli Avrupa'da ve dünyanın başka yerlerinde tekrarlanmaktadır. İspanya'nın askeri harcamaları 2000'den 2008'e kadar yüzde 29 artmış olup, ulus-ötesi silah tedarikçilerinden çoğu kez depoda tutulmak üzere silah sistemleri alınmıştır.[25] Arkasından gelen kamu borçları ve açıkları, 2008 krizinin darbeyi indirmesiyle ülkeyi ekonomik bir serbest düşüşe sokmuştur. Yunanistan 2000'lerde askeri bütçesini sürekli arttırmış, Avrupa'nın tümünde GSYH'ye oranla en yüksek askeri harcamaları yapar hale gelmiş ve 2009 itibariyle borç kontrolden çıkmasına ve ekonomi keskin bir gerileyişe girmesine rağmen, AB, Birleşik Devletler ve Rusya'daki silah üreticilerinden milyarlarca dolarlık silah satın almıştır. "Kimse 'savaş gemilerimizi alın yoksa sizi kurtarmayız' demiyor. Fakat net izlenim o ki alırsak daha destekleyici olacaklar" diyordu dönemin Yunanistan başbakanı George Papandreou'nun danışmanlarından biri 2012 yılında.[26] 2015'te kemer sıkma politikalarına karşı verilen kitlesel isyanın hemen ardından iktidara gelen Syriza hükümeti, kendisini öyle ağır bir devlet borcu altında buldu ki AB'nin özel kredi sahiplerinin adına dayattığı kemer sıkma ve özelleştirme politikalarına boyun eğmek zorunda kaldı.

Sermayenin sayısız çevrimine kıyasla askerileşmiş birikimin boyutlarını takip etmek, yani küresel polis devletinin bir bütün olarak küresel ekonomi için ne kadar büyük öneme sahip olduğunu ölçmek zordur. 2015 yılında dünya genelinde devletlerin resmi askeri harcamaları, 75 trilyon dolarlık gayri

---

Ten Numbers", *Foreign Policy*, 20 Mart 2013, erişim tarihi 23 Nisan 2019 ve adres: https://foreignpolicy.com/2013/20/the-iraq-war-ten-years-in-ten-numbers/.

25. Frank Slijper, "Guns, Debt and Corruption: Military Spending and the EU Crisis", Transnational Institute, Amsterdam, Nisan 2013, s. 2, erişim tarihi 24 Nisan 2019 ve adres: www.tni.org/files/download/eu_milspending_crisis.pdf.

26. Andrew Rettman, "EU Figures Show Crisis-Busting Arms Sales to Greece", *EU Observer*, 7 Mart 2012, erişim tarihi 14 Nisan 2019 ve adres: https://euobserver.com/foreign/115513.

safi küresel hasılanın yaklaşık yüzde 3'ünü temsil ediyordu (bunun içine kamuya duyurulmamış kamu askeri harcamaları girmemektedir). Fakat askerileşmiş birikimin içine, devletin askeri bütçesinden kaynaklı faaliyetlerden çok daha fazlası girmektedir. Aşağıda göreceğimiz gibi askerileşme ve toplumsal denetim üzerinden devlet harcamalarında ve özel ticari birikimde büyük meblağlar toplanmakta olup askerileşmeyi hiç içine katmayan, borç toplama mekanizmaları veya suçlu hale getirmenin açtığı birikim fırsatları sayesinde (aşağıya ve 2. Bölüm'e bakınız) yoksullar üzerinde kurulmuş yapısal denetimler gibi baskıcı toplumsal denetim yoluyla kâr elde etmenin başka formları vardır. Küresel ekonomide birbirleriyle nasıl kapsamlı bir şekilde iç içe geçtikleri düşünüldüğünde, analizimizde farklı sektörlerin birikim çevrimlerini ayırt etmek zordur. Örneğin küresel ekonomi içinde fosil yakıt üretimi, madencilik, tarım işletmeleri gibi sektörleri bu faaliyetlerin askerileşmiş ve baskıcı boyutlarından ayırmak neredeyse imkânsızdır. Bir örnek alacak olursak petrol ve doğal gaz gayri safi küresel hasılasının yaklaşık yüzde 3'ünü oluşturmakta olup[27] devletin askeri harcamalarıyla benzer bir orandadır. Fakat bu sektörü Ortadoğu'daki savaşlardan ve dünya genelindeki diğer çatışmalardan ayırt etmek basitçe imkânsızdır; öyle ki diğer ham madde çıkaran endüstriler gibi küresel polis devletine iliştirilmiş haldedir (aşağıya bakınız).[28]

TCC perspektifinden bakıldığında, uzun vadede küresel ekonominin askerileşmiş birikime bağımlılığının artmasının ne kadar işlevsel ve stratejik olduğunu, küresel polis devletine bu denli bağımlı olmanın küresel sermayenin uzun vadeli çıkarları için ne ölçüde en iyi şey sayılacağını sorabiliriz. Son-

27. "What Percentage of the Global Economy Consists of the Oil and Gas Drilling Sector?", *Investopedia,* 20 Eylül 2018, erişim tarihi 20 Haziran 2019 ve adres: www.investopedia.com/ask/answers/030915/what-percentage-global-economy-comprised-oil-gas-drilling-sector.asp.

28. Örnek olarak son yıllarda petrolün ABD için nasıl merkezi konuma geldiğine ve burada belirttiğim gibi küresel polis devletiyle nasıl eklemlendiğine bakınız.

raki bölümde gelecekte küresel polis devletiyle ilgili olanların önüne geçmesi *muhtemel* politikalarla birikim stratejilerinin olasılıklarına bakacağım.

Savaşın ve Baskının Özelleştirilmesi

Alman sosyolog Max Weber, bilindiği gibi, devleti verili bir toprak parçası üzerinde meşru şiddet tekeli uygulayan bir kurum olarak tanımlamıştı. Eğer bu modern çağın büyük bölümü boyunca geçerliliğini korumuşsa (1648'deki Westphalia Anlaşması'ndan bu yana) artık geçerli değildir. Devlet, bu şiddetin uygulanmasını ulus-ötesi sermayeye bırakarak birikimi sürdürmeye çalışmaktadır. Sermaye devleti artığın boşaltılması ve askerileşmeyle devletin uyguladığı baskılarla kâr elde edilmesi için fırsatlar açmaya zorladığı oranda bu iki yönlü bir caddedir. Devlet politikaları savaşa ve baskıya ne kadar çok yönelirse, ulus-ötesi sermaye birikimine o kadar çok fırsat açılır. Ulus-ötesi sermayenin politik ve ticari failleri devlet politikalarına bu yönde ne kadar çok etki etmeye çalışırsa, politik sistemler ve kapitalist kültür o kadar faşizan hale gelmektedir.

Dünya genelinde çeşitli savaşlar, çatışmalar ve toplumsal denetimle baskı seferberlikleri, özel birikimin devletteki askerileşmeyle giderek daha çok kaynaşmasını içermektedir. Bu ilişkide devlet özel sermayenin askerileşme yoluyla birikim yapma fırsatlarını genişletmektedir. Devletin bu fırsatları açmak için kullandığı en bariz yol, askeri-endüstriyel-güvenlik firmalarının küresel silah satışlarını kolaylaştırmaktır. Bu mekanizma, askeri Keynesçiliğin başlangıcına kadar geri gitmektedir fakat bugün içerdiği meblağlar önceki dönemlere göre hayal edilemez boyutlardadır. Örneğin 2017'de ABD devleti Suudi rejimine 350 milyar dolar değerinde silah temin etmeleri için özel firmalarla bir anlaşma imzaladı.[29] Sadece

29. Javier E. David, "US-Saudi Arabia Seal Weapons Deal Worth Nearly $110 Billion Immediately, $350 Billion Over 10 Years", *CNBC*, 22 Mayıs 2017, erişim tarihi 14 Nisan 2018 ve adres: www.cnbc.com/2017/05/20/us-saudi-a-

2003 ve 2010 yılları arasında gelişmekte olan dünya silah satıcılarından neredeyse yarım trilyon dolarlık silah satın aldı. En büyük 100 silah imalatçısı ve askeri hizmet şirketinin yaptığı küresel silah satışları 2002 ve 2016 arasında yüzde 38 arttı. Bu en büyük 100 şirket 2016'da, Çin hariç yerkürenin genelinde 375 milyar dolarlık silah satışı yaparak, 60 milyar dolar kâr elde ettiler ve 3 milyonu aşkın işçi istihdam etmekteydiler.[30]

Yine de askerileşmiş birikimde devlet ve özel sermaye arasındaki ilişki, devletin askeri donanımlar için yüklenicilere para ödemesinden fazladır. Devlet giderek savaşın, baskının ve güvenliğin tasarlanma ve uygulanma adımlarını da TCC'ye devretmektedir. Irak ve Afganistan'da ABD önderliğinde yürütülen savaşlar, özel askeri ve güvenlik şirketlerine muazzam fırsatlar açarak, dünya genelinde TCC ve küresel kapitalizmi korumak için konuşlandırılan özel askeri ve polis kuvveti yüklenicilerdeki patlamayı hızlandırdı. Ortadoğu'da kötü şöhretli Blackwater askeri şirketinin yürüttüğü özelleştirilmiş savaşın şiddetli hücumu, 2007'de muhabir Jeremy Scahill'in çok satan eseri *Blacwater: Dünyanın En Güçlü Askeri Ordusunun Yükselişi*'nde ifşa edildi.[31] Bu savaşların doruk noktasına vardığı günlerde Irak ve Afganistan'daki özel askeri yükleniciler, her iki ülkede de ABD'nin savaş birliklerinin sayısını geçmişti ve Afganistan'da ABD bir-

rabia-seal-weapons-deal-worth-nearly-110-billion-as-trump-begins-visit.html.

30. Bu verilerin tümü için bkz. Aude Fleurant, Alexandra Kuimova, Nan Tian, Pieter D. Wezeman ve Seimon T. Wezeman, "The SIPRI Top 100 Arms-Producing and Military Services Companies", 2017 yıllık raporu, Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), s. 1 ve s. 2-5'ten derlenmiştir, Tablo I, erişim tarihi 3 Şubat 2018 ve adres: www.sipri.org/sites/default/files/2017-12/fs_arms_industry_2016.pdf. Bu 100 şirketten 26'sının kazanç bilgilerinin erişim dışı olduğunu ve bundan ötürü gerçek rakamın çok yüksek, belki de hatırı sayılır oranda yüksek olduğunu belirtelim. Gelişmekte olan ülkelerin silah alımlarıyla ilgili yarım trilyon dolarlık rakam şuradan: Halper, *War Against the People*, s. 193.

31. Jeremy Scahill, *Blackwater: The Rise of the World's Most Powerful Mercenary Army*, New York: Nation Books, 2007. Blackwater daha sonra ismini Academi şeklinde değiştirdi.

liklerini 3'te 1 oranında geride bırakmaktaydı.[32] 2017'de Blackwater'ın kurucusu Erick Prince, askeri yüklenici ve özel güvenlik firması Dyncorp'un sahibi milyarder finansçı Stephen Feinberg'le birlikte, Trump'ın danışmanlarının ricasıyla Trump yönetimine, Afganistan'daki tüm ABD-NATO savaşını kelimenin tam anlamıyla özelleştirmeye dönük bir öneri teklifinde bulundu. Ancak plan bu satırları yazarken (2019 ortası) henüz onaylanmamıştı.[33]

Birleşik Devletler'in ötesinde özel askeri ve güvenlik firmaları dünyanın her yerinde çoğalmıştır ve konuşlandırıldıkları yerler Ortadoğu, Güney Asya ve Afrika'daki önemli çatışma bölgeleriyle sınırlı değildir. *Ticari Savaşçılar* adlı çalışmasında Singer, özel askeri güçlerin askeri çatışmalar ve savaşlarda nasıl çok daha merkezi bir rol oynamaya başladıklarını belgeleriyle göstermektedir. 2003'te yazılmasına rağmen arkasından gelen bir dolu bulgu, özelleştirmeye dönük yönelimin Ortadoğu'daki savaşlardan sonra patladığını doğrulamaktadır.[34] "Yeni bir küresel endüstri açığa çıktı" diye belirtiyordu Singer. "21. yüzyıl tipi bir dış kaynak kullanımıyla özelleşme şekli olup, uluslararası politikalar ve savaşın birçok eski kuralını değiştirmektedir. Hem ölçeğiyle hem de faaliyetleriyle küreselleşmiş durumdadır." Özel askeri

32. Leo Shane III, "Contractors Outnumber U.S. Troops in Afghanistan 3-to-1", *Military Times,* 17 Ağustos 2016, erişim tarihi 10 Nisan 2019 ve adres: www.militarytimes.com/2016/08/17/report-contractors-outnumber-u-s-troops-in-afghanistan-3-to-1/. Irak'ta alt uçta tahminlere [kurulumları korumak için konuşlanmış özel askeri yüklenicileri içine almadığı için] göre 180.000 özel askeri şirket ve bağlantılı hizmet yüklenici Irak'taki ABD savaş birliklerinin 2007 itibariyle 160.000 kişilik sayısını geride bırakmaktaydı. T. Christan Miller, "Contractors Outnumber Troops in Iraq", *Los Angeles Times,* 4 Temmuz 2007, erişim tarihi 10 Nisan 2019 ve adres: www.latimes.com/archives/la-xpm-2007-jul-04-na-private4-story.html.

33. Mark Landler, Eric Schmitt ve Michael R. Gordon, "Trump Aides Recruited Businessmen to Devise Options for Afghanistan", *New York Times,* 10 Temmuz 2017, erişim tarihi 18 Nisan 2019 ve adres: www.nytimes.com/2017/07/10/world/asia/trump-afghanistan-policy-erik-prince-stephen-feinberg.html?module=inline.

34. Singer, *Corporate Warriors.*

firmaların (PMF) operasyonları "tek bir coğrafi alanla veya devlet türüyle sınırlı değildir. PMF'ler Antarktika hariç her kıtada faaldirler."[35] Singer, şöyle devam eder: "Bu fenomenin işaret ettiği değişimler tektoniktir. Özelleştirilmiş bir askeri endüstrinin ortaya çıkışı pekâlâ savaşın yeni ticari yüzünü yansıtmaktadır."[36] Nitekim merkezi Birleşik Devletler'de olan birçoğunun ötesinde, PMF'ler Rusya, Güney Afrika, Kolombiya, Meksika, Hindistan, AB ülkeleri, İsrail ve başka yerler de dahil olmak üzere dünyanın sayısız ülkesinden gelmektedirler. PMF'leri ulusal şirketler olarak görmek nasıl yanılgı olursa, onları ulus-ötesi sermayenin bütünleşmiş kitlesinden bir şekilde ayrı yapılar olarak görmek de hatalı olur. Birçok PMF başka ulus-ötesi şirketlerin alt kuruluşlarıdır. Örneğin Vinnell BDM'nin (Braddock, Dunn ve McDonald) şubelerinden biridir. O da 75 ülkeden yatırımcısı ve dünya genelinden yüzlerce şirketin çapraz yatırımlarıyla dünyanın en büyük özel sermaye şirketlerinden (holdinglerinden) biri olan Carlyle Group'un sahip olduğu askeri bir yüklenicidir.

Savaşların ötesinde özel askeri güçler, ekonomik kaynaklara ve ticari yatırım olanaklarına erişim de sağlamaktadırlar. Örneğin maden bölgeleri ve petrol sahalarında konuşlandırılan bu güçler, Singer'ı PMF'leri "yatırım destekçisi" şeklinde adlandırmaya yöneltmiştir. Aslında TCC'nin alt dallarından biri olan PMF'ler, sermayelerini TCC'nin başka dalları için (örneğin enerji, madencilik ve tarım işletmeleriyle uğraşan kuruluşlar için) sermaye biriktirme fırsatları açarak sermaye biriktirmektedirler. Yahut başka şekilde ifade edersek, PMF'ler başka ulus-ötesi şirketler mülksüzleştirme ve sömürünün yapısal şiddetiyle kâr elde edebilsinler diye doğrudan şiddet uygulayarak kâr yapmaktadır. Başka zamanlarda PMF müdahaleleri, Meksika hükümetinin Güney Afrika firması Executive Outcomes ile Chiapas'taki yerli Zapatista isyanını bastırmak için sözleşme yapması gibi halk ayaklanmalarını

35. Singer, *Corporate Warriors*, s. 9.
36. Singer, *Corporate Warriors*, s. 18.

sindirmek için yapılmaktadır. Müşterilerinin içine devletler, şirketler, arazi sahipleri, sivil toplum kuruluşları hatta Kolombiya ve Meksika'daki uyuşturucu kartelleri bile girmektedir. Tek başına en büyük müşteri, sadece 1994 ile 2002 yılları arasında ABD merkezli firmalarla 300 milyar doların üstüne çıkmış bedeliyle 3000'in üzerinde sözleşme yapmış Pentagon'dur: "Soğuk Savaş sonrası dönemde yapılan tüm büyük askeri operasyonların içinde, ABD ordusuna eskiden kendi başına gerçekleştirdiği hizmetleri sunan özel firmaların hatırı sayılır bir destek ve faaliyet düzeyi vardır."[37]

ABD merkezli Halliburton ve Carlyle, Ortadoğu'daki savaşlardan yararlanmış askeri-sivil şirketler içinde adı en çok çıkmış olanlardır çünkü Başkan George Bush hükümetinin sayısız üst düzey yetkilisi bu şirketin büyük hisselerine sahipti ve içlerine Başkan Bush ile Başkan Yardımcısı Dick Cheney'in aileleri de girmekteydi. Fakat Ortadoğu'daki savaşlar için sözleşme yapan şirketler dünyanın her yerinden gelmektedir. 2005'ten 2010'a kadar Pentagon, Irak-Afganistan'daki savaş sahnesi için özel askeri yüklenicilere 146 milyar dolar harcayıp,[38] sadece Irak'taki destek ve güvenlik operasyonları için dünya genelinden 150 civarı firmayla sözleşme yaptı.[39] 2001 Eylül saldırılarından sonra, özel yükleniciler her yıl ABD'nin tüm savunma bütçesinin kabaca yarısını alıyorlardı.[40] 2018 itibariyle özel askeri şirketler dünya genelinde 15 milyona yakın insan istihdam etmekte, ticari mülkleri korumak için güçler tutmakta, TCC yöneticilerinin ve ailelerinin kişisel

37. Singer, *Corporate Warriors*, s. 15-16.
38. Moshe Schwartz ve Joyprada Swain, "Department of Defense Contractors in Afghanistan and Iraq: Background and Analysis", *Congressional Research Service*, 13 Mayıs 2011, erişim tarihi 10 Nisan 2019 ve adres: www.fas.org/sgp/crs/natsec/R40764.pdf.
39. Shawn Engbrecht, *America's Covert Warriors: Inside the World of Private Military Contractors*, Washington, DC: Potomac Books, 2011, s. 18.
40. Gareth Porter, "America's Permanent-War Complex", *The American Conservative*, 15 Kasım 2018, erişim tarihi 7 Mayıs 2019 ve adres: www.theamericanconservative.com/articles/americas-permanent-war-complex/.

güvenliklerini sağlamakta, veri toplamakta, polisleri yönlendirmekte, paramiliter, kontrgerilla ve gözetim operasyonlarına liderlik etmekte, kitle kontrolü yapıp protestocuların baskı altına alınmasını sağlamakta, hapishane işletmekte, özel tutukluluk ve sorgulama tesisleri işletmekte ve düpedüz savaşlara katılmaktadırlar.[41]

Bu firmalar giderek TCC'nin ulus-ötesi ticari ve finansal ağlarıyla bütünleşmektedirler ve yönetim kurullarıyla danışmanları Phillips'in sözleriyle, "devletler, ordular, finans ve politika gruplarıyla kurdukları sayısız sosyo-politik bağla dünyadaki en güçlü ilişkilere sahip insanlardan bazılarını temsil etmektedirler."[42] Önde gelen küresel finans kuruluşları, 20. yüzyılın Lockheed-Martin, Northrop Grumman, Boeing ve Raytheon gibi iyi bilinen askeri-endüstriyel-güvenlik şirketlerine öyle büyük yatırımlar yapmışlardır ki, ortaya geleneksel askeri-endüstriyel kompleks ile ulus-ötesi finansal sermaye ve teknoloji sektörünün bir birleşimi çıkmaktadır. Sadece tek bir örnek alacak olursak, şu ulus-ötesi finansal yatırım firmaları Lockheed-Martin'de multi milyonluk ve milyarlık varlıklara sahiptir: State Street (15,2 milyar dolar), Capital Group (12,17 milyar dolar), Vanguard (6,5 milyar dolar), Blackrock (6,1 milyar dolar), Bank of America (3,1 milyar dolar), Morgan Stanley (703 milyon dolar), Goldman Sachs (474 milyon dolar), Credit Suisse (149 milyon dolar) ve diğerleri.[43] Önceki iki bölümde gördüğümüz gibi bu finans kuruluşlarının aynıları teknoloji devlerine de büyük yatırımlar yapmaktadır. Silikon Vadisi ve Wall Street'in kaderi savaşlar ve baskılarla iç içe geçtikçe, Silikon Vadisi-Wall Street

41. William Langewiesche, "The Chaos Company", *Vanity Fair,* 18 Mart 2014, erişim tarihi 10 Nisan 2019 ve adres: www.vanityfair.com/news/business/2014/04/g4s-global-security-company. P.W. Singer, *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 2007.

42. Phillips, *Giants,* s. 260.

43. Phillips bu bağlantıları *Giants* kitabının 5. Bölüm'ünde uzun uzadıya belgelendirmektedir. Bkz. s. 228-229.

bağı askeri-endüstriyel-güvenlik kompleksiyle de bütünleşmektedir. Yeni yüzyılın üçüncü on yılına girdiğimiz günlerde, savaş ve baskı aygıtının (ne kadar yanlış tanımlanmış olsalar da) kamusal çıkarlardan ziyade paydaşlara duyulan yükümlülükle çalıştığı bir noktaya ulaştık. ABD ordusunun kıdemli subaylarından biri şöyle diyordu: "Size adeta bir ton tuğla ağırlığıyla vuruyor. Savunma Bakanlığı artık savaş yürüten bir teşkilat değil, ticari bir teşebbüs."[44]

1990'larda ABD hükümeti 16 casusluk kuruluşunun analitik ve operasyonel işlerini özel yüklenicilere aktarmaya başladı. 2006'da bu 16 kuruluş toplam bütçelerinin yüzde 70'ini kâr amaçlı yüklenicilere dağıtmaktaydı. ABD ordusunun eski subaylarından birinin "istihbarat-endüstri kompleksi" dediği şey 2008'de, yüzlerce ulus-ötesi şirketin hizmet verdiği 50 milyar dolarlık bir pazara dönüştü. İçine küresel casus ağlarının yönetimi, istihbarat analizi, sinyal istihbaratlarının toplanması, gözetim, politika raporlarının ve istihbarat brifinglerinin hazırlanması, gizli operasyonlar ve mahkûmların işkenceden geçirilmesini katan birçok görev özel şirketlere aktarılmıştı. Eylül 2001 olaylarından sonra, CIA'in bu türden sözleşmeli çalışanlarının sayısı, kuruluşun kendi tam zamanlı işgücünü aşar oldu, hatta gizli operasyonlar şubesinin yarısından fazlasını meydana getirmeye başladı. Casusluk kuruluşlarıyla sözleşmeler yapan en büyük özel şirketler arasında, kısmen Carlyle Group'a ait olan Booz Allen Hamilton, en az on bin kişilik özel bir istihbarat ordusuna komuta etmekte olup, Science Applications International Corporation'ın (SAIC) 42.000 çalışanından yarısı ABD devletinin güvenlik soruşturmalarını yürütmektedir.[45] Shorrock'un tahminlerine göre

44. Aktarıldığı yer: Porter, "America's Permanent-War Complex". Pentagon ile silah yüklenicileri arasındaki alışıldık "döner kapı" 2001 saldırılarından sonra hız kazanmıştır. Pentagon'u askeri yüklenici firmalarda danışman veya yöneticilik yapmak için terk eden üç ve dört yıldızlı generallerin oranı, 1993'te zaten yüzde 45 oranındayken 2005'te yüzde 80'e tırmandı.

45. Bu ayrıntılar için bkz. Shorrock, *Spies for Hire,* s. 12-14, 23.

istihbarat-endüstri kompleksi için çalışan yaklaşık 45.000 özel sektör çalışanının yüzde 80'i 2010'larda bir birleşme dalgasıyla oluşan 5 mega şirket için çalışmaktadır. Bu şirketler şunlardır: Kısmen Lockheed Martin'in sahip olduğu Leidos; Booz Allen Hamilton; başka şeylerin yanı sıra dünya genelinde insansız hava aracı platformları işleten CSRA Inc.; CIA'in insansız hava araçlı suikast filosunu işleten ve askeri uyduları faal tutan SAIC ve başka şeylerin yanı sıra NATO'ya "kontrgerilla hedefler" sunan CACI International.[46]

Bu esnada savaşın ve güvenliğin özelleştirilmesi içinde alt kümelerden birini oluşturan özel güvenlik (polislik) işi bugün dünya genelinde kamu güvenliğini küçültmektedir. Singer şöyle aktarmaktadır:

> Özel güvenlik işleri birçok ülkede en hızlı büyüyen ekonomik sektörlerden biridir. ... ABD'deki güvenlik endüstrisinde 1990'dan bu yana çarpıcı bir büyüme gerçekleşmiştir. Özel güvenliğe harcanan meblağ kamusal alanda harcananlardan yüzde 73 daha fazladır ve özel güçlerde istihdam edilenlerin sayısı resmi kolluk kuruluşlarında çalışanlardan üç kat fazladır. Bu eğilimle bağlantılı "kapalı topluluklar", bugün meskûn imarlarda norma dönüşmüş olup Birleşik Devletler'de bu topluluklardan 20.000'den fazla bulunmaktadır. Aslında Birleşik Devletler'deki her yeni beş topluluktan dördü özel güçler tarafından korunmaktadır. Resmi polislik işlerinin dışında, özel güvenlik firmaları eskiden devletlerin yerine getirdiği birçok başka iç güvenlik işlevini de üstlenmektedirler. Örneğin sektörün lideri Wackenhut, Birleşik Devletler'in on üç eyaletinde ve dört yabancı ülkede hapishaneler işletmektedir. Güney Carolina ve Nevada'daki nükleer silah tesislerini terörist tehditlerden koruyan SWAT ekipleri de temin etmektedir. Aynı eğilimler yerkürenin her yerinde görülmektedir. Güney Afrika'da özel güvenlik personelinin üniformalı polis memurlarına oranı yaklaşık dörtte bir şeklindedir. BK ve Avustralya'da,

46. Bu ayrıntılar için bkz. Tim Shorrock, "5 Corporations Now Dominate Our Privatized Intelligence Industry", *The Nation*, 8 Eylül 2016, erişim tarihi 24 Nisan 2019 ve adres: www.thenation.com/article/five-corporations-now-dominate-our-privatized-intelligence-industry/.

aynı oran ikiye birdir. Britanya'daki özel güvenlik personeli (kabaca 250.000 kişi) aslında Britanya ordusunu sayıca geride bırakmaktadır. Asya'nın belli kısımlarında, özel güvenlik sektörü yılda yüzde 20-30 oranlarında büyümektedir. Komünist Çin'de bile 250.000'e yakın bekçi özel güvenlik sektörü tarafından istihdam edilmektedir. Belki de özel güvenlikte yaşanan en büyük patlama, post-komünist Rusya'da kamu kuruluşlarının adeta tamamen çökmesiyle 1989'dan bu yana 10.000'den fazla yeni güvenlik firmasının kurulmasıdır.[47]

Doğrusu Singer'ın bu satırları 2003'te yazmasından bu yana özel güvenlik firmaları katlanarak büyümeye devam etmiştir. Dünyanın en büyük özel güvenlik firması G4S, 660.000 çalışanı ve yıllık 10 milyar doları aşan geliriyle dünyanın en büyük üçüncü özel işvereni olmuştur (Walmart ve Foxconn'dan sonra).[48] 2017'de dünya genelinde 20 milyon gibi muazzam sayıda özel güvenlik işçisi vardı ve sektörün değerinin 2020'de 220 milyar doları aşacağı bekleniyordu. Dünya ülkelerinin yarısında, özel güvenlikçiler polis memurlarını sayıca geride bırakmaktadır. *Forbes* bile sektördeki göz kamaştırıcı artışa tırmanan küresel eşitsizliklerin yol açtığını kabul etmek zorunda kalmıştır. "Milyarderlerin kulübüne her geçen gün daha çok bireyin katılmasıyla, alarm izleme ve zırhlı ulaşım gibi hizmetlere talep fırlamış, bunun sonucunda özel güvenlik şirketleri küresel servet ayrımının sembolü olmuşlardır."[49] Özel silahlı güçler ticari müşterilere ve yeşil bölgelerin zengin sakinlere özelleşmiş güvenlik sistemleri sunmaktadırlar. Örneğin Detroit'te özel güvenlik firması

47. Singer, *Corporate Warriors*, s. 69.
48. IBT Staff Reporter, "The Largest Company You've Never Heard Of: G4S and the London Olympics", *International Business Times*, 8 Haziran 2012, erişim tarihi 17 Nisan 2019 ve adres: www.ibtimes.com/largest-company-you-ve-never-heard-g4s-london-olympics-739232.
49. Niall McCarthy, "Private Security Outnumbers the Police in Most Countries Worldwide", *Forbes*, 31 Ağustos 2017, erişim tarihi 10 Nisan 2019 ve adres: www.forbes.com/sites/niallmccarthy/2017/08/31/private-security-outnumbers-the-police-in-most-countries-worldwide-infographic/#46a7d34a21of.

Securitas, 2013 ile 2019 yılları arasında özel müşterilerine sundukları hizmetlerde yıllık yüzde 25'lik bir artış olduğunu aktarmıştır. Bir diğer şirket Threat Management Center, kentte 5000'den fazla özel yurttaş ve 100 işletmeli müşteri listesiyle böbürlenmektedir.[50]

Burada bariz olanı ortaya sermek çok önemli: Şirketler polise ait güçleri ellerinde toplamakta ve onların işlerini herhangi bir kısıtlama olmadan yapmaları için özel ordularla güvenlik güçlerini kiraladıkça devletlerin otoritesini gasp etmektedirler. Birkaç yüzyıl önce, Avrupa'nın Asya'daki sömürgeci serüvenlerinin doruk çağında, Britanya ve Hollanda imtiyazlı şirketlere, emperyal devletleri tarafından Hindistan, Endonezya ve başka yerlerdeki sömürgeci seferler için kendi özel ordularını toplayıp konuşlandırma yetkisi verilmişti. Bu mazide kalmış çağ bugün TCC dünyayı fethedip yeniden sömürgeleştirdikçe, küresel kapitalizmin çağdaş koşulları altında yeniden dirilmektedir.

Silikon Vadisi ve Gözetim Kapitalizmi

BEK savaşı, kamusal ve özel şiddet yöntemlerini, toplumsal denetim araçlarını devrimcileştirmiştir. "Askeri İşlerde Devrim" (RMA) denilen hadise 20. yüzyılın sonunda başlamıştır ama dijital ve Dördüncü Endüstri Devrimi teknolojilerinin daha ileri versiyonları uygulandıkça, bu RMA yeni bir aşamaya giriyormuş gibi görünmektedir. Neredeyse yeni teknolojilerin hepsi, geleneksel silahlı, kolluk ve istihbarat kuvvetleriyle farklı kombinasyonlar içinde kullanılmaktadır ve içine savaşları, toplumsal denetimi, gözetimi ve baskıyı gerçekleştirmeye dönük yöntemlerin hepsini kapsayan bir iş birlikteliğini katmaktadır. Önceki bölümde gözlemlediğimiz şeyleri tekrar edecek olursak, insanın kanını donduran yeni

50. "People in Detroit and Hiring Paramilitary Guards Because They've Lost Faith in the Government", *Vice News*, 2 Mayıs 2019, erişim tarihi 3 Mayıs 2019 ve adres: https://news.vice.com/en_ca/article/43jw33/people-in-detroit-are-hiring-paramilitary-guards-because-theyve-lost-faith-in-government.

savaş ve baskı sistemleri daha ileri bir dijitalleşme sonucunda mümkün olmuştur ve içine insansız saldırı ve ulaşım araçları, robot askerler, yeni nesil süper dronlar, hızlı gemiler ve diğer mikro-dronlar gibi YZ destekli otonom silahları, hipersonik silahları, etkisizleştirici mikrodalga silahları, nano-silahları, siber saldırı ve enformasyon savaşlarını, biyometrik kimlik tespitlerini, biyolojik silahları, kamusal ve özel veri madenciliğini, her hareketin takip edilip kontrol edilmesini sağlayan küresel elektronik ve izleme denetimlerini katmaktadır. Devletin veri madenciliği ve küresel elektronik gözetim yöntemleri, çatışmanın sahnesini aktif savaş bölgelerinden dünyanın her yerinde askerileşmiş kentlere ve kırsal bölgelere doğru genişletmektedir.[51] Bunlar marjinalleştirilmiş kesimlerin uzamsal açıdan çevrelenmesi, gözetimi ve kontrolüne dönük yeni formlara olanak tanıyacak mekânsal bir yeniden yapılandırmayla bir araya gelmektedir.

Bu RMA hâkim grupların askeri jargonla "tam spektrumlu tahakküm" veya "toplam savaş alanı farkındalığı" şeklinde bahsedilen şeyi hayata geçirmesi için yeni olasılıklar açmıştır. Bu savaş alanı her şeyi kuşatan bir noktaya gelmektedir: Geleneksel fiziki alan (toprak, deniz, hava), siber alan, politik sistemler, "enformasyon ortamı", elektromanyetik spektrum, sosyal medya ve diğerleri.[52] Küresel toplumun tamamı büyük bir gözetim ve denetim altına girmekte, son derece kârlı bir savaş alanına dönüşmektedir. Küresel polis devletine ait olan bu teknolojilerin, stratejik veya politik değerlendirmeler kadar birikime yeni çıkış noktaları açma dürtüsüyle de ortaya atıldığını unutmamalıyız. Dijital ekonominin yükselişi ve askeri sektörlerle sivil sektörler arasındaki sınırların bulanık-

51. Bu ayrıntılar için diğerlerinin yanında şuna bkz. Graham, *Cities Under Siege;* Halper, *War Against the People.*

52. Yeri gelmişken "tam spektrumlu tahakküm" doktrininin yükselişi şurada ele alınmaktadır: F. William Engdahl, *Full Spectrum Dominance: Totalitarian Democracy in the New World Order*, Boxboro, MA: Third Millennium Press, 2009.

laşması, sermayenin birtakım işlevlerini ortak bir finansal spekülasyon ve askerileşmiş birikim süreci etrafında kaynaştırıyormuş gibi görünmektedir. Dijital teknolojinin mümkün kıldığı yeni sistemlerin pazarı yüzlerce milyarı bulmaktadır. Örneğin küresel biyometrik piyasasının 2015'te 15 milyar dolardan 2020'de 35 milyar dolara fırlaması beklenmekteydi.[53] Finansal sermaye teknoloji sektörüne ve küresel polis devletinin teknolojilerine yatırım yapılması için krediler sunmaktadır. Teknoloji firmaları bugün küresel ekonomi için merkezi önem taşıyan yeni dijital teknolojileri geliştirip sunmaktadır. NSA muhbiri Edward Snowden'ın 2013'te ortaya çıktığı günden bu yana, dev teknoloji firmaları ile ABD'nin ve diğer devletlerin küresel bir polis devletinin inşası için gizli anlaşma içinde olduğuna dair bir dolu ifşa gerçekleşmiştir. Dahası askeri-endüstriyel-güvenlik kompleksin bu teknolojiyi uygulama sebebi, isyankâr nüfusların kontrolü ve baskısıyla, özelleştirilmiş savaşla artığı boşaltmak ve kâr elde etmek için bir çıkış noktasına dönüşmesidir.

İnsanların gözünü açan çalışması *Gözetim Vadisi: İnternetin Gizli Askeri Tarihi*'nde[54] araştırmacı gazeteci Yashar Levine, CIT ve İnternetin 1960'larda hem askeri hem ticari amaçlarla kullanmaya dönük bir bakışla ABD devleti ve askeri-endüstriyel şirketler tarafından nasıl savaş, kontrgerilla, gözetim ve politik baskı araçları olarak kullanıldığını aktaran ve az bilinen bir tarihi kayda geçirmektedir. ABD daha sonra, tam da Silikon Vadisinin yeni enformasyon teknolojilerinin küresel merkezi olarak ortaya çıktığı 1980'li yılların sonlarında, İnterneti ticari birliklere bırakmıştı. İlk dijitalleşme dalgası 1990'larda gerçekleştiğinde, yeni ortaya

53. Rapor: National Immigration Project, Immigrant Defense Project ve Mijente, "Who's Behind ICE? The Tech and Data Companies Fueling Deportations", Ekim 2018, s. 58, erişim tarihi 22 Nisan 2019 ve adres: www.nationalimmigrationproject.com/PDFs/community/2018_23Oct_whos_behind-ice.pdf.
54. Yasar Levine, *Surveillance Valley: The Secret Military History of the Internet*, New York: Public Affairs, 2018.

çıkan teknoloji endüstrisi bundan ötürü askeri-endüstriyel-güvenlik kompleksi ve küresel polis devletiyle doğuştan itibaren birleşik haldeydi. Fakat yeni doğan teknoloji kasıtlı bir şekilde kendisini, aydınlanmış bir karşı-kültür hareketinin ilerici ve isyankâr öncüsü olarak tanıtmaya koyuldu. Propaganda kampanyası, küresel kapitalizmin yüksek teknolojili zirvesine oturmuş Bill Gates, Steve Jobs ve Elon Musk gibi kodamanları, enformasyon teknolojisinin kültüne çekilmiş ve bu kültle başları dönmüş bazı gençler arasında tekno-halk kahramanlarına dönüştürmede bir şekilde başarılı oldu.[55] Fakat bu halkla ilişkiler cilasının altında, Google yıllar boyunca Irak'ta ABD ordusunun kullandığı haritalandırma teknolojisini sağladı, Merkezi İstihbarat Ajansı için veriler tuttu, Ulusal Güvenlik Ajansı'nın geniş istihbarat bilgileri taşıyan veri tabanlarını endeksledi ve bulut bilişim platformlarını polis teşkilatlarının suçları öngörmelerine yardımcı olması için kiraya verdi. "Ve Google yalnız değil" diye aktarmıştı Levine. "Amazon'dan eBay'e ve Facebook'a. ... Bu şirketlerin bazı kısımları Amerika'nın güvenlik hizmetleriyle öyle kapsamlı ilişkiler içindedir ki onların nerede bittiğini ve ABD devletinin nerede başladığını söylemek çok güçtür."[56]

55. Levine 1960'larda radikallerin bilgisayarların ve İnternet dahil olmak üzere ilk enformasyon teknolojilerinin, nasıl askeri ve ticari gözetim ve toplumsal denetim araçlarının geliştirilmesi şeklinde gördüklerini belirtir. Sektör "1980'ler ve 1990'larda [ticari ve askeri kontrol altındaki CIT'ın kurtuluş araçları olarak anlatıldığı] böyle bir mitoloji örüp, bilgisayar ve ağ teknolojilerinin askeri kökenlerini, onları 1960'ların asit damlayan karşı-kültürünün diline sararak saklamaya yardım edeceklerdi. Bu yeniden etiketlenmiş dünyada, bilgisayarlar yeni komünlerdi": Daha iyi bir dünyanın yaratılmasında ve kişisel güçlenmede öncülük edecek "dijital bir sınırdı". Bkz. s. 113. Ayrıca bu propaganda kampanyasında, *Forbes* ve *Fortune* bir bütün olarak USK için neyse yeni teknoloji sektörünün ticari aracı olarak aynı hizmeti vermiş *Wired* dergisinin oynadığı önemli rolü de tespit eder: "Derginin sayfalarında tanıtılan tekno-kahramanlar panteonu içinde, sağcı politikacılar ve uzmanlar, telekom kodamanları ve Washington'ta dönüp durup özelleştirilmiş ticari tahakküm altındaki İnternet ve telekomünikasyon altyapısı için heyecan yaratmaya çalışan ve bu konuda baskılar yapan ticari lobiciler vardı", s. 135.

56. Levine, *Surveillance Valley,* s. 5.

Veri madenciliği sadece ticari pazarlama kampanyalarında çok kârlı bir şey olmakla kalmamaktadır, aynı zamanda küresel polis denetiminin ve gözetim sistemlerinin temel taşıdır. Dijitalleşme yaygınlaştıkça neredeyse tüm iletişim yollarının yüz yüze olmaktan çıktığı, toplumun kurumlarında yapılan her işlem ve her faaliyetin dijital verilere dönüştüğü bir noktaya varıyoruz. Bu akıl ermez veri depoları, onları toplayan şirketlerin ve devletlerin tasarrufundadır. Google Silikon Vadisi'nin daha yayılmacı bir veri madenciliğiyle veri izlerinin metalaştırılmasına dönük yöneliminde öncülüğü almış gibi görünmektedir. "Uber, Amazon, Facebook, eBay, Tinder, Apple, Lyft, Four-Square, Airbnb, Spotify, Instagram, Twitter, Angry Bird. Şöyle geri çekilip büyük resme baktığınızda, bu şirketlerin bir araya toplandıklarında bilgisayarları ve telefonları şirketlere ait büyük bir gözetim ağına bağlanmış dinleme cihazlarına dönüştürdüğünü görebilirsiniz" diye aktarmaktadır Levine. "Nereye gittiğimiz, ne yaptığımız, ne hakkında konuştuğumuz, kimle konuştuğumuz ve kimi gördüğümüz; her şey kayda alınıyor ve bir noktada değer elde etmek için yararlanılıyor." Öyle ki bu, Google'a 2017'de 90 milyar dolar gelir ve 20 milyar dolar kâr kazandırmıştır.[57]

Gözetim Kapitalizmi Çağı isimli çalışmasında, Harvard İşletme Okulu'ndan Shoshona Zuboff veri ayıklama ve analizinin daha birkaç yıl önce hayal bile edilemeyecek bir yaygınlığa nasıl ulaştığını göstermektedir. Hemen hemen dünyadaki tüm bilgiler bugün dijitalleşmekte, bu verileri toplama, eleme ve analiz etme imkânına sahip kişilere inanılmaz bir güç vermektedir.[58] Zuboff, Google'ı ve diğer teknoloji şirketlerini,

57. Levine, *Surveillance Valley*, s. 171-172.

58. 1986'da dünyada bilgilerin sadece yüzde 1'i, 2000'de ise yüzde 25'i dijitalleşmişti. 2012'de ise Zuboff'un sözleriyle, "dijitalleşme ve verilendirme süreci (bilgisayarların ve algoritmaların ham verileri işleme ve analiz etmelerini sağlayan yazılımların kullanılması) yeni ve daha ucuz depolama teknolojileriyle birlikte dünya nüfusunun yüzde 98'ini dijital formata aktardı": Shoshona Zuboff, *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*, New York: Public Affairs, 2019, s. 187-188.

kâr elde etme bakımından bugün büyük verinin açtığı yeni ve geniş fırsatların peşinden hareket eden yapılar olarak görmekte haklıdır. "Bu yeni piyasa formunun, içinde gözetimin yatırımları kâra dönüştüren temel mekanizma olduğu eşsiz bir birikim mantığı olduğunu" gözlemlemektedir.[59] Fakat burada "bu yeni piyasa formunun" küresel polis devletine nasıl bağlandığına vurgu yapmak istiyoruz. Dönemin CIA müdürü Michael Hayden, 2013'te 11 Eylül 2001'i takip eden yıllarda kuruluşun "dünya genelindeki ağı askerileştirme suçuyla yargılanmasının pekâlâ adil olabileceğini" söylerken oldukça samimiydi.[60] Burada askerileşmiş birikimle ilgilendiğimiz oranda, ticari ve askeri profiller çıkarmayla veri madenciliği arasındaki farkın hayali bir şeye dönüştüğü açıklık kazanmaktadır. Google'ın insanların yaşamlarını izlemek ve verilerini toplamak için kullandığı platformlar ve hizmetlerin aynısı, askeri-endüstriyel-güvenlik kompleksinden kuruluşların yanı sıra ABD ordusu, casusluk kuruluşları ve polis teşkilatlarının koca alanlarını işletmede kullanılmaktadır. Silikon Vadisi'nin bu kompleksle kaynaşması, yüzyılın başında CIA'in kuruluşu Silikon Vadisi'ne daha yakın tutmak ve start-up firmalara yatırım yapmak için In-Q-Tel isimli bir girişim sermayesi fonu açmasıyla ivme kazandı. Bu girişimci start-up firmalar içinde, CIA'in Ulusal Jeo-uzamsal İstihbarat Ajansı (NGA, CIA ve Pentagon'a uydu istihbaratı sağlayan kuruluş) ile or-

59. Zuboff, *The Age of Surveillance Capitalism,* s. 53. Zuboff'un liberal analizinde temel bir kusur vardır. "Gözetim kapitalizmini" kapitalizmin gelişiminde eşi benzeri olmayan bir aşama olarak görürken bir şeyleri yakalamaktadır. Fakat gözetimin "demokratik kapitalizm" ve "piyasa demokrasisinin" daha mutlu çağını yok ettiği yanılgısına düşmektedir. "Çığ kapitalizm gözetimine" saldırmaktadır çünkü onu "kapitalizmin kendisine tehdit" olarak görmektedir (s. 194). Gözetim kapitalizmi bu anlatıda önceki çağın "demokratik kapitalizmini" zayıflatan yaramaz bir formdan ibarettir.

60. Andrea Peterson, "Former NSA and CIA Director Says Terrorists Love Using Gmail", *Washington Post,* 15 Eylül 2013, erişim tarihi 18 Mayıs 2019 ve adres: www.washingtonpost.com/news/the-switch/wp/2013/09/15/former-nsa-and-cia-director-says-terrorists-love-using-gmail/?utm_term=.e10fe2c6374b.

taklığıyla finanse edilen Keyhole 2004'te doğrudan Google tarafından satın alındı.

O yıldan itibaren Google ve Silikon Vadisi'nin geri kalanı ile ABD ordusu ve ulusal güvenlik devlet aygıtının yanı sıra Raytheon, Northrop Grumman ve Lockheed Martin gibi askeri-endüstriyel kompleksin daha geleneksel şirketleri arasında daha ileri düzey bir bütünleşme başladı. İnternet şirketlerinin devi Google, bu geleneksel askeri yüklenici firmalarıyla, "neredeyse tüm önemli askeri ve istihbarat kuruluşlarıyla", Dış İşleri Bakanlığı, FBI ve diğer federal kuruluşlarla ortaklıklar kurarak sürecin öncüsü oldu: "Google sadece istihbarat ve askeri kuruluşlarla çalışmakla kalmadı, sivil federal kuruluşlar, kentler, eyaletler, yerel polis teşkilatları, acil durum müdahalecileri, hastaneler, kamu okulları ve her tür şirketle kâr amacı gütmeyen kuruluş dahil olmak üzere toplumun her katmanına nüfuz etmeye çalıştı." Dahası bu Google'a kalmıyordu. İnternet devleri arasında Amazon, Paypal, Facebook, eBay, sayısız küçük şirketle birlikte CIA, NSA, Pentagon, yerel polis karakolları ve diğerleriyle milyar dolar değerinde sözleşmeler yapmışlardı.[61] Amazon'un CE-O'su ve dünyanın en zengin adamı Jeff Bezos, 2016'da ABD ordusunun üst düzey subaylarını önde gelen Silikon Vadisi şirketleriyle buluşturmak amacıyla Pentagon'un başlattığı girişim Savunma Yenilikleri Danışma Kurulu'nun başındadır.[62] İki yıl öncesinde ise Amazon, CIA ile 600 milyon dolarlık bir anlaşma imzalamıştı.[63] Sosyal medya silaha dönüştükçe, müşterilerinin belli coğrafi konumlardan sosyal medya pay-

61. Levine, *Surveillance Valley*, s. 178, 180.
62. Eugene Kim, "Amazon CEO Jeff Bezos Joins a Group led by ex-Google CEO Eric Schmidt to Advise the Pentagon", *Business Insider*, 1 Ağustos 2016, erişim tarihi 27 Nisan 2019 ve adres: www.businessinsider.com/amazon-ceo-jeff-bezos-joins-pentagon-defense-advisory-board-2016-8.
63. Frank Konkel, "The Details About the CIA's Deal with Amazon", *The Atlantic*, 17 Temmuz 2014, erişim tarihi 27 Nisan 2019 ve adres: www.theatlantic.com/technology/archive/2014/07/the-details-about-the-cias-deal-with-amazon/374632/.

laşımları yapabilmelerini sağlayan diğer CIA destekli şirket Geofeedia, 2016'da 500 polis teşkilatı müşterisi yapmıştı ve sendikaları, protestoları, isyanları ve eylemci gruplarını izleme becerisiyle övünüyordu. Geofeedia ve diğer CIA destekli şirketler "Facebook, Google ve Twitter'a sosyal medya verilerine özel erişim sağlamak için ödemeler yapmışlar, böylece Silikon Vadisi'ne ayrı bir kazançlı gelir akışı sağlamışlardır."[64]

Önceki bölümde kitlesel medyanın ve eğlence sektörünün (bu ikisini ayırmak çoğu zaman imkânsızdır) toplumsal bilinci biçimlendirmede oynadığı rolü görmüştük. Aslında küresel kapitalizmin kültürü kuvvetli ve her yere yayılmış bir güçtür ama her şeye gücü yetmez çünkü onu geriye iten sayısız direniş kültürünün yanı sıra hâkim kültürel anlatılarla insanların yaşadıkları gerçeklikler ve maddi koşulları arasında çelişkiler vardır. Ticari medya erişimi ve etkisi bakımından küreseldir, son derece merkezileşmiş "medya tekellerinin" eğlence sektörü, ulus-ötesi finans kuruluşları ve teknoloji şirketleriyle çapraz yatırımları vardır ve 2017 itibariyle gelirleri 2 trilyon doların üzerine çıkmaktadır. Ulus-ötesi medya pratikleri, Artz'ın *Küresel Eğlence Medyası* adlı çalışmasında belirttiği gibi "kapitalizmin ulus-ötesi dönüşümünü yansıtır ve yeniden üretir." Ulus-ötesi medya holdingleri "ulus-ötesi kapitalist sınıfa ait ve onlara çalışan araçlardır."[65] Dolayısıyla küresel ekonominin çekirdeğinde tespit ettiğimiz küresel finans devlerinin aynısı, yatırımlarını ticari medya ve eğlence sektörünün yanı sıra Silikon Vadisi'ne uzanan dokunaçlarıyla yayarlar. Örneğin Blackrock, Vanguard, State Street, JP Morgan Chase, Capital Group ve

64. Levine, *Surveillance Valley*, s. 189.

65. Lee Artz, *Global Entertainment Media: A Critical Introduction*, Chichester, BK: Wiley Blackwell, 2015, s. 71. "Medya tekeli" deyimi medya uzmanı Ben Bagdikian'ın klasik çalışması *The Media Monopoly*'si (New York: Beacon, 2000, güncellenmiş baskı) ile popüler oldu. Küresel ticari konsolidasyon sadece bir avuç dolusu küresel medya devinin oluşmasına yol açtı ve bu öyle hızlı gerçekleşmekte ki küresel oligopol ile ilgili çalışmaların sürekli güncellenmesi gerek.

Goldman Sachs, 40 milyar dolara yakın bir varlığı, medya ve televizyon yayınları, İnternet, kablolu yayın ve diğer iletişim hizmetlerini sunan Comcast Corporation'da toplamışlardır. Bu önde gelen finans holdinglerinin aynıları, dünya genelinde 200.000'e yakın istihdamı olan, 2016 itibariyle 55,6 milyar dolar gelir elde etmiş ve yayıncılık, eğlence, parklar, otellerin yanı sıra örneğin içine Amerikan Yayıncılık Şirketi'nin de girdiği koca bir imparatorlukta varlıkları olan, Walt Disney Şirketi'nde de on milyarlarca dolar tutmaktadırlar (bu esnada Disney'in Kaliforniya, Anaheim tatil merkezindeki işçilere o kadar az para ödenmektedir ki üçte ikisi günde üç öğün yemek yemeye yetmediğini söylemektedir).[66] Aynı kalıplar Bertelsmann, Viacom ve CBS, Time Warner ve diğerleri gibi başka medya tekelleri için de geçerlidir.[67]

Medya-finans-CIT bağı küresel kapitalizmin kültürüyle ideolojisini biçimlendirmede ve sistemin hegemonyasını yeniden üretmede muazzam bir etkiye sahiptir. Ticari medya "dünya genelinde insanların hislerini ve bilinçlerini manipüle etmektedir" diye belirtmektedir Phillips ve "dikkatleri küresel eşitsizliklerden uzaklaştıran bir eğlence anlayışını" teşvik etmektedir.[68] Ticari medya yayınlarının ve basılı içeriklerinin yaklaşık yüzde 70-80'ini, Phillips'in halkla ilişkiler ve propaganda (HİP) firmaları dediği unsurlardan almakta olup küresel ticari medya sistemi içindeki içeriklerin neredeyse tamamı, önden hazırlanıp paketlenmiş haberler, kanaatler ve eğlence unsurlarından oluşmaktadır:

> Süregelen savaşlar ve terörizmle ilgili raporların hazırlanması ve aktarılması, önceden planlanmış haberlerin ideolojik kaleydoskopuna çok uygun düşmektedir. Kamu ve özel sektörlerdeki halkla ilişkiler uzmanları, ulus-ötesi medya dağıtım sistemlerine sürekli haber içerik akışı sunmaktadırlar. Sonuç dağıtıcılar ve yeni tedarikçiler arasında oluşan makro-sembiyotik bir ilişkidir. Bu

66. Peter Dreier ve Daniel Flaming, "Disneyland's Workers Aren't Paid a Living Wage", *Los Angeles Times*, 1 Mart 2018, s. A13.
67. Bu paragraftaki ayrıntılar için bkz. Phillips, *Giants*, s. 266-272.
68. Phillips, *Giants*, s. 263.

ilişkinin en mükemmel örnekleri Pentagon'un hem Ortadoğu'da hem de Washington D.C.'de örgütlediği, kendilerine ait medya örgütleriyle dağıtmaları için haber toplayıcılarından (muhabirlerden) oluşan seçkin gruplara savaş ve terörizmle ilgili önceden programlanmış raporlar veren basın havuzlarıdır.[69]

Buradaki husus Hollywood, eğlence sektörü ve ticari medyanın silaha dönüşmüş olması, askerileşmiş birikim çevrimlerine katılmış olmasıdır. Hegemonik düzenin inşasına yardımcı oldukça ve savaşla toplumsal denetimden kendileri de kâr ettikçe, küresel polis devletini meşrulaştırmak ve normalleştirmek için verilen kültürel ve ideolojik kampanyada merkezi bir rol oynamaktadırlar. Küresel polis devleti kendisini kitlesel medya ve eğlence üzerinden gündelik yaşamın dokusuna işlemektedir. Örneğin ABD ordusu ve istihbarat kuruluşları 2005 ile 2016 arasında 800'den fazla önemli filmi ve 1000 televizyon şovuna etki etmiş, Hollywood'u savaş ve baskı için güçlü bir propaganda aygıtına dönüştürmüştür.[70] Askeri ve istihbarat kuruluşlarının etki ettiği filmler ve televizyon şovlarının listesi adeta sersemletici boyutlardadır. *Top Gun, Windtalkers, An Officer and A Gentleman, Stripes, Independence Day, Jurassic Park, Blackhawk Down, The Hunt for Red October, Patriot Games,* James Bond serisi, *Hulk, Transformers* ve *Meet the Parents* gibi düzinelerce gişe bombası Hollywood filmi ve *America's Got Talent, Oprah, NCIS, The Jay Leno Show*'dan *PBS, BBC* ve *History Channel*'ın yayınladığı sayısız belgesele varıncaya dek birçok TV programı bu liste içindedir.

---

69. Phillips, *Giants,* s. 264. başat küresel HİP firmaları, küresel ticaret devlerinin kendileriyle ve bankalar, medya şirketleri vd. muazzam yatırımlar yapmış, böylece küresel sermayenin entegre olmuş kütlesinin başka bir şubesi gibi görünen firmalarla ilgili ayrıntılar vermektedir. Bkz. s. 273-300.

70. Tom Secker ve Matthew Alford, "Documents Expose How Hollywood Promotes War on Behalf of the Pentagon, CIA and NSA", *GlobalResearch,* 4 Temmuz 2017, erişim tarihi 5 Şubat 2018 ve adres: www.globalresearch.ca/documents-expose-how-hollywood-promotes-war-on-behalf-of-the-pentagon-cia-and-nsa/5597891.

Her düzeyde dijitalleşme ve büyük veri "gözetim kapitalizmine" giden yolu açmakta ve emeğin üzerindeki Taylorcu disiplin yöntemlerini 20. yüzyılda hayal dahi edilemeyecek boyutlara taşımaktadır. Büyük veri emek karşısında verdiği durmak bilmez sınıf mücadelesinde sermayenin güçlü bir aracıdır. Ford'un gözlemlediği gibi:

> Büyük veri ve ona eşlik eden akıllı algoritmalar, işverenler ve özellikle büyük şirketler çalışanlarının işleri ve toplumsal etkileşimleriyle ilgili sayısız ölçütü ve istatistiği daha çok takip eder hale geldikçe işverenler ve meslekler üzerinde dolaysız bir etki yaratmaktadır. Şirketler işçileri işe alma, kovma, değerlendirme ve teşvik etme yöntemi olarak sözde insan analitiği denen şeye daha çok bel bağlamaktadırlar. Bireyler ve yaptıkları işlerle ilgili toplanan veri miktarı dudak uçuklatıcıdır. Bazı şirketler tüm çalışanlarının her klavye vuruşlarını da kayda almaktadır. E-postalar, telefon kayıtları, web aramaları, veri tabanı sorgulamaları ve dosyalara erişimler, tesislere giriş ve çıkışlar, başka türden muazzam sayılarda veri de işçilerin bilgisiyle veya onlardan habersiz şekilde toplanabilmektedir.[71]

İş yerlerinde emek üzerinde kurulan bu denetimin ötesinde tüm toplumsal düzen de gözetim altına girmektedir. Kamu ve özel gözetim sistemleri bugün, dünyanın her köşesini ve dikkatle gizlenmesi imkânsız işlemlerin neredeyse tamamını izlemektedir. Fransız filozof Michel Foucault belli kurumlarda görünmeden gözetimin yapıldığından korkmuştu. Bu ulus-ötesi sermaye diktatörlüğünde, hâkim grupların nasıl tüm gezegeni devasa bir panoptik gözetim altına alacaklarını, aynı anda hem denetim hem birikim işlevi oynayan bir gözetimde tutacaklarını kesinlikle hayal edemezdi.

Suçlu Hale Getirme ve Askerileşmiş Birikim

Önceki bölümde suçlu hale getirmenin, hoşnutsuzluğun bastırılmasını ve artık insanlığın toplumsal denetimini

71. Ford, *The Rise of the Robots*, s. 93.

kolaylaştıran bir mekanizma olduğunu görmüştük. Fakat suçlu hale getirme aynı zamanda, devletin özel kâr amacıyla belirlenmiş belli pazarlar yaratmak için de kullandığı bir yöntemdir.[72] Bu suçlu hale getirme şekli, sermayenin birikimini hayata geçirmek için "meşru" devlet baskısını harekete geçirmekte olup, içine devletin zor aygıtlarıyla birbirinden farklı ikincil sömürü mekanizmalarını (önceki bölüme bakınız) kurumsallaştırması da dahildir. Bunun üzerine devlet suçlu hale getirilenlere karşı baskı uygulanması için yönünü özel sermayeye dönmektedir.

Dünyanın çeşitli ülkelerinde ve başta kitlesel hapis sistemini ihraç eden Birleşik Devletler'de, tutukluluklarda hızlı bir artış yaşanmaktadır. 2019'da en az 33 farklı ülkenin hapishane sistemine dahil olmuştur. Bu ülkelerdeki ABD programlarının içine yeni hapishanelerin inşası, gardiyan eğitimi, akreditasyon, veri yönetimi ve genel tasarım da dahildir. Meksika'da sözde "uyuşturucuya savaşın" (aşağıya bakınız) bir unsuru olarak, Birleşik Devletler federal hapishane inşaatlarındaki artışa kaynak sağlamış ve bu hapishaneler beşten 14'e çıkmıştı.[73] Dünya genelinde cezai kurumlarda tutulan 10.7 milyon insan vardır. Birleşik Devletler 2.3 milyon mahkûmla başı çekmekte olup, onu 1.65 ile Çin takip etmektedir ve peşlerinden Brezilya, Rusya, Hindistan, Tayland, Endonezya, Türkiye, Meksika ve Filipinler gelmektedir. Küresel hapishane nüfusu 2000 ile 2018 arasında yüzde 24 artarken, Okyanusya'da parmaklıkların arkasındaki nüfus yüzde 86, Amerika kıtasında yüzde 41, Asya'da yüzde 38 ve Afrika'da yüzde 29 artmıştır (buna karşılık Avrupa'da yüzde 22 azalmıştır).[74]

72. Bu bana şu çalışmayla işaret edildi: Steve Miller ve Rosemary Lee, "Criminalization - A Fascist Tool to Reorganize Society", Mayıs 2017, yazarlara sunulmuş yayınlanmamış yorum.
73. Dawn Paley, *Drug War Capitalism*, Oakland, CA: AK Press, 2014, s. 125.
74. Roy Walmsley, "World Prison Population List", 12. baskı, Institute for Criminal Policy Research, 2018, erişim tarihi 29 Nisan 2019 ve adres: www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/wppl_12.pdf.

Hapis eyaletleri üzerine vaka çalışmalarının yapılmasını sağlayan bir ülke olan Birleşik Devletler'de bugün kitlesel hapisler üzerine büyük bir literatür vardır. Hapishane-endüstri komplekslerinin yükselişiyle ilgili sayısız çalışma arasında, Ruth Wilson Gilmore'un *Altın Gulag*'ı, kitlesel hapis stratejisinin belki de merkez üssü sayılabilecek Kaliforniya'nın nasıl "dünya tarihinin en büyük hapishane inşası projesinde" başı çektiğini göstermektedir. Artık sermaye birikimiyle birlikte radikal mücadelelerin yenilgiye uğramasının, nasıl ırksal ve etnik açıdan ezilen grupların oluşturduğu ve nüfusun geniş kesimleriyle büyük bir orantısızlık içinde olan artık emeği kafese kapatma stratejisine yol açtığını aktarmaktadır.[75] Ulus genelinde hapse atılan nüfus son kırk yılda yüzde 900 artarak 2018'de 2.3 milyon insana ulaştı.[76] Fakat bu rakam, hapishaneden çıkan ama adeta hapsi andıran gözetimin sosyal rehabilitasyon merkezi, şartlı tahliye veya gözaltı gibi şu veya bu biçimine tabi tutulan 5 milyon insanı içine katmamaktadır. Dahası tutuklanmış veya hüküm almış, duruşmadan önce tutuklu halde bekletilen ve ıslahevlerinde tutulan çocukların oluşturduğu on milyonları da dahil etmemektedir. *Hapishane Politikaları Girişimi* her yıl Birleşik Devletler'de insanların 10.6 milyon kez *hapse gittiğini* aktarmaktadır.[77]

Bu hapishane devleti, birçok düzeyde askerileşmiş birikim için muazzam olanaklar açmaktadır. Dünya çapında 2001'de tüm kıtalarda özel olarak işletilen 200'e yakın hapishane vardı ve özelleştirilmiş elektronik izleme programları gibi başka türden kâr amaçlı nezaret hizmetleriyle özel hapishane hizmetlerini içine alan "kamu-özel ortaklıklarının" sayısı çok

75. Ruth Wilson Gilmore, *Golden Gulag: Prisons, Surplus, Crisis, and Opposition in Globalizing California*, Berkeley, University of California Press, 2007.
76. Wendy Sawyer ve Peter Wagner, "Mass Incarceration: The Whole Pie 2019", Prison Policy Initiative, 19 Mart 2019, erişim tarihi 29 Nisan 2019 ve adres: www.prisonpolicy.org/reports/pie2019.html. Yüzde 900'lük rakam şuradan: Mark Jay, "Cages and Crises: A Marxist Analysis of Mass Incarceration", *Historical Materialism*, 27 (2019): 1-43, bkz. s. 1.
77. Sawyer ve Wagner, "Mass Incarceration: The Whole Pie 2019".

daha fazlaydı. Özel hapishaneler inşa eden ülkeler AB'nin birçok üye devletinden, İsrail, Rusya, Tayland, Hong Kong, Güney Afrika, Yeni Zelanda, Ekvador, Avustralya, Kosta Rika, Şili, Peru, Brezilya ve Kanada'ya kadar uzanmaktadır. Bu özel hapishaneleri işleten şirketlerin kendileri, dev ulus-ötesi şirketler olup, içlerine ABD merkezli olan ama dünyaya açılmış Corrections Corporations of America (CCA), Geo Group ve Management and Training Corporation ile finans sektörüyle bağlantılı BK merkezli G4S ve Serco'yu da almaktadırlar.[78] Birleşik Devletler'deki özel hapishaneler, özel şirketlerin ilk kez sosyal rehabilitasyon merkezlerinin operasyonlarını devralmaya başladığı 1970'lere kadar uzanmaktadır. 1980'lerde CCA özel tesis işletme sözleşmesi yapabilmiş ilk kâr amaçlı hapishane şirketi oldu. 2000'den bu yana Birleşik Devletler'de özel hapishaneler yatan insanların sayısı yüzde 47 artarken hapishane nüfusundaki toplam artış yüzde 9 kadardı. 2018'de ABD Hapishaneler Bürosu, federal tesislerde tutulanlar için özel hapishane kullanımını genişleteceğini duyurdu.[79] Devlet kuruluşları özel şirketlere mahkûm başına ödeme yaptıklarından, hapishane nüfusunun olabildiğince artması, mahkûmların olabildiğince çok içeride tutulması ve buna bağlı olarak suçlu hale getirme yöntemlerinin genişletilmesi bu şirketlerin ve yatırımcıların menfaatinedir.

ABD'deki bu özel hapishaneler, federal ve eyaletlerdeki toplam hapishane nüfusunun sadece yüzde 10'undan azını barındırmakta olduğundan bu bazılarının önemlerini göz

78. Bu ayrıntılar için bkz. Cody Mason, "International Growth Trends in Prison Privatization", *The Sentencing Project*, Ağustos 2013, erişim tarihi 29 Nisan 2019 ve adres: https://sentencingproject.org/wp-content/uploads/2015/12/International-Growth-Trends-in-Prison-Privatization.pdf; Saskia Sassen, *Expulsions: Brutality and Complexity in the Global Economy*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 2014, s. 68-69.

79. Samantha Michaels, "Leaked Memo Reveals Trump's Gift to Private Prison Companies", *Mother Jones*, 30 Ocak 2018, erişim tarihi 19 Nisan 2019 ve adres: www.motherjones.com/crime-justice/2018/01/leaked-memo-reveals-trumps-gift-to-private-prison-companies/.

ardı etmesine yol açmaktadır. Fakat bu rakam son derece yanıltıcıdır; çünkü hapishaneler kamuda kalmayı sürdürse bile, sağlık bakımı, eğitim, gıda, telefon ve ulaşım gibi hapishane sistemlerinde yaygın bir özelleştirmenin yanı sıra "kamu-özel ortaklıkları", özel çocuk ıslah evleri ve rehabilitasyon merkezleri vardır (bunlara aşağıda ele alınan göçmen gözaltı merkezleri de eklenmek zorunda).[80] Ayrıca bu mahkûmların toplam sayısı 2010'ların başında doruk noktasına ulaştığı için, kısmen büyüyen cezai adalet reformu hareketinin sonucunda, mahkûmların sayısında çok yavaş olsa da kararlı bir düşüş vardır.[81] Fakat bu düşüş, özelleştirilmiş hapis denetiminin yeni formlarıyla, kimilerinin "topluluk kafesi" adını verdiği şeylerle telafi edilmiştir: Gündüz raporlama merkezleri, ara yaptırım tesisleri, rehabilitasyon merkezleri ve elektronik izleme. Elektronik izleme programları Birleşik Devletler'de 2010'lu yıllarda iki kattan fazla artmıştır ve 6 milyar dolarlık bir endüstriye dönüştüğü tahmin edilmektedir.[82] 2010'larda bu "topluluk kafesi" programlarını sunan firmaların art arda satın alımını yapan Geo Group'tan bir yönetici şöyle açıklıyordu: "Cezai adalet reformunun parçası olarak saldırganların rehabilitasyonu ve topluluğa yeniden kazandırılmasına dönük programlara

80. Bu ayrıntılar için bkz. The Sentencing Project, "Private Prisons in the United States", 2 Ağustos 2018, erişim tarihi 29 Nisan 2019 ve adres: www.sentencingproject.org/publications/private-prisons-united-states/.

81. Şirketlerin, şirket fonlu vakıfların ve devlet kuruluşlarının Birleşik Devletleri'nde kitlesel hapislere karşı çıkan hareketi nasıl asimile ettikleriyle ilgili önemli bir tartışma için bkz. William I. Robinson ve Oscar Fabian Soto, "Passive Revolution and the Movement Against Mass Incarceration: From Prison Abolition to Redemption Script", *Social Justice Blog*, 9 Mayıs 2019, erişim tarihi 19 Aralık 2019 ve adres: www.socialjusticejournal.org/from-prison-abolition-to-redemption-script/.

82. James Kilgore, "Electronic Monitors: How Companies Dream of Locking Us in Our Homes", *In These Times*, 23 Nisan 2018, erişim tarihi 29 Nisan 2019 ve adres: http://inthesetimes.com/article/21084/electronic-monitor-GEO-Group_CoreCivic-mass-incarceration-prisons-jails. Geo Group özellikle faydalanmaktadır. 2011'de küresel hapishane holdingi, en büyük elektronik izleme araçları tedarikçilerinden BI Incorporated'ı satın aldı.

yapılan vurgunun şirketimiz için büyüme olanakları yaratacağına inanıyoruz."[83]

Hapishane devleti aynı zamanda sermayeye, tutsak ve sömürüye aşırı açık hazır bir emek arzı da sunmaktadır. 2017'de federal ve eyalet hapishanelerindeki mahkûmların yaklaşık yüzde 15'i Boeing, Starbucks ve Victoria's Secret gibi şirketler için işler yaparken, göç kanunlarını ihlal ettikleri için alıkonulan göçmenler hapishane emeğinin en hızlı büyüyen kesimlerinden biridir. Örneğin Colorado'da 2014'te 1600'e yakın mahkûm mobilya üreten özel şirketler, süt endüstrisi, araba onarımı, çevre düzenlemesi ve askeri endüstri tarafından günde bir dolardan az ücretlerle istihdam edilmişlerdir.[84] "Özel işletmeler açısından hapishane emeği bir çanak altın gibidir" diye aktarmaktadırlar Goldberg ve Evans 2012'de yazdıkları "Hapishane-Endüstri Kompleksi ve Küresel Ekonomi" adlı makalelerinde: "Hiçbir grev yok. Örgütlenen hiçbir sendika yok. Hiçbir işsizlik sigortası veya ödenecek işçi tazminatı yok. Yeni devasa hapishaneler, duvarların içinde binlerce dönümlük tekinsiz fabrikalarla birlikte inşa edilmektedir. Hepsi de 'bedava emeğin' maliyetinin bir kısmıyla yapılmaktadır."[85] Dahası tüm bunların üzerine, sağlık bakımından tuvalet kâğıdına çeşitli temel ihtiyaçlar için mahkûmlardan ücret alan, hatta "tam pansiyon" ücretler alan hapishanelerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Para sıkıntısı çeken eyaletler ve yerel yönetimler, suç işleyip mahkûm edilmiş insanlara (hatta trafik ihlalleri ve diğer

83. Aktarıldığı yer: Carl Takei, "From Mass Incarceration to Mass Control, and Back Again: How Bipartisan Criminal Justice Reform May Lead to a For-Profit Nightmare", *University of Pennsylvania Journal of Law and Social Change*, 20 (2) (2017): 125-183, erişim tarihi 19 Aralık 2019 ve adres: https://scholarship.law/upenn.edu/jlasc/vol20/iss2/3.

84. Bu ayrıntılar için bkz. Christoph Scherrer ve Anil Shah, "The Return of Commercial Prison Labor", *Monthly Review Online*, 18 Nisan 2017, erişim tarihi 22 Nisan 2019 ve adres: https://mronline.org/2017/04/18/the-return-of-commercial-prison-labor/.

85. Linda Evans ve Eve Goldberg, *The Prison-Industrial Complex and the Global Economy*, San Francisco, CA: PM Press, 2012, s. 13.

küçük kabahatler nedeniyle verilen cezaları ödemeyenlere) ücretler yükleyerek gelir elde etme çabalarını arttırmışlardır. Bunların içine kamu avukatları, savcılar, mahkeme idaresi, nezarethane işlemleri ve şartlı tahliye denetimi için alınan ücretler de girmektedir. Dahası bu ücretleri ödeyemeyenler çoğu kez yıllarca kilit altında tutulmaktadır.[86]

İnsanları suçlu hale getirmenin birçok yöntemi vardır. 2. Bölüm'de gördüğümüz gibi borcun metalaşması, artık insanlığı sömürmenin yeni yöntemlerini geliştirirken, aynı zamanda küresel işçi sınıfını disiplin altına sokmanın güçlü bir aracına dönüşmüştür. İkincil sömürüyle değer elde etmeye ek olarak, borç esareti giderek askerileşmiş birikim ve küresel polis devletiyle giderek daha çok iç içe geçmektedir. Birleşik Devletler'de tahmini 77 milyon insanın (yetişkin nüfusun üçte biri) özel tahsilat kuruluşlarına verilmiş borçları vardır. İlk kredi sahiplerinin borç üzerinden elde ettikleri kârın bir kısmını alan bu tahsilat kuruluşlarına, mahkemeler, savcılık ofisleri, borç devletinin borçluları cezalandırmak ve borçlu işsiz de olsa ödeyecek güçten yoksun da olsa geri ödemeye zorlamak için kullandığı polisler ve hapishane sistemleri eliyle acımasız bir güç verilmiştir. Son yıllarda bu borçlulardan binlercesi tutuklanıp hapse atılmış, milyonlarcası da borç tehdidi altındadır; çünkü araba taksitlerinden faturalara, öğrenci kredilerinden sağlık ücretlerine birçok kuruma borçludurlar veya çekleri karşılıksız çıkmaktadır. Özel borcun bu şekilde suç haline getirilmesi, Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği'nin bir raporuna göre, "tahsilat kuruluşlarının talebiyle yargıçların, sivil borçlarla ilgili yargılandıkları davalara gelememiş insanlar için tutuklama emirleri çıkarmasıyla gerçekleşmektedir. Birçok vakada bu borçlular, geri ödeme için haklarında dava açıldığından habersizdirler ve mahkemeye

86. American Civil Liberties Union, "In For a Penny: The Rise of America's New Debtors' Prison", Ekim 2010, erişim tarihi 19 Nisan 2019 ve adres: www.aclu.org/sites/default/files/field_document/InForAPenny_web.pdf.

gitmelerine dönük bir tebliğ almamışlardır."[87] Dolayısıyla bu ağır yaptırımlar, işçileri en sömürüye açık koşullarda bile çalışmayı kabul etmeye zorlamaktadır çünkü devlet kamu desteğini bu tür işlere bağlayarak ("*workfarism*" [çalışma refahçılığı]) bu mecburiyeti pekiştirmektedir.

Suçlu hale getirme, özel kefalet sektörünü son derece kârlı hale getirmiştir. Kefaleti ödeyememe, dava öncesinde insanların kitlesel şekilde hapse atılmalarında kritik bir etmendir. Olağan bir günde Birleşik Devletler'de hapishanede tutulup yargılanmayı bekleyen 400,000'e yakın insan vardır.[88] Yoksul insanlar kefaletlerini ödeyemediklerinde, özel kefalet kurtarma şirketlerine yönlerini dönmek zorundadırlar.

Kefalet sektörü kendisini küçük "anne-baba" faaliyetleri olarak resmetse de, ulus-ötesi sigorta şirketleri sektöre hâkim konumdadır. Her yıl yoksullardan milyar dolarlık kârlar elde etmektedir ve yoksulların devamlı suçlu hale getirilmesini teşvik etmektedir.[89] Her yıl çıkarılan 14 milyar dolarlık kefalet senedinin büyük kısmının altına sadece dokuz büyük şirket imza atmaktadır. Bu şirketler dolayısıyla, küresel hisse piyasalarında alım-satım yapan büyük ulus-ötesi şirketlerin alt kuruluşlarıdır. Genelde Amerikan Yasama Müzakereleri Konseyi (aşağıya bakınız) aracılığıyla faaliyet yürüten bu şirketler, kâr odaklı kefalet sistemini alabildiğine genişleten ve reformları bloke eden kanun, yönetmelik ve pratik değişiklikleri için baskıda bulunmuşlardır. 1990'dan 2009'a

87. American Civil Liberties Union (ACLU), "A Pound of Flesh: The Criminalization of Private Debt", 2018. Tam rapora 12 Nisan 2019'da ulaştım, adres: www.aclu.org/sites/default/files/field_document/022318-debtreport_0.pdf. Özetine şuradan ulaşılabilir: www.aclu.org/issues/smart-justice/mass-incarceration/criminalization-private-debt.

88. Kayla James, "How the Bail Bond Industry Became a $2 Billion Business", *Global Citizen*, 31 Ocak 2019, erişim tarihi 19 Nisan 2019 ve adres: www.globalcitizen.org/en/content/bail-bond-industry-2-billion-poverty/.

89. Bkz. Jazmine Ulloa, 20 Kasım 2018, "Bail Bond Industry Moves to Block Sweeping California Law", *Los Angeles Times*, çevrimiçi baskı, erişim tarihi 19 Nisan 2019 ve adres: www.latimes.com/politics/la-pol-ca-bail-referendum-signatures-20181120-story.html.

kadar kefalet senedi almak zorunda kalmış insanların sayısı iki katına çıkarken kefalet miktarları yükselmiştir. Kefalet şirketlerinin uyguladığı denetimin sonucu, raporlardan birine göre, "milyonlarca insanın artık özgür olmaktan çıkmasıdır: İnsanlar hapishanelerde, aileler bu şirketlerin kâr yapması için borç içinde sıkışıp kalmış haldedirler". Şöyle devam etmektedir:

> Çok az bir hesap verilebilirlikle kâr odaklı kefalet sektörü, böylece mahkemelerin rolü ve işlevini gasp ederek kâr elde etme aracı yaratmışlar, aileleri borca hapsederken tüketici pratiklerine dönük denetimlerden kaçmışlar, silahlı tutuklamalar yapıp, polisin anlamlı şekilde gözetmediği kişileri takip etmişler ve sigorta denetimcilerini savuşturmuşlardır. ... Ailelerin acil kaynağa duydukları ihtiyaçtan yararlanan maaş günü kredicileri gibi, kefalet şirketleri de insanları ve ailelerini hapiste kapatılma riskiyle karşılaştıran acil bir krizden yararlanıp onları kötü sözleşmelere, gözetim, denetim ve borca kapatmaktadır. Neticede sonuç ne olursa olsun, tutuklamanın hatalı olduğu vakalarda bile, ailelerin kefalet şirketlerine ödemek için sağdan soldan toplayıp verdikleri paralar sonsuza dek yitip gitmektedir.[90]

Göçmenlere ve Sığınmacılara Savaş[91]

Kapitalist küreselleşmenin, kamusal ve özel şiddetin, askeri çatışmaların geminden çözdüğü kitlesel yer değiştirmeler, son yıllarda dünya genelinde eşi görülmemiş bir göç dalgasıyla sonuçlandı. 1960'ta dünyada yaklaşık 75 milyon göçmen işçi (doğdukları ülkelerini terk etmiş işçiler) vardı ve 1980'de rakam 100 milyondu. Birleşmiş Milletler'in (BM) en düşük tahminlerine göre, bu rakam 2005'te dünya genelinde 200

90. "$elling Off Our Freedom: How Insurance Corporations Have Taken Over Our Bail System", American Civil Liberties Union, Mayıs 2017, s. 3, 6, erişim tarihi 19 Nisan 2019 ve adres: www.aclu.org/sites/default/files/field_document/059_bail_report_2_1.pdf.

91. Bu bölümün parçaları özellikle şuradan alınmıştır: Robinson, *Into the Tempest*, 6. Bölüm "Küresel Kapitalizm, Göçmen Emeği ve Toplumsal Adalet Mücadelesi".

milyona yakın bir göçmen işçi nüfusuna fırlayarak 1980'deki rakamın iki katına ulaşmıştır. Uluslararası Çalışma Örgütü [International Labor Organization] ardından bu rakamı 2014 itibariyle 232 milyon olarak belirlemiştir.[92] İlaveten dünyada, savaşlar ve politik baskılar nedeniyle zorla yerlerinden edilmiş ve sığınmacı olarak sayılan ama ülkelerinin dışına atılmış bile olsalar muhtemelen küresel göçmen işçi gücünün parçası olarak sayılması gereken 70 milyona yakın insan vardır.[93] Ayrıca bu rakamlar, ülkelerinin iç kesimlerinden kıyı kentlerine göçüp sanayileşmiş kıyı bölgelerinde çalışan ve pratikte Çin'in *hukou sistem* olarak bilinen iç geçiş ve ikamet yasaları sonucunda, emek haklarından ve sosyal hizmetlere erişimden mahrum kalmış göçmen işgücünü meydana getiren birkaç yüz milyonluk Çinli nüfusunu da değerlendirmeye almamaktadır.[94] Dünya genelinde bu göçmen nüfus arttıkça, dünyanın sınırları askerileşmekte, devletler baskıcı göç karşıtı denetimler yürütmekte ve yerel kamuoyları küresel kapitalizmin kontrolden çıkmış krizlerinin günah keçisi olarak yönünü göçmenlere dönmektedir. Fakat "sınırların coğrafi sınırlar olmaktan çıktığı ve devletler arasında birer filtreye dönüştüğü bir nokta bulunmaktadır" diye aktarmaktadır Graham, "ve bunun yerine giderek dünyanın farklı altyapılarına, dolaşımlarına, kentlerine ve yapılarına uzanan kontrol teknolojilerinin giderek birbiriyle uyumlu çalışan kümeleri

92. International Labor Organization (ILO), veri ILO web sitesinde yayınlanmıştır ve erişim tarihi 19 Aralık 2019: www.ilo.org/global/topics/labour-migration/lang--en/index.htm.
93. Bkz. "Figures at a Glance", United Nations High Commission on Refugees (UNHCR) için açılmış web sitesi, 2017 raporundan, erişim tarihi 19 Nisan 2019 ve adres: www.unhcr.org/ph/figures-at-a-glance. Dünya genelinde göçmenler ve sığınmacılarla ilgili bu çeşitli rakamların, aktaran ajansa ve metodolojiye göre değişiklikler göstermesinden ötürü en iyi ihtimalle belirsiz olduğunu vurgulamak zorunludur. (Örn. UNHCR'nin göçmen işçi olarak saydığı sığınmacılardan kaç tanesi ILO tarafından aynı şekilde sayılmaktadır?)
94. Örneğin bkz. Kam Wing Chan, "China: Internal Migration", Immanuel Ness ve Peter Bellwood (Ed.), *The Encyclopedia of Global Human Migration*, Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell, 2013.

şeklinde ortaya çıkmaktadır."[95] Küresel anlamda Uluslararası Göç Örgütü'ne göre 2005 ve 2014 yılları arasında sınırları geçmeye çalışırken bu denetim teknolojileri arasından geçmeye çalışırken tahmini 40.000 insan hayatını kaybetmiştir.[96]

Bu göçmen nüfusu küresel kapitalizme iyi hizmet etmektedir. Küresel ekonomi için adeta tükenmesi imkânsız bir emek rezervi sunmaktadır. Ulus-ötesi emek hareketliliği, TCC'nin dünyadaki emek piyasalarını yeniden örgütlemesini ve haklarından mahrum olmuş, kontrolü kolay geçici bir işgücünden yararlanmasını mümkün kılmıştır. Göçmen halklar üzerindeki baskıcı devlet kontrolleri ve yurttaş olmayan işçilerin suçlu hale getirilmesi, küresel işçi sınıfının bu kesimlerini aşırı sömürüye ve uç derecede gözetime açık hale getirmektedir. Böylece kendi içinde ve kendi başına aynı olan bu baskı, ulus-ötesi sermayenin birikimi için giderek daha önemli bir kaynağa dönüşmektedir. İki anlamda birikim kaynağıdır. İlk olarak göçmenlere açılan savaşın her aşaması, özel, kâr amaçlı ıslah merkezleri ve kamu ıslah merkezlerinde verilen sağlık bakımı, gıda, telefon sistemleri gibi hizmetlerin tedarikinden, sınır dışı eden rejimin diğer yan faaliyetlerine, örneğin devletin sığınmacıları evlerine geri götürmek için özel çarter uçuş seferleriyle sözleşme yapmasına ve sınırda görev alan orduların donatımına varıncaya dek kâr kaynağına dönüşmektedir. Birleşik Devletler'de İç İşleri Güvenliği Bakanlığı 2006 ve 2018 yılları arasında, sınır ve göçmen kontrol hizmetleri için toplamda 80,5 milyar dolar değerinde 344.000'den fazla sözleşme yapmıştır.[97] İkinci olarak savaş artığın boşaltılması için çok sayıda yeni çıkış noktası açtığında, sermayeye sömürüyü yoğunlaştırma, siyahilerle

95. Graham, *Cities Under Siege,* s. 132.

96. Aktarıldığı yer: Reece Jones, "From Violent Borders: Refugees and the Right to Move", *NACLA Report on the Americas,* 51 (1), 2019: 37.

97. Michelle Chen, "The US Border Security Industry Could be Worth $740 Billion by 2023", *Truthout,* 6 Ekim 2019, erişim tarihi 10 Ekim 2019 ve adres: https://truthout.org/articles/the-us-border-security-industry-could-be-worth-740-billion-by-2023/.

enformel piyasalarda çalışanların ücretlerini aşağıya çekme, daha genel olarak da ücretler üzerine genel bir baskı yaratma fırsatı da sunmaktadır.

Birleşik Devletler'de göçmenlere açılmış savaş, askerileşmiş birikim ve baskı yoluyla birikim açısından tam ders kitabı niteliğinde bir örnektir. Bir tahmine göre sınır güvenlik sektörü, 2011'de yaklaşık 305 milyar dolarlık değerini iki katına çıkararak 2023'te 740 milyar dolara yakın bir noktaya gelecektir.[98] Donald Trump'ın Kasım 2016 seçimlerinden zaferle çıkmasından bir gün sonra, Corporations Corporation of America'nın (CCA, daha sonra adını CoreCivic şeklinde değiştirmiştir) yani Birleşik Devletler'in en büyük göçmen tutukevi ve hapishane şirketinin hisse bedeli, Trump'ın milyonlarca göçmeni sınır dışı etme vaadiyle yüzde 40 yükseldi. 2016'ının başlarında CCA'nın CEO'su Damon Hiniger, Orta Amerika'daki şiddetten kaçan göçmen kadın ve çocukların tutuklanmasındaki tırmanış sebebiyle, "federal partnerlerimizin ve en başta Göç ve Gümrük Muhafaza'nın beklenenden güçlü talepleri" sonucu ilk dönemdeki kazançlarında yüzde 5'lik bir artış olduğunu aktarmıştı.[99] Önde gelen diğer özel hapishane ve göçmen tutukevi şirketi Geo Group'un hisse fiyatı, Trump rejiminin ilk birkaç ayında üç katlık bir artış gördü (şirket Trump'ın göreve başlangıç törenine 250,000 dolar katkıda bulunmuş ve ardından Kaliforniya'da yeni bir göçmen ıslah merkezinin inşası için 110 milyon dolarlık bir sözleşmeyle ödüllendirilmişti).[100] Dünya genelinden yüz-

98. Chen, "The US Border Security Industry Could be Worth $740 Billion by 2023". Ayrıca bkz. Todd Miller, "More Than a Wall: Corporate Profiteering and the Militarization of US Borders", *Transnational Institute*, 16 Eylül 2019, erişim tarihi 10 Ekim 2019 ve adres: www.tni.org/en/morethanawall.

99. Esther Yu Shi Lee, "Private Prison CEO's 'Pleased' Their Earnings Soared from Keeping Immigrant Kids in Detention", *ThinkProgress*, 10 Mayıs 2016, erişim tarihi 5 Şubat 2018 ve adres: https://thinkprogress.org/private-prison-ceos-pleased-their-earnings-soared-from-keeping-immigrant-kids-in-detention-2425dc11532/.

100. Van Le, "Private Prisons Are Making Millions By Helping to Deport Longtime Immigrant-Americans - And They're Positively Gleeful About it",

lerce özel firma, Trump'ın kötü şöhretli ABD-Meksika sınır duvarını inşa etmek için ihaleye katıldı.[101] CoreCivic ve Geo Group gibi şirketlerin Wall Street borsalarında alınıp satıldığı düşünüldüğünde, dünyanın her yerinden yatırımcılar hisselerini alıp satabilmekte, böylece bu baskının daha keskin nitelikli politik ve ideolojik hedeflerinden tümüyle bağımsız olmasalar da oldukça uzak bir noktadan göçmenlerin baskı altında tutulmasında bir pay sahibi olabilmektedirler.

ABD-Meksika sınırı 20. yüzyılın sonunda, 2000 mil uzunluğundaki sınır boyunca her milde on bekçiyle halihazırda dünyanın en askeri toprak parçalarından biri olmuştu. Hudut boyunca birçok saha savaş alanına benzemektedir.[102] ABD Başkanı Donald Trump'ın "duvar inşa etme" kampanyası, Demokrat veya Cumhuriyetçi fark etmeksizin seleflerinin takip ettirdiği askerileşmiş sınır politikasından sadece retorik olarak ayrılmaktaydı. Yönetim göçün denetlenmesi adına tüm ABD sınırlarının içine 100 mil genişliğinde "anayasayı askıya alan bir bölge" oluşturma iddiasındaydı ve buna kıyıları da dahil ederek yaklaşık 200 milyon insanı içine katmaktaydı. Bu bölgede devlet kontrol noktaları kurma, herkesin statüsünü belirleme, istediği gibi durdurup aramalar yapma, dizüstü bilgisayarlara ve cep telefonlarına el koyup bunları kopyalama gücüne sahip olduğunu iddia etmektedir.[103] 1990'larda ABD Kongresi ve Savunma Bakanlığı yüksek teknolojili askeri ve güvenlik sektörünün gelişimi için ABD-Meksika sınırını kenara atmıştı. Araştırmacı Manuel Sandoval sınır bölgesinin, "ulus-ötesi sermayenin genişlemesine dönük

---

America's Voice, 9 Ağustos 2017, erişim tarihi 26 Ekim 2017 ve adres: https://americasvoice.org/blog/private-prisons-see-future-profits/.

101. *The Economist,* "Profiting from the Wall", 25 Mart 2017, s. 59.

102. Ayrıntılar için yeri gelmişken bkz., Joseph Nevins, *Operation Gatekeeper: The Rise of the "Illegal Alien" and the Making of the U.S.-Mexico Boundary*, New York: Routledge, 2002.

103. American Civil Liberties Union, "The Constitution in the 100-Mile Border Zone", ACLU web sitesinde tarihsiz bir paylaşım, erişim tarihi 19 Nisan 2019 ve adres: www.aclu.org/other/constitution-100-mile-border-zone.

küresel bir alana" dönüştürülmesinin izlerini sürmektedir. Bu genişlemenin merkezinde yüksek teknolojili askeri ve uzay havacılığıyla bağlantılı sektörler, askeri üsler ve diğer sivil ve askeri güçlerin konuşlanması vardır. Nitekim bu güçler ABD tarafında "düşük yoğunluklu savaş stratejisiyle göç, uyuşturucu ticareti ve terörle" mücadele etmek için konuşlanmakta ve buna Meksika tarafında kapitalist küreselleşme ve Kuzey Amerika'daki bütünleşme çerçevesinde *maquiladora*'ların (terhaneler), madenciliğin ve sanayinin genişlemesi eşlik etmektedir. Sınır bölgesinin küresel kapitalizme ait dünya geneline yayılmış çevrimleriyle iç içe geçen yoğun ve askerileşmiş birikimin nasıl yekpare ve bütüncül bir parçasına dönüştüğünü göstermektedir.[104]

Amerikan Yasama Müzakere Konseyi'nin (ALEC) faaliyetleri, ticari çıkarlar, devlet, askerileşme ve kolluk kuvvetleri, sivil toplumdaki göçmen karşıtı ve diğer neo-faşist eğilimler arasındaki içsel bağlantıları açığa vurmaktadır.[105] ALEC devletleri ve federal düzeyde seçilmiş yetkililerle, kolluk kuvvetleri ve cezai adalet sistemini temsil eden kişileri, en güçlü ulus-ötesi şirketlerden yaklaşık 200'üyle bir araya getirmekte olup içlerinde ATT, Coca Cola, Exxon Mobile, Pfizer, Kraft Foods, Walmart, Bank of America, Microsoft, Nestle, AstraZeneca, Dow Chemical, Sonyve Koch Industries vardır. Bu sonuncusu ALEC'in en büyük fon sağlayıcılarından biridir. ALEC ulus-ötesi ticari gündemi öne çıkaran yasama girişimlerinde bulunmakta, yaptığı toplantılarda cezai

104. Juan Manuel Sandoval Palacios, "U.S.-Mexico Border States the U.S. Military-Industrial Complex", *Regions and Cohesion,* 7 (1), Bahar 2017: 87-121, alıntı s. 93. Ayrıca İspanyolca dilinde yazılmış daha ayrıntılı çalışmasına bkz., *La Frontera Mexico Estados Unidos*, Mexico Ulusal Antropoloji ve Tarih Enstitüsü, 2017.

105. ALEC, göçmen karşıtı yasalar ve göçmenlere açılan savaştaki yerleşik ticari menfaatlerle ilgili mükemmel ve kısa bir belgesel için bkz. "Immigrants for Sale", erişim tarihi 14 Temmuz 2017 ve adres: www.youtube.com/watch?v=vuGE1VxVsYo (izlenme tarihi 1 Ocak 2013). Belgesel Brave New Foundation tarafından hazırlanmıştır (www.bravenewfoundation.org/). Ayrıca bkz. www.mycuentame.org/immigrantsforsale.

adalet, sendika karşıtlığı, vergi reformu, finansal ve çevresel regülasyonlar, ilgili yasalarla ilgili taslaklara şekil vermekte ve ardından ALEC ile ilişkili devlet görevlileri ve seçilmiş yerel yetkililerle masaya yatırmaktadırlar. Bu yasaların içine üçüncü yasa ihlalinde (ufak uyuşturucular bulundursa bile) kişiye 25 yıldan müebbete varan hapis cezaları verilmesini şart koşan kötü şöhretli "üç ihlal yasası" ve insanların şartlı tahliye şansı olmadan tüm cezalarını yatarak tamamlamalarını gerektiren "hükümde doğruluk" yasası da girmekteydi.

2009'da ALEC üyeleri ve CCA'nın temsilcileri, o dönemde Arizona meclisine aynı zamanda ALEC'in kurul üyesi olan Meclis Üyesi Russell Pearce tarafından taşınan bir göçmenlik karşıtı yasa modelinin taslağını çıkardılar. SB1070 yasası olarak bilinen taslak, 36 eş sponsorun desteğiyle geçti. Bunlardan 30'u CCA lobicilerinden ve Geo Group ile diğer özel hapishane şirketi Management and Training Corporation için çalışan lobicilerden kampanya bağışları almışlardı. Yasa ardından kendisi de CCA ve ALEC ile yakın bağları olan Arizona Valisi Jan Brewer tarafından imzalandı.[106] SB1070 devletin kolluk kuvvetlerine evraksız görünen herkesi tutuklayıp sorgulama talimatı vererek ve bunu yapamayan polislere herkesin dava açması için yetki vererek, neticede herkesin sürekli yurttaş olduğunu ve yasal oturma iznine sahip olduklarını kanıtlayan belgeleri taşımasını şart koşarak ırkçı bir profil çıkarımını yasalaştırmıştı. En acımasız koşullardan bazıları daha sonra federal mahkemeler tarafından bozulsa da, Arizona kanunları beş ayrı eyalette geçirilen ve birkaç düzine eyaletin gündemine sokulan "kopya" yasamalara model oldu. Sadece 2010 ve 2011'de eyaletlerin yasama meclisleri bu türden 164 yasa geçirdiler. Bu yasaların ve

106. Bu ayrıntılar için 28 Ekim 2010 tarihli National Public Radio (NPR) raporuna ve NPR web sitesindeki rapora bkz., erişim tarihi 14 Temmuz 2017, www.npr.org/2010/10/28/130833741/prison-economics-help-drive-ariz-immigration-law. Ayrıca bkz. Ian Gordon, "The Immigration Hardliner Family Tree", *Mother Jones,* Nisan 2012, erişim tarihi 19 Nisan 2019 ve adres: www.motherjones.com/politics/2012/03/john-tanton-anti-immigration-laws.

göçmenlerin özel veya kamusal yollarla zulme uğratılmasına dönük kampanyaların arkasındaki düşmanca ırkçı ve göçmen karşıtı blokla ilgili bir çalışma, sivil toplumdaki aşırı sağcı ve neo-faşist örgütlenmeler, devlet kuruluşları ve seçilmiş yetkililer (yerel ve federal), politikacılar, ticari şirket ve vakıf kurucuları, lobiciler ve eylemciler arasındaki kapsamlı iç içe geçişi açığa sermektedir.[107]

Özel göçmen tutukluluk kompleksleri hızla büyüyen bir sektördür. Evraksız göçmenler, ABD'deki hapishane nüfusunun en hızlı büyüyen kesimini oluşturmakta olup özel tutukluluk merkezlerinde gözaltına alınmakta ve ABD devletinin sözleşme yaptığı özel şirketler tarafından sınır dışına gönderilmektedir. 2010 yılı itibariyle, 1980'lerden önce göçmen tutukluluk merkezlerinde her gün sadece birkaç düzine insan tutulurken bugün olağan bir günde içinde 30.000'den fazla göçmenin kapatılmış halde olduğu ve yılda yaklaşık 400.000 bireyi kilit altına alan 270 göçmen tutukluluk merkezi vardı.[108] Yani bu kapitalist küreselleşmenin ve onunla birlikte emeğin alımı ve denetimine dönük yeni ulus-ötesi sistemlerin hayata geçmesiyle oldu. Obama'nın başkanlığında, önceki yarım yüzyılla kıyaslandığında diğer dönemlerden çok daha fazla göçmen tutuklanıp sınır dışı edildi. Tutuklamalar ve sınır dışı etmeler Trump döneminde daha da tırmandı ve böylece 1980'lerden beri işleyen kalıbı devam ettirdi. Bazı tutukluluk merkezleri koca ailelere ev sahipliği yapmakta, yani çocuklar anne-babalarıyla birlikte parmaklıkların arkasında yaşamaktadırlar. Nezarethane tesisleri ve sınır dışı işlemlerin lojistiği özel şirketlere yüklendiğinden, sermayenin göçmenlerin suçlu hale getirilmesinde ve göçmenler üzerindeki denetimin

107. Bkz. Ian Gordon, "The Immigration Hardliner Family Tree", *Mother Jones*, Nisan 2012, erişim tarihi 19 Nisan 2019 ve adres: www.motherjones.com/politics/2012/03/john-tanton-anti-immigration-laws.

108. Diğerlerinin yanında bkz. "Immigrant Detention Map and Statistics", *CIVIC*, erişim tarihi 6 Ekim 2017 ve adres: www.endisolation.org/resources/immigration-detention/.

askerileşmesinde yerleşik bir çıkarı vardır. Dolayısıyla daha geniş bir tabirle, neo-faşist göçmen karşıtı harekete katkı sunmada sağlam bir çıkarı vardır.

SB1070'in yasalaşmasından bir ay sonra, Geo Group'un başkanı Wayne Callabres yatırımcılarına konferans çağrısında bulundu ve şirketinin özlemlerini açıkladı. "Federal düzeyde fırsatlar yaşananların sonucunda hızla büyümeye devam ediyor" diyordu Arizona yasasına işaret ederek. "Sınırdan gelip yakalanan bu insanların alıkonulması gerekecek ve en azından bu bana yaptığımız şey açısından fırsatların artacağını gösteriyor." CCA'nın 2005 yılındaki raporu, hapishane-endüstri kompleksinin açtığı kâr yapma olanakları hakkında şunları söylüyordu:

> Büyümemiz genellikle yeni ıslahevleri ve tutukluluk tesisleri geliştirip yönetmek için yeni sözleşmeler yapma becerimize bağlıdır. ... Tesislerimize ve hizmetlerimize yönelik talep, infaz çabalarının rahatlatılmasından, mahkûmiyet ve cezalandırma pratiklerindeki hoşgörüden veya cezai yasalarımızın bugün menettiği belli faaliyetlerin suç kapsamından çıkarılmasından olumsuz etkilenebilir.[109]

21. yüzyılın ikinci on yılında, 350.000'i aşkın göçmen her yıl evraksız oldukları için özel işletmeli hapishanelere girmiş ve göçmenlerin büyük kısmı reddedilmesine rağmen rekor sayıda sınır dışı edilen olmuştur.

Göçmenlere açılan savaş tırmandıkça, savaşın açtığı kâr yapma fırsatları da arttı. 2017'de Geo Group'un ıslahevlerinde tutulan 60.000'e yakın göçmenin, günde 1 dolar karşılığında şirket tesislerinin bakımı için her tür işi yapmaya zorlandıkları açığa çıktı. Şirkete dava açmış tutukluların ücretsiz çalışmaları sayesinde, Geo Group Colorado'daki koca tesisini maaşlı tek bir hademeyle ayakta tutabilmişti.[110]

109. Michelle Alexander, *The New Jim Crow*, New York: The New Press, 2012, s. 231.

110. Alene Tchekmedyian, "Prison Firm Sued by Immigrants", *Los Angeles Times*, 5 Mart 2017, s. A20.

Devletin Göçmenlik ve Gümrük Muhafaza (ICE) kuruluşu da göçmenleri sınır dışı eden uçuşların özelleştirilmesine yönelmiştir. ICE'nin sözleşme yaptığı birkaç şirketten biri CSI Aviation, 2014 ile 2016 yılları arasında üç yıl boyunca ICE'ye hava taşımacılığı hizmeti sunmak için yaptığı sözleşmelerden 300 milyon dolardan fazla para almıştır. Devletin raporlarından biri, ICE'nin sık sık boş çarter uçuşlarına ödeme yaptığını tespit etmiştir. Sadece tutuklama ve sınır dışı etme değil, gıdalardan telefon sistemlerine ve ıslahevlerine sunulan diğer hizmetlere varıncaya dek aradaki her şey özel şirketlere aktarılmaktadır. Bunun içine kefaletle salınan tutukluların ayak bileklerine takılan GPS monitörleri için devletin özel şirketlerle yaptığı sözleşmeler de dahildir; ne var ki tutuklular bu monitörleri takmak için ayda yüzlerce dolar para ödemek zorundadırlar.[111]

Gördüğümüz gibi dijitalleşme, küresel polis devletinin gelişimi ve uygulanması için yeni teknolojik olasılıklar açmaktadır. Birleşik Devletler'de teknoloji sektörü göçmenlere açılan savaşın önemli bir parçası olmuştur; çünkü Silikon Vadisi tutuklamalar, alıkoymalar ve sınır dışı etmelerin yaygınlaşıp ivme kazanmasında giderek merkezi bir rol oynamaktadır. Bu savaşa katılmaları sonucu kârları arttıkça, önde gelen teknoloji şirketleri göçmenlerin daha fazla hapse atılıp sınır dışı edilmesi için baskı yapmakta ve devletin toplumsal denetimle gözetim teknolojilerini göçmen karşıtı kampanyalarda kullanımını hızlandırmaya dönük lobicilik faaliyetleri yapmaktadır. Bir rapora göre:

> Göçmen toplulukları ve aşırı polis denetimine maruz kalan topluluklar bugün eşi görülmedik bir gözetim, tutuklama ve sınır dışı edilme düzeyleriyle karşılaşmaktadır. Teknoloji yeniliği ve altyapı bu olasılığı mümkün kılmakta, göçmen muhafazanın dev veri

111. Bu çeşitli ayrıntılar için bkz. Aviva Shen, "The Corporation that Deports Immigrants Has a Major Stake in Trump's Presidency", *ThinkProgress*, 1 Aralık 2016, erişim tarihi 22 Nisan 2019 ve adres: https://thinkprogress.org/trump-immigration-corporations-3ff5a3de7af.

> tabanlarından, bilgisayar programlarından, büyük verileri ve paylaşılabilen bulut tabanlı depoları analiz eden teknoloji çalışanlarından yararlanarak yürütülen kolluk faaliyetlerine dayanma olanağı vermektedir. Bu sistemler eşi benzeri görülmemiş miktarda şahsi ve özel bilgi toplamakta, göçmenleri bulma, sınır dışı etme ve tutuklama amacıyla kentler, devletler, bölgesel emniyet teşkilatlarının yanı sıra bazı yabancı hükümetler arasında bilgi paylaşma imkânlarının hızla genişletilmesini sağlamaktadır. Göçmen muhafaza ve tutuklama bugün Silikon Vadisi için büyük bir sektördür. ICE [Göçmenlik ve Gümrük Muhafaza], DHS [İç Güvenlik Bakanlığı] ve diğer birçok emniyet kuruluşu, bu yeni sistemlerin temini ve bakımına vergilerden toplanan milyarlarca dolar harcamaktadırlar. Şu anda DHS'nin 44 milyar dolarlık bütçesinin yüzde 10'u veri yönetimine ayrılmaktadır. Amazon Web Services ve Palantir gibi bir avuç dolusu dev şirket, Silikon Vadisi'nin hapishane ve sınır dışı etme rejimini besleme rolünü geliştiren ve sağlamlaştıran bir "döner kapı" inşa etmişlerdir.[112]

İki teknoloji devi Amazon ve Palantir, bulut bilgi işlemler yani raporun "bulut [*cloud*] endüstri kompleksi" dediği şeyle ICE ve diğer devlet kuruluşları için gelişmiş biyometrik kimlik tanılama, veri toplama ve takip etme sistemleri geliştirmiştir. Amazon ve içlerinde Adobe, IBM, Oracle, Salesforce, Lockheed Martin, Symantec, Raytheon (örnekleri aracılığıyla Avrupa, Ortadoğu, Asya ve Amerika'da 24'ten fazla ülkeye "sınır güvenliğinin" sunulmasıyla ilişkilidir[113]) ve Zoom'un olduğu diğer teknoloji ve askeri-endüstriyel şirketler, yönetimde lobi faaliyetleri yapmışlar ve federal hükümetin 20 milyar dolarlık "Önce Bulut" programını onaylaması için kongre üyelerinin seçim kampanyalarına binlerce dolarlık bağışlar yapmışlardır. Bu programın içine

112. National Immigration Project, Immigrant Defense Project ve Mijente raporu, "Who's Behind ICE? The Tech and Data Companies Fueling Deportations", Ekim 2018, s. 1, erişim tarihi 22 Nisan 2019 ve adres: www.nationalimmigrationproject.org/PDFs/community/2018_23Oct_whos-behind-ice.pdf.

113. Chen, "The US Border Security Industry Could be Worth $740 Billion by 2023".

başka yönleri olmakla birlikte, tüm DHS ve ICE veri portföyünün Amazon'un bulut bilgi işlem sistemlerine aktarılması da dahildir. Dev teknoloji şirketlerini takip eden yüzlerce küçük ve orta ölçekli şirket, DHS ve ICE için gelişmiş veri toplama ve biyometrik takip sistemlerine dönük bilgi paylaşma platformları ve yazılımlar inşa etmek için rekabet ederken, merkezi yurtdışında bulunan ulus-ötesi teknoloji şirketleriyle de sözleşmeler yapılmaktadır. Bunların içlerinde Fransa merkezli IDEMIA ve Tokyo merkezli NEC Corporation vardır. Dahası tüm bu şirketlerin küresel borsalara arz edildiğini, böylece dünyanın herhangi yerinden bu şirketlere yatırım yapanların Birleşik Devletler'de göçmenlere açılan savaşta pay sahibi olduğunu da hiç unutmayalım.

Bu esnada Avrupa'da sığınmacı krizi ve Avrupa Birliği'nin "sınırları güvene alma" programı, sınırlardaki askeri güçlere ekipman, gözetim sistemleri ve BT altyapısı sunan askeri ve güvenlik şirketlerine kazanç kaynağı sağladı. Birleşik Devletler'de olduğu gibi bu şirketler, krizin edilgen faydalanıcıları olmak yerine sözde "güvenlikleştirmenin" genişletilmesine dönük baskıların arkasındaki aktörlerdir. 2007'de Avrupa'nın askeri-endüstriyel-güvenlik kompleksinin önde gelen şirketleri, sınırları askerileştirmeleri ve kapsamlı güvenlikleştirme programları uygulamaları için devletlere lobicilik yapacak Avrupa Güvenlik Örgütü'nü kurdular. Aynı zamanda bu şirketler Avrupa'daki milyar dolarlık sınır güvenliği sözleşmelerinden yararlanırken, AB üyeleri onlara 2005 ile 2014 arasında Ortadoğu ve Kuzey Afrika (MENA) ülkelerine yaklaşık 100 milyar dolarlık silah satışı yapmalarını sağlayacak lisanslar vermişlerdi. MENA rejimleri, 2011 Arap Baharı sırasında halk isyanlarını bastırmak ve silahlı çatışmaları körüklemek için bu silah satışındaki artıştan yararlandılar.

Savaş, devlet baskısı ve ekonomik çöküş MENA ülkelerinden milyonlarca insanı, Arap Baharı'ndan sonra Avrupa'daki güvenli yerlere sığınmacı olarak kaçmaya itti. Bunun üzerine sığınmacı krizinin (ticari medya ve Avrupa Haklarının san-

sasyonel hale getirdiği krizin) ticari savaş kompleksi için bir nimet olduğu görüldü. AB sınır güvenlik kuruluşu Frontex'in bütçesi, 2005 ve 2016 yılları arasında yüzde 3,688 gibi muazzam bir oranda artarken, Avrupa sınır güvenlik piyasasının 2015'te 18 milyar dolar civarındayken 2022'de yaklaşık iki katına çıkıp 34 milyar dolarlara geleceği bekleniyordu. Güvenlikleştirme kampanyası için baskı yapan ve bundan kâr elde eden büyük ulus-ötesi şirketlerin içinde, başkalarının yanı sıra askeri tedarik, hava uzay ve teknoloji holdingleri Airbus, Finmeccanica, Thales ve Safran, ayrıca teknoloji devi Indra Systems bulunmaktadır. Tüm şirketler küresel borsalarda halka arz edilmiş şirketlerdir. Yüzyılın ikinci on yılının sonunda Avrupa sınırları beton duvarları, sanal duvarları, askeri devriyeleri, izleme ve keskin nişancı kuleleri, kameraları, arazi radarları, kablosuz telekomünikasyon altyapılı kızılötesi izleme sistemleri, insansız hava araçları, karbondioksit keşif robotları, biyometrik kimlik tespit sistemleri ve göçmen veri tabanlarıyla giderek ABD-Meksika sınırını anımsatmaktadır. "Toplandığında bulgular Avrupa'nın sınırları askerileştirmeye çalışan politik liderlerinin çıkarları ile bu hizmetleri sunan büyük savunma ve güvenlik yüklenicilerinin çıkarları arasında artan bir örtüşme olduğunu gösteriyor." Amsterdam merkezli Transnational Institute'un 2016 tarihli raporu işte bu uyarıda bulunuyordu. "Bugün dışarıya ve içeriye dönük teknolojiler kullanan, şu an gezegenimizin en savunmasız ve umutsuz insanlarından bazılarını hedef alan çok daha güçlü bir askeri-endüstriyel-güvenlik kompleksimiz var."[114]

114. Mark Akkerman, "Border Wars: The Arms Dealers Profiting from Europe's Refugee Tragedy", Amsterdam: Transnational Institute, 2016, erişim tarihi 23 Nisan 2019 ve adres: www.tni.org/files/production-downloads/border-wars-report-web1207.pdf. Bu iki paragraftaki bilgilerin tümü şuradandır: Executive Summary, s. 1-2. Euro şeklindeki rakamları Nisan 2019'daki kur oranlarını kullanarak dolara çevirdim. Fakat bu oran da sürekli oynamalara tabi olduğundan rakamlar oynak tahminlerdir.

Dünyada Toplumsal Temizlik ve Askerileşmiş Birikim[115]

Son dönemlerde küresel kapitalizmin Amerika kıtasının çalışan ve ezilen insanlarına yönelttiği saldırıda sözde "uyuşturucuya açılan savaştan" daha işlevsel (ve baskı yoluyla birikimi daha net bir şekilde gözler önüne seren) çok az gelişme olmuştur. Gazeteciler ve akademisyenler, 1990'larda CIA'in Nikaragualı kontralara ve Orta Amerika ile And Dağları'ndaki diğer sağcı paramiliter gruplara silahlar vermek ve Birleşik Devletler'de kent içlerinde, ağırlıkla da Afrikalı Amerikalıların mahallelerinde uyuşturucu dağıtmak için nasıl mekik dokuduklarını ifşa ettiler.[116] Michelle Alexander'ın 2012 tarihli çok satan kitabı *The New Jim Crow* [Yeni Jim Crow], Birleşik Devletler'de uyuşturucuya açılan gülünç savaşın, nasıl artık Afrikalı Amerikalıların, Latinoların ve beyaz yoksul emekçilerin toplu şekilde hapse atılmasını sağlayan bir mekanizma olduğunu gözler önüne seriyordu.[117] Birleşik Devletler'in ötesinde, hâkim değerlendirmeler uyuşturucu savaşlarını ABD, Meksika ve Amerika kıtasındaki diğer hükümetlerin başı bozuk mafya kartelleri ve suç çetelerine karşı

115. Bu bölüm toplumsal temizlik ve askerileşmiş birikimin kapsamlı bir değerlendirmesi olarak hazırlanmamıştır. Bunun yapılabilmesi için birkaç cilde ihtiyaç vardır. Amaç küresel polis devletinin dünya genelinde şu iki boyutunun kesişimi üzerinde nasıl kullanıldığını birkaç örnekle altını çizmektir: Toplumsal denetim ve askerileşmiş birikim.

116. Bu öyküyü ilk kez *San Jose Mercury News* gazetecisi Gary Webb'in araştırma raporu açığa çıkardı ve sonrasında 2014 tarihli *Kill the Messenger* isimli Oliver Stone filmiyle hafızalara kazındı. Bkz. Gary Webb ve Maxine Waters, *Dark Alliance*, New York: Seven Stories Press, 2014, yeniden basılmış edisyon. Ayrıca bkz. Peter Dale Scott, *Cocaine Politics: Drugs, Armies, and the CIA in Central America*, Berkeley: University of California Press, 1998.

117. Alexander, *The New Jim Crow*. Ancak Alexander'ın analizi ciddi şekilde hatalıdır. Açıkça kitlesel hapislerin artışıyla ilgili analizini politik ekonomi, sınıf ve kapitalizm gibi daha geniş meselelerle ilişkilendirmeyi reddetmekte ve mahkûmların kabaca yarısını oluşturan, siyah ve Latino akranlarıyla aynı sosyo-ekonomik ve sınıfsal koşullardan gelen beyaz mahkûmları ırkçı politikaların "tali zayiatları" olarak değersizleştirmektedir. Şu eleştiriye bkz. Jay, "Cages and Crises".

verdikleri kahramanca mücadeleler şeklinde resmederek, yaşanan yıkımı genelde "anlamsız şiddet" olayları şeklinde gizemli ve sansasyonel hale getirmektedir. Ancak bu asker ve polislerin aynıları genelde uyuşturucu ticaretine derinden gömülmüş haldedirler.

Doğrusu uyuşturucuya açılan savaş küresel kapitalizme ait formel ve enformel ekonomiler arasında, suç ekonomisi de dahil bir köprü oluşturmaktadır. Kapitalizm her zaman Janus gibi iki çehreli olmuştur. Üste bakan "yasal" ve "meşru" faaliyetlerinin arka yüzüne bakıldığında "yasadışı" ve "gayrımeşru" bir kara borsa veya yeraltı ekonomisi vardır. Bu iki çehre, ABD mafyasının 20. yüzyıl boyunca şirketler için yürüttüğü önemli yasadışı faaliyetlerden, Çinhindi'nde ABD'nin kontrgerilla faaliyetlerini finanse edip bölgenin yeni küreselleşmiş kapitalizme eklemlenmesi için üs kurmasına yardımcı olan uluslararası uyuşturucu trafiğine varıncaya dek işlevsel olarak iç içe geçmiştir.[118] Gilber diğerleriyle birlikte, ABD'nin Amerika kıtasında örgütlediği uyuşturucuya karşı savaşın, aslında uyuşturucu ticaretini sona erdirmekle değil bu ticaretin ganimetlerini yeraltı kartelleri, ordular, ekonomik ve politik elitler arasında paylaştırılmasıyla ilgili olduğunu göstermiştir. Ayrıca yasadışı ticaretin yırtıcı küresel bankacılık sisteminin nasıl merkezine oturduğunu, kasalarına uyuşturucudan elde edilmiş on milyarlık kârların konduğunu ve küresel ekonominin finans ağları içinde tekrar dolaşıma sokulduğunu da göstermektedir.[119] Dünyadaki küresel uyuşturucu ticaretinin 2013'te 435 milyar dolar değerinde olduğu[120] ve bunun büyük kısmının küresel finans

118. Yeri gelmişken bkz. Michael Woodiwiss, *Gangster Capitalism: The United States and the Globalization of Organized Crime*, New York: Basic Books, 2005.

119. John Gilber, *To Die in Mexico*, San Francisco, CA: City Lights, 2011.

120. Holly Ellyatt, "Global Drugs Trade 'As Strong as Ever' as Fight Fails", *CNBC*, 13 Ağustos 2013, erişim tarihi 10 Ekim 2019 ve adres: www.cnbc.com/id/100957882. Daha ayrıntılı veriler ve tartışmalar için BM Uyuşturucu ve Suç Dairesinin (UNODC) yıllık yayınladığı Dünya Uyuşturucu Raporuna

sisteminde yeniden dolaşıma sokulduğu, böylece anemik küresel ekonomiyi damardan besleyen kritik bir unsur olduğu tahmin edilmektedir. Bu anlamda vahşi uyuşturucu ticaretinin kendisi, askerileşmiş küresel sermaye birikiminin bir yöntemidir.[121] Fakat çok daha fazlasıdır. Uyuşturucu savaşları, Meksika, Kolombiya ve Batı yarımkürenin her yerinde askerileşmiş birikim ve kapitalist küreselleşmeye hizmet eden büyük programların üzerinde konumlandığı eksen, ulus-ötesi askeri-endüstriyel-güvenlik kompleksini neoliberal reformlar, yoksulların toplumdan temizlenmesi ve toplumsal hareketlerin bastırılmasıyla ilişkilendiren ilk birikim süreci için TCC'nin çok yönlü bir aracıdır.[122] "Uyuşturucuya açılan savaş kapitalizmin sıkıntılarına uzun vadeli bir çözümdür" diye aktarmaktadır gazeteci Dawn Paley. "Terörü oturmuş bir neoliberal karışımda politika üretimiyle birleştirmekte, eskiden küreselleşmiş kapitalizmin erişemediği toplumsal dünyaları ve toprak parçalarını ona açmaktadır."[123]

Birleşik Devletler 1990'ların sonundan itibaren, Latin Amerika'daki "uyuşturucu savaşlarına" on milyarlarca dolar yatırdı. Bu yatırımlar birden çok düzeyde birikime yeni olanaklar açtı. Ordu ve polisin uyuşturucu trafiğiyle mücadele etme adına yürüttüğü operasyonlar, Kolombiya, Orta Amerika ve Meksika'da kırlarda topraklarına yerel arazi sahipleri ve ulus-ötesi kapitalistler tarafından el konan yerel köylülerin, yerlilerin, Afrika kökenlilerin ve diğer toplulukların kitlesel halde yerinden olmasıyla sonuçlandı. "İnsanları bir savaş

bkz. Ana sayfası şu şekildedir: https://wdr.unodc.org/wdr2019/index.html.

121. Elbette vahşi çeteler ve uyuşturucu trafiği, yağdırdığı geniş toplumsal şiddet kriz boyutlarına ait bir *problemdir*. Burada mesele bu problemlerin kendi başına kapitalist küreselleşmenin serpintileri olması ve kendi başlarına kâr yapmanın önemli kaynakları olmasıdır.

122. Amerika kıtasındaki uyuşturucu savaşları üzerine yazılmış birçok eser içinden şunlara bkz. Paley, *Drug War Capitalism*; William Aviles, *The Drug Wars in Latin America*, New York: Routledge, 2018; Jasmin Hristov, *Paramilitarism & Neoliberalism*, Londra: Pluto, 2014; Gilber, *To Die In Mexico*.

123. Paley, *Drug War Capitalism*, s. 16.

stratejisi olarak zorla çıkarmak, kolektif eylemlerin engellenmesini, toplumsal ağlara zarar verilmesini, sivil nüfusun korkutulup denetlenmesini hedeflemektedir" diye belirtir Paley. "İnsanları topraklarından çıkarmaları sayesinde yeni topraklar hudut yatırımları denen bu şeylere açılmış olur."[124] Operasyonlar da kapitalist küreselleşmeyle bölgede yayılmış tarım sektörüne, madenciliğe ve diğer ham madde çıkarmaya dönük operasyonlara istikrarlı bir emek arzı yaratır.[125] Toplumsal hareketlerin bastırılması için ve özellikle Kolombiya örneğinde kontrgerilla faaliyetler için bir sis perdesi sunar. Dahası paraların büyük kısmı ulus-ötesi şirketlerin kasalarına girer. Örneğin ABD yönetimi 2008 ve 2015 yılları arasında, Meksika ordusunun sözde uyuşturucu trafiğiyle mücadele etmesine yardım amacıyla oluşturulmuş Merida İnisiyatifi adlı programa 2,5 milyar dolar ayırmıştır. Fakat bir araştırmacının belirttiği gibi, paranın çoğu "sınırı dahi geçmemektedir." Aksine ABD devletinin kasalarından doğrudan, Meksika Hava Kuvvetleri'nin radar uçaklarını yapan Texas merkezli Fairchild Aircraft'ın, Meksika Ordusu'nun kullandığı Blackhawk helikopterlerini yapan Connecticut şirketi Sikorsky'nin ve ABD-Meksika sınırlarını gözetlemek için kullanılan insansız hava araçlarını üreten Kaliforniya merkezli General Atomics'in hesaplarına yatmaktadır.[126]

Latin Amerika, politik isyanların bastırılması ve kıtanın ticari yağmalara daha çok açılması amacıyla kamu ve özel şiddetin iç içe geçtiği bir kazana dönüşmektedir. Bölge, dünyanın geri kalanının gittiği istikamete bir ayna tutmaktadır; küresel polis devletinin simgesi konumundadır. Dünya genelinde aşırı sağcı ve neo-faşist güçlerin yeniden canlanmasını yansıtan bir şekilde (sonraki bölüme bakınız), Latin Amerika

124. Paley, *Drug War Capitalism,* s. 76.
125. Yeri gelmişken bkz. William I. Robinson, *Global Capitalism and Latin America*, Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 2008.
126. Christy Thornton, "Ending U.S. Support for Mexican Repression Starts at Home", *NACLA Report on the Americas,* 18 (4), 2016: 322-323.

son yıllarda aşırı sağcı baskıcı ve otoriter rejimlerin tekrar iktidara dönüşüne tanık olmuştur. Süreç 2009'da Honduras'taki *askeri darbeyle* başlamış, onu 2016'da Brezilya'da iktidardaki İşçi Partisi'ne yapılan "meclis darbesi" takip etmiş ve bunların yanı sıra bölge genelinde baskı tırmanmış, aşırı sağcı partiler ve iş grupları seferberlik içinde olmuştur. "Bugünkü diktatörlükler siyasi partilerin katıldığı düzenli seçimleri ve demokratik rejimlerin başka özelliklerini tutarak, anayasal ilkelere saygılı medeni bir imaj çizmektedirler" diye belirtmektedir Beinstein. "Siyasi mahkûmlar neredeyse her zaman keyfi kararlar alan hâkimlerin önüne bir yasallık görünümüyle çıkarılmakta, muhalif şahısların uğradığı suikastlar ticari medyada aktarılmamakta ve devlet eliyle politik hoşnutsuzlukların bastırılması yoksullara, halktan protestoculara ve yaygın ihmallere karşı gösterilen polis şiddetiyle iç içe geçmektedir."[127]

Bölgedeki bu aşırı sağcı dönüşümün merkezinde, ulus-ötesi ticari gücü sağlamlaştırmaya ve genişletmeye dönük ırkçı, otoriter ve militarist bir tasarruf vardır.[128] Örneğin Meksika ve Arjantin'de anayasalar silahlı güçlerin polise ait işlevleri gerçekleştirmesine izin vermek için değiştirilmişken, ABD'deki özel harekât güçlerinin eğitim görevleri 2007 ile 2014 arasında üç katına çıkmıştır.[129] Washington, D.C. merkezli Inter-American Dialogue'un 2018 tarihli "Satılık Güvenlik" [*Security for Sale*] raporuna göre, 2017'de Latin Amerika'da 16.000'i aşkın özel askeri ve güvenlik şirketi, 2.4 milyon insanı istihdam etmiş ve genelde toplumsal ha-

127. Jorge Beinstein, "Las Nuevas Dictaduras Latinoamericanas", *Agencia Latinoamericana de Informacion,* 16 Mart 2018, erişim tarihi 9 Nisan 2018 ve adres: www.alainet.org/fr/node/191654.

128. Yeri gelmişken bkz. Charles Hale, Pamela Calla ve Leith Mullings, "Race Matters in Dangerous Times", *NACLA Report on the Americas,* 49 (1): 81-89.

129. Andrea Germanos, "US Special Ops Training in Latin America Tripled, Docs Reveal", *Common Dreams,* 31 Ağustos 2016, erişim tarihi 14 Nisan 2014 ve adres: www.commondreams.org/news/2016/08/31/us-special-ops-training-latin-america-tripled-docs-reveal.

reketleri bastırmada devlet güçleriyle işbirliği yapmıştır. Mevcut ve emekliye ayrılmış ordu ve polis personeli ile bu özel şirketlerin arasındaki çizgiler bulanıklaşmakta olup buna "mevcut ordular, eski askerler, özel güvenlik, iş dünyasının seçkinleri ve devlet görevlilerinin oluşturduğu iç içe geçmiş bir ağ" dahil olmaktadır. Sadece Meksika'da özel güvenlik sektörü 2012 ile 2018 arasında yüzde 180 büyümüş ve o yıl 1,5 milyon dolarlık bir değere ulaşmıştır. Brezilya'da sektör her yıl 14 milyar dolar gibi dudak uçuklatıcı bir kazanç elde etmektedir.[130]

Latin Amerika orduları son yıllarda, ulus-ötesi şirketlerin bölgenin bol miktarda doğal kaynağını ve emek arzına el koyup nüfuz oluşturmak için başlattıkları yeni ve büyük dalganın kortejiyle hızla büyümüştür. Orta Amerika'daki ordular 1990'lardan bu yana yüzde 20 büyümüştür. Brezilya, Bolivya, Meksika ve Venezuela ordularının boyutları bu dönemde iki katına çıkarken Kolombiya ordusu dört katına çıkmıştır. Bölgenin geri kalanında ordular ortalama yüzde 35 oranında büyümüşlerdir.[131] Ordular bölgenin mega kentlerinde konuşlandırılmışlar ve çoğu kez toplumsal temizlikle örgütlü muhalefetin bastırılmasında karanlık ölüm tugaylarıyla birlikte çalışmaktadırlar.[132] Bölge kaynaklarının ulus-ötesi şirketler eliyle yağmalanması, devletin orduları ve polis güçlerini konuşlandırması, paramiliterleşme ve özel güvenlik firmalarının artması arasında yakın bir örtüşme vardır. Bu kamusal ve

130. Sarah Kinosian ve James Bosworth, "Security for Sale: Challenges and Good Practices in Regulating Private Military and Security Companies in Latin America", rapor Inter-American Dialogue (Washington, DC), Mart 2018, erişim tarihi 10 Nisan 2019 ve adres: www.thedialogue.org/wp-content/uploads/2018/03/Security-for-Sale-FINAL-ENGLISH.pdf. 16,000 rakamı s. 3'te, "iç içe geçme" alıntısı s. 2'de, Brezilya rakamları s. 5'tedir.

131. Brett J. Kyle ve Andrew G. Reiter, "A New Dawn for Latin American Militaries", *NACLA Report on the Americas,* 51(1), 2019: 19.

132. Orta Amerika için örnek olarak bkz. William I. Robinson, "The Second Implosion of Central America", *NACLA* blog, 28 Ocak 2019, erişim tarihi 30 Nisan 2019 ve adres: https://nacla.org/news/2019/01/28/second-implosion-central-america.

özel güçler hem bölgenin kaynaklarını TCC'ye açmak hem de ulus-ötesi şirketlere doğrudan güvenlik sağlamak için kullanılmaktadır. Örnek olarak Ekvador'da devlet, Yerli Shuar halkını tahliye etmek ve atalarından kalan topraklarını Çinli bir maden şirketine vermek için ordu yollamıştır. "Orduyu işler kontrolden çıktığında çağırmak yerine, [devletler] orduya önemli altyapılarla varlıkları düzenli suretle izleme ve koruma görevi vermişlerdir" diye aktarmaktadırlar Kyle ve Reiter. "Bolivya ordusunu doğal gaz hatlarını korumak için kullanmakta ve komşusu Peru'da devlet ülkenin tek petrol boru hattını 'stratejik bir varlık' olarak ilan etmiş, bugün orduyu orayı vandallardan korumakla görevlendirmektedir."[133]

Aynı zamanda özel güvenliğin en büyük müşterilerinden bazıları, bu ham madde çıkaran sektörlerin, doğal kaynak projelerinin ve tarım işletmelerinin kendisidir. "Meksika'dan Şili'ye kadar altın, su, petrol, kömür, doğal gaz, demir, kereste ve diğer kârlı ihraç ürünleri arayan şirketler ve kuruluşlar yatırımlarını korumak için silahlı korumalar tutmaktadırlar" diye aktarmaktadır Inter-American Dialogue raporu. Genelde buralarda,

> Bu faaliyetleri protesto eden yerel nüfuslar vardır ve zaman zaman şiddetle karşılaşırlar. Şirketleri ve sözleşme yaptıkları güvenlik tedarikçilerini hesap vermeye zorlayacak politik iradenin olmayışı, özel güvenlik personelinin yerel nüfuslar ve eylemcilerle çatışma içine girdiği, cinayetlerin cezasız kaldığı birçok vakaya sebep olmuştur. Genelde işletmeler, özel güvenlik, ordu ve devlet arasında çok yakın bir ağ vardır. Bu ağ, çevre eylemcileri ve yerel halklarla arazi sahipleri ve işletme sahipleri arasında gerilimler çıktığında seçkinlere koruma sağlamaktadır. ... Bölgenin tamamında, Brezilya, Meksika, Peru, Guatemala, Kolombiya ve her yerde, kaçakçılar, çeteler, güvenlik güçleri, ordular ve özel güvenlik firmalarının (aralarındaki sınırlar çoğu kez bulanıktır) yerli haklarını savunanları ve çevre eylemcilerini öldürdükleri, onlara saldırdıkları ve tehditlerde bulundukları görülmektedir. Brezil-

133. Kyle ve Reiter, "A New Dawn for Latin American Militaries", s. 26.

ya'dan sonra Kolombiya, çevre savunucuları için en ölümcül ikinci yer olup 2015 ve 2017 arasında 95 ölüm kayda geçirilmiştir. Bu cinayetlerde suç gruplarının yanında özel güvenlik sektörü ve orduların da payı olmuştur.[134]

Bakıldığında 15. ve 16. yüzyıldaki Fetihlerden bu yana çok az şey değişmiştir. TCC yeni Fatihtir.

Bu arada İsrail belki de, askerileşmiş birikime dayalı koca bir ekonomik ve politik-kolonyal sistemi dünyadaki diğer ülkelerin hepsinden daha çok sergilemektedir. Son iki yüzyılın şiddetli uluslararası çatışmalarına en çok dahil olmuş ülkeler listesinin başlarındadır.[135] Ülke küresel polis devletinin tam kalbinde olup Küresel Askerileşme Endeksi'nin listesine göre "dünyanın en askerileşmiş ulusudur."[136] 1980'ler ve 1990'larda İsrail, ağırlıkla tarıma ve ulusal sanayiye dayalı geleneksel bir ekonomiden savaş ve yüksek teknoloji ekonomisine geçince Tel Aviv ve Haifa Silikon Vadisi'nin Ortadoğu'daki ileri karakollarına dönüştüler. İsrail'in NASDAQ borsasında listelenen teknoloji hisseleri (çoğu güvenlikle alakalıdır) diğer yabancı ülkelerin hepsinden fazladır. 11 Eylül 2001 saldırıları İsrail'in, "yurt güvenlik sektörü" denilen şeyi geliştirip dünyaya ihraç etmesine ivme kazandırmıştır. İsrail neredeyse kurulduğu 1948 yılından bu yana dünyaya silah ihraç etmektedir.[137] İsrail ekonomisi yerel, bölgesel ve küresel şiddeti, çatışmaları ve eşitsizlikleri beslemektedir. Fakat 11 Eylül'ün ardından, 130'a yakın ülkeyle silah ve güvenlik işleri yaparak, dünya geneline

134. Kinosian ve Bosworth, "Security for Sale", s. 10-11.

135. Halper, *War Against the People*, s. 69.

136. Max M. Mutschler ve Marius Bales, "Global Militarization Index 2018", Bonn International Center for Conversion, 2018 yıllık raporu, s. 14, erişim tarihi 2 Mayıs 2019 ve adres: www.bicc.de/uploads/tx_bicctools/BICC_GMI_2018_e.pdf. İsrail yılda ordusuna 15 milyar dolar harcamakta yani GSYH'sinin yüzde 6,5-8,5 arasını harcamakta buna karşılık Birleşik Devletler yüzde 4,3 civarını harcamaktadır. Halper, *War Against the People*, s. 37.

137. Halper, *War Against the People*, İsrail'in silah ihracatı, askeri danışmanları, öğretileri, kontrgerilla taktikleri üzerine yazılmış kitaplar hakkında uzun bir kaynakça (s. 43-44) sunmakta ve bu kümülatif araştırmayı özetlemektedir.

silah alt-sistemleri, teknolojiler ve hem sivil hem askeri piyasalarda "çifte kullanıma" sahip küresel yurt güvenliği sektörü için eğitimler sağlayan bir tedarikçi olarak kendisine eşsiz bir konum yarattı. Çoğu halka açılmış olan 400 kamusal ve özel askeri firma, 2000 ile 2007 yılları arasında dünya geneline 30 milyar dolarlık silah satmıştır. Buna söz konusu askeri firmaların ihraç ettikleri yurt güvenliği, istihbarat ve kolluk hizmetleri ile iç güvenlik eşyaları, teknolojileri ve hizmetleri satan yüzlerce başka firmayı da eklemek gerek. Ülkenin 200 siber güvenlik şirketi vardır ve bugün siber ürünlerle hizmetlerin dünyadaki iki numaralı tedarikçisidir.[138]

İsrailli araştırmacı Jeff Halper'in belirttiği gibi, bu konumu korumanın sırrı, İşgal Altındaki Filistin Topraklarının, bu silahları, güvenlik ve istihbarat sistemleriyle teknolojilerin test edildiği laboratuvar gibi kullanılması, böylece dünyaya "savaşta denenmiş" ürünler olarak pazarlanabilmesidir. En büyük şirketleri savaşı ve çatışmaları desteklemektedir: "İşgal iki bakımdan İsrail için bir kaynak oluşturuyor: Ekonomik anlamda silahların, güvenlik sistemlerinin, nüfus kontrol modellerinin ve taktiklerin gelişimi için onsuz İsrail'in uluslararası silah ve güvenlik piyasalarında rekabet edemeyeceği bir test alanı sunuyor."[139] Halper, ülkenin geliştirdiği silah sistemlerinin, gözetleme ve istihbarat teknolojilerinin her şeyiyle nasıl İşgal Altındaki Topraklarda yaşayan Filistinlilere karşı kullanıldığını anlatan kan dondurucu ayrıntılar aktarmaya şöyle devam ediyor:

> İşgal Altındaki Filistin Toprakları muhtemelen yeryüzünün en çok izlenen, denetlenen ve askerileşmiş yerine dönüşmüş halde. Bütüncül bir biyo-politik denetim kurabilmeyi hayal eden her generalin, güvenlik uzmanının ve polis memurunun düşlerine örnek niteliğinde. Yerel nüfusun etkin hiçbir yasal korumaya veya mahremiyete sahip olmadığı koşullarda, kendileri ve toprakları

138. Bu ayrıntılar için bkz. Halper, *War Against the People*, s. 65, 92.
139. Halper, *War Against the People*, s. 4.

> en son gözetim, denetim ve baskı teknolojilerinin mükemmel hale getirilip vitrine çıkarıldığı bir laboratuvara dönüşüyor. Böylece İsrail'e son derece rekabetçi küresel piyasalarda bir avantaj veriyor. İsrail'in veya yabancı ülkelerin ürünlerinde "Savaşta Kendisini Kanıtlamış", "Gazze'de Test Edilmiştir" ve "İSK [İsrail Savunma Kuvvetleri] Onaylı" gibi ibareler pazarlanabilirliklerini büyük ölçüde arttırmaktadır.[140]

Filistinliler üzerinde denenip incelikli hale getirilen bu kontrol ve baskı yöntemleri, İsrail tarafından ABD'nin içindeki kentlerin ırkçı polislerine, Rio'daki *favelaların* yoksul sakinleri arasında devriye gezen Brezilyalı güvenlik güçlerine, toplumsal hareketlere karşı savaş veren Guatemalalı askerlere ve paramiliter güçlere, Orta Asya'da insan hakları eylemcilerini ve gazetecileri izleyen istihbarat memurlarına, Çin Ordusu'nun ülke içinde toplumsal denetim sistemleri geliştiren ajanlarına, ticari müşterilere ve dünya genelinde baskıcı devletlerle polis teşkilatlarına ihraç edilmektedir.[141]

Çin'de işçi mücadelelerindeki ve toplumsal protestolardaki devasa kabarma karşısında (doğrusu birçok kişi Çin'i küresel emek mücadelelerinin yeni merkez üssü olarak görmektedir) ülke içinde toplumsal denetim kurmayı amaçlayan bir özel harekât kuvvetinin yaratılmasına dönük hızlı bir girişim var.[142] Çin devleti 2011'de iç güvenliğe (111 milyar dolar) savunmadan (106 milyar dolar) daha çok para harcamıştır.[143] Askeri-endüstriyel kompleksinin büyümesiyle birlikte, yüksek teknolojili güvenlik ve denetim sistemleri, büyüyen işsizlik, keskin toplumsal kutuplaşma, tırmanan eşitsizlikler, ekonomik güvensizlik, yoğunlaşmış sömürü, sağlık ve

140. Halper, *War Against the People*, s. 143.
141. Çeşitli kısımlara bkz. Halper, *War Against the People.*
142. Dennis J. Blasko, "Chinese Special Operations Forces: Not Like 'Back at Braff'", *War on the Rocks*, 1 Ocak 2015, erişim tarihi 18 Nisan 2019 ve adres: https://warontherocks.com/2015/01/chinese-special-operations-forces-not-like-back-at-bragg/.
143. Alvin So, *Class and Class Conflict in Post-Socialist China*, Singapur: World Scientific Printers, 2013, s. 3.

eğitimde gerileyen koşulların yarattığı huzursuzlukla karşı karşıya kalmış ülkede hızla yaygınlaşmaktadır. Çin devleti politik istikrarsızlıkları önlemeye çalıştıkça, Çinli yurttaşlar muhtemelen dünyanın en çok gözlenen halkı olmaya doğru ilerlemektedir. 2016'da Çin'in faaliyette 176 milyon gözetleme kamerası vardı ve bu rakamın 2020'de üç kattan fazla artıp 626 milyona ulaşması beklenmekteydi.[144]

Bu gelişen iç toplumsal denetim ve kitlesel gözetim sistemleri üzerinde sadece devletin yetki sahibi olduğunu söyleyen varsayımın tersine, iç güvenlik programı özel gözetimin ve diğer şirketlerin katılımını da içermektedir. Örneğin sözde suçlularla birlikte işçi liderlerini ve politik muhalifleri kamusal alanlarda hareket ettikçe gerçek zamanlı tespit edecek yüz ve yürüyüş tanıma teknolojilerini uygulamaya sokmak için polis teşkilatlarıyla bu şirketler işbirliğine girmektedir. Yüz tanıma projesi 2015'te çeşitli özel teknoloji ve güvenlik şirketlerinin katılımıyla ve ülkenin 1.4 milyar yurttaşını saniyeler içinde teşhis edebilecek bir veri tabanına ulaşma hedefiyle başladı.[145] Bu yüz tanımalı gözetim programı, 2017'de 6,4 milyar dolar değerindeki piyasasıyla dünyanın en hızlı büyüyen programı olup buna karşılık ABD piyasası aynı yıl 2,9 milyar dolar değerindeydi ve 2021'de yüzde 12'nin üzerinde büyüyeceği öngörülüyordu.[146] Sürecin içindeki önde gelen

144. Frank Hersey, "China to Have 626 Million Surveillance Cameras Within 3 Years", *Technode*, 22 Kasım 2017, erişim tarihi 4 Mayıs 2019 ve adres: https://technode.com/2017/11/22/china-to-have-626-million-surveillance-cameras-within-3-years/. Bu makaleye göre Çin'deki yüz ve yürüyüş tanıma piyasası dünyanın en hızlı büyüyen programıdır. Piyasanın değeri 2017'de 6,4 milyar dolar değerindedir ve 2021'e kadar yüzde 12 oranında büyümesi beklenmektedir, buna karşılık ABD piyasası 2,9 milyar dolar değerindedir.
145. Bkz. Stephen Chen, "China to Build Facial Recognition Database to Identify Any Citizen Within Seconds", *South China Morning Post*, 12 Ekim 2017, erişim tarihi 4 Mayıs 2019 ve adres: www.scmp.com/news/china/society/article/2115094/china-build-giant-facial-recognition-database-identify-any; Hersey, "China to Have 626 Million Surveillance Cameras Within 3 Years".
146. Hersey, "China to Have 626 Million Surveillance Cameras Within 3 Years".

özel Çin menşeli şirket Hangzhou Hikvision Digital Technology, şimdiden kapalı devre kameralar ve videolu gözetim ekipmanlarında dünya pazarının yüzde 20'ye yakınını kontrol etmekte olup başkalarının yanı sıra ABD Ordusu ve Memphis Polis Teşkilatı ile sözleşmeler yapmıştır.[147] Hikvision de önde gelen bir başka Çinli gözetim firması Dahua da Shenzhen borsasının listesinde yer almaktadır. Küresel finans holdingleri UBS ve J.P. Morgan Hikvision'un on büyük hissedarları arasındadır (Çin devletinin azınlık hissedarlarındandır).[148]

Çin'deki gözetim teknolojisi ayrıca devletin ulus genelinde geliştirmeyi planladığı, yurttaşları davranışlarına göre sıralayan ve puanlarına göre ödüllerle cezalar veren uçsuz bir davranış kontrol sistemi olan "sosyal kredi sistemine" de uyarlanmaktadır. Geliştirilmekte olan ve her şeye karışan sistemlerin içinde, mesajlaşma uygulamalarında başlattıkları grup yazışmalarında paylaşılan içerikten insanların cezai anlamda sorumlu tutulması da var. Yurttaşların kanunlar gereği devletin cep telefonlarındaki fotoğraflarla videoları izlemelerine izin veren uygulamalar yüklemesi şart. Eğer birileri izinsiz politik yayınlar yaparsa veya devletin mevcut olaylarla ilgili resmi anlatılarını sorgularsa puanınız düşüyor. Gözetleme programına katılan şirketlerin içinde küresel düzlemde halka açılmış teknoloji holdingleri Alibaba ve Tencent'in yanı sıra bir dolu ufak şirket yer almakta. Aralarında SenseTime, Megvii, LLVision Technology, Intellifusion ve başkaları var. Devletin "Entegre Ortak Operasyon Platformu" olarak bilinen merkezi sistemi, verileri toplamak, insanların profillerini analiz etmek ve kimin devlete tehdit oluşturabileceğini öngörmek için yapay zekâdan, veri madenciliğinden, veri depolamadan ve algoritma gözetiminden yarar-

147. Hersey, "China to Have 626 Million Surveillance Cameras Within 3 Years".

148. Ana Swanson ve Edward Wong, "Trump Administration Could Blacklist China's Hikvision, a Surveillance Firm", *New York Times*, 21 Mayıs 2019, erişim tarihi 22 Mayıs 2019 ve adres: www.nytimes.com/2019/05/21/us/politics/hikvision-trump.html.

lanmakta.[149] Diğer Çin merkezli ve ulus-ötesi şirketler hızla Çin'in iç güvenlik piyasasına yayılıyorlar. Örneğin 2019'da Blackwater'dan kopmuş Frontier Services Group (FSG), batıdaki Xinjiang eyaletindeki etnik azınlık Uygurlara karşı oluşturulmuş program için eğitim tesisi açma amacıyla Çin hükümetiyle anlaşma yapmıştır. Çin'in kamuya ait holdingi Citic Group, FSG hisselerinin çeyreğine sahiptir ve bu şirket Hong Kong borsalarında listelenmiş haldedir.[150]

Yukarıda ve önceki bölümlerde ele aldığım gibi, sermayenin birtakım kesimleri küresel polis devletine yoğun yatırımlar yapmışlardır ve ulus-ötesi finansal sermaye çevrimleriyle yeni dijital teknolojilerinin kullanımı sayesinde birbirleriyle bağlantı halindedirler. Finans sektörü, askeri-endüstriyel-güvenlik kompleksi ve hammadde çıkaran sektörler özellikle küresel polis devletine çok bağımlıdır ve o da yüksek teknolojiyle veya dijital sermayeyle iç içe geçmiş haldedir. Hammadde çıkaran ve enerji üreten kompleksler, toplulukları yerlerinden edip kaynaklarına el koymak zorundadırlar. Bu da onları küresel polis devleti üzerinden baskıcı ve neo-faşist politik düzenlemelere destek olmaya, hatta teşvik etmeye ziyadesiyle eğilimli hale getirmektedir. Askeri-endüstriyel-güvenlik kompleksinde sermaye birikimi, hiç bitmeyen savaşlara ve baskıcı sistemlere bağlıdır. Finansal birikim rıza mekanizmalarıyla dayatması imkânsız olmasa

149. Bu ayrıntılar için bkz. Alexandra Ma, "China is Building a Vast Civilian Surveillance Network", *Business Insider,* 29 Nisan 2018, erişim tarihi 4 Mayıs 2019 ve adres: www.bnusinessinsider.com.au/how-china-is-watching-its-citizens-in-a-modern-surveillance-state-2018-4; Anna Mitchell ve Larry Diamond, "China's Surveillance State Should Scare Everyone", *The Atlantic,* 2 Şubat 2018, erişim tarihi 4 Mayıs 2019 ve adres: www.theatlantic.com/international/archive/2018/02/china-surveillance/552203/; Eamon Barret, "In China, Facial Recognition Tech is Watching You", *Fortune,* 28 Ekim 2018, erişim tarihi 4 Mayıs 2019 ve adres: https://fortune.com/2018/10/28/in-china-facial-recognition-tech-is-watching-you/.

150. Alexandra Stevenson ve Chris Buckley, "Blackwater Founder's New Company Strikes a Deal in China. He says He Had No Idea", *New York Times,* 1 Şubat 2019, erişim tarihi 18 Nisan 2019 ve adres: www.nytimes.com/2019/02/01/business/erik-prince-xinjiang-china-fsg-blackwater.html.

da çok güç olan çok daha büyük kemer sıkma politikalarını gerektirmektedir.

Birleşik Devletler'de sermayenin bu üç kesiminin devletle ve paramiliter güçlerle nasıl yan yana geldiği 2016'da, Kuzey Dakota'daki Standing Rock Sioux isimli korunan bölgenin yakınlarındaki arazide Dakota Access Boru Hattı'nın inşasını barışçıl bir şekilde protesto eden yerli eylemciler ve müttefiklerine yapılan askeri tarzda kontrgerilla harekâtıyla yeterince gözler önüne serilmiştir. İçinde Wells Fargo ve Bank of Amerika'nın olduğu bankalar konsorsiyumu tarafından finanse edilen ve boru hattının inşasından sorumlu, Fortune'un en büyük 500 özel petrol ve doğal gaz şirketi arasına soktuğu Energy Transfer Partners, Ortadoğu'daki savaşlar için Pentagon ve Dış İşleri Bakanlığı'yla iş yaparak ticari hayatına başlamış paralı askerlik ve güvenlik firması TigerSwan'ı tuttu. TigerSwan şirketle ve içinde Ulusal Muhafız Birlikleri de dahil yerel, eyalet ve federal emniyet kuruluşlarıyla işbirliği halinde protestoculara karşı kontrgerilla kampanyası örgütlemekle suçlandı. "Savaş alanının saldırgan bir istihbaratla hazırlanması ve istihbaratla güvenlik unsurları arasında aktif koordinasyonun bugün boru hattındaki isyankarları yenmek için kanıtlanmış bir yöntemdir" şeklinde açıklama yapan TigerSwan, boru hattına karşı çıkan protestocuları "cihatçı savaşçılar", protesto alanını "savaş alanı" olarak adlandırıyordu. Kamu-özel ortaklığında yürütülen kontrgerilla aygıtının geminden saldığı "ölümcül olmayan" cephaneliğin içinde plastik mermiler, plastik toplar, LRAD ses aygıtları, su fışkırtma araçları, saldırı köpekleri, avcı dronlar, üstveri görüntüleme, karşı-istihbarat ve psikolojik harekât bulunuyordu.[151] Standing Rock'tan sonra bu tür protestoları sınırlandırmak için 30 eyalette 56 yasa teklifinde bulunuldu.[152]

151. *The Intercept* kontrgerilla operasyonunu açığa çıkarmıştır. Bkz. Alleen Brown, Will Parrish ve Alice Speri, "Leaked Documents Reveal Counterterrorim Tactics Used at Standing Rock to 'Defeat Pipeline Insurgencies' ", *The Intercept*, 27 Mayıs 2017.

152. Zoe Carpenter ve Tracie Williams, "Since Standing Rock, 56 Bills Have

Standing Rock'taki çetin sınav, küresel polis devletinin paramiliter hale geldiğini gösteren kan dondurucu bir örnekken, bugün toplumsal adalet hareketlerine karşı uygulanan benzer operasyonlar dünya genelinde rutine dönüşmüştür.[153] Küresel bir sigorta ve finans holdingi olan Lloyd's of London'un hazırladığı bir rapor, "politik şiddet olaylarındaki yaygınlığın çok sık hale geldiği" ve "PŞ [politik şiddet] pandemileri" dediği şeye doğru gidildiği uyarısında bulunmaktadır. PŞ'nin sözüm ona "süper türlerini" "anti-emperyalist", "bağımsızlık hareketleri", "işgalci bir gücün" gitmesi için çağrıda bulunan toplumsal hareketler, "ulusal hükümet(ler)e karşı reform yanlısı kitle protestoları ve ilhamını "Marksizm" ile "İslamcılıktan" alan "silahlı isyanlar" olarak tanımlıyor.[154] Bu "PŞ" büyük bir iş kolu. Müşterileri içinde Fortune 500 şirketlerinin olduğu küresel bir iş istihbaratı firmasının hazırladığı 2016 tarihli *Küresel İsyan Kontrol Sistemleri Piyasası, 2016-2020* raporuna göre, sonraki birkaç yılda dünya geneline yayılmış "isyan kontrol sistemleri" piyasasında milyar dolarlık bir artış olacaktır. Rapor Standing Rock ve Ferguson tipi hadiselerdeki artışla birlikte sivil rahatsızlıkların dünya genelinde çarpıcı bir şekilde artacağını öngörmektedir. "Protestolar, isyanlar ve eylemler dünya genelinde kolluk kuvvetlerinin karşı karşıya olduğu büyük sorunlardır" diye aktarmaktaydı rapor. "Suriye, Irak, Lübnan ve Mısır gibi ülkelerde iç savaş olaylarının artışına ek olarak küresel savunma bütçelerindeki

Been Introduced in 30 States to Restrick Protests", *The Nation,* 16 Şubat 2018, erişim tarihi 30 Nisan 2019 ve adres: www.thenation.com/article/photos-since-standing-rock-56-bills-have-been-introduced-in-30-states-to-restrict-protests/.

153. Yeri gelmişken bkz. Graham, *Cities Under Siege.*

154. Henry Wilkinson, "Political Violence Contagion: A Framework for Understanding the Emergence and Spread of Civil Unrest", *Lloyd's Emerging Risk Report, 2016,* erişim tarihi 18 Mayıs 2019 ve adres: www.lloyds.com/~/media/files/news%20and%20insight/risk%20insight/2016/political%20violence%20contagion.pdf. Wilkinson raporu hazırlaması için Lloyd's tarafından görevlendirilmiştir. Kendisi özel danışmanlık firması Risk Advisory Group'un müdürüdür.

artış isyan kontrol sistemlerine talebi arttıracak." Asya-Pasifik bölgesindeki ülkelerin "isyan bulaşma" hizmetlerinde ve ekipmanlarında daha yüksek bir talep yaşayacağını öngörmüştür. "Özelleşmiş ekipmanlara" yönelik tırmanan talebin arkasında "kent savaşlarının artışı" yatmaktadır diyen rapor, 2014'te "100.000 protestocunun yolları kapatmasına [ve] kolluk kuvvetlerinin askeri yöntemleri benimsemesine tanık olan" Hong Kong'taki Şemsiye Devrimi'ne gönderme yapmaktaydı (Hong Konglu protestocuların tamamen barışçıl olduğunu belirtmek gerek).[155]

Özetle tabandan gelen kitlesel seferberlikler ve halk mücadelelerinin sisteme bir değişim yapmayı zorlamadığı noktada, büyüyen kriz askerileşmiş birikimi ve baskı yoluyla birikimi küresel ekonomi ve toplum içinde çok daha geniş alanlara yayacaktır. Küresel ekonomi bu askerileşme ve çatışmalara bağlı hale geldikçe, savaş dürtüsü ve insanlığın ödeyeceği bedel o kadar yüksek olacaktır. Kapitalist küreselleşmenin mevcut rotasında içkin bir savaş dürtüsü vardır. Tarihsel olarak savaşlar kapitalist sistemi krizlerden çıkarırken, ilgiyi politik gerilimlerden ve meşruiyet sorunlarından uzaklaştırmaya da hizmet etmiştir. Hegemonyanın çöküşü küresel kapitalist krizin politik boyutlarına işaret etmektedir. Şimdi yönümüzü bu hegemonya krizine aşağıdan ve yukarıdan verilen tepkilerle olası alternatif geleceklere çevireceğiz.

155. Bu paragraftaki ayrıntılar şurada ele alınmaktadır: Nafeez Ahmed, "Defence Industry Poised for Billion Dollar Profits from Global Riot 'Contagion'", *Insurgent Intelligence*, 6 Mayıs 2016, erişim tarihi 18 Mayıs 2019 ve adres: https://medium.com/insurge-intelligence/defence-industry-poised-for-billion-dollar-profits-from-global-riot-contagion-8fa38829348c.

4
Gelecek İçin Savaş

Gelecek geçmişin devamı olamaz ve hem dışsal anlamda hem de her zamanki gibi içsel anlamda tarihsel bir kriz noktasına geldiğimizi gösteren işaretler var. Beşeri toplumların yapılarının kendisi, hatta kapitalist ekonominin toplumsal temellerinden bazıları, beşeri geçmişten miras aldığımız şeylerin aşınmasıyla yok olmaktadır. Dünyamız hem dışa hem de içe doğru patlama riski içindedir. Değişmek zorundadır. ... İnsanlığın tanınabilir bir geleceği olacaksa, geçmişi veya bugünü uzatarak bunu yapması imkânsızdır. Üçüncü milenyumu bu zeminde inşa etmeye kalkarsak başarısız olacağız. Ve başarısızlığın bedeli yani değişmiş bir toplumun alternatifi zifiri karanlıktır.

Eric Hobsbawm[1]

1. Eric Hobsbawm, *The Age of Extremes*, New York: Vintage Books, 1996, s. 584-585.

Lanet olsun bu sınıf mücadelesi!

Fred Hampton, Kara Panter Partisi Şikago lideri

Bir sorunu çözmek için bir saatim olsa, 55 dakikasını sorunu düşünerek 5 dakikasını ise çözümleri düşünerek geçirirdim.

Albert Einstein

Önceki bölümlerde küresel polis devletinin karşılık geldiği ve birbirine geçmiş üç gelişmeden ikisini keşfettik: Küresel işçi sınıfı ve artık insanlığın gerçek ve potansiyel isyanlarını sınırlamak için her yere yayılmış kitlesel denetim ve baskı sistemleri ile birikmiş artık sermayeyi boşaltma stratejisi olarak askerileşmiş birikim. Şimdi yönümüzü üçüncü gelişmeye, 21. yüzyıl faşizmi hatta daha geniş bir tabirle totaliter denilebilecek nitelikte politik sistemlere yönelik artan eğilime çevireceğiz.[2] TCC'yi giderek daha cebri ve baskıcı hâkimiyet biçimlerini dayatmaya iten şey kapitalist hegemonyanın giderek çözülmesidir. Tırmanan eşitsizlikler ve küresel kapitalizmin milyarlarca insanın sağ kalımını garanti edememesi, devletleri meşruiyet krizlerine atmaktadır. Sistem kapitalist hâkimiyetin genel bir krizine giriyor olabilir.

"Modern kriz ... 'otorite krizi' denen şeyle bağlantılıdır. Hâkim sınıf fikir birliğini kaybettiğinde yani artık 'yöneten' değil de 'hâkim' konumda olup sadece zor gücü uyguladığında, bu büyük kitlelerin geleneksel ideolojilerden kopmuş olması ve artık eskiden inandıkları şeylere inanmaz oldukları anlamına gelir." İtalyan siyaset düşünürü ve toplumsal devrimci Antonio Gramsci, belki de yazıları içinde en çok alıntısı yapılan pasajında böyle yazmıştır. "Kriz tam olarak eski yöntemlerin ölmesi ve yenilerinin doğamamasından kaynaklanır. Bu ara belirsiz dönemde bir dolu marazi belirti

2. Küresel kapitalizmin totaliter doğasıyla ilgili yazılarımın dışında bu nitelendirmeyle ilgili tartışmalar şuralarda bulunabilir: George Liodakis, *Totalitarian Capitalism and Beyond*, Burlington, VT: Ashgate, 2010; Sheldon S. Wolin, *Democracy Inc.: Managed Democracy and the Specter of Inverted Totalitarianism*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 2008.

baş gösterir."[3] Bu pasajı 20. yüzyılın başında Avrupa'daki kapitalizmin yaşadığı ve faşizmin kendi ülkesinde iktidarı aldığı krizi tarif etmek için kaleme almıştır. Gelecek için verilen savaş biçim kazanırken yine böyle bir ara döneme girdiğimize çok az şüpheyle bakılabilir. Neo-faşizm, savaş ve ekonomik çöküş gibi tehlikeler doğuran ama aynı zamanda özgürleşme projelerine yeni olasılıklar açan akışkan ve büyük belirsizliklerle dolu bir döneme girdik.

Neo-faşist, otoriter ve sağcı popülist partilerle hareketlerin dünya genelinde artan ve en başta Birleşik Devletler'deki Trumpçılıkla sembolleşen etkileri, faşizmin tekrar yükselişte olup olmadığıyla ilgili telaşlı tartışmaların tetikleyicisi olmuştur.[4] Bu satırları yazdığım 2019 ortası itibariyle dünyada faşizme saplanmış hiçbir ülke yoktur. Bununla birlikte kriz bir tarafta isyankâr sol ve halk güçleri, diğer yanda ise saçakları açıkça faşist eğilimler taşıyan isyankâr aşırı Sağ arasında keskin bir kutuplaşmaya sebep olmuştur. 21. yüzyıl faşizminin projesi, dünyanın birçok ülkesinin sivil toplumlarında yükseliş halindedir. Proje son yıllarda devlet iktidarını kazanma yarışında önemli atılımlar yapmış ve bazı örneklerde kapitalist devlet içinde bir dayanak noktası elde etmiştir. Fakat küresel kapitalizmin yaşadığı krizin faşist bir sonuç doğurması kaçınılmaz bir şey değildir. Faşist bir projenin katılaşmayı başarıp başaramayacağı, tamamen önümüzdeki yıllarda toplumsal ve politik güçler arasındaki mücadelenin nasıl gelişeceğine bağlıdır. Tarihsel dayanaklara sahip ve teorik açıdan gelişmiş bir analiz aşırı sağ isyancıların düpedüz faşizme dönüşebileceği tehlikesiyle yüzleşmemize

3. Antonio Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks*, New York: International Publishers, 1973, s. 275-276.

4. Örnek olarak kendim de dahil 14 akademisyenin, araştırmacının, siyasi düşünürün ve eylemcinin "faşizm geri mi dönüyor" sorusuna verdikleri yanıtlara bakınız. *State of Nature: Conversations on Social and Political Theory* ("toplumsal ve politik teoride önde gelen düşünürlerle röportajlara ayrılmış bir blog"), 3 Aralık 2017, erişim tarihi 20 Mart 2018 ve adres: https://stateofnatureblog.com/one-question-fascism-part-one/.

yardımcı oluyorsa, aynı analiz bu sonucun önlenmesine dönük politik ve ideolojik mücadelenin parçası da olabilir. Gramsci'nin hegemonya teorisinden yararlanan teorik bir gezintiyle işe koyulacağız.

Küresel Polis Devleti ve 21. Yüzyıl Faşizmi[5]

Faşizm ister klasik 20. yüzyıldaki formuyla ister 21. yüzyılda neo-faşizmin alabileceği olası türleriyle olsun, *kapitalist krize verilen belli bir tepkidir*. Birbirlerinden ne kadar farklı olabilseler de, Birleşik Devletler'de Trumpçılık, Birleşik Krallık'ta Brexit, Avrupa genelinde neo-faşist, otoriter partiler ve hareketlerin artan etkileri (Polonya, Almanya, Macaristan, Avusturya, İtalya, Hollanda, İspanya, BK, Danimarka, Fransa, Belçika ve Yunanistan dahil)[6] ve dünyada İsrail, Türkiye, Kolombiya, Filipinler, Brezilya ve Hindistan gibi yerlerde aynı eğilimlerin yükselişi, küresel kapitalist hegemonyanın

5. 2008'den bu yana 21. yüzyıl faşist projelerinin yükselişi üzerine yazıyorum. Analizlerimin çoğu şurada özetlenmektedir: William I. Robinson, "Global Capitalist Crisis and Twenty-First Century Fascism", *Science and Society,* 83 (2): 481-509. Bu bölüm geniş hatlarıyla bu makaleden yararlanmaktadır.

6. Avrupa'da yüzyılın sonunda bu ülkelerin çoğunda neo-faşist hareketlerin yükselişi üzerine yeri gelmişken Robert O. Paxon'un araştırmasına bkz. *The Anatomy of Fascism*, New York: Vintage Books, 2004. 21. yüzyılın ikinci on yılında ve özellikle Birleşik Devletler'de Trump'ın seçilmesiyle aynı dönemde bu yeni aşırı sağcı ve neo-faşist hareketlerde yükselişler görülmüş, sık sık ulusal yasama organlarında sandalyeler kazanmışlardır. Bunların içinde Avusturya'daki Özgürlük Partisi, Fransa'daki Ulusal Cephe, Yunanistan'daki Altın Şafak, Almanya'daki Almanya için Alternatif, Jobbik Partisi (Daha iyi bir Macaristan Hareketi) ve Macaristan'da Başbakan Viktor Orban'ın Fidesz partisi, Slovakya'nın Halk Partisi-Slovakyamız, Hollanda'nın Özgürlük Partisi, İtalya'daki Forza Nuova vardır (Kuzey Ligi aşırı sağdır ama bana göre uç derecede sağcı/neo-faşist bir yapı olarak nitelendirilemez). Örnek olarak bkz., Tancredi Marini, "Neo-Fascist and Far-Right: Conquering Europe", *BlogActiv/EU-Logos,* 12 Nisan 2017, erişim tarihi 21 Mayıs 2019 ve adres: https://eulogos.blogactiv.eu/2017/12/04/neo-fascists-and-far-right-conquering-europe/. Ayrıca şu da çok faydalıdır: Nick Robins-Early ve Willa Frej, "A Guide to the Far-Right Power Players Tearing Europe Apart", *Huffington Post,* 25 Ağustos 2018, erişim tarihi 29 Mayıs 2019 ve adres: www.huffpost.com/entry/guide-far-right-players-europe_n_5b7bf18ee4boa5b1febee47a.

yaşadığı krize aşırı sağcı tepkiler verme konusunda ortaklık içindedirler.

Gramsci'ye göre hegemonya, tabi grupların "etkin rızalarını" tahakküm sistemine ödünç verdikleri belli bir toplumsal hâkimiyet ilişkisine karşılık gelir. Hegemonya projeleri sadece hükümdarlığı değil hâkim grupların inşa ettikleri belli sınıfsal ittifak kümeleri ve politik bloklara dayanan politik ve ideolojik liderliğini de kapsar. Hegemonya sürekli yeniden inşa edilmek zorundadır çünkü hegemonik veya rızaya dayalı tahakkümün gerçekleşme olasılığı sadece hâkim grupların politik ve ideolojik liderliğe kavuşmasına değil maddi temellere dayanır. Yani hâkim gruplar, tabi gruplar içinde belli kesimlere, bu kesimlerin toplumsal yeniden üretimini ve istikrarını yani esenliğini sağlayacak belli türden maddi (ekonomik) "rüşvetler" sağlamak zorundadır. Hâkim sınıf olmayı isteyen hiçbir kesim, ayrı meşruiyet mekanizmaları geliştirmeden ve toplumsal bir zemini güvence altına almadan hegemonya kuramaz. Yani belli kişiler için maddi ödüllerle rızaya dayalı bir bütünleşme ile sistemin kabul edemediği veya etmekte isteksiz olduğu ötekilerin zorla dışlanmasının birleşmesi. Burada altı çizilecek nokta, küreselleşme herkesi yeni bir düzene çekse bile milyarlarca insanın dışlanması ve önceki çağlarda özellikle dünya kapitalizminin merkezdeki zengin ülkelerinde belli düzeyde istikrara kavuşmuş birçok kişinin sosyoekonomik bir istikrarsızlığa düşmesi sonucunda bugün hâkim grupların sistemin hegemonyasını yeniden üretmekte giderek zorlanmasıdır.

Gelin bu analitik çizgiyi derinleştirelim çünkü bu 21. yüzyıl faşizmi ile küresel polis devletinin yükselişini anlamak için çok önemli. Gramsci'ye göre bir sınıf veya sınıf fraksiyonu kendi çıkarlarını toplumun genel çıkarları gibi sunabildiği ölçüde ve "hâkim grubun çıkarları önde olduğu *fakat belli bir noktaya kadar çıkarıldığı yani dar anlamda ticari ekonomik çıkarlara eşitlenmesi önlendiği*" oranda hegemonya kurmayı

başarır.[7] Gramsci'nin bununla kastettiği şey, kapitalist sınıflar ve onların devletteki politik failleri hegemonya kurmak istiyorlarsa, bir noktada ödün vermenin ve tabi gruplarla acilen kârların azamiye çıkarılmasından ziyade kapitalist hâkimiyetin genel istikrarını güvence altına almaya öncelik verecek şekilde uzlaşmalara varmasının zorunlu olduğudur. Yeni oluşan ulus-ötesi seçkinler 1980'ler ve 1990'larda küresel bir kapitalist tarihsel blok inşa ederek küresel toplumda hegemonya kurmaya giriştiler. Gramsci'nin tarihsel blokla kastettiği şey, hâkim tabakaları ikna eden ama aynı zamanda hâkim grubun ötesinde de toplumsal taban oluşturan bir "toplumsal birlik" veya koalisyondur. Bu tarihsel blokun inşasında başarılı olmak için, hâkim grup sınıfsal projesini genel çıkar gibi sunabilmek ve bloka bir dizi maddi ödülün birleşmesiyle (yani tabii konumdaki toplumsal zemine bazı "rüşvetler" verilerek) dahil edilen kişilerin *rızasıyla* ideolojik liderliği almak zorundadır. Eğer bunların hepsi aşırı soyut geliyorsa, birazdan küresel polis devletine geçişi ve 21. yüzyıl faşizminin getirdiği tehdidi anlamamızda bize nasıl yardımcı olacağını göreceğiz.

1990'lı yıllarda bir süreliğine ulus-ötesi seçkinler bu tarihsel bloğu kurabilmiş gibi göründü. Ulus-ötesi devlet kurumları, kitlesel medya araçları ve kültür endüstrileriyle faaliyet yürüten TCC'nin politik ve kültürel aktörleri, 20. yüzyılın sonunda sosyalist alternatifin ve Üçüncü Dünya'daki devrimci projelerin çöküşünden sonra gelen küreselleşme patlamasını, küresel kapitalizmin dünya için tek alternatif olduğunun ve yeni bir refahla olasılıklar çağının habercisi olduğunun ispatı olarak gördüler. Fakat bloku sağlamlaştırma gayretlerinin çok zor olduğu görüldü. TCC küreselleştikçe, ulusal düzenleyici kuruluşların denetiminden bağımsız ve adeta tabandan gelen kitlesel baskılara aldırmadan sadece kendi ticari çıkarlarının peşinden koşmaya yöneldi. Artık "genel çıkarı" temsil edermiş

7. Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks*, s. 182; vurgular eklenmiştir.

gibi hareket edememesi bir yana, küresel kapitalizm daha yıkıcı hale gelip tam bir gangster kapitalizmine dönüştükçe hegemonyasını güvence altına almak için küresel işçi sınıfı ve halk kesimleri arasında toplumsal yeniden üretimi bile yeterince sağlayamaz oldu. Bu koşullar altında zorla kurulan tahakküm ve sert dışlamalar rızaya dayalı dahiliyetlere baskın gelmeye başladı. Yüzyılın sonunda karşı-hegemonik güçler yayılıp neoliberalizmin tahribatlarına karşı ve küresel adalet adına ulus-ötesi bir harekete dönüştüler. 2008'deki finansal çöküşten sonraysa onu bugüne kadar süren küresel bir isyan takip etti.

Politik otoritenin veya hegemonyanın krizi organik bir çözüm bulamadığında, "durağan bir denge var demektir (etmenleri birbirinden ayrı olabilir ama içinde en belirleyicisi ilerici güçlerin olgun olmayışıdır)" diye yazmıştır Gramsci. "Muhafazakâr da olsa ilerici de olsa hiçbir grubun muzaffer olma gücüne sahip olmadığı ve muhafazakâr grubun bile efendiye ihtiyaç duyduğu anlamına gelir."[8] Gramsci'nin kalemiyle bu anlarda, "kriz kısa vadede tehlikeli durumlar yaratır; çünkü nüfusun çeşitli tabakaları kendilerini eşit hızla veya aynı ritimle baştan örgütlenmeye yöneltme imkânına sahip değildir."[9] Gramsci 1920 ve 1930'lu yıllarda faşizmin Avrupa'daki yükselişine gönderme yaparak yazıyordu. Fakat yaptığı analiz, mevcut konjonktürü yani krize verilen solcu/ilerici ve aşırı sağcı tepkiler arasındaki keskin politik kutuplaşmayı (ve doğrusu "ilerici güçlerin olgun olmayışı") tespit edecek kadar uzun erimlidir. Küresel kapitalist hegemonya çöktükçe ne solcu ne de aşırı sağcı güçler üstün konuma gelebilecek durumdadır.

Faşizmin sınıfsal karakteri aynı 20. yüzyılda olduğu gibi 21. yüzyılda da aynıdır (sermayeyi bu organik krizden kurtarma projesi) ama dünya kapitalizmi ve yaşadığı krizin özgün tarihsel niteliği bu dönemde önceki yüzyıldan hatırı

8. Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks*, s. 221.
9. Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks*, s. 210.

sayılır oranda farklıdır. 1. Bölüm'de ele aldığım gibi, dünya genelinde önde gelen kapitalist sektörlerin ulus-ötesileşmesi ulus-devlete dayanan bir politik yetki sisteminin politik çerçevesi içinde gerçekleşmektedir. Bu kopma sistemin yönetemediği ve bize 21. yüzyıl faşizminin hayaletini anlamamızda yardımcı olan bir dizi politik ve ideolojik çelişkiler üretmektedir. O halde 21. yüzyıl faşizminin 20. yüzyıldaki selefiyle paylaştığı ve ayrı düştüğü şeyler nelerdir? Her şeyden önce faşizm 20. yüzyılda, gerici politik iktidarın *ulusal* sermaye ile kaynaşmasını içermekteydi. Kısmen Alman ve İtalyan ulusal sermayelerinin, 19. yüzyılın sonundaki emperyalist fetihlerde diğer Avrupalı güçlerin ulusal sermayelerini rekabette saf dışı bırakma yetisine sahip olamamalarından kaynaklıydı. Bu durum ve akabinde Almanya'nın I. Dünya Savaşı'nda yaşadığı yenildi; 1930'larda krizin tüm gücüyle darbe indirmesiyle faşist bir tepkiye yol açtı. Bundan farklı olarak 21. yüzyıl faşizmi, gerici ve baskıcı politik iktidarla *ulus-ötesi sermayenin* kaynaşmasını içermektedir. TCC'nin diktatörlüğünün bir dışavurumudur.

İlaveten 1930'larda Almanya, İtalya ve İspanya'da iktidara gelen, birçok Avrupa ülkesinde,[10] Birleşik Devletler'de ve bazı Güney Amerika ülkelerinde iktidara gelmek için başarısız da olsa mücadele eden faşist projelerin, güçlü işçi sınıfı ve sosyalist hareketleri ezmek gibi temel bir hedefleri vardı. Fakat Birleşik Devletler, Avrupa ve diğer yerlerde, devrimci Sol ve örgütlü işçi sınıfı bugün tarihsel anlamda zayıflamış bir noktadadırlar. Bu örneklerde 21. yüzyıl faşizmi, küresel polis devletini genişleterek çalışan sınıflara ve kitlesel direncin yayılmasına karşı *önleyici* bir saldırı gibi görünmektedir. Dördüncü Endüstri Devrimi, artık insanlığın saflarını arttırmayı ve TCC üzerinde daha fazla rekabet baskısı dayatmayı vaat etmektedir, dolayısıyla gördüğümüz gibi küresel işçi sınıfı

10. Yeri gelmişken bkz. Paxon, *The Anatomy of Fascism;* Umberto Eco, "Ur-Fascism", *New York Review of Books,* 22 Haziran 1995, erişim tarihi 21 Mayıs 2018 ve adres: www.nybooks.com/articles/1995/06/22/ur-fascism/.

üzerinde iş disiplininin daha baskıcı ve otoriter formlarını dayatma ihtiyacını yükseltmektedir. Eşit derecede önemli olan bir diğer şeyse, hâkim grupların artık insanlığın gerçek ve potansiyel isyanlarını sınırlama sorunuyla karşı karşıya gelmeleridir. Bu güçlük karşısında kapitalist devletler, bu artık nüfus içinde meşruiyetlerini güvence altına alma çabalarını terk etmiş ve bunun yerine bazı vakalarda soykırım noktasına varan eğilimlerle yoksulların ve mülksüzlerin suçlu hale getirilmesine yönelmiş gibi görünmektedirler.

21. Yüzyıl Faşizminin Toplumsal Zeminleri

20. yüzyıl faşizmi kapitalist gelişim içinde, nüfusun önemli bir kesimini temsil eden orta sınıflar ve küçük burjuvazinin statülerinde istikrarsız gelgitler yaşadığı ve aşağı konuma düşüp proletaryanın saflarına girme tehdidiyle karşılaştıkları eski bir aşamasında kök salmıştı. Faşist hareketler hâkim gruplara, bu hareketler saflarına işçi sınıfından kişiler katmasına rağmen, orta sınıflar ve küçük burjuvazinin bağlılığı için kitlesel işçi sınıfı partileriyle başarılı bir rekabete girme becerisi sunmuştu. Bu tabakalar faşist hareketlerin temel toplumsal tabanı olarak görülür olmuşlardı. Kapitalizmin krizini çözmeye çalışan ulusal kapitalist sınıfların elinde birer araç olarak görülmüşlerdi.[11] Orta sınıflar ve küçük burjuvazi kendi geçim kaynaklarına sahip tabakalardı ve bundan ötürü emeklerini sermayeye satmıyorlardı. İçlerinde küçük dükkân sahipleri ve iş insanları, bağımsız zanaatkârlar ve meslek sahipleri, aile çiftlikleri ve diğer küçük meta üreticileri vardı. Bu tabakalar 20. yüzyılın ikinci yarısında ve özellikle

11. Rosengarten şu gözlemde bulunmaktadır: "Faşizmin cazibesi ... kırsal küçük burjuva sınıftan hoşnutsuz fertleri ve hatta hoşnutsuz zanaatkarlar ve tarım işçilerini kendisine çekme becerisine bağlıdır ... [Faşizm] belli bir politik kimlikten yoksun olan sınıfsız, hırçın binlerce bireyin sadakatini kazanmıştır. Faşizm bu insanlara ikinci bir yaşama fırsatı, katı sınıfsal bağlılıklarının üzerinde ve ötesinde tanınma şansı ve yeni bir varoluş vermiştir." Bkz. Frank Rosengarten, *The Revolutionary Marxism of Antonio Gramsci*, Şikago, IL: Haymarket, 2014, s. 55.

küreselleşme çağında ivme kazanan proleterleşmeyle birlikte dünya kapitalizminin merkezlerinde küçük havuzlara indirgendiler. Küçük burjuvaziyle ilgili analizler mevcut politik süreçleri değerlendirmede hâlâ önemli olsa da, bu sınıf 21. yüzyıl faşizminin zafere ulaşması için elverişli bir toplumsal zemin sağlama konusunda kritik bir kitle oluşturacak kadar kalabalık değildir.

Bugün bu rol dünya kapitalizminin merkezlerinde işçi sınıfının belli kesimleri tarafından oynanmaktadır. 21. yüzyılın faşist projeleri, küresel işçi sınıfının tarihsel açıdan ayrıcalıklı kesimleri arasında, örneğin büyük güvensizlik yaşayan ve aşağı katmanlara düşüp sosyo-ekonomik istikrarsızlıklar yaşama riski içinde olan Kuzey yarımküredeki beyaz işçiler ve Güney yarımküredeki kentli orta tabakalar arasında kitlesel bir zemin örgütleme gayretindedirler. 20. yüzyıldaki selefinde olduğu gibi proje, keskin bir kapitalist kriz döneminde kitlelerin korkularını ve kaygılarını göçmenler, Müslümanlar, Birleşik Devletler ve Avrupa'daki sığınmacılar, Güney Afrika'daki Güney Afrikalı göçmenler, Hindistan'daki Müslümanlar ve aşağı kastlar, Filistin/İsrail'deki Filistinliler veya Brezilya'daki kara tenli ve orantısız derecede yoksul nüfuslar gibi günah keçisi yapılacak topluluklara kaydıran psiko-sosyal mekanizmalara bağlıdır. Aşırı sağcı güçler bunu, yabancı düşmanlığının söylemsel dağarcığı, ırk/kültür üstünlüğü taşıyan gizemli ideolojiler, idealleştirilmiş ve efsanevi bir geçmiş, binyılcılık, savaşı, toplumsal şiddeti ve tahakkümü normalleştiren, hatta yücelten militarist ve maskülen bir kültür üzerinden ve en savunmasız halde olan insanlara empati değil hor görüyle yaklaşarak yapmaktadırlar. Bu neo-faşist çağrının temelinde, alt katmanlara düşme ve toplumsal istikrarsızlık sorunlarını önleme veya tersine çevirme, belli bir istikrar ve güvenlik sağlama vaadi yatmaktadır.

21. yüzyıl faşizminin bu söylemsel dağarcığı elbette, klasik 20. yüzyıl faşizmiyle birçok ortak özelliğe sahip olup içinde Umberto Eco'nun nitelemesiyle "gelenek kültü", "çeşitlilik

korkusu", kuşatılmışlık mantığı, net bir toplumsal kimlikten mahrum kalma hissi, "seçici popülizm" ve Orwellci "Yenisöylem" [*Newspeak*] vardır.[12] Ancak bu söylemsel ve duygusal unsurlar dünya kapitalizminin çok farklı koşulları ve tarihsel anı içinde yaşanmaktadır. Her ne kadar ele alınacak yer burası olmasa da mesele aşırı erkeksileşme olduğunda, genel olarak kadınları aşağılamaları ve Trump'ın herkesin göreceği şekilde kamuoyuna açılan cinsel yırtıcılığı (ve diğerlerinin yanı sıra Filipin Başkanı Rodrigo Duterte veya Brezilya Devlet Başkanı Jair Bolsonaro'nun yırtıcılıkları) inatçı tabanları arasında adeta onların lehine özelliklere dönüşmüş gibidir. Bu fenomen toplumsal ve ekonomik açıdan erkeksi gücün kaybedileceğine dönük korkuların cinsel süblimasyonu olabilir. Empati yerine hor görüyle bakma meselesine gelince, Trump'ın 2018'de yoksul ülkelere "boktan ülkeler" dediği kötü yorumlarına, 2016'daki seçim kampanyası sırasında engelli bir muhabiri herkesin önünde alaya almasına ve diğer şeylere bakın. Halka teşhir edilen bu küçümseyici tavırları, bu savunmasız gruplara saldıran ve onları baskı altında tutan politikaların neo-faşist projeye kitlesel bir toplumsal zemin sunacak kişilerin ortak bilincinde söylemsel veya psikososyal bir meşruiyet yaratan süreçle ilişkilendirmek için uzun uzadıya analitik çözümlemeler yapmaya gerek yoktur.

20. yüzyıl faşizmini nitelemiş ulusal canlanma, ulusal/ırksal saflık ve kahramanca marifetlere dair ideolojilerle ağır bir örtüşme vardır (fakat özellikle Trump örneğinde sonuncusu benliğinin son derece narsist bir şekilde esrara sokulmasını hatırlatmaktadır). 21. yüzyıl faşizmi, aynı 20. yüzyıldaki selefi gibi, gerici milliyetçilik ve ırkçılığın feci derecede zehirli bir karışımıdır. Benedict Anderson'un söylediği gibi ulus "hayali bir politik topluluk" olup, içinde varolan gerçek eşitsizliklere ve sömürülere rağmen "hep derin bir yatay yoldaşlık gibi algılanır."[13] Bununla bağlantılı olarak ırkçılık, Callinicos'un

12. Bkz. Umberto Eco, "Ur-Fascism."
13. Benedict Anderson, *Imagined Communities*, Londra: Verso, 1983, s. 15-16.

iddiasına göre, hâkim ırktan veya etnik gruptan işçilere gerçek çelişkilere karşı hayali bir çözüm sunar. Çözümü yanlış bile olsa ıstırap ve ezilmenin var olduğu tanınmış olur.[14] Bu dönem yükselmekte olan neo-faşist projeler, kapitalist küreselleşme karşısında toplumsal ve ekonomik istikrarsızlıklar yaşayan işçi sınıfının daha varlıklı kesimlerini örgütleme girişiminde tam da bu milliyetçilik ve ırkçılık karışımını sunmaktadırlar.

Bu tür projelerle ilişkilenen partiler ve hareketler, ana akım siyasetçilere göre daha dolaysız ve açık sayılan, ırksal olarak baskı altında olanları, etnik veya dini azınlıkları hedef alan, özellikle göçmen ve sığınmacıları günah keçisi ilan eden ırkçı bir söylemi öne çıkarmışlardır. Kötüleşen sosyo-ekonomik koşulların kendiliğinden ırkçı bir geri tepmeye yol açmadığını belirtmek çok önemlidir. Politik aktörler ve devlet kuruluşları, bu koşulların ırkçı/faşist yorumlamalarına aracılık etmek zorundadırlar.[15] Aşırı sağa yönelen mevcut yalpalamada faşist bir sonucu kaçınılmaz kılacak hiçbir şey olmasa da, günümüzdeki ırkçı seferberlik kök saldıkça bu sonucun yaşanma tehlikesi o kadar artmaktadır. Birleşik Devletler'de aşırı Sağ ve neo-faşistler, şu veya bu şekilde İç Savaş'tan sonraki yeniden inşa sürecinden 20. yüzyıl sonlarına dek üstünlüğünü korumuş ama kapitalist küreselleşmeyle istikrarsızlaşmış beyaz ırkçı tarihsel bloku yeniden inşa etmeye çabalamaktadırlar. Avrupa'da aşırı Sağ ve neo-faşist hareketler, Müslümanları, göçmenleri ve diğer savunmasız kesimleri günah keçisi ilan ederek, bu prekaryalaşmış kesimlerin durumuna istikrar

14. Alex Callinicos, *Race and Class*, Londra: Bookmarks, 1983, s. 38.

15. Örneğin Trumpçılık böyle bir aracılığı temsil etmektedir. Burada 2016 ABD başkanlık seçimlerinde gerek Bernie Sanders'in gerekse Donald Trump'ın yürüttüğü başkanlık kampanyalarının, hoşnutsuz işçilerden oluşan aynı toplumsal zemine seslendiği, birinin krize soldan bir yorum getirdiğini, diğerinin ise aşırı sağcı popülist ve açıkça ırkçı bir yorum getirdiğini görmek çok önemli ipuçları vermektedir. Burada bu meseleleri ele alamasam da Trump'ın seçimden zaferle çıkma öyküsünün sadece tek bir kısmı, beyaz işçiler ve küçük burjuvazinin ırkçı seferberliğiydi. Bu seferberliğin arka yüzünde seçmenlerin yaygın şekilde baskıya uğraması ve ırksal olarak ezilen topluluklardaki seçmenlerin oy hakkını kaybetmesi vardı.

kazandırma sözleri vererek, krizden etkilenen çalışan sınıfların içinde eskiden ayrıcalıklı olan sektörleri saflarına katmada Trump'a çok yakın bir çizgiyi takip etmektedirler. Hindistan'da kendisi faşist Rashtriya Swayamsevak Sangh (kısaca RSS olarak bilinmektedir) hareketinin büyümesiyle kurulmuş olan iktidardaki Bharatiya Janata Partisi,[16] ülkenin Müslüman azınlığını günah keçisi ilan eden tutum ve aşağı kastlara yöneltilen saldırganlıkla aşırı sağcı Hindu milliyetçiliğini birleştirmiştir. Bu örneklerin tümünde "ulusal" kimlik, günah keçilerine karşı başlatılan ırkçı seferberliğin vekili (yani kodu) olmaktadır.

Ancak ulusal canlanma söylemi sermayenin ulus-ötesi eklemlenmesi ve büyük kapitalist gruplarla devlet elitlerinin sınıfsal çıkarlarıyla statülerine dayanak olan, küresel düzlemde bütünleşmiş üretim ve finans sistemiyle keskin bir karşıtlık içindedir. Burada geçen yüzyıldaki faşist projelerin şartları ile 21. yüzyıldakiler arasında kritik bir ayrım yapılmalıdır. Almanya ve İtalya'da faşizm, ulus-devlet kapitalizminin doruğunda açığa çıkmış ve seçilmiş grubun dışındakileri adeta soykırıma uğratmasına rağmen korporatist düzenlemelerle işçi sınıfının bir kısmına bazı maddi yararlar (istihdam ve toplumsal ücretler) sunmuştu. Bu küreselleşmiş kapitalizm çağında, Birleşik Devletler veya başka yerlerde bu tür faydalar sağlama olasılığı çok düşüktür, dolayısıyla "faşizmin verdiği ücretler" bugün tümüyle psikolojikmiş gibi görünmektedir. Bu bakımdan 21. yüzyıl faşizminin ideolojisi mantıksızlığa, rasyonel değil duygusal bir güvenceyle istikrarı sunup geri kazanma vaadine dayanmaktadır. Hakikat ve yalan arasında ayrım yapmayan ve bu ayrıma ihtiyaç duymayan bir projedir.

Örneğin Birleşik Devletler'de Trump rejiminin kamusal popülizm ve milliyetçilik söyleminin gerçek politikalarla

16. RSS Rashtriya Swayamsevak Sangh'a (Ulusal Vatanperverlik Örgütü) karşılık gelmekte olup, 1925'te ilham kaynağını İtalya'daki Mussolini'den ve Avrupa'daki diğer faşist hareketlerden alan sağcı, Hindu milliyetçisi paramiliter bir örgüt olarak kurulmuştur.

hiçbir ilişkisi yoktur. İlk yılında Trumponomi* deregülasyonları (düzenleyici devletin adeta yok edilmesi), toplumsal harcamaların kesilmesi, refah devletinden kalanların dağıtılmasını, özelleştirmeleri, şirketlere ve zenginlere vergi aflarını ve devletin sermayeye verdiği teşviklerin arttırılmasını yani kısaca steroid basılmış bir neoliberalizmi içeriyordu. Bu birçok yorumcunun ıskaladığı bir ayrımdır. Alman tekelci kapitalistler güçlü sendikaları, sosyalist ve komünist hareketleri ezmesi için yönlerini Nazilere çevirmişlerdi. Fakat Nazi devletine aynı zamanda birikim ve rekabet için yeni, büyük fırsatlar açmaları için de yönelmişlerdi. Bunların arasında diğer kapitalist gruplarla toprakların genişletilmesi de vardı. Alman *ulusal* sermayesi ile faşist devlet arasındaki bu kaynaşmanın tam tersine, Trumpçılık Birleşik Devletler içinde (ve dünya genelinde) *ulus-ötesi* sermaye için yeni, büyük olasılıklar açma çabasındadır. Trump'ın Beyaz Sarayı dünyanın her yerinden ulus-ötesi yatırımcıları, azalan oranlı bir vergi reformu, eşi görülmedik deregülasyonlar ve dünyanın neresinden olursa olsun onların arkasında faaliyet yürüten her gruba fayda edecek bazı sınırlı gümrük duvarlarının ikna edici gücüyle Birleşik Devletler'de yatırım yapmaya çağırmıştı. Trump 2018'de Dünya Ekonomi Forumu'nun İsviçre Davos'taki yıllık toplantısında bir araya gelmiş küresel seçkinlere şunu ilan etmişti: "Amerika iş yapmaya açık. Bugün işinizi, istihdamınızı ve yatırımlarınızı Birleşik Devletler'e getirmenin tam zamanı."[17]

21. yüzyıl faşizminin mekanizmaları ayrıca dışarıda bırakılanları ayartmayı ve edilgenleştirmeyi hedefleyen ideolojik kampanyaları da içermektedir. Dijital ve iletişim devrimi neo-faşizmin, 20. yüzyıl faşistlerinin erişemediği kültürel ve ideolojik aygıtlardan yararlanmalarına olanak tanır. Ulus-ö-

* Trump'ın ekonomi politikalarını anlatmak için kullanılan ifade [İng. *Trumponomics*]. (y.h.n.)

17. Joah Bierman, "A Sales Pitch for Davos Globalists", *Los Angeles Times*, 26 Ocak 2018, s. A3.

tesi sermayenin fikri üretim, kitlesel medya araçları, eğitim sistemi ve kültür endüstrisi gibi araçlar üzerinde kurduğu denetim sayesinde politik tahakküm kurmasını sağlayan yeni edindiği beceri kültür ve topluluk alanlarına yani dünyadaki yaşamın kendisine çok daha sağlam ve eksiksiz bir şekilde sirayet etmesini mümkün kılmaktadır. Kurumsal pazarlama stratejileri arzunun ve libidonun yönlendirilmesiyle insanları politikanın dışına çıkarmakta, böylece dışlanmış kişilerin şikâyetleri ve hüsrana uğramış özlemleri kolektif seferberlik yoluyla sisteme politik taleplerle gitmek yerine küçük tüketime ve fantezi alemine kaçışa aktarılmaktadır. Ticari medya holdingleri dünya genelinde küresel kamuoyunu, küresel kapitalizmi haklı gösteren ideolojik gerekçelere boğmakta, bilgi akışını sistemi eleştiren bilgileri sansürleyecek şekilde denetlemekte, halkı önemsiz bilgilerle bombardımana tutmakta ve olayları küresel kapitalist sistemi normalleştiren bir şekilde çerçevelendirmektedir.

Bu bakımdan önceki çalışmalarımda, medya üzerindeki denetimler ve imgelerle sembollerin akışı sayesinde bu dijital çağda politik ve ideolojik tahakkümün artan rolünün, 21. yüzyıl faşizmine ait projelerin hepsini daha karmaşık hale getireceğini, yeni panoptik gözetleme ve toplumsal denetim teknolojileriyle muhtemelen genel bir baskıdan ziyade seçili bir baskıya daha çok dayanacağını gözlemlemiştim. Tabii aşağıdan gelen bir isyan dalgası TCC'nin hâkimiyetini gerçekten tehdit etmezse. Bu yeni toplumsal denetim ve ideolojik tahakküm tarzları sınırları bulanıklaştırmaktadır, dolayısıyla ulus-ötesi sermaye ve temsilcileri politik sistemi sıkı sıkıya kontrol etseler ve sistemi tehdit eden her tür hoşnutsuzluk tasfiye edilemese de, etkisiz kılınsa bile anayasal ve normalleşmiş bir neo-faşizm (resmi temsili kurumları, anayasası, siyasi partileri ve seçimleriyle) söz konusu olabilir.[18] Küresel polis devleti ve 21. yüzyıl faşizmine dönük baskılar

18. Robinson, "Global Capitalism and 21st Century Fascism". Ayrıca dipnot 2'deki diğer kaynaklara bkz.

sınırlandırılmazsa, bir kırılmadan ziyade anayasal düzenin "sönümlenip gitmesine" tanıklık edebiliriz.

20. ve şimdi 21. yüzyıl faşizminin temel koşullarından biri, sivil toplumda faşist hareketlerin yaygınlaşması ve belli noktalarda devletteki gerici politik iktidarla kaynaşmasıdır. Gramsci sivil ve politik toplumun birlik içinde olduğunu hatırlatır. İkisi arasında bir uyuşma olmadığında istikrarlı veya hegemonik hiçbir proje olamaz. "Bugün İtalya'da iki baskıcı ve cezalandırıcı aygıt var" diye gözlemlemiştir Gramsci faşistlerin iktidarı almasından önce, "faşizm ve burjuva devleti. Basit bir fayda hesabı bizi, hâkim sınıfın bir noktada bu iki aygıtı birleştireceğini düşündürüyor."[19] Gramsci toplumsal süreçlerin gerçekleştiği yeri, politik toplumdan veya esas olarak devlete (yönetim) ek olarak sivil toplumdan oluşan geniş devlet olarak ifade ediyordu. Aslında toplumsal bir formasyon içinde hiçbir devlet, kurumları ve ötekileri arasında net sınırlar çizemez. Devlet ve sivil toplum arasındaki sınırlar yapay ve kavramsal çizgilerdir.

Politik ve sivil toplum arasındaki bu ayrım ve birlik, sağcı otoriterlik ve neo-faşizm arasında ayrım yapmamızı mümkün kılar çünkü her ikisi de küresel polis devletiyle bağlantılıdır. Tam da aynı şey olmadıkları için ikisini ayırt etmemiz zorunludur. Elimizdeki amaçlar doğrultusunda, otoriterlik sivil toplumda aşağıdan gelişen halk hareketlenmelerini yasal ve yasaların dışında yollarla bastırarak açığı kapatmaya çalışan baskıcı devlet aygıtlarının genişletilmesiyle yönetmeye karşılık gelir. Muhtemelen bu otoriterliği en iyi örnekleyen Latin Amerika'da aşırı sağcı, baskıcı ve otoriter rejimler son yıllarda, önceki bölümde gördüğümüz gibi intikam alırcasına geri dönmüşlerdir. Fakat burada kritik ayrım baskıcı otoriterlik ile neo-faşizm arasındadır: Brezilya ve Kolombiya gibi olası istisnalar dışında Latin Amerika'da, Birleşik Devletler, Avrupa, Hindistan veya İsrail'de gördüğümüz gibi neo-faşist

19. Aktarıldığı yer: Antonio A. Santucci, *Antonio Gramsci*, New York: Monthly Review Press, 2010, s. 85.

hareketler ve ideolojilerin sivil toplumun geneline yayılmasına benzer bir şey *görmemekteyiz.* Kısaca bölge küresel polis devletinin içine sürüklenmektedir fakat bu neo-faşizmden ziyade sağcı otoriterlik olarak görmeyi daha uygun kılacak şekilde yaşanmaktadır.

Otoriterliği ve faşizmi birleştirdiğimizde, ikisini ayırt etme becerisini kaybederiz. 21. yüzyıl faşizmi ve küresel polis devleti, *devlette ve ulus-ötesi ticari sermayede gerici politik iktidarla sivil toplumda sağcı, otoriter ve neo-faşist güçlerin üçgen gibi birleşmesini* içerir. Faşizmle ilgili klasik ve mevcut tartışmalar da *ulusal* askeri yayılmacılığa vurgu yaparlar. Doğrusu Birleşik Devletler'de ve dünyanın birçok ülkesinde giderek ordunun özerkliği ve gücünü arttıran yoğun bir askerileşmeye tanıklık etmekteyiz. Fakat *küresel polis devletinin* daha analitik bir etkiye sahip olduğunu ve mevcut küresel askerileşmenin doğasını ele almada daha sağlam bir kavram olduğunu düşünüyorum. Bir birlik olarak küresel düzen giderek baskıcı ve otoriter bir hale gelmekte, 21. yüzyıl faşizmi de dahil olmak üzere belli başlı istisnai ulusal devlet veya ulusal yönetim *formları* belli ulusal ve bölgesel tarihlerin, toplumsal ve sınıfsal güçlerin, politik koşulların ve konjonktürlerin zemininde gelişmektedir. Fakat Birleşik Devletler ve İsrail gibi ülkelerde kentlerin, politikaların ve kültürün askerileşmesi, Kuzey Amerika, Avrupa, İsrail ve Hindistan'da neo-faşist hareketlerin yayılması, Türkiye, Filipinler, Honduras ve diğerlerinde otoriter rejimlerin yükselişi, bu ülkelerin küresel savaş ağlarına ve askerileşmiş küresel birikime veya küresel savaş ekonomisine dahil oluşlarından ayrılamaz.

Yirmi Birinci Yüzyıl Faşizmine ait bir Enternasyonel mi?

Faşizm korkusunun yeniden canlanmasına sebep olan, her şeyden önce Birleşik Devletler'de Donald Trump'ın başkan olmasıydı. Fakat kapitalist krize yanıt olarak 21. yüzyıl faşizmi projesi tek bir birey veya hükümete bağlı değildir.

Bunu anlamlandırmak için sivil ve politik toplumun bir birlik oluşturduğunu, ikisi arasında uyum olmadığında istikrarlı veya hegemonik hiçbir projenin olamayacağını tekrar edelim. Birleşik Devletler'de neo-faşist isyanların izi, 1960'lı ve 1970'li yıllardaki kitlesel mücadeleler, özellikle Siyahi ve Şikago kurtuluş mücadeleleri ve Üçüncü Dünya halklarının diğer militan hareketleri, feminist, eşcinsel, savaş karşıtı, karşı-kültür ve militan işçi sınıfı mücadelelerinin yarattığı hegemonya krizinden sonra başlamış aşırı sağcı mobilizasyona kadar takip edilebilir.[20] Faşist hareketler, sivil toplumda ve politik sistemde Cumhuriyetçi Parti'nin sağ kanadı üzerinden yüzyıl sonundan beri hızla genişlemektedirler.

Trump karizmatik bir figür olduğunu,[21] beyaz üstünlük yanlılarından beyaz milliyetçilere, milislerden neo-Nazi ve Klan üyelerine, Ant İçicilerden [*Oath Keepers*]* Vatanseverler Hareketine, Hıristiyan köktencilerden göçmen karşıtı saldırgan gruplara birbirinden ayrı neo-faşist güçleri canlandırıp güçlendirebileceğini kanıtladı. Trump'ın emperyal kabadayılıkları, popülist ve milliyetçi retoriği, açıkça ırkçı söylemiyle cesaret alıp kısmen kışkırtıcı göçmen karşıtı, Müslüman karşıtı ve yabancı düşmanı duygulara dayanarak, Trump'ın Beyaz Saray'ında ve ülkenin çeşitli eyaletleriyle yerel yönetimlerinde zemin elde ettikçe on yıllardır eşi görülmemiş

20. Elbette faşist hareketler 1930'lara kadar geri gitmektedir ve bundan önce çok farklı bir tarihsel bağlama Yeniden İnşa sonrasında Siyah nüfusa uygulanan teröre kadar uzanmaktadır.

21. Trump'ın on yıla yayılan realite tv şovu *The Apprentice* ve beraberinde "işleri halleden" başarılı bir işadamı olarak gösterdiği sahte imaj, sonraki politik manipülasyonlarına kanmaya müsait kişiler için karizmatik statüsünü oluşturmasına yardımcı olacaktı. Yazı editörüm Jeanne Brady'ye buna işaret ettiği için teşekkür etmek istiyorum. Daha geniş ölçekli gözlem, faşist projenin genelde bastırılmış özlemleri, büyük toplumsal güçler karşısında yaşanan güçsüzlüğün hüsranını somutlaştıracak, psiko-sosyal kaygıları yatıştıracak görünüme sahip karizmatik bir figüre ihtiyaç duyduğudur.

* ABD'de faaliyet gösteren, üyeleri daha çok eski asker ve kolluk görevlilerinden oluşan aşırı sağ hareket. Kendilerini Amerikan anayasasının savunucusu olarak nitelendirirler. (y.h.n.)

bir hızla çoğalmaya başladılar. Bu örgütlerin birçoğunda para-militarizm yayıldı ve devletin baskıcı kuruluşlarıyla örtüştüler. Örneğin Oregon'da eyaletteki Cumhuriyetçi Parti etkinliklerinin güvenliğini sağlamak için silahlı sağcı milislerden yararlanıyordu.[22] New Mexico'da kendisine Birleşik Anayasal Vatanperverler ismini vermiş silahlı ve faşist bir milis teşkilatı, 2019'da Meksika sınırında yapılan silahlı devriyelerde sınır devriye birlikleriyle birlikteydiler. O yılın nisan ayında sınırdan geçen 300'e yakın kişiyi tutuklamayı kendilerine vazife edinmişlerdi.[23] Güney Eyaletlerinde Yoksulluk Hukuk Merkezi bir önceki yıl 917 iken 2017'de toplam 954 nefret grubunun olduğunu ve 689 "aşırı hükümet karşıtı grupların" olduğu aktarıyordu. Merkeze göre "seçimlerden sonra liberal kentlerdeki protesto dalgası, çok daha geniş hükümet karşıtı bir kesimin parçası olan milis hareketlerinin, kendilerini Ant İçicilerin 2015'te Missouri, Ferguson'da ağırlığı beyazlara ait işletmeleri korumak için militanlar kullanmasından bu yana ilk kez belirgin bir biçimde Amerikan kentlerinin ilgisine taşıdılar."[24]

Fakat Trumpçılık, Birleşik Devletler ve Birleşik Krallık'ta Reagan ve Thatcher hükümetlerinin yükselişine kadar uzanan baskıcı kapitalist küreselleşmenin aşırı sağcı gündeminden bir kopuş olmaktan ziyade onun *dramatik* (kelimenin gerçek anlamıyla dramalarda olduğu gibi teatral) bir şekilde yoğun-

22. "Active Antigovernment Groups in the United States", *Southern Poverty Law Center,* raporda tarih verilmemiştir fakat raporun verileri 2018 başında yayınlandığına işaret etmektedir. Erişim tarihi 14 Nisan 2018 ve adres: www.splcenter.org/active-antigovernment-groups-united-states.

23. American Civil Liberties Union (ACLU), Basın Bülteni, New Mexico bölümü, 18 Nisan 2019, erişim tarihi 22 Nisan 2019 ve adres: www.aclu-nm.org/en/press-releases/aclu-new-mexico-asks-governor-and-attorney-general-investigate-armed-vigilantes.

24. Alıntının yanı sıra hükümet karşıtı rakam da ACLU Basın Bültenindendir. Nefret grubu rakamı ise şu kaynaktan: Heidi Beirich ve Susy Buchanan, "2017: The Year in Hate and Extremism", *Southern Poverty Law Center,* 11 Şubat 2018, erişim tarihi 14 Nisan 2018 ve adres: www.splcenter.org/fighting-hate/intelligence-report/2018/2017-year-hate-and-extremism.

laşmasından başka bir şey değildir. Trumpçılık ve küresel kapitalizmin krizine verilen diğer aşırı sağcı tepkiler, kısa ömürlü küresel kapitalist tarihsel blokun çöküşü karşısında politik güçler arasında yeni bir denge yaratmaya çalışmıştır. Gramsci'nin öne sürdüğü gibi, karizmatik figürlerin toplumsal ve politik güçler dengesindeki istikrarsız açmazlara veya hegemonik çöküş ortamına çözüm bulmak amacıyla öne çıktığı Sezarizm olgusunun yükselişine tanıklık ediyor olabiliriz. Gramsci, Sezarist bir çözümün ortada bir Sezar olmadan, "kahraman" ve temsilci, güçlü bir şahsiyet olmadan, doğrudan kitlesel baskıların yokluğunda açığa çıkabileceğini belirtmişti. Aksine anayasal düzenle daha fazla kopuşa vesile olabilecek veya olmayabilecek, daha otoriter bir parlamenter yönetim formunu içine katabilir.

Trumpçılık ve diğer benzer hareketler, kapitalist küreselleşmenin istikrar bozucu koşulları altında devlet meşruiyetini yeniden yaratmaya dönük çelişkili girişimlerdir. Ulus-devletler topraklarında ulus-ötesi sermaye birikimini teşvik etme ihtiyacı ile politik meşruiyete kavuşma ihtiyacı arasında bir çelişkiyle karşı karşıyadırlar. Sonuç olarak dünya genelinde devletler, kelimenin gerçek anlamıyla birbiriyle çatışan veya tutarsız unsurlarla şizofrenik görünümlü, şaşırtıcı ve adeta çelişkili kriz yönetimi politikalarına vesile olmuş, derinleşen meşruiyet krizleri yaşamaktadırlar. Bu şizofrenik kriz yönetimi, neoliberalizmi teşvik etseler bile milliyetçi ve korumacı retoriği benimseyen aşırı sağcı ve neo-faşist güçlerin yeniden dirilmesini de açıklamaktadır. Trumpçılık ve Avrupa'yla başka yerlerdeki benzer hareketler, birer kopuş değil TCC'nin kurulmakta olan diktatörlüğünün vücut bulmuş halleridir. Birleşik Devletler'de TCC Trump'ın neoliberal politikalarından memnundu fakat yüzsüz, soytarılara yaraşır davranışları ve neo-faşist politik eğilimleri konusunda bölünmüş haldeydi.[25] "Savaş siyasetin başka araçlarla sürdürülmesidir"

25. Anekdot olarak *The Economist*'in 26 Mayıs 2018 sayısının baş sayfasına bakınız: "İş: Neden Ticari Amerika Donald Trump'ı Seviyor".

sözüyle meşhur olmuş Prusyalı büyük askeri stratejist Carl von Clausewitz'in sözlerini kullanırsak, Trumpçılık ve çeşitli derecelerde dünyanın diğer aşırı sağcı hareketleri kapitalist küreselleşmenin başka araçlarla yani genişleyen bir küresel polis devleti ve neo-faşist seferberlikle sürdürülmesiydi.

Milliyetçi söylemi ne olursa olsun, Trump rejimi kapitalist küreselleşmeye karşı değildi (kendisi TCC'nin üyesiydi), aksine doludizgin bir neoliberalizm ve "başka araçlarla küreselleşme" programını takip etmişti.[26] Buna Birleşik Devletler'de neoliberalizmin yoğunlaştırılmasıyla, devletin durağanlık ve aşırı birikim karşısında ulus-ötesi sermaye birikimini teşvik etmede daha büyük roller üstlenmesi de dahildi. Trump'ın popülizmi ve korumacılığının çok küçük bir politik gerçekliği vardı. Neredeyse tamamen sembolikti. Devletin hiç maddi rüşvet veremeyeceği veya çok az şey verebileceği bir toplumsal zemini korumak için sembolik önemi olan o fanatik "duvar inşa etme" retoriğinin ciddiyeti bundan kaynaklanmaktaydı. Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nun tabiriyle bu "sembolik sermaye", bu koşullar altında TCC ve faillerinin maddi hâkimiyetlerini yeniden üretmek için gereklidir.[27] Aslına bakılırsa halk ve işçi sınıfları içinde, daha ulusal yönelimli seçkin kesimlerinin yanı sıra sağcı popülistlerin içinde, Avrupa genelinde küreselleşme süreçlerinden geri çekilme çağrıları

26. Yeri gelmişken bkz. William I. Robinson, "The Battle Against Trumpism and the Specter of 21st Century Fascism", *Telesur,* 21 Ocak 2017, www.telesurtv.net/english/opinion/The-Battle-Against-Trumpism-and-Specter-of-21st-Century-Fascism-20170121-0022; "Trumpism, 21st Century Fascism, and the Dictatorship of the Transnational Capitalist Class", *Social Justice,* 20 Ocak 2017, www.socialjusticejournal.org/trumpism-21st-century-fascism-and-the-dictatorship-of-the-transnational-capitalist-class/ (erişim tarihleri 19 Aralık 2019); William I. Robinson, "What is Behind the Renegotiation of NAFTA? Trumpism and the New Global Economy, *Truthout*", 24 Temmuz 2017, erişim tarihi 9 Mart 2018 ve adres: www.truth-out.org/news/item/41365-what-is-behind-the-renegotiation-of-nafta-trumpism-and-the-new-global-economy.

27. Pierre Bourdieu, *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1984.

yapan sağcı popülist hareketlerin yükselişiyle de görüldüğü gibi kapitalist küreselleşmeye karşı giderek büyüyen bir geri tepme vardır. Bu gelişmeler küresel kapitalizmin oldukça çatışmacı doğasının ve patlamaya hazır çelişkilerle yarattığı büyük muhalefet karşısında küreselleşmenin karşısındaki belirsizliğin altını çizmektedir.

Trump, örneğin 2018'de ithal çelik ve alüminyuma gümrük tarifesi koyduğunda ve ertesi yıl daha başka gümrük tarifeleri getirdiğinde, TCC'nin büyük kısmını ve Birleşik Devletler'deki politik elitleri, üyesi olduğu Cumhuriyetçi Parti'nin büyük kısmını, hatta ara ve bitmiş çelik ürünlerin üretimi için daha ucuz ithal çeliğe bel bağlayan çelik sektörünü karşısında bulmuştu.[28] Tarifelere verilen destek esas olarak sendika bürokratlarından gelmişti. Trump'ın hamlesi aslında huzursuz işçi sınıfındaki toplumsal zeminini yatıştırmaya dönüktü. Clinton'dan Bush'a ve ardından Obama'ya varıncaya dek seleflerinin neoliberal küreselleşmeyle çok özdeşleşmiş olsalar da yönetimlerinin şu veya bu noktasında gümrük tarifeleri koyduklarını hatırlayın. Daha genele bakıldığında, yayılmacı bir küresel polis devletine, neo-faşist hareketliliğe ve şizofrenik kriz yönetimine giden eğilimler Trumpçılıktan çok daha öncesinde belirgindi ve onunla bağlantılı değillerdi.

21. yüzyıl faşizmi, bu küresel kapitalizm çağında bir ulus-devleti projesi olarak anlaşılamaz. Yani tek bir ulus-devlet içinde kök salamayacağı, etkisini tüm ulus-devletleri küresel sermaye çevrimlerine katmış kapitalist küreselleşmenin yarattığı krizden alması ve içinde aşırı sağ ile neo-faşist güçlerin ulus-ötesi seferberliğini katması bakımından böyle

28. Trump'ın 2016 başkanlık kampanyasına fon sağlamış ve yıllarca ABD sivil toplumunda aşırı sağcı hareketleri finanse etmiş aşırı sağcı milyarder Koch kardeşler bile Trump'ın tarifeleri ve ekonomik milliyetçiliğine karşı milyon dolarlık bir kampanya başlatmıştır. Bkz. Brian Schwartz, "Billionaire Koch Brothers Network Unveils Phase One of Multimillion-Dollar Ad Campaign Against Trump's Tariffs", *CNBC*, 20 Haziran 2018, erişim tarihi 20 Mayıs 2019 ve adres: www.cnbc.com/2018/06/20/koch-brothers-unveil-first-ads-from-campaign-against-trumps-tariffs.html.

anlaşılması imkânsızdır. Bu çok önemlidir çünkü neo-faşizmle ilgili son tartışmalar onu bu terimlerle çerçeveye oturtmakta ve milliyetçiliği faşizmin içkin bir özelliği olarak vurgulamaktadır. Fakat yukarıda vurguladığım gibi ve 20. yüzyıldan farklı olarak, sağcı gruplar arasındaki mevcut milliyetçi söylem, Trumpçılık ve devleti ele geçirmeye çalışan diğerleri gibi aşırı sağcı güçlerin programları, krizin değişen koşulları ve hegemonyanın çöküşüne rağmen milliyetçi değil kesin bir şekilde küresel nitelikte olduğu sürece, tamamen politik-ideolojik bir söylemdir.

Sivil toplumdaki neo-faşist gruplar, örneğin Birleşik Devletler'deki beyaz milliyetçiler, içeriye dönük ulusal bir programa destek verebilir ama bu sivil toplum grupları kendi başlarına bir sistem olarak faşizme tekabül etmemektedir. Faşizmin ortaya çıkması için, daha önce de ele aldığım gibi bu gruplar (ulus-ötesi) sermaye ve devletle kaynaşmak zorundadır; fakat TCC ekonomik milliyetçiliğe hiç ilgi duymamaktadır. Kapitalist küreselleşme muazzam bir hoşnutsuzluk ve güvensizlik yaratmıştır. Aşırı sağcı grupların benimsediği (ve ırkçılıkla milliyetçiliğin oluşturduğu zehirli karışım içinde bu grupların üye kazanma stratejilerinde kullandığı) küreselleşme karşıtlığı ve ekonomik milliyetçilik gerçek toplumsal hoşnutsuzluğu yansıtmaktadır. Vurgulamış olduğum gibi kapitalist küreselleşmenin çelişkileri farklı politik dışa vurumlar almaktadır ve buna devlet iktidarına gelmek isteyen aşırı Sağın yükselişiyle küreselleşme etrafındaki hâkim sınıf birliğini parçalama tehditlerinde bulunan yeni politik ittifaklar ve koalisyonlar da dahildir. Ekonomik milliyetçilik iddiası, küresel tedarik zincirlerini bozmakta ve TCC menfaatlerinin altını oymaktadır. Hâkim bloklar içinde ciddi çatlaklar açmakta, hâkim grupların yönetme kapasitesini aşındırmakta ve politik krizi ağırlaştırmaktadır.

Birleşik Devletler'in ötesinde 21. yüzyıl faşizmine ait bir Enternasyonel oluşuyormuş gibidir. Dünyanın aşırı sağcı ve neo-faşist grupları, örneğin Brezilyalı faşist Jair Bolso-

naro'nun Ekim 2018'deki seçim galibiyetini kutlamışlardır. Eski Trump danışmanı ve neo-faşist örgütçü Steven Bannon, Bolsonaro'nun kampanyasına danışman olarak hizmet verirken,[29] İtalya'nın aşırı sağcı İçişleri Bakanı Matteo Salvini, ABD'li neo-Nazi lideri Richard Spencer'ın paylaştığı coşkulu bir tweet paylaşımında, "yurttaşlar Brezilya'da bile Solu paketleyip attılar" diye haberi duyurmuştur. Londra'daki *The Guardian* attığı "Trump'ın Bolsonaro için mutlu olması Amerika kıtasında ve ötesinde yeni bir sağ eksenin varlığına işaret ediyor" şeklindeki manşetiyle uyarıda bulunmuştu.[30] 21. yüzyıl faşizminin Bannon veya Salvini gibi politik aktörlerinin ötesinde, TCC Bolsonaro'ya bel bağlamış ve zaferinden büyük memnuniyet duymuştur. Trump yönetimindeki Birleşik Devletler'de olduğu gibi, Bolsonaro da ekonominin tamamen özelleştirilip deregülasyondan geçmesini, Amazon'un kerestecilik, madencilik ve ulus-ötesi tarım işletmelerine açılmasını, azalan oranlı vergilendirme ve genel kemer sıkma politikalarını, bunların yanında bu programa karşı çıkan toplumsal hareketler ve savunmasız toplulukların kitlesel halde bastırılıp suçlu hale getirilmesini önermiştir. Bolsonaro'nun zaferinin ertesi gün, bir gözlemci Bolsonaro'nun vaat ettiği "yeni yatırım fırsatları karşısında dünya kapitalistlerinin salya akıttıklarını" belirtmekteydi.[31] Seçim zaferinden sonraki gün sermaye piyasaları ve Brezilya

29. *Telesur*, "Brazil: Steve Bannon to Advise Bolsonaro Presidential Campaign", 15 Ağustos 2018, erişim tarihi 10 Kasım 2018 ve adres: www.telesurenglish.net/news/Brazil-Steve-Bannon-to-Advise-Bolsonaro-Presidential-Campaign-20180815-0003.html.

30. *The Guardian*, "Trump Joy over Bolsonaro Suggests New Rightwing Axis in Americas and Beyond", 29 Ekim 2018, erişim tarihi 10 Kasım 2018 ve adres: www.theguardian.com/world/2018/oct/29/jair-bosonaro-brazil-trump-rightwing-axis.

31. Jake Johnson, "After Win by Brazilian Fascist Jair Bolsonaro, World's Capitalists Salivate Over 'New Investment Opportunities'", *Common Dreams*, 29 Ekim 2018, alınan tarih 10 Kasım 2018 ve adres: www.commondreams.org/news/2018/10/29/after-win-brazilianfascist-jair-bolsonaro-worlds-capitalists-salivate-over-new.

fonları dünyanın menkul kıymetler borsalarında yukarıya fırladı. Burada krize girmiş küresel kapitalizm için "faşizmin ücretlerini" görmekteyiz.

Küresel Reformizm: Kapitalizmi Kendisinden Korumak

Ulus-ötesi seçkinlerin reformist unsurları içinde, ağırlaşan eşitsizliklerin küresel kapitalizmin istikrarını tehdit ettiğine ilişkin büyüyen bir kaygı vardır ve belli bir yeniden dağılımın zorunlu olduğu düşünülmektedir. Bu seçkinler kapitalizmi kendisinden ve tabandan gelecek daha radikal meydan okumalardan korumak için sistemi reformdan geçirmenin yollarını bulma uğraşındadırlar. 2017'de 250 milyar dolarlık bir sağlık şirketi olan Aetna'nın CEO'su Mark Bertolini şu uyarıda bulunuyordu: "Kapitalizmin etrafındaki mevcut modelde hiçbir şey yapmamak kapitalizmi yok edecek. 35 yaş altındaki insanların yüzde 65'i sosyalizmin daha iyi bir model olduğuna inanıyorsa, bir sorunumuz var demektir. Yani bunu değiştirmezsek, kendisi değişecek ve belki bu hiç iyi bir şekilde olmayacaktır."[32] Bu kaygılar, sistem daha derin krizlere yuvarlandıkça daha da yaygınlaşabilir. "Kimi zaman on yıllar boyunca süren bir kriz vardır" diye aktarmıştır Gramsci. "Bu çözülmez çelişkilerin mevcut yapı içinde görünür hale gelmesi ve yapının kendisini korumak için pozitif anlamda uğraşan politik güçlerin her şeye rağmen belli sınırlar içinde bu çelişkileri iyileştirmek için mücadele etmesi demektir."[33] Marx ve Engels *Komünist Manifesto*'da benzer şekilde, kapitalist sınıf içindeki unsurların, hâkimiyetlerinin "süre giden varlığını güvence altına almak için toplumsal şikâyetleri düzeltmeye talip olduklarını" belirtmişlerdir.[34]

32. Clifton Leaf, "Aetna CEO: 'Doing Nothing in the Current Model of Capitalism, Will Destroy Capitalism'", *Fortune*, 27 Ekim 2017, erişim tarihi 15 Haziran 2018 ve adres: http://fortune.com/2017/10/27/cvs-aetna-mark-bertolini-capitalism/.

33. Antonio Gramsci, aktarıldığı yer: Marco Fonseca, *Gramsci's Critique of Civil Society*, New York: Routledge, 2016, s. 23-24.

34. Karl Marx ve Frederick Engels, *The Communist Manfiesto*, 1848, Robert

Krize verilen neo-faşist tepkinin tersine, reformist strateji kapitalist hâkimiyetin genel istikrarını güvence altına almak adına doğrudan kâr yapma hedefine bazı kısıtlamaların dayatılması için çağrıda bulunur. Reformcuların gözünde eşitsizliklerin suçlusu kapitalist sistemin kendisi değil onun belli kurumsal örgütlenme şekilleridir. Sistemin Thomas Piketty'nin *Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital*'de önerdiği tarzda politikalarla reformdan geçirilebileceğine inanmaktadırlar. Söz konusu kitap 2013'te çıkar çıkmaz tam da ulus-ötesi seçkinler ve entelijensiya içinde takipçileri gittikçe artan reformist yaklaşımla çakıştığı için akademi, medya ve yerleşik politik düzen tarafından büyük coşkuyla karşılanmıştır. Sözde reformcular küresel piyasa güçlerinin sınırlı bir şekilde yeniden düzenlenmesi, şirketlere ve zenginlere daha fazla vergi getirilmesi gibi hafif derecede yeniden dağıtımcı önlemler, daha artan oranlı bir gelir vergisi, sosyal refah programlarının yeniden konması ve "yeşil bir kapitalizm" için çağrıda bulunmaktadırlar.[35] Ayrıca uç seviyelere gelmiş eşitsizliğin büyüme ve kâr yapma olasılıklarını azaltacağından endişelenmişlerdir. Örneğin en zengin 34 ülkenin oluşturduğu Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) isimli kulüp, 2015 yılındaki raporunda yaptığı uyarıda "küresel eşitsizlik uçurumunun", "bir dönüm noktasına" geldiğini söylüyordu. Rapor bu eşitsizliklerin temsil ettiği toplumsal adaletsizlik hakkında pek bir şey söylemediği gibi getirdiği kitlesel acılardan da çok bahsetmiyordu. Ancak "yüksek eşitsizliğin

C. Tucker (Ed.), *The Marx-Engels Reader*, New York: Norton and Norton, 1978, s. 496.

* Thomas Piketty, *Capital in the Twenty-First Century*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 2014 [2013]. [*Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital*, Çev. Hande Koçak, İş Bankası Kültür Yayınları, 2014. (y.h.n.)]

35. Reformist projeye ilişkin analizim şurada aktarılmaktadır: William I. Robinson, "Capitalism in the Twenty-First Century: Global Inequality, Piketty, and the Transnational Capitalist Class", Lauren Langman ve David A. Smith (Ed.), *Piketty, Inequality and 21st Century Capitalism*, Boston, MA: Brill, 2018, s. 238-254.

büyümeyi aşağıya çektiğini" vurguluyor ve zenginlere daha fazla vergi getirilmesini tavsiye ediyorlardı.[36]

Çarpıcı olan neoliberal programı tasarlamış ve onu Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi ulus-ötesi devlet kurumlarıyla, ABD ve diğer güçlü ulus devletleriyle dünyaya dayatmış ekonomistler ve politikacıların bazıları bugün ilk kez George Soros'un kullandığı bir terimle "piyasa köktenciliğine" getirilen eleştirilerin başını çekmektedir. Macaristan doğumlu milyarder, finansçı ve spekülatör Soros, 1992'de uluslararası kur piyasalarına yaklaşık 10 milyar dolar değerinde pound akıtarak Britanya ekonomisini kargaşaya sokup bir gecede 1 milyar dolar kâr elde etmesiyle kötü bir şöhrete kavuşmuştu. Wall Street kodamanı "piyasa köktenciliği" tabirini ilk kez 1998'de çıkmış çok satan kitabı *Küresel Kapitalizmin Krizi*'nde kullanmıştı. Kitapta piyasa güçlerine körü körüne inanmanın, eşitsizliklerin büyümesine ve sistemin istikrarını tehdit eden krizlerin sürmesine yol açtığı iddia ediliyordu.[37] Reformcular arasında önde gelen bir başka isim, 1997 ve 2000 yılları arasında Dünya Bankası'nın kıdemli başkan yardımcısı ve baş ekonomisti olarak dünyaya neoliberalizmin dayatılmasına yardımcı olmuş fakat 1997-98 Asya mali krizinden sonra neoliberalizme karşı çıkmış Joseph Stiglitz'dir. Daha yakın zamanda Lawrence Summers da reformcuların saflarına katılmıştır. Daha önceleri, Dünya Bankası'nın baş ekonomisti olarak 1991'de Üçüncü Dünya ülkelerine zehirli atıklar boşaltmanın ekonomik faydalar getireceği iddiasıyla neoliberal mantığı mükemmel bir şe-

36. Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), "In It Together: Why Less Inequality Benefits All", *OECD Publishing*, 2015. Erişim tarihi 22 Mayıs 2019 ve adres: www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/employment/in-it-together-why-less-inequality-benefits-all_9789264235120-en#page1. İlginçtir ki rapor cinsiyet eşitsizliğinin büyümesini bir adalet meselesi olarak görmek yerine gelir eşitsizliğini azalttığı görüldüğü için cinsiyet eşitliği için çağrıda bulunuyordu.

37. George Soros, *The Crisis of Global Capitalism*, New York: Public Affairs, 1998.

kilde gözler önüne sermişti. "Afrika'daki az nüfuslu ülkelerin her zaman AZ kirli olduğunu düşünmüşümdür [*sic*]" diye yazmıştı Summers. "Hava kaliteleri muhtemelen Los Angeles veya Mexico City'ye kıyasla son derece verimsiz derecede düşüktür." Summers, Dünya Bankası'ndan önce Clinton ardından Obama yönetimleri için serbest ticaret ve diğer neoliberal politikaları tasarlamaya geçti.[38] İleriye sarıp 2012'ye geldiğimizde Summers, kapitalizme karşı büyük bir hayal kırıklığı yarattığı için tırmanan eşitsizliklerin hafifletilmesi gerektiğini ileri sürüyordu.[39]

38. Bu bildiri o dönemde basında geniş yer buldu ve yüzlerce web sitesinde yeniden yayınlandı. Bunlardan biri: Wikipedia ve adres: https://en.wikipedia.org/wiki/Summers_memo. Özellikle faydalı olan John Bellamy Foster'ın bildiri üzerine yaptığı tartışmadır ("Let Them Eat Pollution: Capitalism and the World Environment", *Monthly Review*, 44 (8), 1993: 10-20). İkinci Clinton yönetiminde Hazine Bakanı olarak çalıştıktan sonra, Summers Harvard Üniversitesi'nin rektörü oldu. Burada kadınların biyolojik olarak matematik öğrenmede erkeklerden daha zayıf olduğunu ilan ettiği için utanç içinde görevden istifa etti. Meşhur 1991 bildirisini bir kez daha hatırlatmakta fayda var: "Sağlığı bozan kirliliğin maliyetlerinin ölçümü, artan ölüm ve hastalık oranlarından geçmiş kazançlara bağlıdır. Bu bakış açısına göre sağlığı bozan kirlilikle ilgili verili miktar maliyetin en düşük olduğu ülkede yani ücretlerin en düşük olduğu ülkede yapılmalıdır. Bence en düşük ücretli ülkelere bir dolu zehirli atığın boşaltılmasının altındaki ekonomik mantık kaçınılmazdır ve bununla yüzleşmemiz gerek. ... Estetik ve sağlık sebepleriyle temiz bir çevre talebinin çok yüksek bir gelir elastisitesinin olması muhtemeldir. Prostat kanseri olma ihtimalinde milyonda birlik değişimlere yol açan bir etmen üzerinde kaygıya kapılmak, insanların 5 yaşının altındaki ölüm oranlarının binde 200 olduğu bir ülkede prostat kanseri olacak kadar yaşamadığı bir ülkede belli ki çok yüksektir. Ayrıca sanayinin atmosfere saldıklarıyla ilgili kaygıların çoğu da görmeyi engelleyen partiküllerle ilgilidir. Bu atıkların doğrudan sağlığa etkisi çok az olabilir. Açıkça estetik kirlenmeye sebep olan meta ticaretiyle ilgili kaygılar refahı artırabilir. Üretim hareketliyken güzel havanın tüketimi [*sic*] ticareti yapılamaz bir şeydir. LDC'lerde (belli mallara doğal haklar, ahlaki sebepler, toplumsal kaygılar, yeterli piyasaların olmayışı, vb) daha fazla kirlilik için atılan tüm bu önermelerin karşısına çıkarılan argümanlardaki sorun, tersine çevrilebilir ve her Bankanın serbestleşmeye önerilerine de az çok etkili bir şekilde kullanılabilir."

39. "Why Isn't Capitalism Working?" *Reuters*, 9 Ocak 2012, erişim tarihi 22 Mayıs 2019 ve adres: http://blogs.reuters.com/lawrencesummers/2012/01/09/why-isnt-capitalism-working/.

Muhtemelen neoliberal reformcu karışımları içinde en sembolik isim Jeffrey Sachs'tır. Uluslararası finans kurumları ve devletlerin danışmanı olarak Sacsh, 1985'te Bolivya'daki ilk neoliberal yapısal uyum programını tasarlamış ve uygulatmıştı. Program Bolivya'nın yoksullarını adeta kırıp geçirmişti: Satın alma güçleri neredeyse bir gecede yüzde 70 düşmüş, işsizlik yüzde 25'e fırlarken binlerce kişi kovulmuş, grevler yasadışı ilan edilmiş ve milyonlarca insan neredeyse tüm refah yardımlarının kenara atılmasıyla tarifsiz zorlukların içine atılmıştı.[40] Sachs'ın programına karşı art arda patlak veren büyük halk ayaklanmaları, neticede üst üste binip Evo Morales'i 2006'da başkanlığa taşıyan yerli devrimle sonuçlandı. Sachs Bolivya'dan sonra, Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından Rusya'da uygulanan "şok programlı" yapısal uyumun öncüsü oldu ve bu program bir gecede GSYH'nin yüzde 50 düşmesine, yoksulluğun on kat artmasına ve işçilerin ölüm oranlarında yüzde 75'lik bir tırmanışa yol açtı. Polonya'da ve Doğu Avrupa'nın diğer yerlerinde kapitalizme geçiş için, içinde bir gecede kemer sıkmanın dayatılması ve eskiden devlete ait büyük varlıkların tamamen özel bankalarla kuruluşlara aktarılmasını içeren programlar hazırladı.

Küresel kapitalizm krize girdikçe bu isimler ve onlar gibi eskiden neoliberalizmin havariliğini yapmış ötekiler, küresel yoksulluk ve eşitsizlikle ilgili kamusal gündemi çerçeve içine aldılar. Kitapları çok satanlar listesine girdi ve üniversite derslerinin standart metinleri oldu.[41] Aslında ulus-ötesi düzenlemeler ve vergilendirme, sınırlı sosyal güvenlik ağlarıyla ılımlı yeniden dağıtımlar altında kurulmuş yeni çerçeve içinde dünyayı ulus-ötesi sermayeye aşma kampanyasının sürdürülmesini benimsemiş bu gündemde, ılımlı reform-

40. Örnek olarak bkz. Kenneth Lehman, *Bolivia and the United States: A Limited Partnership*, Atina: University of Georgia Press, 1999.

41. Örnek olarak bkz. Jeffrey D. Sachs, *The End of Poverty*, Londra: Penguin, 2005; Joseph Stiglitz, *Globalization and Its Discontents*, New York: W. W. Norton, 2003.

cu söylemlerin hegemonya kurmasına yardımcı oldular. Tipik bir örnek olarak reformcular, 2000'de BM Milenyum Zirvesi'nde büyük tantanalarla ilan edilmiş BM Milenyum Kalkınma Hedeflerini [Millennial Development Goals] teşvik etmişlerdi (Sachs, "Hedefler" için çalışmış baş BM stratejistiydi). Hedefler 2015'te ulaşılması planlanan sekiz kalkınma hedefi belirlemişti ve içlerinde şunlar vardı: Aşırı yoksulluk içinde yaşayan ve açlık içindeki nüfusun yarı yarıya azaltılması; herkese ilkokul eğitimi; beş yaşının altındaki çocuklarda ölüm oranlarının üçte iki oranında, anne ölüm oranlarının ise dörtte üç oranında azaltılması; büyük hastalıkların yaşanma olasılığını durdurma ve tersine çevirme; cinsiyet eşitliğini teşvik etme, kadınları güçlendirme ve diğerleri. Ancak bu afili hedeflere ulaşmak için yazılan reçete, sağlık ve eğitim sistemlerinin daha kapsamlı bir şekilde özelleştirilmesine, piyasanın devlet düzenlemelerinden daha çok özgür kılınmasına, daha büyük bir ticaret serbestliğiyle daha yapısal uyumlara ve tarım arazilerinin özel ticari mülklere dönüştürülmesine dayanıyordu. Bir diğer deyişle yok edilecek toplumsal koşulları yaratmış kapitalist kalkınmanın yoğunlaştırılmasına bağlıydı.

Bugün için ulus-ötesi seçkinlerin reformcuları umutlarını, küresel ekonominin canlandırılabileceği ve dünya genelinde altyapıya ve çevresel teknolojileri içeren "yeşil kapitalizme" yapılacak büyük ölçekli yatırımlarla başka krizlerden kaçınılabileceği ihtimaline bağlamış gibidir. "Yeşil kapitalizm baskı yoluyla birikimin aksine, demokratik meşruiyeti bir nebze toparlama ve çevre hareketleriyle toplumsal hareketlerin önemli kesimlerini yeni bir hegemonik blok altında toplama kapasitesine sahiptir." Jerry Harris askerileşmiş birikim üzerine yaptığım analize verdiğim cevapta böyle ileri sürmekteydi:

> Yeşil Yeni Düzen [*Green New Deal*] ile ilgili konuşmalar ABD medyası ve politik çevrelerinde hızla yayılırken Çin devleti ve ülkenin yeşil enerji özel sektörü liderliği ele geçirmeye başlamış-

tır. Güney yarımküre boyunca yeni ve devasa altyapılar kurmayı amaçlayan Tek Kemer Tek Yol projesiyle birleştiğinde, ulus-ötesi sermayenin büyüme ve piyasaların şartlarıyla uyum halinde olan yeni stratejik yönelimi belirginlik kazanmaya başlamaktadır.[42]

Dijitalleşmenin veya "yeşil bir kapitalizmin" geçici süreliğine aşırı birikim krizini durdurabilecek yeni bir kapitalist yayılmacılık dalgasını başlatması kesinlikle mümkündür. Fakat "yeşil kapitalizmin" bir oksimoron olmadığını ve aslında ekolojik soykırımı önleyebileceğini farz etsek bile,[43] bu yayılma illa küresel polis devletinin yarattığı tehdidi savuşturmayabilir. Bunun olması için dünya genelinde küresel eşitsizlikleri, dışlanmaları ve yoksullaşmaları azaltacak aşağı yönlü bir yeniden dağıtımın olması, dolayısıyla sistemin toplumsal denetimi ve baskıyı genişletme mecburiyetinin hafiflemesi zorunludur. Böyle bir yeniden dağılım olmadığında, TCC'nin özel, kâr amaçlı alternatif endüstrilere veya altyapılara yapacağı yatırımların artık insanlık ve prekaryanın çektiği çileleri çözmesini beklemek için hiçbir sebep yoktur.[44] Benzer biçimde dijitalleşmenin küresel ekonomiye ve küresel emeğe 2. Bölüm'de ele aldıklarımızdan farklı bir etki bırakma ihtimali veya reform politikalarının artık ve prekarya emeğin genişlemesine dönük mevcut eğilimi bastırma olasılığı kesinlikle *mümkündür*. Yani küresel polis devletinin kökleşip kökleşmeyeceği, toplumsal güçler ve farklı politik projeleri arasındaki mücadelenin sonucuna bağlıdır.

42. Jerry Harris, "The Future of Globalization: Neo-Fascism or the Green New Deal", *Race and Class*, basında.

43. "Yeşil kapitalizmi" tırnak içine almamın sebebi onu tam da bir oksimoron gibi görmem. Richard Smith'in *Green Capitalism: The God That Failed* (Londra: College Publications, 2016) kitabında öne attığı savla tamamen aynı fikirle, piyasa odaklı çevresel yıkıma karşı tek alternatifin planlı ve kamuya ait bir ekonomi olduğunu düşünüyorum.

44. Ayrıca güneş panelleri, bataryalar ve diğer "yeşil kapitalist" üretim devreleri yine hammadde çıkaran sektörlerle bağlantılıdır ve önceki bölümde ele alınan Silikon Vadisi-Wall Street-askeri-endüstriyel-güvenlik bağıyla iç içe geçmiştir.

Bu bakımdan aydınlanmış seçkinlerin benimsediği "yeşil kapitalizme" bağlanmış umut, insanlığın krizlerini küresel toplumdaki güçlerle karşı karşıya gelmeden çözülebileceğini ve çıkarları birbirinden taban tabana zıt gruplarla sınıfların ahlaki bir ikna veya akla dönük çağrılar temelinde birleşik bir projede bir araya getirilebileceğini farz etmeye meyilli liberal yaklaşımları yansıtmaktadır. Burada altta yatan varsayım, görünüşe göre bizi yönetenlerin sadece etiğe ve akla yapılacak böyle bir çağrıyla aydınlanması gerektiğidir. Yahut uzun vadeli stratejik çıkarları için küresel polis devletinden ayrı bir rotaya ihtiyaç duyduklarının ona anlatılması gerekmektedir sadece. Aşağıdan karşı-iktidarı inşa edip bu yöneticileri yerlerinden etme mücadelesi değil. Fakat çevrenin talan edilmesine, toprakların ve kaynakların el konulmasına, her yerde toplulukların yağmalanıp ıssızlaştırılmasına, kontrolden çıkmış bir sistemin patlamaya hazır çelişkilerini sınırlamak için küresel polis devletinin dayatılmasına yol açan şeyin sermayenin biriktirmeye duyduğu bastırılmaz dürtüler olduğunu sürekli tekrar etmek gerek.

Reformist seçkinler ekolojik çöküş tehdidinin farkına vardıkça, bunların tümü yeşil teknolojiler veya tepeden uygulanacak politikalar gibi teknik meselelere değil *toplumsal ve sınıfsal mücadelelerin sonucuna* gelip düğümlenmektedir. Yeniden dağıtım ve ekoloji tabandan gelecek kitlesel mücadelelerle sisteme dayatılmak zorundadır. Birleşik Devletler'de aynı ülkede bugün Yeşil Yeni Düzen'in ilhamını aldığı özgün Yeni Düzen'in, kitlesel işçi sınıfı mücadeleleriyle hâkim gruba *zorlandığını* hatırlayalım. Ulus-ötesi seçkinler içindeki reformcularla yapılan ittifaklar önemli olabilir ama küresel krize reformist bir yaklaşımın ötesi için baskı yapmak da öyledir. Bu yaklaşım tamamen yetersizdir; çünkü *iktidar* ve küresel kapitalizmle yaşadığı krizin tam kalbinde olan gezegenin üretici kaynakları üzerindeki ticari denetim meselesini atlamaktadır. Bu krize bulunacak her tür çözüm, servetin *ve iktidarın* insanlığın aşağı kesimlerindeki yoksul çoğulluklara

radikal bir şekilde yeniden dağıtılmasını gerektirmektedir. Toplumsal adalet, bu radikal yeniden dağıtımda zorunlu bir ilk adım olarak küresel üretim ve finansal sistem üzerinde bir derece ulus-ötesi bir toplumsal yönetişimi gerektirmektedir. Bu da sınıfsal ve mülkiyet ilişkilerinin dönüşümü ve nihayetinde ekososyalizm olması zorunlu bir mücadeleyle bağlantılı olmalıdır.

Hâkim sınıflar arasındaki ayrımları genişletmek ve II. Dünya Savaşı'ndan sonraki uluslararası düzenin çözülmesi, tabanda daha uzun erimli değişiklikler için mücadele yürütenlere stratejik politik ittifaklar bulma konusunda yeni fırsatlar açmaktadır. Solun ve ilerici güçlerin reformist seçkinlere karşı belirleyeceği konum ne olmalıdır? Neo-faşizm ve ekolojik çöküşün yarattığı tehdit, geniş sınıfsal ittifakları veya birleşik cephe siyasetlerine dönük bir ihtiyaç yaratmaktadır. Tarihsel açıdan bu tür cepheler Solu reform odaklı ve "demokratik" burjuvazilere tabi kılmışlardır. Küresel polis devletini geriletmek için acilen faşizme karşı birleşik bir cephe kurmamız gerek. Fakat geniş anti-faşist ittifaklar yaratmaya dönük her strateji aynı zamanda *TCC'ye karşı da zorunlu bir mücadeledir.* Böyle bir birleşik cephe yaratmaya dönük gayretler, küresel kapitalizm ve yaşadığı kriz hakkında net ve keskin analizleri ön plana koymalıdır. Hegemonyasını bu tür ittifaklar üzerinde koyması için halkın ve işçi sınıfı güçlerinin mücadelesi olmalıdır.

Tarih bize büyük değişimlerin keskin krizlerin yaşandığı dönemlerde, hâkim grupların bölündüğü ve tabandan güçlü, kitlesel toplumsal hareketlerin yükseldiği dönemlerde geldiğini göstermiştir. Örneğin 1930'lar ve 1960'lardaki büyük reform hareketleri, devlete ve seçkinlere radikal değişimler için taleplerde bulunan militan kitle mücadelelerinden geldi. Belli ticari gruplar (örneğin alternatif enerji sektörü) ve ulus-ötesi seçkinler içindeki reformist unsurlar radikal bir dönüşüm projesine dahil edilebiliyorlarsa bu hem hoş hem de gerekli bir şeydir ama liberal ılımlı bir reform günde-

miyle anti-kapitalist ve sosyalist gündemlerin yerine geçme pahasına olmamalıdır. Bu reforma yöneltilmiş bir argüman *değildir*. İnsanların küresel kapitalizmin tahribatlarından sağ çıkmalarına yardımcı olan ve çevresel politikalarla demokratik hürriyetleri ileriye taşıyan her tür reform için savaş vermeliyiz. Fakat krizin derinliği ve doğası dikkate alındığında, bu sefer yıkımdan kendimizi koruyabilmemiz için kapitalizmin yıkılmasından daha azının yeterli olmayacağına ikna olmuş durumdayım.

Solu Yeniden Canlandırma

Kapitalist kriz giderek daha çok insanı belirsiz geleceklere atarken, sosyalizm özellikle gençler arasında giderek olumlu bir ışık altında görülmektedir. Birleşik Devletler'de anti-komünizm ve kapitalist bireyciliğe yapılan övgülerin uzun yıllar halkın bilincine hâkim olduğu bir ülkede, 2019'da yapılan bir ankete göre 18 ve 24 yaş aralığındaki ABD yurttaşlarının yüzde 61'i sosyalizme olumlu bakarken aynı oran milenyum kuşağında yüzde 50'nin üzerindedir.[45] Hâkim gruplar giderek sosyalizmin popüler hale geldiğinin farkındadırlar. ABD Başkanı Donald Trump 2019'da yaptığı Ulusa Sesleniş konuşmasında, Birleşik Devletler'in "asla sosyalist bir ülke" olmayacağını ilan ederken, Meclis Sözcüsü Nancy Pelosi tekrar tekrar "Biz [Demokratlar] kapitalistiz" diye duyurular yapmıştı.[46] TCC de durumun farkına varmıştır. 2019'da bankanın hissedarlarına yazdığı mektupta, JP Morgan başkanı milyarder Jamie Dimon, sosyalizme "durağanlık, yolsuzluk ve otoriterlik" yaratan bir "felaket" olarak saldırmıştı[47]

45. Trevon Austin, "New Poll Shows American Youth are Increasingly Supportive of Socialism", *World Socialist Website,* 13 Mart 2019, erişim tarihi 8 Nisan 2019 ve adres: www.wsws.org/en/articles/2019/03/13/yout-m13.html.
46. Austin, "New Poll Shows American Youth are Increasingly Supportive of Socialism."
47. *The Guardian,* "Billionaire JP Morgan Chief Attacks Socialism as 'a Disaster'", 4 Nisan 2019, erişim tarihi 8 Nisan 2019 ve adres: www.theguardian.com/business/2019/apr/04/jamie-dimon-socialism-jp-morgan-banker-disaster.

(bakıldığında küresel kapitalizmin durağanlığa, yaygın bir yolsuzlaşmaya ve doğrudan otoriterliğe düşüşe neden olduğu ortadadır). Bu hâkim gruplardan sözcüler popüler gündeme geri dönmüş olmasaydı kesinlikle sosyalizmden bahsetme sebebi duymayacaklardı.

Peki, nasıl ekososyalizme varabiliriz? Sosyalizm popülerliğini geri kazandıkça, yakın zamanlarda kapitalizmden sonraki geleceğin neye benzeyebileceği ve oraya nasıl ulaşacağımızla ilgili İngilizce yazılmış eserlerde patlama yaşanmıştır.[48] Fakat bu eserlerdeki fikirleri dünya genelinde kitlesel sosyalist hareketlere dönüştürme noktasından aslında çok uzağız. Samir Amin'in 2018'de vardığı sonuca göre bizler "bugün 'halk baharları' ve sosyalist bir perspektifin açığa çıkmasıyla güçlenen 'kapitalizmin sonbaharı' denilecek bir aşamadayız."[49] Seçkinlere ait reformizmin başarısızlığının ve ulus-ötesi seçkinlerin küresel sermayenin yırtıcılığıyla açgözlülüğüne meydan okuma isteksizliğinin, krize aşırı sağ tepkilerin verilmesine yol açtığı doğrudur. Politik ve ekonomik seçkinler, kapitalizmi ılımlı reformlarla istikrara kavuşturma becerisine sahip olmadıklarında, kapitalist denetimi güvenceye almak için otoriterliğe ve neo-faşizme dönmeye çok isteklidirler. Dahası kapitalist küreselleşmeyle birlikte ılımlı bir reform programı kitlelerin acılarına çözüm getiremediğinde, bu kitlelerden bazıları çaresiz istikrar arayışıyla neo-faşist alternatifleri kucaklamaktadır. Nitekim bugün yaşanan da budur. Sağ yükselen kaygıları yönlendir-

48. Birçok eser içinde okumaya değer bulduğum üç tanesi şunlardır: Paul Mason, *Postcapitalism: A Guide to Our Future*, New York: Farrar, Straus ve Giroux, 2017; Bhaskar Sunkara, *The Socialist Manifesto: The Case for Radical Politics in an Era of Extreme Inequality*, New York: Basic Books, 2019 ve Nick Srnicek ve Alex Williams, *Inventing the Future: Postcapitalism and a World Without Work*, Londra: Verso, 2016.

49. Bkz. Samir Amin, "Letter of Intent for an Inaugural Meeting of the Internationale of Workers and Peoples", *Pambazukca News*, 23 Ağustos 2018, erişim tarihi 2 Ocak 2020 ve adres: www.pambazuka.org/global-south/letter-intent-inaugural-meeting-international-workers-and-peoples.

mek için bilindik milliyetçi, popülist, yabancı düşmanı ve ırkçı kelime dağarcığından yararlanmada ve kitlesel sistem karşıtı duyguları neo-faşist ve otoriter programlarına desteğe dönüştürmede marifetli olmuşsa, başarısızlığın tüm suçunu elit reformlara yükleyemeyiz. Sağ kısmen bunu Solun hayatta kalabilecek bir alternatif geliştirip savunmada başarısız olması sayesinde güç kazanmıştır.

2008'deki çöküşten bu yana küresel isyanlar, Wall Street'i İşgal Et [*Occupy Wall Street*], Siyah Yaşamlar Önemlidir [*Black Lives Matter*], göçmen hakları hareketi, Dakota Access Boru Hattı protestoları ve hazır gıda işçilerinin Birleşik Devletler'deki mücadelelerinden, Avrupa'daki Podemos ve Syriza gibi sol partilere, Birleşik Krallık'taki İmha İsyanı, Fransa'daki Sarı Yelekliler hareketi, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da Arap Baharı, Gecekondu Sakinleri Hareketi ve Güney Afrika'daki diğer yoksul halkların seferberlikleri, radikal Şilili öğrenci hareketi, Hindistan ve Çin'deki kitlesel işçi mücadeleleri, Sudan'daki askeri rejime karşı ayaklanma ve diğer birçok isyana güçlü bir şekilde yayılmıştır. Küresel ayaklanmalar kesinlikle inişli çıkışlıdır. Arkasından çoğu kez baskı, dahil olma ve dağılma dalgaları gelmiştir. Bunlardan bazıları, örneğin Arap Baharı hareketleri, trajik dönemeçlerden geçmişken aşırı sağcı güçler de kitlesel hoşnutsuzlukları harekete geçirebilmişlerdir. Bu isyanların çoğunda toplumsal hareketler neye karşı mücadele ettikleri konusunda hep net olmuşlardır: Mısır'da Mübarek diktatörlüğü, Avrupa'da kemer sıkma, Şili'de eğitimin özelleştirilmesi, %99 ve diğerleri. Fakat birçok örnekte, böyle bir programı ileriye atabilecek somut, uygulanabilir, sosyalist yönelimli bir program ile politik örgütlerin yokluğu, hâkim grupların ve temsilcilerinin isyanı baltalamalarına yardımcı olmuştur.

Bu dersler Latin Amerika'da, yeni yüzyılın başında gerçekleşmiş "Pembe Dalga'nın" (sola dönüş) büyük umutlar ve beklentiler yarattığı yerde alınmıştır. Pembe Dalga hükümetleri neoliberalizme karşı yükselen kitlesel isyanların sonunda

gerçekleşen seçimlerle iktidara gelmişlerdi. Bu hükümetler, neoliberal programın en belirgin bileşenlerine meydan okudular, hatta bazılarını tersine çevirdiler. Fakat ulus-ötesi sermayenin ve özellikle küresel finans piyasalarının, devletler ve toplumsal hareketlerin dönüşümler yapma gayretleri üzerindeki yapısal gücü devasadır ve Pembe Dalga devletlerini bu piyasalara uyum sağlamaya itmişlerdir. Bu yapısal kısıtlılıkların yanında ABD ve yerel sağcıların düşmanlığı da hafife alınamaz. Her şeye karşın ve solcu retorikler kenara alındığında, Pembe Dalga hükümetleri stratejilerini TCC'nin yabancı ve yerel birlikleriyle ortaklıklar kurup hammadde üretimini muazzam miktarda genişletmeye dayandırmışlardı.

Gelişen "asistensiyalizm" modeli, madencilik, karbona dayalı enerji kaynakları, geniş ölçekli tarım işletmelerinin yaygınlaşmasıyla üretilen artığa el konulup yeniden dağıtılmasına dayanmış toplumsal yardım programlarını ve mülkiyet ilişkilerinde daha temel bir dönüşüme gitmek veya ulus-ötesi sermayenin ayrıcalıklarına doğrudan meydan okumak yerine bu kaynakları çıkarıp dünya piyasalarına ihraç etmeye dönük mega altyapısal projeleri içine almaktaydı. Bolivar Devrimi'nin doruk noktasında Venezuela'yı hariç tutarsak, dikkat çeken şey politik bloklardaki değişimlere, halk kesimlerinden yana söylemlere ve sosyal refah programlarının genişletilmesine rağmen temel mülkiyet ve sınıfsal ilişkilerde herhangi bir değişimin olmayışıydı. Ulus-ötesi ticari madencilik ve tarımsal işletmelerin yayılması, toprak ve sermaye yoğunlaşmasını daha da arttırmış, TCC'nin solcu devletler üzerindeki yapısal gücünü arttırmıştır. Sonuç olarak Pembe Dalga ülkeleri, küresel kapitalizmin ulus-ötesi çevrimleriyle daha çok bütünleşmişler ve küresel emtiayla sermaye piyasalarına daha bağımlı olmuşlardır.

Halk kitleleri daha temel dönüşümlerden yanaydılar. Sola dönüş bu kitlelere mücadelelerini öne taşıma alanı açtı. Fakat devletler genelde ulus-ötesi ticari yatırımları kendilerine çekmek ve hammadde çıkarmaya dayalı birikimi sürdürme

arzusuyla tabandan gelen daha derin dönüşüm taleplerini bastırdılar. Bu devletler toplumsal hareketleri dağıttılar, liderlerini hükümete ve kapitalist devlete kattılar, kitlesel tabanlarını Solcu partilerin seçimci anlayışlarına tabi kıldılar. Yoksulluğun ve eşitsizliğin kökenlerindeki sebeplerine parmak basabilen hiçbir temel yapısal dönüşüm olmadığı için bu toplumsal programlar, Pembe Dalga devletlerinin üzerlerinde hiçbir kontrol kuramadığı küresel piyasaların aşırılıklarına maruz kalmışlardı. 2008'de küresel finans krizinin darbe indirmesiyle, küresel kapitalizmin mantığı içinde yeniden dağıtımcı reformların sınırlarına geldiler. Ham madde ihracatına duydukları aşırı bağımlılık, küresel emtia piyasalarının çökmesiyle bu ülkeleri ekonomik kargaşaya fırlattı. Hükümetlerin toplumsal programları sürdürme becerisini baltaladı ve halkta protestoların fitilini ateşleyen ve sağın yeniden dirilmesine alan açan politik gerilimler yarattı.[50] Latin Amerika'nın genelinde bu dönemde yeniden canlanan kitlesel toplumsal hareketler ile kendine ait uygulanabilir bir projeyle kitleler ve devlet arasında arabuluculuk yapma yetisini kaybetmiş kurumsal parti Solu arasında belirgin bir kopma (*dünya genelinde Solun durumunu gösteren bulgusal bir fenomen*) yaşandı.

Bu gözlemler Solun krize verdiği tepkinin aşırı Sağın tepkisiyle kıyaslandığında neden bu denli zayıf olduğunu masaya yatıran ve burada ele alamayacağım daha geniş bir tartışmaya işaret etmektedir. Batıda öykünün bir kısmı, Soldan ciddi kesimlerin "farklılıkların" dünyasını ve sonsuz bir parçalanmayı göklere çıkaran, kapitalizmin içinde en fazla baskıcı sistem kalabalığı içinde "ayrı bir unsurdan ibarete" dönüştüğü postmodern kimlik siyasetinin koyduğu sınırları

50. Küresel kapitalizm bağlamında Pembe Dalganın yükselişi üzerine bkz. William I. Robinson, *Latin America and Global Capitalism*, Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 2008. Pembe Dalganın gerileyişi üzerine bkz. Steven Ellner (Ed.), *Latin America's Pink Tide: Breakthroughs and Shortcomings*, Lanham, MD: Rowman and Littlefield, 2019.

benimsemiş olmasıdır. Postmodernizmin parlak dönemi geride kaçmış olsa da, getirdiği politik davranış kalıpları hâlâ Batı'daki popüler toplumsal adalet mücadelelerinde mevcuttur. Reed'in "alt-politika" dediği, bu parçalanmanın göklere çıkarılmasından ve "gündelik direnişin" romantize edilmesinden doğan şey, ortak bir program etrafında bir birlik inşa edilmesini imkânsızlaştırmaktadır.[51] Benzer şekilde Srnicek ve Williams, *Geleceği İcat Etmek* isimli çalışmalarında "folk politikalarını" eleştirmektedirler. "Folk-politik düşüncenin etkisi altında, en son mücadele dalgası (küreselleşme karşıtlığından savaş karşıtlığına ve Wall Street'i İşgal'e) içinde yerel mekânların fetişleştirilmesini, doğrudan eylemleri, geçici jestleri ve her türden tikelciliği barındırmıştır" diye aktarmaktadırlar. "Kazanımları genişletme ve sağlamlaştırma gibi zorlu bir çabaya girişmek yerine, bu politika tarzı küresel neoliberalizmin tecavüzlerine direnmek için sığınaklar inşa etmeye odaklanmaktadır. Bunu yaparak yeni bir dünyayı ifade etmekten veya inşa etmekten aciz bir savunma siyasetine dönüşmüştür." Vardıkları sonuçta, "21. yüzyıl teknolojisinde saklı" ütopyacı potansiyeller dar kapitalist hayal gücüne bağlı kalamaz:" Tutkulu bir sol alternatifin eliyle özgürleştirilmeleri zorunludur." Ancak solcu hareketler temsiliyeti içeren programlar ve örgütlerden kaçınmaktadırlar: "Sol hareketlerin folk politikaların etkisi altında başarılı olma ihtimalleri zayıf olmakla kalmamakta, kapitalizmi dönüşme imkânları da kalmamaktadır."[52]

Bu tür kimlikçi politikalar farklı grupların karşılaştıkları belli sömürü ve baskı biçimlerine karşı verilen mücadelelerle *karıştırılmamalıdır*. Etnik, ırksal, toplumsal cinsiyet ve cinsel baskılar kapitalizme teğet geçen şeyler değil onun bileşenleridir. Bu baskı formlarından kurtulmadan genel bir özgürleşme söz konusu olamaz. Fakat tersi de aynı derecede kritiktir: Tüm belli baskı biçimleri, sürekli bu baskıları yeni-

51. Adolf Reed, *Class Notes*, New York: The New Press, 2000.
52. Srnicek ve Williams, *Inventing the Future*, s. 3, 10.

den üreten küresel kapitalizme ait geniş ve toplumsal düzen içinde temellenir. Postmodern anlatılar ve kimlikçi politikalar 20. yüzyılın sonunda ve 21. yüzyılın başında, tam da küreselleştiği sırada çok ihtiyaç duyulan Marksist kapitalizm eleştirisini benimsemekten uzaklaştırmıştır. En iyi kimlikçi politikalar sembolik bir temize çıkarmayı, çeşitliliği (çoğu kez hâkim bloktaki çeşitlilik demektir), hâkim toplumsal kurumlarda ayrımcılığın olmamasını ve küresel kapitalizm *içinde* adil bir temsiliyetle katılımı arzulayabilir.

Ulus-ötesi seçkinler, 1960'lar ve 1970'lerdeki kitlesel mücadelelerden sonra bu "çeşitlilik" ve "çok-kültürcülük" politikasını, toplumsal adalet ve kapitalizm karşıtı dönüşüm mücadelesini doğrudan kendi safına katmasa bile tehditkâr olmayan taleplerin kabul edilmesine yönlendirme stratejisi olarak kucaklamaya aşırı istekliydi. Strateji işçilerin, halk kesimlerinin ve anti kapitalist dilin gölgelenmesine hizmet etti. Tabandan gelmeye devam eden ayaklanmaları raydan çıkarmaya yardımcı oldu. Küresel polis devletine ve 21. yüzyıl faşizmine düşüşü bastırmak için, parçalanmış mücadele çokluğunu bir araya getirmemiz gerek ve bu kimlikçi, "folk" politikaların ötesine geçmeyi şart koşmaktadır. Canlı isyanlar bugün her yerde patlak verdikçe, küresel kapitalizme ve krizine yöneltilmiş Marksist eleştiriyi, 21.yüzyılın toplumsal tabanlarına dönüşmeye aday kişileri safına katabilecek özgürleştirici bir işçi sınıfı siyasetinin rehberi olarak yeniden canlandırmak acil bir görevdir.

Bu meydan okuma ironik bir şekilde, farklı ulusal ve bölgesel sınırlar arkasında ezilen ve sömürülen kişiler arasında çok daha derin organik bağlar üretilmesine yardımcı olmuş, böylece gerçekten küresel bir işçi sınıfı yaratmış küreselleşme tarafından kolaylaştırılmaktadır. Tüm çeşitliliğiyle ve sayısız yolla gündelik sağ kalma stratejileri takip eden ve sömürüyle baskıya direnci büyüten 3.2 milyar üyesiyle bu işçi sınıfı, küresel polis devletine karşı ve sosyalist bir gelecek için verilen mücadelede başat aktör olmalıdır. Şimdiden

küreselleşme yeni bir ulus-ötesi sendikacılığın oluşmasına katkıda bulunmuştur. "Küreselleşme kapattığı kapılar kadarını açmış olabilir" diye belirtmektedir Munck. "En basit seviyede iletişimin küreselleşmesi küresel eylem üzerindeki en zorlu engellerden birini kaldırmıştır. E-postalar, sosyal medya ve diğer çevrimiçi platformlarla işçiler farklı ülkelerde örgütlenmek için daha iyi araçlara sahiptirler." Doğrusu şöyle bir sonuca varmaktadır: "Küreselleşmiş kapitalizm sadece maddi koşullar açısından değil bilinç bakımından da yeni bir küresel işçi sınıfının temelini yaratmış olabilir."[53] Son yıllarda birçok farklı ülkeden işçiler kimi zaman ulusal tabanlı sendikaların birleşmesiyle, kimi zamansa tamamen yeni işçi örgütlerinin kurulmasıyla ulus-ötesi sendikalara katılmışlardır. Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu 2019'da 163 ülkeden 207 milyon işçiyi bir araya getirmiştir. Birleşik ve küresel bir endüstri sendikası olan IndustriALL aynı yıl dünya genelinde 50 milyon üyeye ve 800 bağlantılı ulusal sendikaya sahipti.[54]

Bu resmi olarak örgütlenmiş olanların ötesinde, dijitalleşme emek sürecini parçalamaya ve bireyselleştirmeye devam ettikçe, özgürleştirici projelerin yeniden inşası önündeki temel güçlük, güvencesiz istihdamda aşırı savunmasız bir durumla karşılaşan ve dışlanmış olup emeğini çekecek konumda olma-

53. Ronaldo Munck, "Workers of the World Unite (At Last)", *Great Transition Initiative*, Nisan 2019, s. 3, erişim tarihi 29 Mayıs 2019 ve adres: www.greatransition.org/publication/workers-of-the-world-unite.

54. 207 milyon rakamı şuradan: Munck, "Workers of the World Unite (At Last)", s. 5. 50 milyon rakamı IndustriALL küresel sendikasının web sayfasından, www.industriall-union.org/. Yeni ulus-ötesi sendikacılık üzerine ayrıca bkz. Peter Evans, "National Labor Movements and Transnational Connections: Global Labor's Evolving Architecture Under Neoliberalism", *Institute for Research on Labor and Employment*, University of California at Berkeley, IRLE Working Paper # 116-14, Eylül 2014, erişim tarihi 29 Mayıs 2019 ve adres: http://irle.berkeley.edu/files/2014/National-Labor-Movements-and-Transnational-Connections.pdf. Sendikaların yeniden canlanmasıyla ilgili tartışma için bkz. Cristian Ibsen ve Maite Tapia, "Trade Union Revitalization: Where Are We Now? Where to Next?", *Journal of Industrial Relations* 59 (1) 2017: 170-191.

yan kişilerle bireyselleşmiş bir tecrit içindeki işçiler arasındaki dayanışmadır. Lümpen-prekaryanın karşılaştığı koşullar, bilişsel işçilerin yalıtılmışlığı ve bireyselleşmiş doğasıyla birleştiğinde, sınıf bilinci ve kolektif failliğe ait eksenin mutlaka yalıtılmış üretim noktaların gündelik yaşama, topluluklara ve politik sisteme kaymayı içermek zorundadır. Gündelik yaşamın siyasetini yereli aşan kolektif özgürleştirme projeleriyle, yerel veya küresel düzeyde ekoloji, kadın hakları, sosyal hizmetler ve topluluk talepleri gibi hep belli mekânlara ve konulara özgün olup o yerlerde gerçekleşen mücadelelerin parçalanmışlığını akılda tutarak nasıl bağlayacağız? Her karşı koyuş resmi olarak istihdam edilmiş kişilerin daha geleneksel mücadeleleriyle birlikte güvencesiz çalışma düzenlemelerine karşı mücadeleyi ve dışlanmaya meydan okumayı da içermek zorundadır. Küresel işçi sınıfının ve halk mücadelelerinin repertuarı, dışlanmış olanlar emeklerini geri çekerek savaşamayacağı için sistemi genel olarak bozmak için grevin dışında stratejiler içermek zorundadır.

Bu karşı mücadelede yaşanması muhtemel şeylerin umutlu bir işareti 8 Mayıs 2019'da gerçekleşti. O gün dünya genelinde Uber şoförleri, şirketin şoförlerine ödediği düşük ücretleri protesto etmek için ve multi milyarlık şirketin onlara sağlık, emeklilik veya diğer yardımları sunmaktan kurtulmasını ve üretim araçlarının (arabaları) bakım yükünü şoförlerin sırtına yüklemesini sağlayan "bağımsız yüklenicilik" statüsüne karşı greve gittiler. "Gig ekonomisi işçilerinin" yeni ortaya çıkan emek hareketinde açılış salvosu olarak lanse edilen bu işçi eylemi dört açıdan dikkate değerdi. İlk olarak, emekleri onları küresel ekonominin tam da keskin kenarına yani sözde "platform" veya "gig ekonomisine" yerleştirdiği o güvencesiz işçileri dahil ediyordu. İkincisi, Birleşik Devletler, Brezilya, Avustralya, Nijerya, Kosta Rika, Kenya, Birleşik Krallık ve diğer yerlerde iş durdurma haberlerine bakıldığında şimdiye dek görülmemiş bir ulus-ötesi koordinasyon ve dayanışmaya işaret eden, gerçekten küresel bir eylemdi. Üçüncüsü, işçiler

sermayeye nasıl kafa tutacaklarını net bir şekilde anlamışlardı: İş durdurmayı Uber'in İlk Halka Arzının (İHA) gerçekleştiği güne ayarlamışlardı ve belki İHA'nın umut kırıcı sonuçlarından sorumluydu.[55] Son olarak eylem, paylaşımlı yolculuk sektöründe çalışanlar gibi en atomize olmuş işçi grubunun bile kolektif çıkarlarının bilincine varıp kolektif bir şekilde sermayeye karşı çıktığını (veya çıkabileceğini) gösterdi.

Yeni bir Enternasyonal mi?

Kanaatime göre neo-faşist Sağın hücumuyla yüzleşeceksek, Sol, dünya çapında hemen devrimci bir projeyi ve devletin yeniden kurulmasına dönük bir planı canlandırmak zorundadır. Bunu halk kesimleri ve işçi sınıfı güçlerinin etrafında birleşebileceği asgari bir program koyan ve yırtıcı küresel kapitalizmin yıkımlarına gösterilen direnişleri koordine etmek için uluslar ve bölgeleri aşan mücadeleler yürütecek mekanizmalar kuran şemsiye bir forum altında sınırları aşarak yapmalıdır. Böyle bir forum veya örgütlenme, TCC ve aktörlerine açık olmayan, açık şekilde küresel kapitalizme karşı, sistemin değişimine dayanan ve ekolojik sosyalizm fikrini içine alan asgari bir programla yenilenmiş bir sosyalist vizyonu öne çıkaran küresel işçi ve halk sınıfları için ve onlara ait olmalıdır. Ekososyalizm temel bir önermeye dayanmaktadır: Ekolojik dengeye ve çevreye duyarlı bir yaşama ulaşmak, kapitalizmin yayılmacı ve yıkıcı mantığıyla bağdaşmaz. Ekolojik olmayan bir sosyalizm çıkmaz sokaktır ve sosyalist olmayan bir ekoloji ise mevcut ekolojik krize çözüm olamaz.[56]

---

55. Yeri gelmişken bkz. Alexia Fernandez Cambell, "The Worldwide Uber Strike is a Key Test for the Gig Economy", *Vox*, 8 Mayıs 2019, erişim tarihi 25 Mayıs 2019 ve adres: www.vox.com/2019/5/8/18535367/uber-drivers-strike-2019-cities; Sarah Jones, "Global Drivers Strike Shows Tide May be Shifting for Uber and Lyft", *Intelligencer*, 8 Mayıs 2019, erişim tarihi 25 Mayıs 2019 ve adres: http://nymag.com/intelligencer/2019/05/drivers-strike-shows-tide-may-be-shifting-for-uber-and-lyft.html.

56. Michael Lowy, *Ecosocialism: A Radical Alternative to Capitalism*, Şikago, IL: Haymarket Books, 2015.

Aslında son yıllarda yeni bir dünya partisi veya Enternasyonalin oluşturulması için bir dolu çağrıda bulunulmuştur.[57] Zamansız ölümünden sadece bir ay önce politik iktisatçı Samir Amin, küresel Beşinci Enternasyonal'in kurulması için yaptığı çağrıyı "İşçiler ve Halklar Enternasyonalinin Başlangıç Toplantısı için Niyet Mektubu" adlı yazıyla yayınlamıştır.[58] Dünya Sosyal Forumu (WSF) 2001'de 20. yüzyılın sonlarında küreselleşmeye karşı verilen mücadele dalgasından sonra "hareketlerin hareketi" olarak kurulmuştur. Yıllık toplantılarında dünya genelinden yüzlerce, belki binlerce toplumsal hareketi çeşitli mücadelelerinin deneyimlerini paylaşmaları ve ağ kurmaları için yan yana getirmiştir. Ancak WSF açıkça politik bir programı reddetmiş ve böylece politik sol partilerle örgütlerin kitlesel toplumsal hareketlerden kopmasına katkıda bulunmuştur. Karşı mücadelenin başarılı olması için, etrafında faşizme karşı birleşik bir cephenin örgütlenebileceği bir program inşa etmemiz gerekli.

Birinci, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Enternasyonallerin hepsi sosyalist politik partiler için uluslararası şemsiye

57. Örnek olarak bkz. Heikki Patomaki, "A World Political Party: The Time Has Come", yayınlayan *Great Transition Initiative*, Şubat 2019, adres: www.greattransition.org/publication/world-political-party beraberinde bir yuvarlak masa tartışması (benim yorumlarımı da içermekte) adres: www.greattransition.org/publication/roundtable-world-party, her ikisinin de erişim tarihi 24 Mayıs 2019. Büyük Dönüşüm İnisiyatifi (web sitesinde yazdığı şekliyle), "zenginleşmiş yaşamlar, insan dayanışması ve dirençli bir biyosferle dolu bir gelecek için vizyonların ve konsept stratejilerin eleştirel keşfine dönük uluslararası bir ağ ve çevrimiçi bir fikir forumudur. Akademik söylemi geliştirerek ve çakışan toplumsal, ekonomik ve çevresel krizlerin doğurduğu olanaklarla ilgili kamusal farkındalıkla, düşünürler ve eylemciler arasında geniş bir ağın teşvik edilmesiyle, küresel dönüşüm için yeni bir praksise katkı sunmayı hedeflemektedir." Ana sayfası, https://greattransition.org/about/aims-and-background.

58. Samir Amin, "Letter of Intent for an Inaugural Meeting of the International of Workers and Peoples", yayınlayan International Development Economics Associates tarih 3 Temmuz 2018 ve web sitesi, www.networkideas.org/featured-articles/2018/07/it-is-imperative-to-reconstruct-the-internationale-of-workers-and-peoples/ ve erişim tarihi 24 Mayıs 2019.

örgütleri olmuşken, WSF politik partilerin katılımını yasaklamıştır. "Sadece bir 'hareket'" veya "tartışma forumu değil yeni bir Örgüt kurmamız" gerektiği konusunda Amin'le aynı fikirdeyim. Bana göre her yeni forum, hem toplumsal hareketleri hem de solcu politik örgütlenmelerle partileri dahil etmek zorundadır. Bu da yeni Enternasyonalin ilk dördünden ve sadece toplumsal hareketlerin enternasyonali olmuş WSF'den farklı olması demektir. Asgari bir programa ve bu program etrafında güçleri politik partilerle birleştirmeye bağlılık, toplumsal hareketlerin yutmakta zorlanabileceği bir şey olabilir. Solcu politik örgütlenmeler inşa etmekten, hatta onlarla çalışmaktan çekinen kişilerin gözlemlediği gibi, 20. yüzyıldaki "öncü kuvvetli" devrim modeli (bu arada bunun sebebi Lenin'in yaklaşımından ziyade bu yaklaşımın fetişleşmesiydi) tabandan gelen toplumsal hareketlerin, onların özerkliğini bitirmeye çalışan politik partiler tarafından kontrol altına alınmasını içerdiği ve dahası yeni yüzyılda devlet içinde veya dışında bazı solcu politik örgütlerin hâlâ tabandan gelen toplumsal hareketleri kontrol etmeye çalıştığı doğrudur.

Her yeni Enternasyonal, seçim ve kapitalist devlet meselesiyle baş etmek zorunda kalacaktır. Halkın gündemini seçim kazanmaya tabi kılmanın, yerinde ve mümkün olduğunda seçim süreçlerine katılmak zorunda olsak bile ve seçim arenası stratejik bir mücadele alanı olsa da bizi yenilgiye götüreceğini öğrenmiş bulunuyoruz. Fakat Yunanistan'daki solcu parti Syriza ve Latin Amerika'daki Pembe Dalga hükümetlerinin yanı sıra 20. yüzyıl sonunda dünya genelinde iktidara gelmiş sosyal demokrat hükümetlerin son deneyimlerinden bir şey daha öğrendik: Solcu bir güç hükümetin başına geldiğinde (bu *devlet iktidarıyla aynı şey değildir ... devlet iktidarı yapısal olarak ulus-ötesi sermaye tarafından dayatılmaktadır*), kapitalist devletle krizinin idare edilmesiyle görevlendirilmektedir ve devleti savunma, yeniden üretimi için ulus-ötesi sermayeye bağımlı olduğunu koruma noktasına itilmektedir. Bu da onu

iktidara taşımış halk kesimleri ve toplumsal hareketlerle çatışmaya sokmaktadır.

Açıkça yeni bir Enternasyonal içinde tabandan gelen toplumsal hareketlerin politik partilerden ve bu partilerin eline geçmesi muhtemel devletlerden tamamen özerk olabildikleri devrimci bir mücadele modelini öne çıkarmak zorundadır. Sol, kitlesel seferberliklere ve tabandan yükselen özerk toplumsal hareketlere fren yapmaya veya onları kontrol etmeye çalışırsa, "yönetişim", pragmatizm veya seçim stratejileri adıyla halk kitlelerinin taleplerini bastırırsa, Sol ile kastedilen şeye ihanet eder. Ulus-ötesi sermaye ve küresel piyasaların tepeden dünya genelinde kapitalist devletlere dayattığı kontrol karşısında karşı ağırlık olabilecek tek şey tabandan yükselen bu kitlesel seferberliklerdir. Mesele özerk, kitlesel ve tabandan gelmiş toplumsal hareketlerin, ulus-ötesi sermayenin ayrıcalıklarına meydan okuyacak dönüşümleri gerçekleştirmesi için devleti *zorlama* becerisidir. Bu da yeniden canlandırılmış solcu bir programın unsuru olarak, devletler, sol partiler ve kitlesel toplumsal hareketler arasındaki üçlü ilişkinin baştan düşünülmesini içermektedir. Kitlesel toplumsal hareketlerin canlanışı ve kurumsal veya parti Solu arasındaki kopmayı kapatmamıza yardımcı olacak küresel bir örgütlenme çerçevesine ihtiyacımız var.

Bu çalışmada küresel kapitalist sisteme ve bu sistemin bugün yaşadığı dönüşüm süreçlerine ilişkin teorik bir kavrayış zemini sunmaya çabaladım. Yenilenmiş bir sosyalist Sol, Elbaum'un bize hatırlattığı gibi küresel kapitalizmi incelemeye dönük entelektüel cephede yer almazsa küresel isyanın politik cephesinde de bulunamaz.[59] Tekrar edecek olursak, halk isyanları her yerde patlak verdikçe, küresel kapitalizm krizine karşı yeniden canlandırılmış Marksist bir eleştiriyi, *21. yüzyıl faşizminin toplumsal zeminlerine dönüşebilecek kesimleri kazanabilen ve ayaklanmasında işçi sınıfının hegemonyasını*

59. Max Elbaum, *Revolution in the Air: Sixties Radicals Turn to Lenin, Mao and Che*, Londra: Verso, 2002.

kuran özgürleştirici bir işçi sınıfı politikasının rehberi olarak öne çıkarmak zorundayız. Sistemdeki çatlaklar neler? İktidar yapısı ne ve hâkim gruplar dünyada nasıl örgütleniyorlar? Sistemin değişmesi için bu yeni çağın sunduğu uygulanabilir ve tabandan gelen mücadele formları neler? Ve en kritiği devrimci bir ekolojist sosyalist hareket küresel isyanda nasıl kritik bir rol oynayabilir?

Ulus-ötesi sermaye diktatörlüğünün *tepkisel* olduğunu unutmamalıyız. O TCC'yi küresel bir polis devletini dayatmaya iten küresel kapitalist hegemonyanın çöküşüdür. Bir sonraki büyük ekonomik çöküş geldiğinde, Sol ve tabandaki direniş güçleri, inisiyatifi alacak ve küresel polis devletini geri itecek konumda olmalıdırlar. Sermaye taktiksel bir hücum içinde olabilir fakat bugün çözemeyeceği bir krize yanıt vermeye çalıştığı müddetçe stratejik bir savunma çizgisindedir. Onun stratejik savunmasını *bizim* stratejik hücumumuza dönüştürebilir miyiz?

Dizin

11 Eylül 20, 122, 128, 130, 131, 153, 186

A

Adobe 176

Afganistan 102, 136, 140, 141, 143

Afrika, Lawrence Summers 29, 44, 63, 82, 84, 97, 98, 102, 125, 141, 142, 146, 159, 161, 177, 181, 204, 222, 230

Agrobot 111

Airbus 178

Alexander, Michelle 174, 179

Algoritmalar 105, 158

Alibaba 68, 71, 72, 190

Almanya, Nazizm 198, 202, 207

Alphabet/Google 71, 72

Alston, Philip 124

Amazon 72, 103, 108, 151, 152, 154, 176, 177, 218

Amin, Samir 48, 85, 229, 238, 239

Anderson, Benedict 205

Ant İçiciler 212, 213
Apple 71, 72, 109, 152
ArcelorMittal 41
Arizona 172, 174
Arjantin 183
Aronowitz, Stanley 87, 94, 100
Artık değer 73
Artz, Lee 155
Asistensiyalizm 231
Askeri İşlerde Devrim (AİD) 148
Askeri Keynesçilik 128
Aşırı üretim 47
Atlantik Konseyi 33, 135
Avrupa Güvenlik Örgütü 177
AYMK (Amerikan Yasama Müzakere Konseyi) 171, 172

B
Bank of America 144, 171
Bannon, Steven 218
Baran, Paul 127
Bauman, Zygmunt 123
BDM 142
Beinstein, Jorge 183
Berkshire Hathaway 72
Bertolini, Mark 219
Beşinci Enternasyonal 238
Bezos, Jeff 108, 154
Bilgi işçileri 100, 102, 117
Bilişsel emek 100, 104
Birincil sömürü 95
Birleşik Krallık 198, 213, 230, 236
Biyometrik piyasası 150
Blackrock 43, 134, 144, 155
Blackwater 140, 141, 191
BM Milenyum Kalkınma Hedefleri 224
Boeing 135, 144, 163
Bolsonaro, Jair 205, 217, 218
Booz Allen Hamilton 145, 146
Bolivya 184, 185, 223
Bourdieu, Pierre 103, 215
Bradley, Joff P.N. 92, 93, 103
Brewer, Jan 172
Brexit 198
Brezilya 62, 88, 159, 161, 183, 184, 185, 198, 204, 205, 210, 218, 236
Buffet, Warren 50
Bush, George H.W. 134, 143, 216
Büyük Buhran (1930'lar) 37, 48, 49, 77
Büyük Dönüşüm İnisiyatifi 10, 238
Büyük veri 105, 158

C-Ç
CACI International 146
Callabres, Wayne 174
Callinicos, Alex 205, 206
Campoamor, Leigh 120
Capital Group 144, 155
Capital in the Twenty-First Century (Piketty) 50, 220
Carlyle Group 142, 145
Castells, Manuel 66
Casuarinas (Lima) 119

Casusluk kuruluşları 145, 153
Cheney, Dick 143
CIA (Merkezi Haber Alma Ajansı) 86, 145, 146, 153, 154, 155, 157, 179
Cisco 71
Citic Group 191
Clausewitz, Carl von 215
Comcast Corporation 156
Corrections Corporation of America (CCA) 161, 169, 172, 174
Credit Suisse 144
CSI Aviation 175
CSRA Inc. 146
Cumhuriyetçi Parti (ABD) 212, 213, 216
Citigroup 52
Çocukların tutuklanmaları 169
Çad 102

D
Dakota Access Boru Hattı 192, 230
Danimarka 123, 198
Davis, Mike 84, 85, 86, 116
DEF (Dünya Ekonomik Forumu) 41, 44
Detroit 87, 147, 148
Dimon, Jamie 228
Doğu Timor 102
Dördüncü Sanayi Devrimi 15, 16, 65, 68, 114
Driscoll's 111
Dünya Sosyal Forumu (DSF) 238
Dünya Bankası 33, 43, 64, 221, 222
Dyncorp 141

E
Eagleton, Terry 4
eBay 151, 152, 154
eğitim 39, 99, 105, 106, 113, 117, 159, 162, 183, 187, 189, 191, 209, 224, 230
Einstein, Albert 196
Eisenhower, Dwight 127
Eko-sosyalizm 237
eksik tüketim 47
Ekvador 161, 185
elektronik izleme 162
Elliott, Liza 13, 14
emeğin gerçek boyunduruğu 101
emeğin parçalanması 80, 93
emek 81, 90, 100, 104
Emperyalizm 133
Endüstri Devrimi 148, 202
enformel sektör 94, 96
Engels, Frederick 47, 65, 78, 83, 89, 90, 219, 220
Entegre Ortak Operasyonlar Platformu (Çin) 190
Erkeksileşme/maskülenleşme (aşırı) 205
esnek birikim 79, 80, 81
eşitsizlik 16, 17, 20, 35, 46-48,51, 53, 73, 76-78, 89, 114,

124, 129, 147, 156, 186, 188, 196, 205, 219-225
Evans, Linda 163, 235
evsizlik 120, 124
Executive Outcomes 142
Exxon Mobile 72, 171

F
facebook 68, 72, 109, 110, 151, 152, 154, 155
Fairchild Aircraft 182
faiz oranı takasları 63
Fanon, Franz 91, 92
faşizm (20. yüzyıl başı) 198, 203, 211
Feinberg, Stephen 141
fikri mülkiyet 72
finansal birikim çevrimleri 57
finansal kriz (2008) 58
Finmeccanica 178
Filipinler 109, 110, 113, 125, 159, 198, 211
Filistin 117, 119, 187, 204
finans sektörü 58, 191
folk politikalar 233
forbes 105, 147, 151
Ford, Henry 48, 52, 69, 87, 105, 108, 109, 110, 111, 158
Fordizm-Keynesçilik 37, 48
Ford, Martin 48, 52, 69, 87, 105, 108, 109, 110, 111, 158
Foroohar, Rana 75
Foucault, Michel 158
Foulis, Patrick 33, 69
foxconn 87, 147
freelancer.com 103
frontex 178
Frontier Services Group (FSG) 191

G
G4S 147, 161
Gates, Bill 151
gayri maddi emek 100, 101
gecekondular 86, 94
General Atomics 182
General Motors 42, 109
Geofeedia 155
Geo Group 161, 162, 169, 170, 172, 174
GGM (Göç ve Gümrük Muhafaza) 175, 176, 177
gıda güvensizliği 46, 112
Giants: The Global Power Elite (Phillips) 32
Gilber, John 180, 181
Gilmore, Ruth Wilson 160
Goldberg, Eve 163
Goldman Sachs 144, 156
göçmenler 18, 84, 96, 97, 99, 110, 111, 117, 123, 128-130, 163, 166-170, 173-177, 204, 206
gözetim 148, 150, 152, 153
gözetim kapitalizmi 153
Graham, Stephen 54, 118, 119, 149, 167, 168, 193
Gramsci, Antonio 121, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 210, 214, 219

grevler 113
Grumman 135, 144, 154
Grup 30 (G-30) 33, 34
Guardian 29, 77, 101, 218, 228
Güney Afrika 63, 97, 98, 125, 142, 146, 161, 204, 230
Güney Afrika Emoya Lüks Otel ve Spa 98
güvenlikleştirme 178

H
habitus 130
Halliburton 143
Halper, Jeff 115, 118, 126, 140, 149, 186, 187, 188
Hampton, Fred 196
Hangzhou Hikvision Dijital Teknoloji 190
hapishaneler 161
Harris, Jerry 10, 43, 84, 224, 225
Hayden, Michael 153
hegemonya 121, 199
Henwood, Doug 63
Hiniger, Damon 169
hisse fiyatları 129, 132
Hindistan 39, 41, 51, 62, 68, 82, 83, 84, 117, 125, 142, 148, 159, 198, 204, 207, 210, 211, 230
Hobsbawm, Eric 26, 195
Honda 42
Hong Kong, protestoları 194

I-İ
IBM 72, 176
IDEMIA 177
ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) 83, 86, 94, 167
Indra Systems 178
IndustriALL 235
In-Q-Tel 153
Instagram 109, 152
Inter-American Dialogue 183, 184, 185
ıslahevleri 160, 174, 175
İç Güvenlik Bakanlığı 176
ideoloji 45, 156, 196, 204, 205, 207, 211
ikincil sömürü 95
ilk birikim 82
insan analitiği 158
insan bulutu 102
İspanya, askeri harcamaları 137
İsyan 193
"İsyan kontrol sistemleri" 193, 194
İşsizlik/eksik istihdam 46, 86, 92, 97, 107, 120
Irak 116, 132, 136, 140, 141, 143, 151, 193
İnsan Hakları İzleme Örgütü 122
İsrail 117, 119, 125, 130, 142, 161, 186, 187, 188, 198, 204, 210, 211
İtalya 198, 202, 207, 210, 218

J
Jay, Mark 123, 157, 160, 179
Jobs, Steve 83, 87, 94, 151
Johannesburg 117

K
Kahire 117
kalkınma 62, 64, 67, 113, 220, 224
kamu hizmetleri bkz. sosyal güvenceler 39, 99
kapalı topluluklar 116, 119, 146
kapitalizm 18, 23, 25, 29, 39, 71, 94, 127, 166, 180
Kara Panterler 92
kârlar 126
kefalet sektörü 165
kemer sıkma 40, 50, 51, 59, 100, 120, 136, 137, 192, 218, 223, 230
kentsel alanlar 85, 116
Keyhole 154
Keynes, John Maynard 23, 48
kimlikçi politikalar 233, 234
kirlilik 222
kitle kültürü 121
kitlesel hapisler 16, 18, 160
kitlesel medya 155, 157, 200, 209
klasik kapitalizm 24
Koch Industries/kardeşler 171
Komünist Manifesto 65
korumacılık 41, 215
Kolombiya 142, 143, 181, 182, 184, 185, 186, 198, 210
Komünist Manifesto 65, 219
kötü beslenme 112
kredi kartı borcu 105
kredi odaklı birikim 98
kredi temerrüt takasları 60
Krizler 73, 106
kurgusal sermaye 57, 58, 63
kur spekülasyonu 55
kur takasları 63
kutuplaşma 17, 47, 48, 51, 53, 54, 73, 76, 78, 100, 115, 188, 197, 201
Kuzey Afrika 177, 230
küçük burjuvazi 203, 204
küresel finans kuruluşları bkz. finansal sektör 32, 134, 135, 144
küresel isyan 230, 240, 241
küresel liderlik 44
küresel polis devleti 16, 19, 118, 128, 157, 209
küresel tahvil piyasası 59
küreselleşme 25, 35, 48, 52, 53, 82, 235
Kyle, Brett J. 184, 185

L
Latin Amerika 125, 181, 182, 183, 184, 210, 230, 232, 239
Leidos 146
Levine, Yashar 70, 150, 151, 152, 154, 155
Liberya 113
Lima 119, 120
Lloyd's of London 193

Lobicilik
Lockheed Martin 129, 134, 146, 154, 176

M
maaş günü kredileri 97
Management and Training Corporation 161, 172
Marazzi, Christian 59
Marion "Supermax" hapishanesi 123
Marx, Karl 24, 26, 36, 47, 65, 78, 82, 83, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 98, 101, 106, 219, 220
mega-kentler 84
Mekanik Türk 103
Meksika 29, 54, 84, 97, 142, 143, 159, 170, 171, 178, 179, 181, 182, 183, 184, 185, 213
Memphis Polis Teşkilatı 190
Merida İnisiyatifi 182
meşruiyet 31, 37, 40-42, 122, 135, 194, 196, 199, 203, 205, 214, 224
metalaştırma 39
Mexico City 222
mikro finans 98
milisler (aşırı sağcı) 212, 213
Mısır 102, 193, 230
Microsoft 71, 72, 171
Morales, Evo 223
Morgan Stanley 144
Munck, Ronaldo 235
Musk, Elon 151
mülk sahipliği 95
mülksüzleşme 53, 112

N
NAFTA (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması) 84
nakit rezervleri (şirketlerin) 54
NATO, dış kaynak kullanımı 135, 141, 146
Naziler 208
NEC Corporation 177
Neo-faşizm 197, 227
neoliberalizm 40, 41, 50, 201, 208, 214, 215, 221, 223, 230, 233
Netflix 68
New Mexico 213
NGA (Ulusal Jeo-mekansal İstihbarat Ajansı) 153
Nijer 102
Nikaragua 179
Northrop 134, 144, 154
NSA (Ulusal Güvenlik Ajansı) 150, 153, 154, 157
nükleer silahlar 40

O-Ö
OECD 59, 62, 220, 221
Oracle 71, 176
Ordu 181
Oregon 213
orta sınıflar 203
otomasyon 107
otomobil endüstrisi 104, 105
otorite krizi 196

oxfam raporu 76
öğrenci kredileri/borçları 58, 105, 164
özel askeri şirketler 132, 143
özelleştirme 40 137, 141, 162, 208
özel polislik şirketleri

P
palantir 176
Paley, Dawn 83, 159, 181, 182
panoptik gözetim 158
Parenti, Christian 111
PayPal 154
Pearce, Russell 172
Pelosi, Nancy 228
Pembe Dalga 230, 231, 232, 239
periferiler 14
Peru 119, 161, 185
Phillips, Peter 10, 32, 33, 34, 35, 113, 135, 144, 156, 157
Piketty, Thomas 50, 220
pizza restoranı, otomatik 108
Planet of Slums (Davis) 84, 85, 86, 116
platformlar 67
plütokrasi 52
polislik 16, 114, 118, 146
postmodern anlatılar 234
Prince, Erick 141
proleterleşme 82
Propaganda 151
PŞ (politik şiddet) pandemileri 193

R
rantlar 71
Raytheon 129, 130, 144, 154, 176
rehabilitasyon 160, 161, 162
Reich, Robert 79, 100
Reiter, Andrew G. 184, 185
rekabet 17, 28, 34, 40, 42, 46, 52, 70, 88, 89, 134, 177, 187, 202, 203, 208
rekabetçi kapitalizm 24
rızaya dayalı tahakküm 199
robotlar 76, 87, 178
Rupert, Johann 29, 76, 77, 114
Rusya 133, 137, 142, 147, 159, 161, 223

S-Ş
sabit sermaye 53, 73, 107, 108
Sachs, Jeffrey 144, 156, 223, 224
safran 178
sağlık hizmeti 28
SAIC (Science Applications International Corporation) 145, 146
Salesforce 176
Salvini, Matteo 218
Samsung 72
Sanders, Bernie 206
Sandoval, Juan Manuel 10, 170, 171
Sassen, Saskia 28, 59, 61, 84, 100, 113, 120, 161
savaş alanı 16, 115, 149, 170, 192

savaş lordluğu 126
savunma harcamaları bkz. askeri harcamalar 130
SB1070 172, 174
Scahill, Jeremy 140
Securitas 148
seçimler 75, 169, 183, 209, 213, 231
sembolik analizciler 100
sembolik sermaye 215
serbest ticaret anlaşmaları 50
Serco 161
sermaye birikim çevrimleri 26, 90
sermaye-emek ilişkisi 48, 49, 66, 78, 79, 80, 81, 82, 95, 101
sermayenin organik bileşimi 89, 107, 108
sezarizm 214
Shell Oil 127
Shorrock, Tim 132, 145, 146
sığınmacı krizi 177
sınıf bilinci 34, 91, 101, 103, 236
sınıfsal uzlaşma bkz. Fordizm-Keynesçilik 37
sınıf savaşı, kapitalistlerin 50
sınırlar 68
Sierra Leone 113
Sikorsky 182
silah satışları 139, 140
Silikon Vadisi 70, 88, 117, 144, 148, 152, 153, 154, 155, 175, 176, 186, 225
Singer, P.W. 132, 141, 142, 143, 144, 146, 147
Snowden, Edward 39, 150
Soederberg, Susan 62, 95, 96, 97, 98
sol 202, 233, 237, 240, 241
sosyal medya 104, 154
sosyal rehabilitasyon merkezleri 161
soylulaştırma 116, 117
sömürgecilik 24, 25, 36, 37, 49, 91
spekülasyon 58
Spencer, Richard 218
Srnicek, Nick 14, 15, 69, 70, 87, 109, 229, 233
Standing, Guy 81, 192, 193
Standing Rock Sioux koruma alanı 192
Starbucks 163
Starzmann, Maresi 103, 105
State Street 144, 155
Suçlu hale getirme 165
Summers, Lawrence 64, 221, 222
Sweezy, Paul 127
Swidler, Eva 94, 95
Schumpeter, Joseph 131
Schwab, Klaus 44, 45, 69, 107, 109
Şemsiye Devrimi 194
Somali 102
Soros, George 221
sosyalizm 229
Stiglitz, Joseph 221, 223

Sweezy, Paul 127
Şiddet 39

T
tahsilat kuruluşları 164
tahvil piyasası 51, 63
tarım işçileri 203
tarifeler 41, 53, 216
tarihsel blok 200, 206, 214
tekelci kapitalizm 127
teknolojik değişim 65, 104
teknoloji sektörü 69
televizyon şovları 157
Tencent 71, 72, 190
teröre savaş 83, 130
"terörizm" etiketleri 122
Thales 178
The Crisis of Global Capitalism (Soros) 221
The Economist 33, 42, 50, 54, 67, 68, 69, 71, 72, 74, 88, 103, 170, 214
ticari teşvikler 136
TigerSwan 192
ticaret 25, 26, 28, 50, 67, 68, 79, 84, 157, 222, 224
toplumsal apartheid 112
toplumsal denetim 179
toplumsal yeniden üretim 46, 60, 94, 136, 199, 201
Transnational Institute 67, 113, 137, 169, 178
Trump, Donald 41, 42, 71, 75, 129, 130, 131, 132, 134, 141, 161, 169, 170, 173, 175, 190, 198, 205, 206, 207, 208, 211, 212, 214, 215, 216, 218, 228
tüketim 28, 47, 48, 51, 52, 102, 116, 119, 120, 209
türevler 58, 63
Twitter 152, 155

U-Ü
Uber 72, 87, 116, 152, 236, 237
UBS 43, 77, 190
Uganda, yaş profili 102
Uluslararası Göç Örgütü 85, 168
uluslararası ilişkiler 45
Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu 235
ulus-ötesi devlet aygıtları (UDA) 28
ulus-ötesi finans sermaye bkz. finansal sektör 33, 59, 136
UpWork 103
Utanç Duvarı 119
Uygurlar 191
uyuşturucuya savaş 159
"uzay gücü" 130
ücretler 40, 48, 52, 59, 60, 73, 88, 96, 97, 99, 105, 106, 108, 123, 163, 164, 169, 207, 219, 236
üniversiteler 106

V
vasıfsızlaştırma 107
VDM (varlığa dayalı menkul-

lendirme) 56, 57, 58, 60
vergiler 27, 40, 52, 53, 59, 99, 176
veri madenciliği 70, 152
verimlilik 46, 68, 69, 73, 87, 89, 106
Victoria's Secret 163
Vinnell 142

W
W12 68
Wackenhut 146
Walmart 68, 87, 147, 171
Washington Konsensüsü 50
Weber, Max 139
Wells Fargo 192
WhatsApp 109
Williams, Alex 15, 192, 229, 233
Wired dergisi 151

X-Y
Xinjiang, baskı 191
yabancılaşma 21
yapısal krizler 37, 38
"yaratıcı yıkım" 131
yatırım 43
yeniden dağıtım 226
yeniden dağıtımcı ulus-devlet kapitalizmi 49
Yeni Düzen 37, 224, 226
"yeşil kapitalizm" 224, 225, 226
Y Kuşağı 101
yoğunlaşma 19, 24, 31, 32, 48, 58, 76, 84, 214, 231
yoksulluk 111, 124, 213
"yoksulluk endüstrisi" 96, 97
yolsuzluk/yozlaşma 126, 228
YouTube 109
yüksek eğitim 105
Yunanistan 137, 198, 239
"yüzde 1" 14, 32, 53, 76, 77, 97
YZ (yapay zekâ) 68, 106, 190

Z
zapatista isyanı 142
zenginlik/servet 53, 58
zoom 176
Zuboff, Shoshona 152, 153

Eşitsizlikler gün geçtikçe artarken, insanlar da "gözden çıkarılabilir" hale gelmeye başladı. Bugünlerde hükümetler, orantısız polis şiddeti ile nüfusun bir kısmını sistematik olarak toplumdan dışlıyor. William I. Robinson, kontrolden çıkmış bu sistemin doğasını ve dinamiklerini ele alırken, mücadele etmek için toplumsal bir hareket oluşturmanın gerekliliğinin aciliyetini vurguluyor.

Küresel polis devleti; toplu tutuklamalar, polis şiddeti, ABD tarafından yönetilen savaşlar, göçmenlere ve mültecilere zulüm ve çevre aktivistlerinin baskılanması gibi birçok kontrol yöntemine başvuruyor. Bu artan militarizasyona, gözetime ve toplumdan "öteki" kavramının temizlenmesine karşı çıkmak üzere toplumsal hareketler yükselişte. Ancak bunların birçoğu, sorunun kaynağı olan küresel kapitalizmi ele almaktansa sadece toplumsal adalet kavramına değinmekle kalıyor. Robinson, kapitalizmin ne denli baskılayıcı bir sistem haline geldiğini ortaya koyan dikkat çekici verileri kullanarak; oluşan megakentlerin, dışlananların ve ezilenlerin polis devletleriyle yüzleştiği bir savaş alanına dönüştüğünü savunuyor.

Karl Marx, yaşamsal ihtiyaçlarımızın karşılandığı, insani ihtiyaçlarımızın ise konuşulabildiği bir dünya hayal ediyordu. Bu gerçekçi bir ihtimal ya da belki de gözlerimizin önünde şekillenen bir alternatif artık. William Robinson'ın da ortaya koyduğu gibi: dar bir bakış açısıyla yönetilen "insan açısından boş" kentimiz, kendi başına hayatta kalmak üzere terk edildi. Seçim bizlerin elinde. Bundan daha zorlayıcı bir durum olamazdı.

Noam Chomsky, Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (MIT) ve *Dünyayı Kim Yönetiyor*'un yazarı

KDV'den muaftır.

AYRINTI • İNCELEME
ISBN: 978-605-314-585-1

